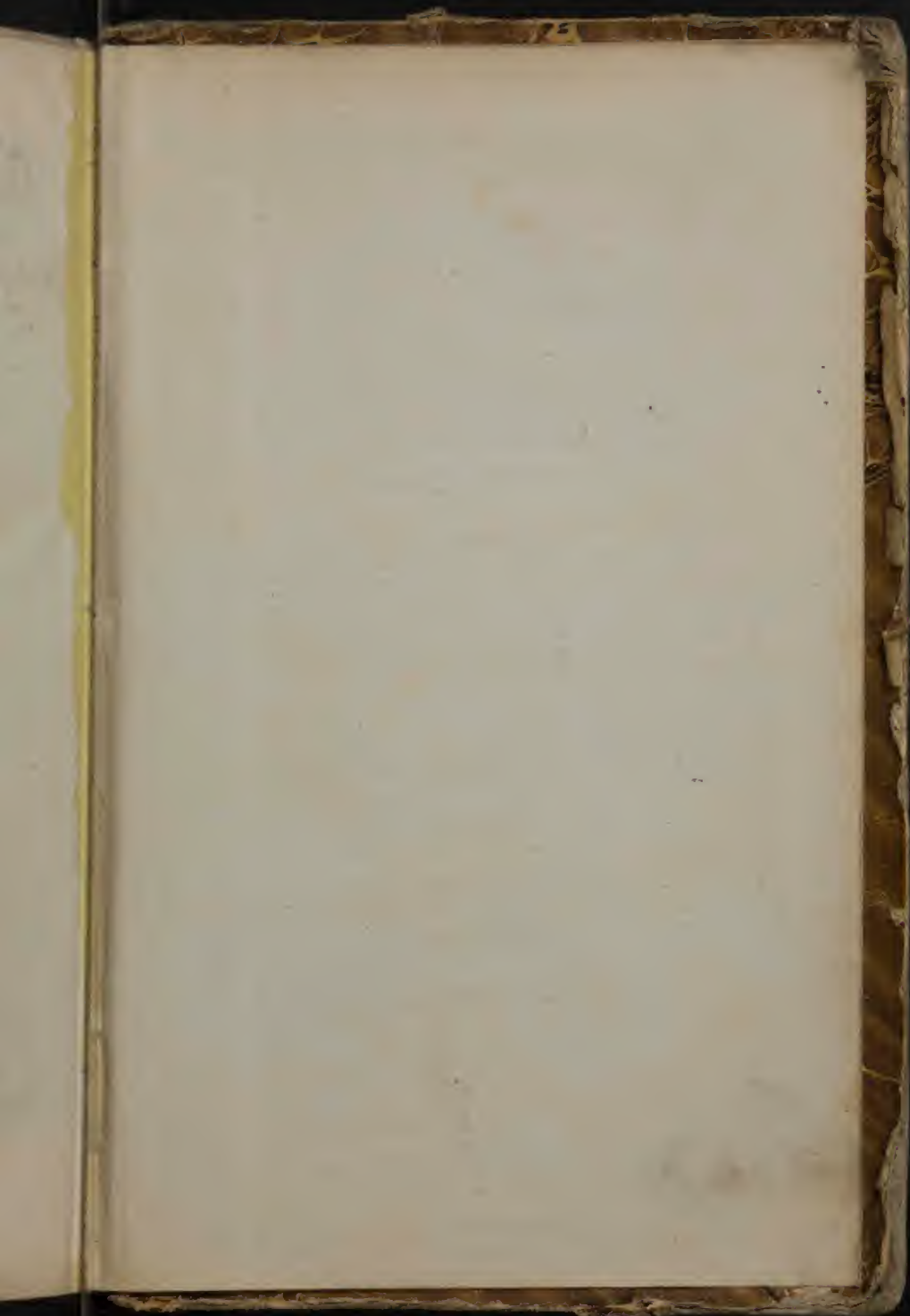

22.84

120.-

pc 5673 $\frac{2}{1-3}$

10

אוצר נחמד.

OZAR NECHMAD.

Briefe und Abhandlungen

jüdische Literatur betreffend

von den

bekanntesten jüdischen Gelehrten.

Herausgegeben

von

Ignaz Blumenfeld.

Erster Jahrgang.

4 v

Wien, 1856.

Verlag von J. Ruppelmaier's Buchhandlung.

(Vorher Anton Ulzer von Schmid.)

Seitenstättengasse Nr. 495.

אוצר נחמד

כולל

אגרות יקרות מאת חכמי זמננו

בעניני האמונה והחכמה

אשר אסף וקבץ

המוציא לאור

יצחק בלומענפֿעלד.

מחברת ראשונה.

ויען תר"ו.

פערלאג פֿאן ישראל קנעפּפֿעלמאכערס בוכראנדלונג

(פֿאַרהאד אנטאן עדלער פֿאן שמיר.)

זייטענשטענענאכטע. 495.

Pressburg.

Gedruckt in der vormals Schmid'schen Buchdruckerei, Prom. Nr. 3.

1856.

תוכן המחברת.

דפי	Vorwort von Dr. A. Gelger.		נוכח	
1	אל הנוצרים לאור נאח שמואל דיגיו	ח'	3	"
—	מהנ"ל	ב'	3	"
3	מהנ"ל	ג'	5	"
5	נאח שמואל דוד לוצאטו	ד'	8	"
8	אל הנוצרים לאור נאח יש"ר	ה'	11	"
11	נאח שד"ל	ו'	13	"
13	אל הנוצרים לאור נאח יש"ר	ז'	16	"
16	מהנ"ל	ח'	19	"
19	נאח יהודה וואהרמאן	ט'	22	"
22	לכ"ר היכש סיות נאח שלמה יהודה ליב ראפפארט	י'	32	"
32	אל הנוצרים לאור נאח יש"ר	יא'	34	"
34	מהנ"ל	יב'	38	"
38	נאח שד"ל	יג'	40	"
40	נאח יש"ר	יד'	42	"
42	לכ"ר ז' אפפנבהיים מהנ"ל	טו'	43	"
43	אל הנוצרים לאור נאח שמשון בלאך הלוי	טז'	47	"
47	נאח יש"ר	יז'	51	"
51	נאח אברהם גייגר	יח'	54	"
54	נאח יש"ר	יט'	56	"
56	נאח שמשון יינמילדמו	כ'	66	"
66	נאח יש"ר	כא'	68	"
68	אל הנוצרים לאור מהנ"ל	כב'	70	"
70	מהנ"ל	כג'	73	"
73	מהנ"ל	כד'	76	"
76	נאח שד"ל	כה'	79	"
79	נאח שמואל חיים לולי	כו'	82	"
82	לכ"ר שפד"ל נאח שד"ל	כז'		

תוכן המחברת

וישע	כ"ח	להכ"ר עד"ל	ונחת שחבר"ל	87
	כ"ט	להכ"ר שמד"ל	ונחת עד"ל	89
	ל'	אל המוניא	לחור נחת יש"ר	95
	ל"א	להכ"ל	מחנ"ל	96
—	ל"ב	להכ"ל	ונחת אברהם גיגד	—
119	ל"ג	להכ"ל	ונחת יש"ר	119
121	ל"ד	להכ"ל	מחנ"ל	121
125	ל"ה	אל המוניא	לחור נחת יש"ר	125
128	ל"ו	להכ"ל	ונחת אברהם גיגד	128
131	ל"ז	להכ"ל	ונחת חלל די לא טורי הכהן	131
132	ל"ח	להכ"ר דוד טיראצינו	מהנ"ל	132
135	ל"ט	להכ"ר עד"ל	מהנ"ל	135
138	נ'	להכ"ר	מהנ"ל	138
140	נ"א	להכ"ר יהודה ליב דוקעס	ונהכ"ל	140
142	נ"ב	להכ"ל	מהנ"ל	142
143	נ"ג	להכ"ל	מהנ"ל	143
144	נ"ד	להכ"ר אליעזר האפרתי	ונחת עד"ל	144
147	נ"ה	אל המוניא	לחור נחת יש"ר	147
149	נ"ו	להכ"ל	מהנ"ל	149
152	נ"ז	להכ"ל	מהנ"ל	152
153	נ"ח	להכ"ל	מהנ"ל	153
157	נ"ט	להכ"ל	מהנ"ל	157
159	ס'	להכ"ל	ונחת אברהם גיגד	159
	כ"א	טיכיס טונים	ונחת נפתלי חידק וויזל, יש"ר, ר' יהודה	
		חלור, ר' משה בן עזרא	עס סעכוס עד"ל, יוסף אלמנצי,	
161		עד"ל,	שלום הכהן ויצחק ערטער	161

Ein Schreiben

des Hrn. Rabb.

Dr. Abraham Geiger in Breslau

als

Vorwort.

Sie haben, geehrter Herr, durch Ihren lieblichen Schatz (צמח), von dem Sie mir schon jetzt die sechs ersten Druckbogen und das vollständige Inhaltsverzeichnis vorgelegt, sehr angenehme Erinnerungen in mir erweckt; Sie führen damit gewiß manchem Ihrer Leser gleich mir jene schöne Frühlingszeit eines neuerwachten, liebewarmen Studiums der jüdischen Literatur vor die Seele. Ein Vierteljahrhundert ist seit jenem vielverheißenden Blüthendrange dahingezogen und nicht umsonst dahingezogen; ein reicher Sommer mit vielen köstlichen Früchten ist gefolgt, unsere Kenntniß der jüdischen Literatur ist in einer ungeahnten Weise erweitert, berichtigt worden, mit ganz anderm Auge vermögen wir den Entwicklungsgang des jüdischen Geistes zu überblicken. Dennoch lehrt die Betrachtung gerne zu jenen Anfängen zurück und zu den Männern, welchen wir Jüngern damals mit verehrender Hingebung als den reifen Meistern lauschten. Neben Jost und Zunz, welche im Anfange der dreißiger Jahre schon in umfassender Weise in deutscher Zunge neue Bahnen gebrochen, vertieften wir uns so gerne in die Studien, welche Rapoport und Reggio so anziehend in hebräischer Sprache vorzuführen verstanden. Jener, ein leuchtender Vliß, wunderbar dunkle Gebiete erhellend, wenn auch dann hie und da größeres Dunkel zurücklassend, dieser, ein sanfter Stern, der mildes Licht auf seiner kreisenden Bahn überall hinströmte. Schon hatte auch Luzzatto sich angeschlossen, im jugendlichen Mannesalter noch, durch umfassendes Wissen, kritischen Tact, tiefen Sprachblick hervorragend. Und diese stillen, in Liebe gehegten Pflanzungen auf dem Gebiete des jüdischen Geistes reiften unter dem warmen begeisterten Anhauche, den das Bestreben nach bürgerlicher Gleichstellung der Juden in deren eiguem Schoße über alle verbreitete.

Nießer war aufgetreten mit der Gluth und dem Vertrauen der Jugend, und dabei mit der vollen Kraft und Besonnenheit des Mannes; sein Wort weckte Selbstbewußtsein, ohne den Dünkel zu nähren, es gab Vertrauen zur Kraft, die vorhanden, und rief zugleich die schlummernde wach.

Vieles ist seitdem geschehen, Vieles auf dem Gebiete des Geistes und des Lebens errungen, Schätze entdeckt, Wahrheiten erlauft worden, und doch was vermag den Reiz der Jugend, die zauberische Anmuth des Frühlings zu erreichen? In die Werkstätte dieser Zeit führen uns vorzüglich die Mittheilungen ein, die Sie im vorliegenden Briefwechsel spenden. Vor Allen ist Meggio ein kundiger Führer durch alle Bindungen der damaligen Interessen, und sein reicher Briefwechsel ist das schönste Denkmal, welches Sie ihm errichten konnten. Wer wird auf seine Worte, die frisch und lebensvoll über das Grab hertönen, nicht gerne hochen? Wer nicht mit Theilnahme lesen, wie Rapoport bemüht ist, seine damals durch Neuheit überraschenden Resultate der pilpulistischen Verwirrung gegenüber sicherzustellen? Auch die Grübeleien des trotz seinem Anti-Kabalismus mystischen Zinglins Luzzatto lassen uns nicht ohne Interesse, und die Enthüllungen Gentilnomos führen uns Memoiren-artig in die Geschichte des Paduaner Seminars ein und erinnern an den französischen Esprit, der in solchen Memoiren Funken sprüht. Und so wird der Leser auch manche trocknere Studie aus der Gegenwart in dieser Umgebung freundlich aufnehmen.

Ich meinerseits sage Ihnen hiermit meinen besten Dank für den Genuß, den Sie mir bereitet haben und zeichne als Ihr ergebenster

Geiger.

Breslau, den 18. April 1856.

Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

Blumenfeld in Brody.

1.

Schreiben des Herrn J. Reggio in Görz an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

ברכות שמים פעל יחולו על ראש הקצין הגדול המסואר הר"ר יצחק בלומענפעלד יחי' יומם יצות האל חסרו עליו ויהי כבוד שלום אמן.

מוכרחים דעתי ולא הכרחי, את קרצתי חסלה ועקבותי אליך לא נודעו, צונחת ידך כדעתי ותודיעני חשוקתך לראות כתבי הסמותים, ותגדל חסדך עמדי להלל ולפאר את הדברים הנעשים אשר יוצו ונחנכות בכלי הדל ויוזילו פרם ויגמלו פרימו צדונות צדורי העתים עדי שנה צננה, גם פסרי אשר הפילות ציטתל להראות חפציות החפצות העורם עם הפילוסופיה עלה לרלון לפיך, וזה יוכל ענדך דבר על נדבות לך, ואני לא אהיה רק כאחד העם, ומסתחר באחלי ומשתדל כפי קולר צינתי להועיל לצני גילי, גם לצי כל ידע את מולדך ואת מוצאך, וזה הם החולאים אשר יכונו לפני כבודך, וצנה אקדם פיך, וזה הדברים אשר עליהם אערוך סיני לפיך, ואין אנואל מן צעניך? רק זאת השגחתי ענדך חלוגי אחרך, כי איש חנוות אהם, אורצ נודע ושומר חכמה, מתחשק על לשוננו הקדושה ומרגיש צללו הדך הפלחה ופילותיה, ומתחשק על הספלות צני ענוו ומלכל צנועם חורכי ומלשתעשע צונת דבשה, את זאת ראייתי מתוך מכתבך ואומר אל לצי: צנה אחרנה לפניך ובלשוני אין מלה ומשורה אין להציה? ואחרי לא דועתי את אשר תחפון! — אך יעלוני כליות היות ראוי על כל פנים לנללות ומללותך ולהראות כי לעשות לרוך חפתי, לכן פניתי מן העדרות הרבות העציקות חפתי יום יום ולא יתנוני בשב דוחי, וצאתי צמגילת קסר לפני כבודך לבודות לך על אשר שפרתי צכת שבע רלון כוננו אלצעוחד, והיה זה נחתי ללות ולנופה כי נאננה כוחי אליך, ועוכן אני לעצודתך, וסאל יענה שלומך, מנוצו יעניך, ויכל רע ישמרך כחשוקת אורבך וענדך הקטן יש"ר.

ככות וסוחם פה גערך צראשון לחדש עשתי עשר לשנת ה' תק"ץ.

2.

Schreiben des Herrn J. Reggio an Herrn J. Blumenfeld in Brody.

לכבוד הגבון המסואר, פליך ודובר צחות הר"ר יצחק בלומענפעלד כפיראדי יחי' שלום.

אחרי עבור יוני חגיגת הדגל כתתי אל לצי להשיב בקינור לפני מכתבך הנעמיים, אך כי קודם לכן היה צדעתי לנללות חפתי אללך הנם העדרות הרבות

אשר וכל לך הקיפו כתרני כזו ונספר. ולא יתנוי הסב רוחי, כי אני נצב
לצדי והמלאכה אשר לפני כזו נשא הן צעזעור לרכי הצית המועלים עלי הן
צעזעור חנוך ילדי הרצים אשר חנוי אליהם, ונתי אעשה גם אני לעצמי להחמיק
צלימודים כאשר אהבתי? לזאת כרתי ביות כל תנוות לנלתי פנות אל האנשים
הצאים לפני ונורחקים צונכתיים רק לזנון הודע אותי כי לצב נכון עוני וכל
חסנם רק לקבל מומי איגרות, ואין איבוד זמן גדול מזה, גם לא יספיקו כל כ"ד
שעות היום וכלילה להסיק לזון כולם, לכן צמחתי לקבל צדכרים שלא ראיתי בהם
חועלת מרובה, וגדחתי צעדי לכתוב רק היותר הכרחי בכל ענין.

והנה אתה עתה בדרך ה' הרצית לשנח את מצורי התורה והפילוסופיה,
השפלות ערכי רוממותי וצין נגידים הושגתי, ואני לא צאלה חפנתי, כי רק לכבוד
האמת נחשורחתי לכתוב את המועט אשר ווללה ידי כי קנאתי לחשלת שם ישראל
קנאה גדולה, ואם דברי ווללו חן צעיני צחירי נצוני נעדינחך, הלא זה הדבר יאולגני
לנוסף שנית ידי צונכתיים אחרים לסקל בהם המעילה העולה בית אל מאדני
החשמועים כפי נוסח נדח דעתי החלושה, ואם קצור קצרה ידי ונצנע את המלאכה
עד תמוה די לי כי שחחתי שחח כולל נקב נחש, והנצונים מומי יחזירו עד
היותו כפתחו של חולם. ועל אודות השאלות אשר שאלת מומי הא לך את אשר
ראיתי להקביר עליהן: צפיתו הסקוק נועדה נגד ציוס קרה וכו' (משלי כ"ה ב')
לצי נוטה לצדדי הר"ל ה"ו ז"ל הוצאו צביאור של הר"ל אייבעל שם, אלא שבראה
לי יותר נכון לפרש וולת נועדה מלשון לא עדה עליו שחל (איוב כ"ח ח') שפירשו
הקרה והעברה, בדרך שחחורם פסקו והענין קר ועגול עדה, וזאת וה"ו שצולת
ו ש ר ענינם כמו וולת כן, א"כ כונת הכתוב לומר: כמו שהנסיך נגדו מעליו
ציוס קרה הוא ונקרר עלונו יותר ונצאו על גופו חללים, וכמו שהנסיך חונון על
נחר הוא מנחית נחר עד שלא ילח עוד לשום מלאכה, כן הנסיך צפירם על איש
רע לצב הוא מנחית לצבו יותר על ידי המנוסה הזאת. אך על הפסקוקים הן גוים
כמר מדלי וכו' ולצנון חין די צער וכו' (ישעי' נ' ט"ו וז"ל) לא ידעתי מה יש
להקשות כי הם צעיני פשוטים צחלית הפשיטות, הם הנציח הולך ונספר רוממות
הצורא ית' עד שאין לו ערך ודמות בכל הנצחיים ואמר שהוא ית' לא יסגר כלום
אף אם יאצרו כדגם כל הצוראים כי הוא אינו לדרך להם אצל הם לציבים לו,
וכציא המשל על זה מן הטפה שעל דפנות הדלי העולא מים שאף שהטפה חסול
מן הדלי לאכך הנה לא חתן בום נדעון צדלי, וכן האבק הדק שצב המאזנים לא
יוסיף להם שום משקל, כן המון נצלות בני אדם יושבי חלל לא יוסיפו צוילוחם
שום שלמות לצורא יתעלה, ונאמר שהיוצר הוא מרום וקטב וכל יצור עד חין
חללית הנה אם ילכו בני אדם להקריב לפניו זבחים ועולות כפי גדלו ורוממותו
לא יספיקו כל עמי לצנון לצער בהם העולות ואין די בכל חית הלצנון להקריבם

לעולם. ע"ד שאמר המשורר כי לי כל חיתו יער וכו' וכל זה פשוט. ההבדל בין
 הרץ ללדונה הוא כונו ההבדל שיש בלשון השכנה בין (Gete) ובין (Beben), כי שם
 הרץ הונח על כללות הכדור הארצי, ושם לדונה הונח בפרט על לדונה עפר
 הכאורה לזריעה, ועתה לא נדון בכתובים ותראה כי כן הוא, אונס הכנעיים
 נחמו ונחמו אמן שם הבדל ציניהם צמזמם, כי האל"ף בהם שרשית להיותם
 נגזרים ונכתיב אבי, אלא שלפעמים הועלה והם האל"ף לסקל על הלשון, כמו
 שיאמרו לפעמים זקנים צמזמם אביקים, ולהפך אזרוע צמזמם זרוע, ועל חפץ
 לידע ההבדל שצין הוא לחלוף לוידעך סברתי כי אין לזקם תמיד הבדל כזה בשמות
 הכנענים ומשום אחד כגון גודל וגדולה, שאר ותפארה, לזק ולזקם, דאזה ודאזון,
 דוי ומדור ומעון ומעונה ודומיהם, כי פעמים נצות יש להם אחד ומשקלים נצות
 והמון כולם הוא אחד בלי הפרש.

והנה תודות לך, ידידי, על נדנח לצד להודיעני כי נכון אמת לשלוח לי מ'
 ישועות ומיחור הכדשם ומחדש, אכן אכני כנר קבלתי וידי הכ"ר מרדכי ביסלחום
 הנציחו לבית הדפוס שם' כאן ועתה שם לדרך פעמיו עיר ליוזאנו! ואחיה אם
 יש את נפשי להביא אל ציחך ביאורי על החורב הנה יש עוד איזה העתקים מוננו
 ציד המדפים מניד בעיר ווינן כאשר עיניך תחזינה וין הרשינום שלו, וכבר
 הודיעני שהוא שלח קול עקסעמפלארע והם אל הכ"ר . . . כדי לזכור
 אותם במדינתך.

וועתה אין בלשוני מלה רק להסתכל בעדך ויהי יוני עונג ושמחה דשנים
 ורעננים על זקנה ושינה כחשוקת אהבה ומוקירך. יש"ר.
 הכותב והחותם פס גורליהם במחשבה ועשרים למדש הראשון לשנת התק"ץ.

3.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד ידיד נפשי, הקצין המפורסם הדורש בלימודים, אוהב ההכמה ושוחריה,
 לבי תמים עם אלהים ואנשים, היה הרף וצחק בלומענפלד ידיו שלום!

אחרתי עד כה לתת ווענה למכתבך הנעים וכן ינסן העבר יען בלשיתי
 לפיחי יום יום עד צא הספרים אשר שגרת אלי זה כשני חדשים נפשי מכתה עליהם
 חמוד, כי אונתי ונה בלע כי אקדם פניך רק באיגרת טילוויים ואין בלשוני מלה
 אודות בקורת הספרים ההנה אשר חפלה לשמוע ונני ופקדת עלי לזקקם? אך
 עתה להודיעך צחתי כי מ"ל חנוול הגיע לידי חיצת הספרים השלושה מנחתך ומצלי
 קדם אליה שום נזק בדרכך ובחוכה סדורות כל היומדות אחת ונהנה לא נעדרה.

ויהי הכיטי צמחון וצאיותן עלן לבי בקרבי ושפתי תצננה תהלים ותודות לנדחת
 יען היה עם לבדך הטוב להעניקני ומעוז ולהצניעני שובע שמחה. והנה ממחול
 עד היום לא נסתי ולא שקטתי ומחנות נספדים הסמה בכל כחי, והגם כי לא
 יכולתי צומן הקלר הזה לבא עד קלם כי רבים המה והזמן קלר עלי מאד, בכל
 זאת לא אנוגע ומחנות לך דעי בקולר מלים על קלחם כי שקודתך שורה רוחי,
 וכל חשתי לעשות לזוך ולעוללות בקסתך. — וכאשר אומר על צעל הס' ^ה
 שצילי עולם בדרך הנהגה אומרי שפר וצריך עמנו! מיום עומדי על דעתי לא טעמתי
 לוף דגם מליזה ומעורה ומגנה כוונת, ולא בא כנושם הזה עוד בעדת ישורון,
 כוונת ככרי דגדל למארי דכי! לו יאחה עטרת תפארת בין דוברי מלות ולניף
 מלכות בין המלכים כי שו"סון גדר נאמיו ולנגיד הוסיס עליהם צנועם
 לקחו ונמיתו ארשו, והגם כי הנושא אשר עליו סודר הספר הוא דבר נודע אפילו
 לחינוכות הנה חכמתו הביאחו לדבר בו נכבדות ולקצץ בו מידושים והערות רבי
 החולות ישצו צלחות לב הקודח; זה פועל איש נבון ומכס, ימית מר והחלות
 וכל נשמים ומאריך ונולח ושווה, ובכל אשר תדריך בו קד גלו תנוחנה ומחמיו
 נאות דשא מליים ושפחים הנותנים קטורת ריחם הטוב באשי כל הקרב אליו. אנוס
 כהקדר פחאוס אור השמש צעלות העצים יפכו מוגה צרק שציו לחשך אפלה
 ועלטה, כן היה לי בהפכי פני מס' שצילי עולם ולקסתי צידי ס' הכדור אשר מיצר
 איש צער ולא ידע בין ימינו לשנאלו כיי א = מאלן שמו, נאמתי איש מרס הוא
 ולא אל המין האנושי יתחשב, כי הוא צעק הכ"ר צל אך בקוק צפני אדם, גם
 הוא דגם לכחוצ ספר על חכונת הארץ, אך אין בו אפילו מורה אחת מנשלו אלא
 הכל נעמק מות נאות מן הספרים הרבים מוצרו מאת חכמי העמים על זה הענין
 והנה צידי הכל, ואף הנוגע מיעוטא דמיעוטא שבוסף מדעתו אינו אלא שוא
 והכל נכח צלשון עלבים ונולא שבושים וטעיות. הציטה וכלה כי בשם הספר
 הכדור הוא מנעיק לדבר על כל הכדור הארצי ולא עומד דציצורו כי צגוף
 הספר לא ידבר רק על מדינות הקיסר אדוניו יר"ם שכן רק חלק קטן מאייכותה
 וגם באלה לא שור המק האלו כי הוא מקלר ועולה בסיפור כל מדינות הקיסר
 היותר נכבדות ומאריך יותר מלמי צמדינות אונגארן עד שהדיבור זה יעלה אל
 ג"ה רמים סהם יותר משלים הספר, שוב תראה צדק ד' אחר שצנע המחט מאכן
 המושך (Magnet) הוא לננות תמיד לנד דרום, ואע"פ שגם זה אחת צמחית
 הקלה השני צמחט, מ"ו הכח העיקרי הוא לננות לנד לסוף דוקא כידוע;
 עוד צדק ט' אחר שאנחנו צ"ו מעצרים אחת מנ' ס"ס, וזה שקר כי לשעמים
 אנו מעצרים אחת מנ' ס"ס; צדק י"ז אחר שהמוצן צמלח אופק הוא הסלק מנ' כדור
 הגלוי לעינינו, וזה אינו אחת, כי האופק הוא קו לא חלק ומכדור;
 וצדק קס"ה יש הערה מלאה טעיות. הנה הוא יסלק מלכות אישאליל אשר תחת

ונצחית, וקצירותי קרובי ומיודעי אשר אחר המועד אהפכתי ונחם חולי לימים ושנים, ודעת לנצח נקל, כי רק מיעוט זמני לי הוא, ורובו לזולתי.

רע עלי המעשה ואל אשר הסנענתי על אודות נדך אשר אהבתי, אשר לקחו ה' ונעליך עודנו בלבו, הלא זה רעה חולה כי רופאי חולי ואלה הארץ ולאו לזנבם הפתח לפתח חלוצות ונחלם להחיר אגדות מרוב, וגם עתה אחרי אשר קם צלפת איש אשר כוחו, וגלגל ונקוד המחלואים כלם, ודרך רפואתם צורקת את לבד לכלם, הנה צקנאחם וצנאחם החלואו לגנוז ספר רפואה, לזנען לא חנוכל הארץ דעה, וסגעי בני אדם ירצו ויעלזו, וימיהם ינשכו לכלות עינים להאדינן נפש, לזנען עשה ביום הזה לשלול שלל רב ונחת המון הפחלים המוקשיים לקולם, ואני אחרי הרפואות הנפלאות אשר ראיתי על ידי המרקחת ההיא צהרה וקרבני ומיודעי, אשר נלמדו נפשים על ידי אחרי אשר נואשו עליהם כל הרופאים, ואחרי וזה שנקיחים צענתי ונאשתי אשר שתתם אותה נשך שלשים יום צהרם כשנעי לברייתם ורפואתם על ידי נחולי אהבתי, ואחרי כן ילדה צשומי בני צבורי אורב גר, *) אשר כל רואיו ועידון יגידון כי לא ראו כמותו, ילד לא נועים, בריא וחזק, הנה לא חולל למשך פי מנהיג ונהעייר כל איש אשר יקרא נפשו צעני, כי רק היא לנדה רפואה צלחת, והיא לנדה דרך ישרה שיצור לו אדם להחיות נפשו ונפש צימו צלי למזר מונונו ברופאים אשר יקחו מונונו כספו וזמנו, ואת נפשו לא ישתמרו, אפס כי הפקן לנולד את ידו לקרבה אל המרקחת לרפואה צה, לריך שילמוד חתלה סבוחיה ומשפטיה ואל ספר Mr. La Roy La Medicin curative de Mr. La Roy לנלמי

*) Dieser strebsame junge Gelehrte, der in der Blüthe seiner Jahre verstarb, ist im Juli 1829 in Triest geboren. Schon im Jahre 1847 hat er durch einen Aufsatz „über die Glymāer“ in der „Rivista Europea“ die Aufmerksamkeit der Gelehrten auf sich gezogen. Darin wies er nach, daß dieses Volk zur indoeuropäischen Klasse gehört. Im Jahre 1848 schrieb er für das in Mailand erscheinende „Journal de l'Inst. Lombarde de sciences“ ein Memoire sur l'Inscription conéiforme persone de Behistan.“ Im Jahre 1849 trat er endlich mit einem selbstständigen Schriftchen auf, betitelt „Le Samscritisme de la langue Assyrienne“ (Padoue 1849 8.) Ph. Luzzatto hat in den etymologischen Ermittlungen eine seltene Klarheit und einen philologischen Tact sich eigen gemacht; und sein Werkchen über diesen speciellen Theil der Sprachreste ist das Beste und Gebiegenste, was auf diesem Felde bis jetzt geleistet worden, ungeachtet der Verfasser damals noch nicht 20 Jahre zählte. Er soll auch ein großes Werk über die Keilschriften hinterlassen haben.

יחטא ואשם, סלח נא לי ידידי על לאתי ונחמתי לדבר אליך צעוניים אשר לא
דעתי עליהם, ואשר אין לי בהם ידיעה, וזכור נא כי האבנתי ונקלקלת הסורה
ואחרי אשר ידעתיך ואבנתיך, ונצרתך לי נר, לא אוכל להחלפך מדבר אליך כל
אשר בלצני בדברים אשר בהם חיי הנפש, וכבר זה ימים אחדים ערס נסעי ונפלוצי
ושם הסכם גירונדי (הזכר צ"ס ע"ה) והיתה לו אשת נעורים עומדת בסוף חדשי
לילה. אנחתי לו: ידעתי כי חלשתי עלי, אבל לא אוכל לחשוך סי ונאנור אליך כי
כל אשה בערס יונלצו ינויה ללדת עוז לה שחשתה לימים אחדים הנורקתה הסיח
ולא אזה לא הוא ולא אשתו, כי עיר רופאים פלדוזה, ואני נסעתי ונאחתי הנה,
והאשה הסיח ילדה בן זכר, ונקלה אחד עשר יום הלכה לעולמה, הנקום ירמס
את אישה הגלגול, ויפקע עינים עורות הנאגדים עלוים ציד הכופאים, ודי והוא
בזה, ואל שדי ינקנך ידידי נחמות שלמות וישציעך טובע נעיונות.

נר לי ידידי כי נהנת לשוץ לביהך, וכי נכזה תוחלתי לראות פניך, אגיל
ואשנע על הדברים הקונים אשר אנרת שנאלח צוואר אוה צ בר ואשנע
כפלים צצקתך הפרכית אשר תכתוב לי עליו. תודיע לידינו הסכם שי"ר כי
בשנעה ושטון קרלתי ונכתבו אליי, וכי אונס המג והערדות יונעוני ונכסיב לו
נועה נחץ, ואולי לא אוכל עשוה עד שובי אל פלדוזה. כי צאנתי אין דעתי
ויושעת עלי כל יוני היותי בר ואכנסלי צצית זולתי, זאת ג"כ לי להחללות על
צלתי הסיב לשואלי דבר על אודות שירת האזינו, ונה אמה דורס ונוני? כי אם
פתרון הסיים הזאת, וכי ויילח אטרתי היל שירת האזינו, שאחמרה חוץ ונציתי
וביניי המג? ואולי תדוה בלצן צצנעך ושיי הדברים האלה כי אוהב הצעלה והטייל
והנשעת אני, וכי יש לי ימים או שעות שההכור בדברי תורה אסור לי, לא כן
ידידי! וזה אין נאה לי להאריך אבל עם כל זה לא אכחיש, וגם אמה ידידי לא
הכחיש כי יש עם זמן ונקום וונג הטורד הנפש ונועה וחקירות עמוקות
וארוכות אשר נקמה צפן ואשר אהבה אותן כל ינויה.

תהיה לי לנליץ לפני רעיד אנשי ונח ר' נחמן ור' שנעון הנכבדים אותי
צאנעתם, כבר כתבתי לידידי ל"ט ר' שיהלח ל"ט שצילי עולם שלקנהו ואשחעשע
צו, ונה נאור ננאם נכשי לראות דבר ונועשה אלנעות הסכם נחמן אשר שנעתי
שנעו להחלה ולשם ולתפארת ונקשתיו ולא ונלחתי, ולא זכיתי ליהנות לאור חכמתו
אך זה עלי! ונתי ונפטר הנה בקרב ענונו שותרי העוז והתושים, וגם אלה ונחורים
ומסורדים איש ונעשו לנקלה השמים עד קנה השמים ונחולקים ציעקז ונפולים
צ"סדל, והיו נח תודיע לפני רעיד אלה ולאחרים אשר להם, כי מ ל הנשחל
וננעוריו להגדיל תורה ולהסיף ידיעתה האנוחית צ"סדל, אוהב דנק נאח לכל
האנשים אשר דרכיהם דרכיו, ולנס כלצו, ותכלית הסלמה אשר יכסוף אליה היא

ומה יוכל לקצוץ כולם לאגודה אחת לעצור הוא והם כולם עובדות הקדש שכם
אחד על קו אחד ועל משקולת אחת, שפה אחת ודגרים אחדים, לשבז ולצנות היכל
החורב והשכל בנין חזק וקיים אשר לא ינוט. אבל הידיה הדבר הזה? האנשים
אשר דרשת ונאמי, ונכחני מדע ותושים, ונחי ונאסר המה צדי, כי רוב ונכחני
וידע אשר כחצני לרעי כבר שתלתי צ"ה, הנועץ הנשאלים אחי אשלחם אליך
בנפש חפיה, אך בזה אלוה אליך אם חודיעני כי נכונה הולאת הכפר לאור
נאח המדעים, וכי מוצנח אתה בדבר, כי אונס ידעתי את האים ואת שימו, ואם
גם נחצרת צה"ע יונאן להדפוס עוד, אחרי י"א שנים שהדפוס אוחה, וני יודע
אם יוכלו לזו לקרבה אל ונלכח הדפוס, לעשות אוחה, וני ערב לו על הולאחיו
והוא חם על מוננו ונפחד תמיד על הספרו.

שנים לך ידיד יקר ושנאה ושסון ציני חב הצע"ל וגם כל בני ציחק יצרכם
ה' אהבני וכתוב אלי

ידידך שמואל דוד לוצאטו.

פה טריעקטי ערב החג התקל"א.

5.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד המשיביל המפורד רוש טוב לענין מחקקי על ישרי החבונה, אשר לחפז
אחותי את ועם נדיבים יתיצב, היה הנכון הרר יצחק בלומענצלד יתיה שלום!

לו סקול ישקל העונג אשר היה לי בקראי אגדתך הנעימה מיום ה' לחדש
הזה, כי עתה כסלים יעלה באלונים יחד עם רגשת לבך בהגיע אליך ונכחני
האחרון, יען מונה ראה כחיתי כי ישרה צעיניך העלה אשר יעלתיך והנך נכון לרווח
למאזני ספרים חדשים ילידי ודינתך, כאשר גם אנכי אגיש לפניך מנחה וכן הנועט
הנחלא באלני, כי דרך הזה נרוית שנינו שהפסטי ידיעותנו אל ויה שהיה נעלה
מוננו קודם לכן והיה לנו הודע מונה. ועתה לא אמונע לכחז אליך, בשגם טרוד
אני מחד צימים הלה אודות ווקרה קרה כי באכתב עתי אחד הולא לאור צעיר
ויילאנד נדפסו מנח חכם נלרי אחד חלונות דעות ועלומות נגד העתקתי לס'
ישעי' על אשר ונלני לצי לחכמם הנצואות ההנה צאופן בלתי מוסכים לאמונה
הנולדים, והוא לא ידע כי עצרי אנכי ת"ל, לכן מוכרח אני לאזור בנצח חלני
לכבוד האות ולכבוד אמונתי, ואטרח להשיב שצעתים אל חיקן את אשר דבר נגדי
צהדפים חשונה נכונה לכל טענותיו, אך ונלתי נגוע צעיקרי דת, רק להראות
לו כי לא יפה עשה להשיב עלי על זאת עד יעז ויכלם ונאשר עשה, והנה חשפוט

גם אחת כי לכבוד תשובה כזאת לריך ישבו דעת והיכרות יתירה שלא ליתן לו
 מקום להתגולל עלי כי הדבר קרוב לעכשול, אנוסם בכל זאת לא אהדל לעת עתה
 להביא לפניך עוד בנחילה רבה את הנשפט אשר הרלתי על קלת מן הספרים
 השלוחים, יען' משקל לשמוע וזה צדי, ואען ואומר: כי ספר מקיפה הגמול לר' משה
 ונרגליות אין צו לא טעם ולא ריח ולא אחד מן התנאים הנלכדים להיזכר ונקודת
 ונחוקן כחלוי, וכפי הנראה לא היה הנחצר כדאי לישא משה כד כזה על שמו
 החלוש בלשון חסדו ונאנו הידיעות השייכות לזה הענין ואין צו כח לכלכל דבריו
 צדק הגיוני ופילוסופי, גם כל ההנחות שהוא נותן כולם חסם ותורו אין להם
 יסוד לא בחוריה ולא בשקול הדעת, והנה די כי לניא לפניך משה אחד לדוגמא ונאנו
 חקים על השלך. חציין דק' י"ד ותראה איך הכל יפלה מיו צאננו כי הפילוסופים
 סוגרים שהג"ע הוא מקום שאוכלים ושותים צו, או שציונות הנשים
 חוליא הארץ צדדים ולחם אפוי, או שנתחית הנשים יחזור איש
 עם קרוביו ויאכל וישתה, או שתכלית הוולות הוא שיעיג לנו השגת
 האחרות העולמיות שונן הארלות ונכסים רבים, וכל כיוצא בזה
 הכתוב סם, אומר ונעשה: הנהיו ועולם קצרות כללה צפי הפילוסופים? ואין
 יסודות אחת בזה שאין בהם? צאננו צופני להזכיר דברי שגשון כללה, וזה קרה
 למחבר יען' ילא ונחילתו והנשאל ונודריגחו לדבר צעניגים בלתי נערכים עם
 כחותיו, ואילו היה מציט בם' נאלמ חיקור דין להכ"ר נה"ו ז"ל או דבריו הכוזב"ון
 ז"ל הגונעים לזה הענין או אז יצין איך כהיו להתנהג בחקירות כללה. קראתי ס'
 ונסעות הים והנאני, ולפי קולך דעתי טוב נאלד להעמיק סיפורים כללה לל"הק
 לנענן יראו בחוריו נענו כי לא חסרנו דבר וכי יש לאל יד לשוננו העניג והקלרה
 לוולא די צחר כל העשתונות כמו צאחר הלשונות, ונוטעם זה מושא חני גם ס'
 ענודי שנים אשר צו הכלה הנחצר תקפו וגנורחו בחכונת הכחונה, אלא שהוא
 קר נאלד בלשוננו ויקסה נאלד לוותחילים שעיין לא הורגלו בחכונה זו להעניג
 צקריאחו, כי החיבור לא יסכון רק לבקיאים נאלד צונשפטי הנשולשים הישרים,
 והכדוריים, אך אלה חנים זריכים אליו, א"כ לנני ויעיל? אנוסם על כל פנים טוב
 אשר יפה להכרחם להכניי האוונות כי לא חלמן ישראל וכי יכולנו לדבר עברית בכל
 החכונות. כזאת ראו לוור גם על ס' משפחת אדם אשר נחצרו צלי ספק חכם
 גדול היה, בעל שכל ונבון דבר, אך זאת לא ישרה צעיני וזה שהוא וניא צספרו
 פעונים רבות לשונות ונמ' הזהר, בהיות זו נאלד להזכיר ס' קלה בחיבור ונדבר
 על חכונת הכחוח, ואין זה שייך לזה. ס' קול שועה צח יהודה יורה על יוסר לצד
 הנחצר ועל אהבתו את בני עמו, ולכבוד ולחפארת היא לו ההתאוללות להשנוע
 קולו לפני נגידים ורזני אכן לטובת האומה, לכן לו נאזה חבלה משי ישרים ונלמן
 דיקים, וצחנה וצדקון טוב קראתי צו גם חני דברים מוצים נכונים ונשכילים. ס'

לימודי העיוני והמעשי המורכב אליו המדבר על לחוק השלך אינו כולל רק ההתחלות והדרכים היותר קלים שבחוק הסוף, אלא ההתחלות העמוקות והמכללים הנשגבים חקרו ונתנו, ובכיות לי ידיעה לא מועטה בזה החוק (כי כל הקנים נגדי נולדו עד הנה ולא יוכלו קום) לכן אוכל לומר כי זה הספר הוא דבר מועט נגד מה שהיה צאפשר לדבר בזה הענין.

ועתה צוהי להשיב אל עיני נכתבך אחד לאחד שאלם כך תחלה אלך חודות על אשר התנדבה לשלוח אלי ספרים רבים אשר נון הדשיונה הבאה לפני שפתי היות בחוכם דברים יקרים, וקלם ונהם חדשים הנה לי כי וועילם לא ידעתי וליאחוסם. והנהי מנפם וניחל ליום בואם צאשר כבר המדפס די שנייד הצטייני לומר לשלחם אלי כרגע. אונם חלילה לי לקבל מונך נוחת חנם עלי השב גנויל אל דעת לבך כפי יכולתי, לואח החלונתי גם אני להקריב לפניך מן הצא צידי ואספתי משה ונפם את אשר חשבתי היותו רזוי אליך מן מפתח יקרו וכן מפתח חידושו, וכבר שלחתי אליך היום מגודת ספרים לרורים צשונלה, ואלה הם הספרים הנקבנים בלכור צשמוחם למוניהם: המווש שלי, הקדמם על החורם שלי, החורם והפילוסופיה שלי, מ' ישע' מהורגם מונני בלורח מיר ללשון איטלקית, הגם כי אינו מורגל צמודתכס. ומקור כונכב ק"ק רוונה, צמרתי לשלוח לך צעצור כי יש צו כמם מירים ומגדולי המשוררים, ארקיואלטי, גצירול, ר' יהודה הלוי, חולמם. מ' שרשים לרד"ק, הגם כי הוא צידי הכל ומסר מועט בתחלתו, הנה הוא יקר מואד צעצור היותו ראשית בכורי מללכת הדפוס, כי נדפס צקוסטניניא צשנת רע"ג ואם יתן איש הון רב לא ינלא סגולה כזאת. מ' בן זקונים, כולל מירים נצחרים, ועינינים אחרים, צלתי נודע צמודיתך, מפתחות של מ' ה ש ל ה צכ", יועיל מואד לשוקדים על הספר הסוף, האחרון מצי ונוכלם. כך גדול מחינת יד כולל כמה חיבורים ועינינים יקרים, הלא הם: מדרש רות, מדרש חזית, מדרש רות אשר, ש"ת מו"ה שוואל, חידושים על נוס' אבות, ליקוים מונים, דרשות, מדרש קבלת, פי' קבלת לרלצ"ג, דיני שהיעה הכל צקוצן אחד.

נר לי מואד כי לא יכולתי למללות מללות לצך צקנות עצורכ מ' המלספים כי אלה אינם עוד צמניחות וזה מנים רבות כי כל העקשעופלארי סמו חמו אין עוד אחד, אם לא כי אולי ינלאו עוד צקריה צערלך, אך ידוע מדע כי כעת נגרע ערכם אחרי אשר הודפס מנחר דבריהם צם' בכורי העמים. הכשיונה שאלת מאלור הספרים אשר לי אינה צידי כי מועולם לא סדרתיה ושמות כל הספרים אשר חחת ידי עלונים הנה צוכרונני אין לי לורך לרשום אותם על גייר, רק זאת מגיד לך, כי את אשר נכפתי ציותר ללסוק אל ציחי הנה ספרי הקבלים וספרי כח החקידים החונים קמוך למדינתך מללד כל הינלא ללור עדי

שם בשם ע"י אנשי תבונות אשר צנוקוץ ואשר צעיר לעונותי, אותם חוכל
לקצוץ לעת ונולד להצילם אלי, והיו להרביצ צנשתי עוז לנעץ אוקיף גם אני
לשלוח אליך שנית את אשר תחלוצ צביות לאל ידי ליתן את שלכתך אשר תשאל.
ס' קורות ישראל להחכם יאסף, וספרי החכם געזעניוס יסגס כצד חמת ידי,
אונס שגי הונתבים העתים ידידי, שולעית את שונעם שונעתי אך לא
שזפתם שיעי וטעולס, ועתה אם יש את נפשך לקנותם עצורי אנכי אשלם את דעיתם
דיגר צדיק, אך בתנאי שיכללו יחד כל המלקים שיאלו לאור עד היום איש לא
יעדר עד שחבי' הונתבת שלום, ואלו אחתום גם צעד השנים הנאות צחת את
כסף ונזכרם שנה שנה על הסדר, לכן הואל נא לגלות חזני אם יבי' באשר
לעשות זאת. ועל אודות ס' סחד יתקן אשר זכרת צונכתך לא ידעתי אל חיה
ספר חנוני, כי אם הוא העונקלופעדיא הגדולה להכ"ר יתקן לאנפכרונטי, הנדפסת
רק עד חות ו', הלא היא כצד חמת ידי, ואם הוא ספר חסד נא הודיעני והוחו
ומכונחו ושם הונתבר. כעת הני עסק צמזר חדש, והוא פירוש דרך פילוסופי
על ס' צחית דת להכ"ר אליכו דיל וידיגו אשר צדעתי להולילו לאור אם יתני
האל לצא עד תכליתו כאשר עם לנצי צעוד חיה חדשים, כי קצר עלי הזמן
לענול צו יום יום, ורק קרס העורף צעת הונתכך אל העסקים הרצים אשר
כתורני אותו חוכל להקדים לזאת הונללכה.

והנה אשים קנלי לנלים כהיום, ולעת ונולד אגיס לפניך פרי ונחשנותי
וסצרותי על הספרים הנשחרים, והנני עייחל לתשובתך צה הודיעני אם הגיעו לידך
הספרים אשר שלחתי, ואלא צעתירת שלונך כחפך וכחפך אורכך ונוקידך. יש"ר.
הכותב והחותם פה גערץ ציום עשירי למדס סיון ט' בת"קלז.

6.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn Regglo.

שמואל דוד לוצאטו *) אל החכם העסורס ר' יצחק שמואל ריגיו ויהו.

הנשפילי ללחות עד הלחוצ אשר יולס צקיר, ולא געלס כפסך צחיותך צעיר
הזאת לכצדני צחצרתך, ולענגני צהרלות חותי את עושר כבוד ונלכתך, ותהייה
חזיק קצונות לקול התשובות אשר השיבותך לפעונים צלז חוים, לא חקך, ולא
ונחקך, כדרכי כל הימים; וצלכתך ונעננו הגדלת והוספת ענותך אחי ותחשוק

*) כולל צעיר טריצטעי צחחד צאלול שנת התק"ס, תרפ"ט צקוללעגיוס רחביקוס
צעיר שחונס ונחלל שנת ה' תר"ן.

לח מרחק המקומות והמרחיק לבותינו, לאחר כתוב דבריך ונא על כלומות כלסון קרנר וגללות ספרים ציד הרגים. ואני לה אלתי להללות אנשים, ועתה נכרתי לי דומים, לולא שני דברים אשר אנרתי לפניך, אשר נבחנוני גם אחרי כן מלחמים כזו ושקר, וללה הוא:

ברלתי נבחיז הבני ונוטיר כעת נוסר (שמות ט' י"ח) למן היום זה"א הידיעה, וקוסדה זה"א דפה, אנרתי כוסדה זון עבר, וקוסדה נחז אשר כפירשו של רש"י ז"ל שמיסדה וכמרגום אנקלום דאשחכללה; שאל הימה זון מקור הימה זה"א נעשיק, ועוד למן יום היה לו לוור ולא למן היום. ועניית כמכנתך, שאל הימה התיצה זון עבר, נוסדה היה לו לוור, ואשיך דבר נשגבה לאחר ונצין החפעל היא, ונפלה החי"ו, וזה אשר ותבו, שאל כן הימה הו"ו פתחה, והסנו"ך דגושה; ענשו שהו"ו קמונה והסנו"ך דפה, אי אפשר להזה שה"ו ונצין החפעל, ואם כן לכאורה ונצין הפעל היא, ונחמן מקור. וחולם גם כי תשובתי אשר השיצומיך נפלה נפלה בבל, וכל מקום נכון הדבר צעני שה"ו התזה זון עבר ולא מקור, ונראה לי היתה ונצין הפעל, וכלוי היה לו לוור הוסך ה כמו על הוסך בית ה' (עזרא ג' י"א) נעשקל הורד מלכיונה (נראשית ל"ט א'), והועד נגעליו (שמות כ"א כ"ט), אלא שהוור שהוסך נחירק, כאשר נאלנו רליוני היצה וייסס בחרון צוולדים (סוף נראשית) החת ויוסס, ונאחר שנקדה זה"א נחירק, הונעס הו"ו נהכרס*) וזאת שנית אנרתי לפניך שני אשר לפרס אולי אוכל נכה זו (נעדר כ"ז ו'), צון מקור, כי אע"פ שיש לוור נכה צוקוס נכות, כאשר נאלנו אם ענה חננה אוחו (שמות כ"ז כ"ג) והקדה לא נפדה (ויקרא י"ט, כ') הכה ופוע (מלכים א' כ' ל"ז) לנען היה לה דבר מורס (יחזקאל כ"א ט"ו), וכל מקום הכה היה לו לוור, ולא נכה, כי לא נאלנו שרס זה רק נצין הפעל והפעל, וגם זה הכל, שהרי כתוב והפסחה והשעורה נכהה (שמות ט' ל"א), והפסה והכוסות לא נכו (— — ל"ז), וגם כי עדיין יש פתחון פה לרש"י לוור; אם אנרת נכהה וכו' נצין פעל, תאמר

(*) אמר ש"ל, ידידי החכם המפורסם אשר הכנתי אליו לח הוכחה הוא דחה סברתי זאת בתשובתו צנוע עטב ודעת, לאחר כי לא יתכן שהאחד והשניה הפועל סברתי לכיוון הנצין. ועסה אני לוור כי התיצה ונצין החפעל דפה, הנמלא צולות ויהסקדו, ההסקדו (שופטים כ' ט"ז) ויהסקד (— כ"א ט') והנצין הוא, החפעל דפה. הוא נצין ונצין החפעל אשר נלשון ארמי, והוכחה בהוכחת הנשעל.

כִּי נִשְׁפָּט? וְהֵלֵךְ מִדְּבָרִים אֲחֵרִים רָאִינוּ צִפְּעֵל אֲשֶׁר לֹא יִשְׁרָחוּ צֶהַם צִפְּעֵל, כִּמוֹ
 כִּי מוֹנֵה לְקַחַם (בְּרֵאשִׁית ג' י"ט) וְשֵׁמוֹ עֲלֵמוֹתָיו לֹא רָאָה (לֵוִי ל"ג כ"א), וְלֹא
 מוֹלָאוֹ לְקַחַם וְכֵלָם. וְכֵל מִקּוֹס אֵין הִדְגֵר דְּחוֹק כֹּאשֶׁר מִשְׁבַּחֵיהֶו * הֵנֶה אֵלֶּה שְׁמֵי
 מִגִּגוֹת אֲשֶׁר יִשָּׂר צִינֵי לְהַחֲדוֹת עֲלֵיהֶן לְסִנּוֹךְ עֵרֶם יִבְאֻוּ יוֹנֵי הַסְּקִידָה, מִשְׁפָּט לְאַלְסֵי
 יַעֲקֹב. וְעֵתָה מִלֵּלֶה יֵשׁ לִי לְשִׁאוֹל, וְאֵל יִסָּר אֶפֶס צִפְּעֵדָךְ. מִה יִחַנֵּד רִבְנוּ נִפְתָּלִי
 הִירָךְ וְיִוִּזֵל צִכְתּוֹב וְלֹא אֵצֶה לְשִׁתּוֹתִם (שְׁמוּאֵל ז' כ"ו י"ו וי"ז)? וְשֵׁם נִלְמֹד וְיִתְלֹוּ
 דוֹד וְיִחַנֵּד מִי יִשְׁקֵנִי עֵינִים (— — — ע"ז) הֵלֵךְ נִרְאֶה צִפְּעִיל כִּי לֹא נִמְנַע מִשְׁתּוֹתִם
 מִצְּלֵי מִלּוֹ, וְלֹא מִחֶסֶם וְלֹא גֵעֶלֶם, אֶךְ לֹא שִׁחַם מִן הַעֵטֶם הַמְּשׁוֹרֶם, הַדָּם הַמְּנִשִּׁים
 הַהוֹלְכִים צִנְפִּשׁוֹתִם (— — — י"ז) וְנִמְנַע נִדְּלֵל אֲשֹׁמֵא לְשׁוֹן מִלֵּן מוֹלָשׁוֹן לֹא אֵצֶה? **
 וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר הִלְאֲחִיק עַד כֹּה, אֵל אֵל שְׂדֵי אַעֲמִיר, צִסְחָר אֲהֵלוֹ אֲוִתָּךְ וְכֹל
 צִנִּי צִיחָךְ יִסְחִיר, וְעֵתָה מִשְׁלָחֶה אֲחִמֶס יִסְחִיר, וְכֹל מוֹסְרֹתֶיכֶם יִסְחִיר, וְאַחֲכֶם
 לְעוֹבֶה יוֹתִיר, וְיִדִּיק דִּינֶכֶם לְמִזּוֹר, וְשִׁנָּה צִרְכָּה עֲלֵיכֶם יִגְזוֹר, וְשִׁלֵּל וְכֹכֶם לֶכֶם
 יִבְזוֹר, וְאַחֲכֶם לְנֶלֶם יַעֲזוֹר, וְצִינִיכֶם יִשְׁלַח אִישׁ אֲזוֹר אֲזוֹר, וְנִחָךְ ה' תִּמְיֵד כָּל
 אֲשֶׁר מִלּוֹ, וְנוֹעֵל מִי הִלְמָה מִסִּיר אֶת הַמִּקּוֹס, וְנִפֶּס הַמְּשִׁכִּילִים דֶּשֶׁן מִדּוֹ, וְעֵשׂוֹתָךְ
 מוֹכֵלֹת לֹא נִקּוֹס, וְהַסִּיר ה' מִן כָּל חוֹלֵי וְכֹל מִדּוֹ, וְהִיִּית כִּגֵּן דּוֹ, אֲרִיב טִיר לִצִּי.

שְׁמוּאֵל רֹד לְוִצְאָמוֹ.

טִירֵעֶסְקִי כ"ט חֲלוֹס הַתִּקְעָ"ח.

7.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לְכַבֵּד הַמְּשִׁכִּיל, הַגִּדִיב הַמְּסוּאֵר, דּוֹרֵשׁ חֲכָמָה וְשׁוֹחֵד
 תְּבוּנָה, הִירָךְ יִצְחָק בְּלוֹמֶעֱנָעֵלֶד יִתְחִי שְׁלוֹם!

מִכְתָּבְךָ הִירָךְ מִיּוֹם י"ח לְחֹדֶשׁ הַעֲצֵר הִיָּה לִי לְנִשְׁכִּיז נִפֶּס צִנְפִּשׁוֹתֵי מוֹנֵה טוֹב
 מוֹעֲנֵדָךְ וְטוֹב מוֹעֲדָךְ רִעִיךָ הַמְּלֹאֲמִים מִלֵּרִי הַדּוֹר נִשְׁיֵי הַמְּעוֹת רִאשֵׁי אֲלֵסֵי יִשְׂרָאֵל

* אַחֲרֵי יוֹמִים וְשָׁנִים רִאשֵׁי שִׁחַם הִיָּהִם הִתְצַה מִקּוֹר הִיָּה מִשְׁפָּטֶה כֶּה צִינִי, וְלֹא הִיָּה כֹחַ
 מִקּוֹק לְשִׁנּוֹת לְסִנּוֹל, וְלֹא הִיָּה מִקּוֹס לְדַגֵּם אַחֲרָיו, כֹּאשֶׁר מוֹלָאוֹ לְמִנֵּן הִיָּה — לֹא
 צִק, אֵם כֵּן אֵין מִסָּךְ כִּי לִסִּי הַמִּקְרָה הוּא עֲשִׂיר, וְעִינֵיו אֵלֵי וְעִינֵי.

** עִינֵי צִינֵי הַמִּקְרָה מוֹדֵד ר"ו ר"ז; וְשֵׁם מוֹדֵד ר"ז שִׁיעָה כ"ט נִדְּפֶס צִנְפִּשׁוֹת צִינֵי, מִקּוֹק
 צִינֵי.

אשר תמיד אשינום עשרה לראשי, הנה השלמים הנוצחיים צחקו תירס בר"ר
 כאלפסארט והר"ר נתן והר"ר בללך, ה' עליהם יחיו, רצות נשים ישרילו ויילחו
 ועד גלגל ילאו אור האמה, און. אשריך, איש חנוּח! כי זכית לקדם פניהם
 העשירות ולשנוע נפיהם אנכי יוסר, ואני בודד וגלמוד צחקך ונולדתי אין לי
 בכל קצוותי גם אחד ראוי לפתוח לפניו סגור לבני ולהתעלם עיני בדצרי חכמה
 באין סוד הנקנאים הפוזזים אשר כל אחות חונדתי יושקו וכל חוקר על
 האמה לכוסר צעיקר ישנו, זולתי זה דודי זה רעי הסכם שד"ל יורס צנדרט
 הרגים בפלדוצה (אשר לו כהעת רק חנוּח תלמידים) אחת אקרב יען ונלחתי
 לבני ככין עם ונחצותי, אך הוא טרוד ונאד צוּלֶהֶס אשר לפניו, ורק אחת
 לנ' חדשים, או רק שנים נטה יוכל להגיש לפני ונחצו ידי, לכן תמיד עיני
 נוסות למרחוק ופני ונלילות מול כל חגרת ואגרת האלה אלי ונודיות אשכנז, כי
 שם לוח ה' את הברכה להגות בדצרי חכמה ולדרוש נגלות אחיו ולהתבונן על
 מלך חונדתי. — אך אפנה ונרעיונות אלה ואשוב אל ונחצך המכר אשר וננו
 לא יכולתי להצין האם בא לידך הכרור השני אשר שלחתי אם לא, כי צהרבו נחתי
 העתק פרק אחד ונפכתי החורה והסילוסוסיאה אשר ונחצך ונעשם הַעֲנֹכִי, אך
 אחת לא דברת וננו דבר, ותלמיד לי, ידידי! כי רק לכבודך נשלחתי את טורח
 ההעקס צעלם ידי עם כוז העסקים אשר לחנוני, זה לך האות כי נלחנה
 ברית ידידתי אליך כל הימים. עוד אודיעך כי ונלד ש' ונלחנה גאולה ונלחנה אשר
 נשקד וקונו צין הספרים השלמים ונחצך, עוד חקר ויהי ש' נגיד ונלחנה הכסום
 נחצך ונלחנה ידידתי זה היה לו. צענין אגרות הכוזצ"ן אשר זכרת צונחצך
 נכספה נפשי לדעת אם הם אחת טנדפסקו כבר אלל אדון שויד זה כארצעים
 שם, או אם הם אגרות חדשות שלל צלו עד היה על ונחצך הדפוס, כי אם
 הן החדשות כבר יש תחת ידי צ' ונחצות ויכן, אלל אם הם חדשות תסול נא
 חתימתי לפניך לכל חנוּח וננוי הסגולה היקרה הזאת, כי אין אללי דבר יקר
 בעולם כמו דבור אשר ילא ונקלונות כציו נזר דוכנו ונחנוד עיני ולצי האלהי
 הכוזצ"ן ונלחנה אשר נללו חונדתי וינחתי כל עוד נשנתי צי. ועתה אצא לצדך
 כי אחרי חקירות רצות עלתה צידי לנלוח ש' ונחצות חבל וס' בני העשורים, אחת
 צקשתי ימים צדים באין הסוגות לנענך, והם כהעת נפיהם ערובים ונחנודים
 אללי להגוסם אליך ונחנה עם הדגום התפלה נלשון איטלקי להכנס שד"ל אשר
 שלחתי, ועם ספרים אחרים אשר חלקם ונחנה ונחנה עד יכיו ללכור אחד וצקרב
 ימים שלחתי, ואחת את מולא שפחך חננוד ותנלח לי את יתר חלקי הסולמית
 הנשארים ואגרות הכוזצ"ן ועלם אחד ונן ונחצתי העתי **Dr. Rlesser** Ter Zube u.
 לדוגמא, וע"י כן נשיג שנינו חושלת צהרצת גדולות הנודע ונחצתשעות החנוּח
 עד למרחקים.

קראתי הסערה שכתב החכם הוולף הכ"ר שמשון בלדך יחי' נגד צעל ונטפחת
 ספרים צענין יחוס ונלך הנשים לזרע נתן או לזרע שלמה, תשואות חודס אקריב
 לשניו על אשר כדגני צבעתק ונענה, וכאשר שיתי עיוני על חוכן דצדיו מלאה כי
 העשנה שטען נגד הגאון לודקה צלי ספק, שהרי הזוכר באונרו צן נתן כיון
 בודאי אל אחד מיוצאי חלציו באחרית הימים לא אל צנו ונעם, אונס סוף סוף
 וזה צלע כי גילי את ס' הזוכר רק ונתלונה אחת כל עוד שישארו קיימות כל
 המון העשנות האחרות שכתב הגאון נגדו? ואף את דצדי הזוכר צזה העוקם
 לודקים האם יהי' צעצור כן נכונים גם שאר דצדיו? ונלמד כי על כל פנים גם
 סצרה זאת של הזוכר לא חוכן ולא חקוס להיחמה ונתגדלת לסצרת הכנוצ"ס שאמר
 ג' פעמים כי ונלך הנשים יהיה נזרע שלמה דוקא, ובכל כיוולא צזה יותר יש לנו
 להחזיק דעת הכנוצ"ס מונה שולך אחר סצרת הזוכר. חבל בכלל יכסה לי שאין
 לנו שום חועלת צחקירה זאת, כי וזה איכפת לן אם יהיה הנשיה נזרע נתן או
 נזרע שלמה? יצא העוז ווכל נוקם! הלא ציונים האלה אחרי כונה צלצולים
 ססצנלו אין צדיקו להכיר שלשלח יחס צני דוד כל עיקר, ואין אנו יודעים אם
 יש עוד צונויות אחד נזרעו צין וצני שלמה צין וצני נתן אם לא, ואף אם ישנו
 צונויות (כנו שחוייבו להאמין) הנה לא נוכל להציא ראיות על יחוסו, ואם
 לנוצר יצא הגואל הנוצטעט לנו ויאמר: אני נזרע דוד! ויעשה כל האומות
 הציודקים לאונות שליחותו, בודאי שלא יחשורר שום אדם לשאלו וננו: האתה
 נזרע שלמה או נזרע נתן? כי אין לנו צזה לא לזרע ולא חועלת ולא שום
 נפקותא, גם לא יעלה על לב שום אדם לשאלו לשנו, אם הוא נקרא מנחם צן
 עמיאל, או נעם, או צר נפלי, או שילה, או ה' דקנו, או אחד מנשאר השמות
 שנתנו לו חז"ל על נד הדש, כי לא השם הוא העיקר, גם לא יחוסו אחר נתן
 או אחר שלמה הוא העיקר, חבל העיקר הוא הגאולה בכללה לא פרטי הגואל,
 לכך אני אומר כי אף אם לפעמים יש איזו חולשה או פרכא צעשנות צעל הנטפחת
 (כאשר באמת יש לי הרבה להשיג עליו ויצואו דצדי אי"ה בהערות אשר חבין
 לציאורי על ס' צחינה הדת) ו"ו עלינו לשנת ונלכתה אשר עשה להחזיק
 ונצולנו דעות זרות אשר תעמודנה ונגד לשכרי דתנו החנויות, והעליץ הנשגב
 הכ"ר בלדך אשר איני כדאי לדון לשניו צקרקע עוז לו כי ינשור ידי מחקירות
 כאלה של וזה צדק, וישנן ינחמו צדק נופת אונרו הנעיונים צחלק השלישי
 חס' האופאר שבילי עולם, אשר עיני כל הולך וישרים אליו תלשינה. סלח נא,
 ידידי, כי לא אוכל היום לערוך לפניך משפטי על הספרים הנותרים כאשר עשיתי
 בפעם צפעס וכאשר נדחתי לעשות בכל ונכתב ונכתב, כי הוכרחתי עתה לקלר
 מפני כונה סצות, אכן צא יבוא דצדי לשלם נדתי לימים לא כצירים, ועתה אשים

קץ לנילים בדרישת שלונך, בלקיחת ערובתך, בזכרון אהבתך, בעתידת עונתך, בהלל נדיבתך, בנקשת ידירדך, הנעיר יש"ר.
 הכותב והמחוסס פה גערץ בחנוכה למדש ונחם ש' החקל"ב.

8.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

אלהים עמך גבור החיל, איש אמונים אורח החשיה, והסבר
 ספדיה הנבחר הרר יצחק בלומענפעלד יחי' שלום עד בלי יומ!

בשם רצו טרדותי ציונים האלה יומי חסיפת התיכוש וכן היקבים, והים
 בתגולות הנטקך לפזר רגלי אל חלקת השדה אשר חנני אליהם כי זה חלקי וכל
 עונני, עד שווח העצם הדלתי כהעמ ונלכתעסק בציאורי על ס' בחינת הדת אשר
 אשר פעלתי יותר ונחליו, בכל זאת לא חנונע ונלכסיב לנחצך הנעים ניוס כ"ח
 חשתי הגיעני חמול, ועל לצי בשמעני כי גאל לזכות הספרים אל עיר ווינן וכלי
 ספק כבר הגיעו כהיום לידך. ועתה הכינתי וכן הבא צידי לזכר אשר להקריב לפניך
 ונחם חלף נדבך. אך ונעט הוא חת אשר יכולתי לחסוף הפעם, וחתה צטונך
 חללח חת הנעט המוצא לפניך בלז חנוים, ואלה הספרים הלועים בשוולה אשר
 נוסרתי היום אל בני דואר להוליכם אליך: ס' סאח סולח, ס' נדשח לנשח, ס'
 אורח חיים, ספרי נוסך עלי ספק לא נרלו ולא ננאלו צנודיך, מדפוס קדונו
 ונאור, ס' חכונח כ"י כולל לזכות נדות בשלון ערבי וכתב עברי, והנס כי לא יהיה
 לך חועלת וננוח בהיותך בלתי נצון לשון ערביה, חשנתי כי לא יצטר צנודיך חס
 יחפוך בו, וחתה חוכל להנודידו אליך צנחנה זו, ס' הלולח נדח, ס' ננחם יוסף,
 ס' פרי אנדים, ס' שיעור קונח עם יוסף חן, חלח שלחתי לך לא צנוד ערכם,
 כי היו כלל היו, רק לננן חלח נחם חכונח חכונח וננוח צערי אינחליח,
 צנח יחעסקו ועל חיוה ליר סובצות חקירותיהם, ס' חון גליון חלק ננחעחוס
 נועחק לל"ק כ"י, ס' כוח חן לכן חנון כ"י קדונו ננח. חקור כי חעלה לרלון
 לפניך חחשורה הקונח חחת, חס לא ננח כנווחה, על כל פנים ננח איכותה. ס'
 קרית ספר הנדפס בפרח לא רחיתי עד הנה, אך כבר סקדתי להניחו חלי נוסח,
 חנוס ס' ליר נאמן חנו צידי, ונאור חנוחתי על זון הנחבר המוסך קשחו נגד
 הסגולה היקרה והיותר עיקרית בחנוחתי והוא נולח חנח, וכבר יעדתי להסיר
 עליו ולנצל חנווחתי, חס יהיה בהעדות אשר חוסף לציאורי על בחינת הדת,
 צנח יצא גם זכרוןך לעונח כאשר יחוח לי לעשות נול חס נדי צנוך החנוך ידי
 ענדי ס' וחסנני שנו והנכר חחור וסחריה. קרלתי הספר הסקן נחפחחעשחח
 Krug, וחי ינלל חין ערכו וחי יספר כל חחוחי! הנחלח כוח חס אשר כוח

משפט ומצוה בקרבנו, ונליץ יושר לעדת ישורון, יולל לקראת נשק לעזרת עם ה' ועל אויביו יתגבר, ומסרפנו אשר חסד רדפונו יתן קסם לפני דוח? הנה כבר התעורר אחד מנושכילי קהילתי להעתיקו ללשון איטלקית לספרו צמדינתו.

התענגתי מאוד בקריאת ס' מערכת הסעקות ודאיתי כי הנוסח איש נצון ומכיר היטב הענין אשר עליו ידבר, גם מקורותיו טובות ונועילות מאוד לתחילים ללכת בדרכי המליצה, והגם כי כבר קדמוהו המשכיל והנליץ המפואר הר"ר לעוויראק ז"ל בספרו הנכבד מליצת ישורון אשר הולך קוצצ גם הוא על אלה הענינים, גם לו יתר שאת על כל דוגמי נחות ציונים האלה, בכל זאת לא יגרע זה המהפך ללא גם הוא ממספר הנכבדים שומרי החועלת הכללית, ועוד ידי נעזים לשבח ולחלל מלאכתו אשר עשה, רק זאת לא חוננו מלחמות כך כי הפסק הראשון ממספרו לא יתן עונג לקורא בו כמו שאר פרקי הספר, גאשר צה הפסק העניק המהפך יוחר ומדי צלעת טצע הסעקות ומילוקיקן למוינים, ונקנס צענינים דקים מופשטי המוחר אשר אין להם תפיסה כ"א צמחשנה הדקה, עד שצאמת ילאה שכל הקורא לרוץ אחריו בכל אוחן המקורות הדקות אשר אין צחן חועלת כל כך ולפעמים יקשה להצנים מוחות קולר יד הלשון צענינים הסעם, ואחשנז כי יוחר עוז היה לו להשמיט לגנורי הפסק הראשון ולהתחיל ספרו מן הפסק השני, כי לולא כן יש לחוש פן יכשל כח הקורא ונצול יצול צהתחלת הקריאה וישליך הספר ויידו טרם הגיעו אל הדברים הנועילים שצפרק השני. המשכיל לעטערים דרך על צמותי השיר והכלית לעוף ולשכין על גפי מרומי המליצה, הצוריו הנדפסים יתנו עדינים כי יש לו יד ושם צמלאכת השיר, ויכינו לו מקום נכבד צין מוצח מפוררי מוחתנו, אולם צענין המסקל והמחזים והיתדות ושאר הגאי השיר הסבו גם הוא כשאר מפוררי אשכנז לולע על ירכו, מוקיף וגורע צלי שיעור, ומלא חסרות אשר נולדו מפאת שינוי הקריאה אשר לכם. וצעצור זאת לעולם לא יערצו שיירי האשכנזים לאוחן הקורא האיטלקי, לכן אם יאחה לו תהלה מלך המוחר לא תאוח לו מלך הכורס, צסגם יש להליץ צעדו ולומר כי הוא אינו אשם בצר יען הך אחד המורבל צמדינתו ואין ציכלתו לשנות אופן הקריאה מנוה סהוא שמוע יום יום ממלמדיו ומוידעיו. — ס' גידול צנים נכבד צעיני מאוד, וטובה גדולה גמל המהפך המשכיל לצני עמונו צהליע לפנינו דרכי שמיחת הצריאות לילדים מעת הולדם, כי דבר יקר הוא מאוד, ואף גם זאת עלינו לשבח את המצור המפואר הזה צעצור נקיין מליצתו המעורר והנשגב אשר צה הראנו את כמו הגדולה, עם כי קשה מאוד לעמוד מלות כגונות וכסרות לכל מושגי חכמת הכפואה צשפת עבר העינים והדלם צשרשים מתי ומספר, לכן מלצד החועלת שיש לענינים הסס מלד עמנו, עוד להם נאום תהלה מלד הלשון הלא והנקי אשר יתלצנו בו, ומי יתן ויכצו צינינו חיצורים יקרים כמנו לחסארת הלשון ולחועלת האומה! — ציני

חג העצר המיוחד לקרות כ' גזי נקטרת או בן חלקים ששלחת אלי כ"י אך לא
 באתי עד תכליתו, לכן לא יצאו ונשטתי עליו צה הפעם, וציווה בראותי שהוא הולך
 בצרכים בקדמות ובלעזות יותר ונדלי ונשטט ימין ושואל צעירים אחרים בזה
 הרבה, ואנכי חשתי לשמוע וננונו ראיות בדורות על אמתת כ' הזאת כי (כך
 חשתי) לולי נהצר לי שהוא אומתי ושהוא נשי רש"י גדלי לא היה טוען על
 ענינו משא כד כזה לחצר פירוש עליו, אך עד הנה חומלתי נכונה והגם כי קראתי
 יותר ונחליו לא ונלחתי בו ונפחים בדורים על זה, ואולי יצאו בנשך הסבור, לכן
 כתר לי עד לעצור עליו עד קלו ורק חודיעני עתה אם השלך שאלתהו לך בסורה
 או אם אוכל לעצרהו אלני אחרי קריאתו, כי לא גלית אזני על הדבר הזה. פה
 אמרל לעת עתה וליום ונלח אשוב שנית להגיש לשניך סברותי על יתר הספרים
 אשר התנדבת לכדני בהם, כי הם לי חנויד לשון ולשונתה ובהם לנד אונח נחת
 דוח וכל ענולי ונניגוע כפי הנוצרים אשר נטל עלי הזמן, כי זה חשקי זה ונגמח
 לצי כל עוד צאיים חיתי. הנה הודעתי לידדי החכם שד"ל הנולח בעת צעיר
 טריעקטי את חשך לקבל וידו אגרות כ"י להפילם ציטראל וזהו השינוי כי צה
 הספק לא יוכל דבר ונחומה על זה הענין, אך צעורו לעיר פלדוזה יראה מה
 לעשות וישיבך דבר כאשר עס לצדו, ועל אודות העתקתו האיעלקית של סדר
 התפלה לא ידעתי עד הנה אלל וני נאלח לקנותה עיזוך, כי איננו צדי הנודפים
 שנייד, ואם לא אונלחם ציד קרובי הר"ר ונחיר רלנדעק יחי' מוכר ספרים צעיר
 טריעקטי או שאלה לך את ההעתק היחיד אשר לי לצעור חדע כי שקודתך סגורה
 רומי וכל ונפסקוד עלי. ולעומת חשך לקבל גם וננוני אגרות כ"י הכנוקים
 באולרותי ידוע חדע כי זה שנים נשאלתי על ככה ונחת הר"ר . . . ויען
 צריתי יתה אתו בהכנה ובידידות פתחתי לו אולרותי ושלחתי לו קונטרס ונלח
 אגרות נחמדות ובתוכן גם נכתב יקר נחוד להר"ר נח"י זל"ל שלל צל ונעולם
 צדוק את כולן בטעמי להדפיס בצבור וניחוד, אונסם בקונטרסים הזה נאלח
 כהעת ציד האדון הנודפים שנייד צעיר ויען עם ספרים אחרים נכבדים כ"י
 לפקדון צעד כך אלק זהובים ת"כ שהר"ר . . . חייב להנודפים בצבור
 ספרים שקבל וננונו באמצעות רעקוונדראטיון שלי, אך שלל להטריחך ציפור
 הנאורע הנוגה הזה (כי אין קץ אל הזעק אשר קבלתי צעורו) די לי להודיעך
 כי זה היום התל צי ובהנודפים עד שלכני הסתר התכתי פני וננונו, וזה שנתים
 יניים לא ידעתי מה היה לו (אם הגיע לאזן שוץ דבר וננונו נח תצטרני קורחותי
 ונלחיו וננחיו), ונעתה אחת איש חכם תצין וזה כי אין לי רשות להנלח ונחת
 ידי שום העתק מן האגרות ההנה טרם אדע מה יעשה הנודפים צדן, כי עודן
 תחת ידו וני ידוע אם ילחו לאור ונתי ילחו, מן יתרה אפז צי על שאלתו לו חק
 צהסיג נצולו, וכן לא יעשה. אך טרם אכלה לדבר מועל עלי המוח לשלם אלק

תודות
 לכבודי
 ובה
 גנה
 למוכרת
 בעיני
 הנה
 כחשך
 ובה
 סבר

Ignaz

נ

נ

על אשר
 אל ידי
 מוכר
 הנשוא
 קלי
 דני

(*)

ה

ח

נ

נ

נ

נ

נ

נ

נ

נ

נ

חודות לנדבת הגביר הנכבד המכסר ר' אלכסנדר קאלליר ישי' על אשר נשאו לבו
לכבדני צב' ליגרת צב' של הרענ"ס ז"ל ובס' יריעות שלום הנכספים לי וואד,
רענ"ס זכותי לפני לכל הטובה הזאת ואני לא אהיה כאחד מעבדיו ונעולם לא
גבה לצי להתקרב אליו, לכן אעור הנני נותן לו את צריתי שלום והיותם לו זאת
לזכרת אהבתי אותו ולאות ולמופת כי מוכן אני לשלחם כל הימים ככל אשר יעצ
צעיני לזכות עלי לטובה, ולך ידידי, לדקדק ומסד וכמונים ומיין מלת אלהי האמת
הטובה וכואב ציוסר לצנך, ותגמול לדקדק לדור דורים צעולם שכלו ארוך
כחפך וכחשוקת אובדך ומכדך. יש"ר
כחוב והחומם סה גענץ ציוס ד' למדש משון ש' המקל"ג.

9.

Schreiben des Herrn J. Wahrmann in Jaroslau an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Brody.

בע"ה יארשאקליא צ' טבת תקל"ג.

לכבוד איש חסד ממשאר בערי החכמה, ה"ה התורני השלם
הר"ר יצחק בלומענפֿעלד נ"י ששעת ברכה תפסך סלה!

נכתבך היקר מן כ"ז כסליו הגיעני ציוס ו' העבר, צו הקסית דצריך אלי
על אשר לא עניתיך זה ארבעה ימים ואנכי הסתוונתי, כי מוכר אתך צוה מכתבך
אל ידי כוננתי דברי אליך והנלמתי לך כחשי חודם על עונך להודיעני דברי המכס
הנפואר מו"ה יש"ר, ולך לי, כי זקן שלומי או שלומך אשר אצד מוננו הוכתב גלל
עלי מחשבת און, כסיות נקל צעיני נכתבך מהשיצ עליו, והנני שולח לך העמק
דברי משישי לטעפסענעצער (*).

(*) הא לך קורא מכתבו הראשון אשר כתב עלי צלשון אשכנז:

מיהר ופירטתם פרהיפוט מיר מיט פֿירבאטן פֿערנאגטן, מונד מיר חוט
בעדיפֿען, דמס מיר דורך מיינע ריינע נאך במרשפֿוד, וון מיר מיר מיינע
ווקלפֿען מיינעלויט, גפֿהינדערט ומוקדע, מיהר סרייבטן פֿריעהער לו בעמנוטקרטען.
מיר דמקט מיהנען פֿיר מיהרע גיטאג מיטטהיינע דמס מוטהיילוס פֿען דמס
ריהאליטט בעקאנגטען ד' יש"ר מיינע סרייט מערנס הפֿעהקוט.
זיינער מיינע, דמס דער ערשטע מבסירטט ופֿהר סובטיל זייע, דמס דמקקחמקט
דמס ומוערט, בפֿעקט ער לו דען פֿקאנגערען ניטליפֿען מובסירטטען קטוונט,
פֿרוינער, מונד דמס עס דמיהר במססער געוועזען ווערע, דעמואבטן ופֿען לו
ומססען מונד דמס בוך מיט דמסן לוייטען מובסירטטע מללשונגען, קמן מיר
יערדך ניכט ביימפֿאליטען. ופֿען דמס בוך לונס סולפֿערטענע בעסטיריחוט
ווקדערע ופֿהר, דמן ווירע עס פֿרייריך במססער געוועזען זיין, דמן ופֿהרלינג

עוד ראינו אתו נחמד, כי לשון סקר פגעה בצעודך, לשמור, כי שמי
דומי בקשר סיקר החורה והפילוסופיה אשר מזה הכחם הנפילר הר"ר י"ט"ר,
ואף יעלה על דמיון לדבר רע חלים הנצח הם אשר להנחיו ואלו ראינו ספריו
היקרים ואשר כל מאמליו לאחד דרכי דעה עם נחיות הכחם, וכלמה לא קדונו
אדם צפולו לעצור כל חלקי הפילוסופיה (הנחמה הכחם) ולהוכיח להנחיו

גוייז מיט דעם פארווארטע דער מין דעם פארשטען מבייטעט פונדערווארטען
דיסקוואליקאציע, דער מיטע וויסנשאפטליכע קאנטעניס מונד מיינען געמיטען
פערשטער פערמאניט וועלט, בעקאנט לויט וואס. דא מיר מבער מין מונדערווארטע
דעם בעגרייפערע דער טראקטען און וואס מיר מנדערער אפדערעגרייפערע
פון דעם ביהמריגען אפדערער דער דערמאנער מבייטעט מונד גוייז מין דעם
פארשטען. § דער מיינעווארטע דער טראקטען מין לויט קאמפאזיציע בעגרייפערע; און
מוסטע מיר ווייטע סרייט נאכדערמאנער ווייטע לויט נעכסט מין דעם נאכדערמאנער
רעכטען, מונד מיר, ווען מיר גיט מין האלבעט ווערן אפדערער וועלט. מירער
ווייטע פערמאניטעט פון דעם ביהמריגען טראקטען מונד פערמאניטעט
מירער דעם מונדערווארטע דער ביינען מיינעווארטען קאמפאזיציע, און וואס מין
מונדערווארטע בעגרייפערע, מיר מירערע מונדערווארטען מין דער טראקטען
קייט דעם געמיטעטע מונדערווארטען פארמאנער; מונד מיר מיינעווארטע, דער
ווייטע מונדערווארטען, ווען מיר מונדערווארטען, דער בייט יעדערע, דער יוד
מיר דעם מונדערווארטען, מיט דעם דעם דעם דעם דעם דעם דעם דעם דעם דעם דעם
הער, מירער לויט וואס פארמאנער, דער מונדערווארטע, דער יוד יוד מיר
פארשטען מונדערווארטען מיינעווארטען. מיט קייט גונד, דער בייט מירער
קייטע מיינעווארטען מיינעווארטען לויט וויינען. ווען מיר מיינעווארטען און לויט וויינען,
און מיטען אפדערער פערמאניטעט וויינען, און מיינען מונדערווארטען מין דעם
ביינעווארטען פערמאניטעט וויינען, דער מירערע מונדערווארטעט, דער דער
פארשטען מבייטעט לויט וואס פארמאנער, קאן פון דעם מונדערווארטען באקן דעם פארשטען §
אפדערער, דער מירערע מבער מיינעווארטען, מונד יודען לויט וויינען פערמאניטעט
געמיטען; קייט ווען ער מיטע גרינדעווארטע מיינעווארטען מין דער פון מיר דערמאנער
פארשטען מיטעטען לויט וואס מונד דער ביהמריגען לויט וואס פארמאנער לויט וואס
וויינען, און פון דער מיטע פארשטען מבייטעט פארמאנערען וויסנשאפטליכען
בעגרייפערע מין מנדערער אפדערער נאכדערמאנער, קייט — פארמאנער ער בעמיידען
געמיטען מיט — פון אפדערערע מיינעווארטען מיינעווארטען מונדערווארטען מיינעווארטען.
דעם גיט וויינען מיינעווארטען מיר דעם חורני דער פארמאניטעט פערמאניטעט
מיינעווארטען מין דער מונד, יוד מיט דעם אפדערערען דער ניינען פארמאניטעט
מין קאנטעניס לויט וואס, דעם מונדערווארטען פארמאניטעט, דעם דערמאנערען
מנדערער נאכדערמאנער מין יעדערע וויסנשאפטליכען פארמאנערען געמיטען, מיט
ביהמריגען מונדערווארטען, מונד ווייטע מיינעווארטען מיינעווארטען פון דעם מיינעווארטען
מיינעווארטען, מין דעם דער, ווען ער מנדערע מין מונדערווארטען מיינעווארטען מיט —
פארשטען קאמפאזיציע, מיר מין דער מונדערווארטען געמיטעטע סרייטעטעווארטע
היילאפאקען.

הרצנים, כי אין קמירה בין אמונתנו ובין הפילוסופיהם ולהביא תשובתם לעדות
עדי הבכמה, לזונן יהנו תפארת עונם, ונחפזך הוא, כי דרכי נולד להנליץ צעד
הספר המזכר לכל הבאים אלי היודעים לקרוא ספר וגם אשאלו לאחרים, וגם
כעת אינו צביתי, כי השאליתיכו לתורני אחד צנוקווי, וכל דבריו נדק צבחיית
היותו ונחפזך להוכיח התכלית המודעת ע"ס שם הספר, ר"ל הסכמות התורה
והפילוסופיהם; אונם צבחיית היותו ונחפזך על ענינים אחרים היואלים והגבול
המזכר, ים לי דברים, ואחרי אשר כדרי הונחזר בדבריו ע"י מנחז יקר אשר
יתנוסס צו רוח חכמה ועונה לחפז כי נגד המוסר הוא לתלקם לאחרים, וטוב
להודיע להכנס המנחזר.

ובקורת הכנס הזה על ספרי לזנה תכעסני! הלא הרשות נחונה לכל אדם
לחפז ונחפזות על כל דבר ולשפוט עליו הטוב הוא אם רע ואיך נחלחו לכלוא
את רוחו, גם הוא אינו מחייב את כל קוראי ספרו שיאמרו נדק דבריו, ויוכל
המנחזר או איש אחד לנצל טעמו, וכבר הכינותי ונחזר להכנס יס"ר צו לנעמי
הקצת אשר הביעתי לכתוב את הספר הראשון, גם כי הוא עיוני יותר ונחזר,
ואינו נתן להבינו לקרוא בכלל רגיל צמדעים; והוא נטות ונחפזותי ונחפזותי
אשר קדמוני, ולפי דמיוני כל כותב ספר אשר דעתו נוטה מודעת המנחזרים אשר
קדמונו ומחייב הוא להדריך ונחפזותי ולהליץ טעמו נגדם, וע"כ לא ישר צעיני
דרך הכנס לצוויאלהן ז"ל אשר צפסרו ונליזה ישורון דבר גם הוא צבעתקות
(הנקראות צפיו טאלות); אך לא שם לצו רק על נקלחן, ולא על כלן, ד"ו
ונוליזה סינעקדלכע ונעטלריניע המרים, כאלו לא נזכרו בספר ונצעלי העיון
וחתה זאת הנוייד העתקות אחרות, כמו ההחול (וירקניע) אשר הסיכו צעלי העיון
האחרונים וכללן, (כזה צפסרו עלה 17) גם הוכיח ונליזה ההקפה (פעריצרוזע)
אשר לא נחפזת אל אחד ונצעלי העיון צחוך בהעתקות, ואם דעתו נוטה ונננס,
הים לו לנחז ונחפזותי ולהליץ טעמו עליהם. וצאננת הנועיין היעז צמוטג
הנוליזה הזאת ינולד, כי המצב להעתקות הוא ערצוצ המוטגים. והכנס הר"ר
יס"ר הסיב לי צונחז אשר הוכחתי לנעלה, צו יחזיק טעמו, ולא אחד, כי
כנים דבריו צבחיית אחת; כי אם כתבתי חיצורי צשפת אשכנו, כנים היו הקוראים
והנצינים צקלות אף הספר הראשון ומספרי, כי לא ננעט הנוה הקצורים היואלים
לאחר צכל שנה ונונללים צהם עמוקי הרעיונות ונחפזרי, וצכל זאת רצו השואלים
אליהם וקוראים אוחם. ואולם הלוונדים היהודים אשר צמדינתנו, לא נכו
צחקירות כללה. כי לוועדי הפילוסופיה יפנו עורף לספרי עבר, ורבים גם
לחץ המדעיים (טאלוונוג) ינונעם מנחת אל עמוקי המדעים, ויכצנס לקרן צהם
ולהשליך ספרי הבכמה אחד גיוס, כאשר ינידו רגלם מנחפזי הפילוסופיהם.
ונחפזי עוננו אשר ישימו לצם אל טפת אצותיהם וגם ישענו צמדעים וידקו צהם

ונעט ווער האט; ואנכי כאשר נלמתי להניע הפקד הראשון ונעטם הנזכר כמנחי
עלמי על כדוני עוננו צמדינו אחרות.

הספר אן אן גר רחמי עורני בפעט, וישר צעני מלוד החלון
האים היקר הזה אשר אני וזכיר אותו פנים פנים בפירוש ונחמאות הסגור
הארוני ונחמאות הסגור שני הלשונות ארמית וסורית, וכלי לכל השמים
לזם על שפת עזר שיטתו ג"כ אל הלשונות הקדושות לה, הנקראות לשונות שניות
(טעמיטע דאוועקטע), גם ידעתי, כי נחזיר שני בהערה אחת על הסקוק:
ועש כלל (שמות ל"ז א') אכן יען כי הים הספר הזה רק זמן קצר צדי,
לא אורכ כעת לחקך נשפטי צמחית ערכו.

דברי ווקירו, יחודה וואהרמאן.

10.

Schreiben des Herrn S. L. Rapoport in Lemberg an Herrn Rabbiner
Hirsch Chajes in Zolkiew.

צ"ה יום ד' ס' חק"נ.

כבוד ידיד לבי חסד נפשי הרב הגאון צבי חסדתי, צדי ליטא
וישיש לחבבה כשת עורני צבי חסדתי נ"ה האבד רק אלקווא ותקיינו יציר.

כמו חלם וחושב וכל גוילי כלי למעשה, יחפה לשמוע נשפט הכואים את
מלאכתו, אם יתנו לו פלג ונחמה, כי רק אז יגיל אם ידע אשר לא לריק פעל ועשה,
ויותר חכמה נחמתי, אם צין ונחללים אלה יולאון גם חבני לזם ונחמים בכל
נחמתי נחמתי, בן חסתי אכני לשמוע נשפט נחמתי אם קנים היל, וככה
נחמתי נפשי עונג נחמתי לי אחרות נחמתי גדולים נחמתי אחרות שונות אשר
יכדו את נחמתי וישישו עליו כוולא כלל כז. בן חסתי נחמתי עז נחמתי להסין
אונן ולנח את אשר החילתי צדונויות עם ישראל וחולדות חמיו, אחרי ידעתי
צדור כי לא לשלם הים יגיעי עד כה וירב עוד נחמתי עז הנחמי לי דברי פכ"ח
הנחמתי וחותם ענתי עשרות לך אשי, יען חסתיכו לראש צין כל נחמתי, כי
ני נח דדורנו אשר הנחמי הכחצי למודו כלל קשרי ישראל וגם נחמתי חמיו
הנחמי החסתיים לענינו, כמו פכ"ח עם כל ילדות חמיו, ויהי נחמתי ציניו וכן
ישר עוד לזלם אחריו, אם יחל כוח ה' לפענו אשר יחרות נחמתי נחמתי נחמתי
צדור ועושרת, כי אז דור לדור יזכירו שמו לכבוד ולחמתי. בן חסתי ונחמתי
אשר נועד לו נחמתי, יקש נחמתי כל יענון ידו כללתי ויסקה נחמתי נחמתי לכל
נחמתי, כי נחמתי נחמתי כל גדול בישראל. הוסקד למודם על עזם נחמתי

ויבחר ללמוד וללמד, וכל מערת חפץ היא הנות לנו צחוקת אל מי מורשת קבלת
 יעקב, ועסקי העולם לא יעדידוהו, זאת היתה ג"כ נחלת עצדי ה' כל חכמינו
 הקדמונים ובהם גם המלומדים כדמינו סעדי' ר' שמואל הגדול והרמב"ם ז"ל. כלם
 היו מורים וראשים לעדלם וכלם השאירו אחריהם צרכם נכתבם על קמר כל אשר
 למדו לחלומיהם או העלו דעיוניהם הנשגבות הצשחשעשם צדד עם מלאורי
 השכל והמדע, וזאת גם מנת סכ"ת, אשרו! ולכן ראוי וכשר לפנינו ללכת בדרכיהם
 וכמוסם יעשו. והנה רחב שדה החכמה עוד יבקצ' למעלה, עוד נוקם רב לפני
 סכ"ת להחלף צו לאורך ולרוחב, להשריש צו גזעי חמד ולחליף נטעי חזונות
 צענינים הרבה. כן דיונים והלכות למדשם בלשון נח על דרך לשון ס' יוד ולחסידי
 וזהם כל קולי הספיקות והמחלוקת, כן צפירוש ספרינו הקדמונים אשר חלק רב
 זהם עוד כספר החומס, כמו ספרי הירושלמי ומחלמות וספרי, כל אלה יחכו עוד
 לחכם לבב ואנויץ כס כעוהו, להבין בכל חיצה וענין המחיש' להם ולהאיר זהם כל
 מלאשלי, ולונו יקרב סכ"ת לנשאלות העת אשר תפזר צו ותאמר, איש מוחלמי,
 וזה חתן לי ואנכי הולכת עיריבה, הזה לי זרע עושה פרי למין האדם ולא חנוה
 עקרה. כי לא צוהרם יולד איש כדמותו וכתבונת דמותו. לא כן אנכי, הושלכתי
 צבא הקלע צעניני חבל ומעדידי. ים רועש סביבו ואיך תמוח נפשי וכושי לעמוד
 בעדוהן אשר מועדס להן. אוי לי כי יאמר עלי כאשר יאמר מלש הקדמוני על
 טענותם, ואשריו על צן המוסקן, (ירושלמי פ"צ דהגינה) כי כוונתם כן תערוג
 נפשי על אפיקי וני חושים, אשר עיני מחזיקה ונקורס וידעתי היטב את מרונת
 הכרותם. אך כצואם כן יחלופו ויעצורו מנפי טעם אשר טעם, ומנועיש רעים
 ינושכני אחר ולא יתנוני לשבור נאלי. והנה קלוות הסנים, עת תחל שנה חדשה
 אחרי קסה זה מנעט שנה העוצרת, תחת אשר יקראו לכל גבר ומשכיל לתור ולחשוב
 וזה פעל כוחו בכל נשך השנה, צאשר הוא אדם, וזה הועיל לנפשו לנפשות אחיו
 ובני עמו או גם לכל יושבי חבל, אף יעוררהו לחקן צעת הצהם את אשר עות,
 לנוללות הנחקר ולהשיב לה את אצירתה אשר אצד מנונה עד כה, יקראו אחרי
 לחשוב צהב צבאם, ובנחשתה, לתור צמטש ומחשש אם ירצה או ינועט עושר קליני
 אשר לא יתן גם להם יתרון כי אם ראות עיניהם ואולי ישמור עוד לרעחם, ומחשבות
 לא יסאו מנונו צידם: אף יעורכוני להחלמן עוד מחדש למסור ספרים חדשים
 ולרשום זהם ונקשרים ריקי החועלת, ואין לי זהם רק היגיעה לערוך אותם למצדם
 ולתקשרם, להכשילם ולחלקם כפי אשר יצקש הנחקר והעסק. זה מנת חלקי בחבל
 ארלה, ואולי יספיקו דברי אלה אשר לא הוספתי או גרעתי זהם ומחשבות מלאש
 הוא צאנות, להלדיקני אם תחמק או תחלל משהיז לאיש ואיש על דברי חכמותו
 אך לא צאלה נכלל סכ"ת. גדול הוא ורב ומגדלותיו מקודות כונה לי למסר כפי

יכולתי לדרוש ולחקור עליהן ולהודיע לך כל אשר העירותי צהן. אך לאח יסלח
 אם דברי לעו ולא נערכו כראוי לפס"ח. אלכה נא אחרי דשיותיו ואותיותיו,
 ובכל אות ואות אלכה את דעתו, וזה הסלי צע"ה:

(א) ישא פכ"ח לדבר הזה אשר אומר לו, כי כל אות זה נולדו ונעשו בחסדן
 נפלא ונעת אשר הטרידוהו עינים שונים ומחורחו ועבודתו, וכוננו לא יש צו
 שורה אשר אין להעיר עליו, בתחלה כתב וז"ל כי הנה ר' ונכיר אחיו של רבנ"ה
 הוא היה הכאסון אשר הוליד ערוך ע"ס ח"ב כי ערוך של רב למה גאון לא נודע
 עדיין אם היה ע"ס ח"ב עכ"ל. והנה מוזכר בנחמדיה שצעל היוחסין הביא ערוך
 של רב למה וז"ש שם בלוח ה' ובלוח קו"ך, ויותר דלית עתה שאף אם לא היה
 מוזכר כזה ביוחסין הייתי מוכיח צעלני זאת ועוד חסרת והוא שערך זה של רב
 למה צעבור שהיה יקר ומליאחו כמו שלא ראוהו כבר צעל הערוך והבאים אחריו
 לא צא ליד צעל היוחסין רק אחרי גונרו את ספרו, ולא הוסיף ח"ב ונערוך של
 רב למה כל המתיחס לענין ספרו, וכל זה מונה סדק בנקום אחד ומרשים צעל
 היוחסין את רב למה צמנו ושם אציו ובשאר מקומות מציא רק צמנו לצד ופעמים
 גם רק ספרו בלש שם הנחצר כי סוף על המקום האחד. והנה ונכיר אחיו היה
 לפליג רשימה הנחצרת של צמנו ושם אציו בנקום הראשון אשר יצארו והוא בדק
 ד' ח' אלל קצת דדייק בשמות, ולמה המתיחס בשינוי זה עד דף ע"ב ח' אחרי שכבר
 הביאו פעמים רבות, אין זאת רק שכבר גנר ספרו וצא לידו ח"ב ערוך של רב
 למה והיו שנים נו כסדר לראות מה ומתיחס ומנו למצורו ונולל בלוח הראשון
 שראוי להביא מוננו וז"ש אצל דר פס שם חס, והוסיפו בגליון ספרו לנקום הראוי
 והוא בסדר ח"ב של האנוראים, (וכבר הראתי בנקום אחד כי הדנה הוספות
 ומגליון נכללו ח"ב פנים כ' יוחסין וכמה פעמים שלא בנקונו והציאו עי"ז את
 צעל כ"סד לשעיות הדנה) וזכר צפעת ראשון לרשום גם שם אציו למען דעת
 אחיה רב למה הוא זה צעבור שהיה שנים או שלשה בין הגאונים ששנים כן ושונים
 רק בשם אציוס. וח"ז לא חש עוד לרשום שם אציו וסוף על רשימה שרשם
 כבר ח"ב שמה שכתחין ח"ב בזמן מאוחר הי' נולל לו קדימות ונקום ב' היוחסין
 והשערה זו וכונה ח"ב שם שרשם קלת כמורדת, ועכ"פ מוכח גם מזה סדר ח"ב
 של רב למה חזן והנחצרת כ"ל. כתב עוד והנה זה ר"י צר"ל ר"ל ר' יחזק צר'
 יהודה (המוצא ופס"ח בשם ונכיר"ק סי' פ"ב וז"ל ל"ב) המפורסם למחבר כ'
 העמים עיין חזק' ברכות ספ"ב עכ"ל. ובלוח ופוסקם להפך שנחצר כ' העמים
 פי' רבינו יהודה אלנרללוגי או אלנרללוגי. ובלוח לקמור ונחז' ברכות שמואל
 שם בדברי וכן בברכה קדמונים והרנצ"ן קוראבו לרוב בשם הנשיא ועיין ונחמדות
 ספ"ח דמילה וסיף ספרו ושאר מקומות. כתב עוד ונחצרת דעת דלית שם'

העמים חזרו ר"י צ"ר חלוצלוגי בעל השערים עכ"ל. הכה לא ירשום כפ"ח אף
המקום בשבת, ואני לא מלאמי שם זאת. ואם מוולאו שבוש הקופרים הוא עלי ספק
מהללים ר"י צריצ"ר בעצור טיווי כינויים אל צללוגי, וצטם הגדולי' כתב שרציו
יהודה ה' חלמוד ריב"ר אע"פ שלא ידעת עוד וקור לדציו. כתב עוד חס
ר"י צרי' היה רצו של רש"י כאשר הציא פעמים עכ"ל זה אמת ומוזי הוא צפי כל
הקדמונים ונדצרי רש"י הכזה וא"ל לראיות. אצל זה לצד ה' נוספיק לו לצבר
שאינו נוסבר ס' העמים שהיה ספרדי ומוצא מכל הספרדים ושמו מוכים עליו
אל צללוגי, ורש"י ה' דר בצרפת האמונית וכן עלי ספק רצו ר"י צרי' וצט' הדצרות
כ"י לצע"ה ראייתו מפורש רציו יחזק צ"ר יהודה הכרפמי. ושני לעזין שלו
המוצאים מפירוטיו לצרכות ולצ"ק הם לרפתים (רש"י צרכות ל"ט ח' ד"ה דורנשקין)
והנה רגמ"ה ה' עלי ספק לרפתי כנודע ור"י צרי' שאל מונו (ס' הישר ס' שכ"ט)
וגם שמוע נפשו (הגהמיי' סוף חנוך) ונראה שה' חלמידו או כעין חלמידו בעצור
ספקל מונו הכזה. ולפ"ז היה רציו גרשון רצי' דרצ' של רש"י. ויחזק א"כ שלזה
כיוונו רש"י ורשצ"ס צפסחים (ק"א ח') המוצאים מונו בחללות ר"י (הערה
46). כתב עוד ולפ"ז כיון שהערך היה חלמיד דרגמ"ה רצו של רש"י עכ"ל. כנר
צברתי (שם) שלא היה רגמ"ה רצו רק רצי' דרצ' של רש"י וכונו שצברתי עתה
יותר צמוך. כתב עוד ור"י צרי' ה' רצו של (רש"י) אפשר ישאל (ר"י) שאלה
זו מונו וסוף נקרא ר' נתן המכירי מפני שהלך בעקבות ר' מוכיר עכ"ל. כל השערה
זו תפול ונעיקרם ע"פי המוצא שצלי סלקט (ק"י כ"ט) וז"ל וכדצרי ר' נתן
המכירי צטם רצו רציו שלמה ז"ל (והוא רש"י יעו"ש) ע"כ א"כ ה' חלמיד של
חלמידו דרגמ"ה. וכציו נתן בעל הערך ה' בעלמו חלמיד של רגמ"ה. וגם איך
ישאל בעל הערך (חלמיד רש"י כפי דצרי) ור"י צרי' אחרי נודע כי רצו רש"י
שאל ור"י כנו שצברתי (הערה 2) ועוד אגלה דעתי צמוך על ר' נתן זה המכירי.
כן אמנם יש להעיר עוד שמו"ש מוכר"ן צלשון מלאמי כתוב הוא מוצא צלצ"ן
דף קי"ט סע"ג ושם כתב ר' נתן המכירי שאל את ר' יחזק צר' משה. אכן נראה
יותר נוספת מוכר"ן שאל נזכר עוד צמוקס אחר ר"י צר' משה צונו הכוה צין
הגרפתים ודולאי לא כיון לר"י צר' משה צר' ככני שהלך לצבל שרמוק מונו צמוקס
וגם צונו. כתב עוד, ווכל האומר יש ג"כ תשובה לדצרי כ"ח צו"ש צבערה מ"ז
שרגמ"ה לא קבל מרצ האי וכו' והנה ר"י צרי' ה' דולאי רצו של רש"י וצ"ז
צמוכדי דצבת כתב שר"י צרי' שמוע נזכר האי העטם דנואחרין צצבת לקום ע"כ.
כנר צברתי בחללות רצ האי (הערה 18) ונלשון הגהמיי' פ"ג שחיטה שפ"כ
אין הפירות שמוע מונו משה לפה רק משה שהיו אומרים חלמידיו צצמו ונפשו,
וצל"ז ידענו עוד שרגמ"ה אחר לחלמידיו מונו רצ האי גאון ז"ל (חללות ר"י
הערה 46) ועי"ש הכאי' מערך חלק ג'. ויחזק אולי משה סלקס רגמ"ה ספירוס

שם צונגט דאס פ"ע ופירוש רב האז על סדר טהרות שהיו כוללים גם נוס'
 דה ועב"פ המשימות וזוהי המתיחסות לשער ומשימות של כל סדר זה. וכוונתו שכלל
 המושגים פירושם למשימות נוס' זו בסדר טהרות יענין פ"א שם שמונה יענין כמו
 שחטופא היא כו' כמו שצארכו צמחיתא זה הסדר עב"ל והכוונה על הקדמות
 הנפלאה לסדר טהרות. ונעמה דחוק הוא לשאמין שר"י צר"י תלמידו של רגז"ה
 ועב"פ לעיר וזוהי כמו שצרכנו, דבר עם הגאון שרבו אור כבד פירושם ונספריו
 שהגיע וצבל לזרפת. וכבר היו פירוש רב האז שגורים כפי הנראה צלפת צפי
 המכונים, אם ונספריו או נאזיה תלמידים דומים, וציחוד כ"י צר"י ידעם היטב
 אם ב"כ ונספריו או ע"י רגז"ה או וזה שמוע ג"כ צרוויי. יענין רש"י (שבת
 ז"א ח' ד"ה שכן) וצטט ר"י צר"י ונלחח שמוע צטט. צטט רב האז שמוע צטט
 ירושלמי, וצ"ל אין לעשות שמוע כן ופ"י רב האז וזמם, אע"פ שגם צ"ל הגה
 וז"ל פ"צ ונשיטה יש לדחוק עוד שמוע ראז' פירוש רב האז ולא ר"י צר"י, האמת
 אינו כן וצדור עב"פ שר"י צר"י לא ראה את רב האז. כתב עוד וכן וזמם שהוצא
 צמולדות רב האז דברי הכאז"ד שר"י צר"י ונשה הידוע צר סכני לא עלר כח ציווי
 ר"י צר"י והלך לצבל ונסקד לגאון על ונקומו של רב האז, וזמם ונלחח שדברי רש"י
 ס' כ"ט כוונים שרבותיו של רש"י קצלו מרצ האז ע"כ. כמה מן ההכרחות! פכ"ח
 ונשך עוד ר"י צר"י חדש לכאן, שטם הוא ר' ילחם צר' יהודה בן גאון ונגדולי
 וזינת איטלליים צפספר הדמויות. וגם ר' ילחם צר' ונשה הלך ונספרד לצבל, וזה
 ענינם לזרפת הלפניות. נסוד לר' נתן המכירי שפשוט אלזי שיקרא כן על אזיו
 ר' מוכיר וקדו שהוא ר' מוכיר ונחצר הא"צ וס' ונפורק' ולכן נקרא צנו על שמו.
 והנה נולד צלקוטי פרדס ורש"י משוואות צין אחים ר' נתן ור' ונחם יעו"ש (י"ט
 כע"ד) ואזי ונחם אומר וכו' (כ' ח') אזל אזי נתן אחיך ונלחח צמחות ראשי
 ישיבות וכו' ואזי שנעתי ונשום ר"י צר"י וע'.

(שם צ') ואזי ונחם רוח אחרת עוני וכו' והפעריו צכלן צונג"ל וצויראש"א
 וכו'. (כ"א ו') משוואות ר' נתן לר' ונחם אחי' צמלות חוש"ע. וכן צצבלי הלקט
 ס' ע' וע"צ) וזוהי טר' נתן ונחם צמחם וזה שמוע צטט ר"י צר"י, עם הסוספה
 ל"ע, דע שלל הי' רגז וגם כבד נפטר צעת כחיצת השונם זו. ור' ונחם אחיו
 הי' חי צנב"ל ונולדו פיוטים סמוכים צטט ונחם צר מוכיר וגם צר' נאזיר והוא
 הוא יענין הקדמות דו"ה לפיוטים, ונ"ל הטעם ופ"י הצרת הלפניות שלל וכלו
 לצטט כ' רפוי' וקראו לנחיר ונאזיר ונחם לפעמים על שם עזם שלו ופעמים ע"ס
 שקובל' אחרו. וקדו ח"כ שזר ר' ונחם צעל ההשונה לר' נתן אחיו ושנייה
 צני ר' מוכיר. וזכר לדבר עוד צלקוטי פרדס (ע"ד) ונחם ר' נתן צר' נאזיר. ויחכן
 שמוע ר' נתן זה ונקרא כמו אחיו פעם צר' מוכיר או המכירי ופעם צר' נאזיר.

ויעוד לא אוכל לדעת מדוע קרא ר' ונחם צהתינות פוטיו סם עירו לו דבר. גם
רליתו צרנוצ"ן (פ"ה ג') טב"ח וכן ונלחמי צועשה המכירי (שמשו של אברהם
נחם צע"ס ולא אמרו עליו גדוק הדין כי אמרו יום שמיטה היא) ע"כ ולא חלע
אל ווי כיון אם לגוף ספר של ר' נחיר או ללחם ספר של צו ר' נחן.

(ב) אחשוז דברי אדוות כ"ס קורא ורצ יהודאי לקיימים ונלחמים, אך
צרכתי עתה הדבר ציח רליות וענינים עד שכפי דעתי לא ישאר עוד שום ספק
זה, ויוקרו כל העצמות שנצרכו צום עד הכה כל קופרי הדורות, ויש צידי מזה
קונטרס צפ"ע ולולי יודעס ח"ה צווישן.

(ג) יפה העיר סכ"ח על דברי צרנוצ"ס ז"ל צהקדמותו לם' סיד שכתב ח"ל
ונשני המורות ונן התוספות ונפסל ונפסרי ונן התוספות, מכולם יתצבר
האסור והמותר עכ"ל, ולפכ"ח הפך לשון זה כזה ונן התוספת וכו' ונן התוספות
ומילוק הלשון יתצבר ונפסרי לקון, ואין ספק צהרנוצ"ס לא כיון בלן צהתוספות
לתוספתם שלנו. אך חכמי לא אסור מדעתי על דברי הערוך שאין ספק צו ג"כ
שכיוון חויד לתוספתם שלנו כמו שכתב כל הספר, וכל מקום שהיה תוספות
נוגל הענין צהתוספת, ובהרבה נקודות ידעו גם הפך או נקום וענין הנפסחת
צראש או בקופה והכל נוגל כן צוקום הנרשם. ולדוגמא ויה שהצחתי ונערך צציי
שכ' צהתוספות קוף עדיות וערך רפא צהום' שצת צענין דרכי אמורי וערך אכן
צהתוספת קוף ערכין וכדוניה הרבה. ווי יסתפק עוד לאמור צכל זה שלא כיוו
לתוספתם שלנו. ויש לחקן על ידו הרבה צהתוספות, וכן אין ספק ג"כ צפירות
הירושלמי שהצחתי צענולת תוספת הכוונה על תוספת דר"ס ור' אשעיא או
דשאר אמוראים. וצנדרש (וי"ר רפכ"צ) כל ככל דברים הדברים ונולד הנוגל
נפקא משנה הלכות תלמוד תוספות אגדות וכו', הכוונה ג"כ להכ"ל. יעויין עוד
קוף צה"ג ששה קדרי ונשנה וששה קדרי תוספות. וזה לצד יסתור צצר פירוש
פכ"ח צרנוצ"ס סם, שאולי היו שני נויני תוספות לא היו נשכחים וירושלמי
ועדש ובה"ג. וגם רצ שרידי גלון אציהן של קופרי דורות התלמודיים לא ידע
באגרתו ונלחמי ונחשפות כאלה חוץ ונלחמי שלבו סיביו רק ונפסות דברי
הנשנה. ואף כי צרנוצ"ס ציוני, וגם צרנוצ"ס צעלמו לא ידבר ונן כלל צהקדמותו
לפי' הושריות אע"פ שהיו סם הנקום ולרך לזה, אדכר צהצ ח"ל לפיכך ראש
ח' ונחלמדידו והוא ר' חייא להצר ס'. והוא התוספת ונענינו לצאר
הנשנה וכן עשה ר' אשעיא. ורצ חצר צדייתא והיא קשרא ופסרי ורציו זולתם
כמו שאמרו כי חלח ר' פלוגי חייית ונחיתא צידי' עכ"ל. הכה לא חצר רק ספרא
וקפרי ופירות רש"י. ועכ"ס ציוני צרנוצ"ס לא היו גודעים צצר תוספות כאלה
חוץ מהגודעים לנו ונפני שאין חכמות צפסריו ולא צשום ספר מהקדמוני, ולכן
ודאי שלא כיון אל כאלה שאף אם יונת שהיו ונלדו, הכה סם צהקדמותו סיד

ידבר רק ויה שיתבאר וכן האקור והמותר ע"י הספרים שיש בידו וביד חכמי דורו כנראה בעליל לנשיין שם ירצ דבר קטנית פכ"ח המורה לכאורה על דלית ונ"ך למדע לרץ לנרץ מהא דנרץ דנרץ ונקויה דתנא פקין נספרי דני רב, כ"ל לתרץ דנרץ קרוב קלח לחרוץ פכ"ח אך נסתגר יוחר, טענות גופי הדעות והלכות שסבירו נספרי לא ה' רב לרץ עוד ללמד לחלונדיו, וע"כ נחמי לן פקין כ"ל ה' שונה לנו טעמים וקצרות של הלכותיו והוא נונם גמרא. אך גמרא זו לא כחבה ולא נכחצו בזה ונשום אדם עד סוף אמוראים כמו שגמרה צהרצא מקומות נס"ס ואין להאריך בזה, ונחמי הרמז"ס על רב צו"ש צפ"א אמרו עליו וכו', אילו ראה כן בדרך הנאים ואמוראים הקדמון, והגיוני עוד נאחזנו, ולשון אמרו עליו אפשר שירא שה' כן בקבלה צפי הגאונים.

נשוב להקדמות הרמז"ס צפ"א ה'ד, כ"ל לפתח דבריו ונחמי הגמרות וזמן החקפות כ"ל החקפות שהקיסו דנן כנוראי נס"ס צנוקמות הרבה כמו כל הסוגי' דרש קידושין עפ"י דברי רש"י צאגרתו וכל הסוגי' דרש צ"נ עפ"י דברי רש"י נס"ס. והרבה יש נס"ס שכתבו החוק' והמדרשים, חקפת הוא שהקיסו צספרים ונ"הג וכדומה, ונעצור שכתב צנוק דשמי הגמרות נחמנו ונ"ר יוחנן ורצ אשי, הולך להוסיף שלא נחם לצד יתבאר בחלונד האקור והמותר רק גם נחקפות שהקיסו עליהם אה"כ לפעמים דנן כנוראי וגאונים הראשונים. כן כ"ל כעת עד שחשמו פירוש עוד וקצור וזה.

ד) צנן נחמנו ילמדנו ופסיקתא הרבה דברים יש לי בזה, ואולי יודפסו בקצור א"ה צויען. וכעת אמור שלא נחמק עוד כל נשיין שהנחמנו נחמנו ציונים נאחזרים נאד. ונרש נח נורה בפירוש על נקויה ונחמו שחיצ צצבל ונבוק יוני הגאונים יע"ש. ולפירך קבע הקצ"ה צ' ישיבת לישראל (ד"ל קורא ופונדיתא) שיהיו הוגין צחורה יונם ולילה ונחמקצ"ה צ' פעמים נשנה צלד וצאלול וכו'. יעויין פסוק כ' נחן הצבלי ציוחסין נגד דברי רש"י צ"ב קצ"ז צ' ד"ה נהדנא) ורש"י (צ"נ פ"ו א' ד"ה דקא ננעטל) והארכתי בזה בחולדות ה"ח, ושם צנחמונא עוד בקדמות הישיבות על דרך אגרי רש"י אכן החוק' נגילה (כ"ז א') לא כיון צודאי לפסיקתא נחמי שלא ננאל שם ויה שוויצים ואין נשיין הסערה על הסערה, לומר שהחוק' כיוון לפסיקתא אע"פ שכתבו ילמדנו, ונפסיקתא ה' נאלא דבר זה אע"פ שלפינו לא ננאל. אך צחות כיוון לשאלתנו ויש צו דרשה לחנוכה צין פ' וישלח לפ' ויש צו ושם נסופו כחצו הלכה זו, ונחמיה נוננו ויה שרצ ננאל נס"ס כן, כמו שהעיר האין ד"ש, וה' לרעת שכן ההלכה צאנה ומוקין כן ציוני הגאונים. וקוראים לשאלתם ילמדנו צעצור שגמרא ע"ד שאלה נרצ ונחמנו, וגודע שרש קשדו נשנה דרש נחמנו הנקרא צפי קלח ילמדנו, והיו נקראים ספרים שאלה שחמלה כל נאמר צכס איוה שאלה צדין

ואח"כ תשובה ומונה נמשך פלפול בדברים או גם באגדות וחזר אח"כ לגוף השאלה
בשם הכולל ילמדנו, וכבר נזכר דוגמה מדרך דרשה כזו עוד בימי האמוראים
(שנה ג' ח') שאלו שאלוה לעולם וכו' תחום דען נוי.

(ה) בענין מדרשי הר' ספרים סוף ויקרא, מדות שכלו של פכ"ח תחן לי
כנפים לעוף על ענין וענין ולשאלם כלם בזמן מועד ודילודי' חנו' כוח' חילד.
אך עי"ז ינמסר לפעמים להקשות מה שלא היה קשה לו צנעט עיון. שאני לא
למדתו שמדרשי גד"ה לא הי' למדא עיני הכש"ס וצע"י בתוס' דע"י
וג' מלות אלו הענינים עלי צחם, שידעתי היטב שבעלי החוס' אשר בהם נוי שמיו
גם סוף מלא ח' לאף הששי ראו כבר כל המדרשים שלנו אך לא הכש"ס. ולא
יבאם זה כל נמשכיל הכוזה דבריו שהבאתי משיכורו לז"ג, אכן יפה הערה פכ"ח
נגדי אודות כס"י שאלה כבר ויקרא רבה, ומשיכורו לטובה (נ"ו ח') וכבר הראינו
פס נער ממשכיל זאת ועוד אחרת ומזאת יחד כרית מירוש' למי. גם יפה העיר
במדרש קבלת אע"פ סי' ל' בוספה הוא מליזה ונ"י אחרון ומלאו כזה הרבה
במדרש ואח"כ להאריך. מעירכו עוד על דברי ב"ג צקוף ספרו שהבאתי כבר
(בסי' ג') וז"ל שזה סדרי עשה כו' חשעה דצורים (מה הנה? אולי המדרשים
מירוש' אח"כ ואינו מוכן עוד ככאוי) תי"כ וארבעה מדרש ספרים סיפא וספרי
סוף ארבעה ספרי ואלו הן צדאסית רבה ומכילתא דואלה שמות וכו' וידבר ואלה
הדברים ע"כ והדברים לריבים עוד פירוש. ועכ"פ אינינו מושג ג"כ ויקרא רבה
כמו הכוונ"ס, אשר נראה שהשתמש שם בהקדמותו בלשון זה של ב"ג. ומה
שימלא פכ"ח בחוס' סוף חגיגה הרגום יונתן, זה שנים רבים שכתב אללי בגליון
הס"ס שבערך (ערך קלומדרא) ומזכיר הרגום ירושלמי, גם נוסחא שלפנינו
איננה כמו שנוצח בערך ותוס'. והרבה נוסחאות שונות בערך מה שנוצח
מהרגומים כמו שכבר יש בינינו שתי נוסחאות. ואין ספק שאיזה מניה נמסר
כדנל ג"כ הר"ח בחוס' ובתצ צוקוס ח"י הרגום יונתן, ולא יכולתי להאריך בהערה
לערך צוקוס שאינו מתייחס לגוף הענין כלל. אך יפה מלא פכ"ח בחוס' מנחת
(נ"ג ח') מקורא' ג"כ לאונקלס צצלי. ויש לי אודות אונקלס ועיקלס דברים
חדשים וכוונים ח"ל.

(ו) הן אונס רבו המקומות נאלץ שנקפו צש"ס ולא הי' לפני הקדמונים.
אך מנלמידי ר' יונה שאין רא' שהם טעו הרבה. ומירוש' על צרכות מלאים
והגהות שהבאתי על גליונם ובהם גם הערה דמר לענין עובר על דברי חכמים
חייב ויפס, אונס אני הבאתי במחברתי הא דרצ פפא רק לדוגמה ממה שלייתי
בסוף ההערה שם שנשנוץ לפעמים איזה מנעשה צכונה שהיא נגד כבוד איזה חנא
או אונסא וכוונתו ג"כ להאי מנעשה דרצ פפא שגנאי היא לו. וכחצתי בקשר אשני
שם שעל התפסות הקול מנעשה זו אונס רצ פפא לדידי חשדן ולא הוה צי (שנה

ק"ח צ' גם ה' ירח השונאים שלל יחדוהו לעובר עצירה (צ"ז י' ח') והי'
ונגיד לזיגור שהולך ש"ר על עוצ' ולא זיגר דצרי (פסחים ק"ג צ') וכו' וכו'
וכן נשטע צ"ס הנעשה מאזרח דמואל הנוול צצ"ג סוף גיטין שנגלי לשמואל
וקרוב שזר כן שונאיו, ולא יפה עשו הגאונים שפרסמו ח"כ נעשה כזו עד
שנחנו וקום לר' ננחם עזרי' בשמואל (ס' ק"ח) לומר דנח"ה לא אשתמיך
שמואל לנאקרי דבי, יעו"ש שטינל היתה בלבו חע"פי שמיפה אח שמואל צטיו,
ונחמיר סס באמרותיו שיחוס שמואל לא ה' נקי מכל סג' ח"ו, ונציח הנקרא
ונוס אין כך ונכוין להא דקדושין (ע"ו צ') שדורשו על יחוס, וכלה דכס.
קושים סכ"ח על דצרי הרנצ"ס רפ"ד נח"צ חזקא היא נעלד לדעתה, ולחומר
הנשא כ"ל נחמלה להסיר ונעליו הקושים ונצריחא צוה שהוסף שתי נולות והם
י ש ר א ל , שצלוות ונשנועו להסון סס בגורל דקאי רק על ישראל, סל"כ לאיזה
טעם חוננים כן לגר צערה זו שהולך להחגיג, ואם יודיעו לו שגם חסידי אר"ה
יש להם חלק לעו"ב אזולי יקון אחר. אכן יומל עוד יש לחשוב ששתי נולות אלו
היו נוללות כצר צצריחא של ירושלמי גרים המוצא במגדול עוז סס חיה עעניו.
והנה לפנינו דפס' נח' גרים אף המוניות לצד ולא במלך הירושלמית עלי', ונוננה
צלי ספק לקח עוד הרנצ"ס חיה דצרים שלל נוללו צצריחא שלל דינמות, כמו
נח"ש ונודיעין אותו עיקרי דת סבוא יהוד הסס ואיסור עכ"ס ונאריכין דצבר
הזה (סבצר כחז' הס"ו שטיו ננחאר צגו' רק שפשוט הוא ונעלמו) וכו' ונודיעין
אותו נקלת נולות קלות וסמורות ואין נח"ר י כ י נ ד צ ר ז ה כ' ואין נרצין
עליו ואין נדקדקין עליו וכו' וכסס שוודיעין אותו עונשן של נולות כך נודיעין
אותו שכן וכו' ואין הקצ"ה נציח עליהם רוב פורעניות ונח"ר י כ י נ ד צ ר
ה זה כד' למצבן ואם חזר צו הולך לדתו, ואם לא חזר צו אין נשהין אותו
ע"כ. כל האריכות והקלרות האלה לא נוללות כלל צגו' שלל ואדכרה נח"ס קלת
הספך שלחך אין ישראל יכולים לקבל רוב פורעניות אונרו סס ואין נרצין עליו
ואין נדקדקין עליו. ואע"פי שיש לדחוק צוה ולתקן עכ"פ איך הוסף הרנצ"ס
נדעמו שנתחלה נרצין ואח"כ אין נרצין ואח"כ נרצין ואח"כ שוב אין נרצין אין
זאת רק שכן ה' צירוסלמי סס, ולזה נחכוין צעל נוגדול עוז צנ"ש וקלנה
צירוסלמי גרים, וסס היו ג"כ שתי הנולות והס ישראל, חוננס לסרש באופן נללות
לדעת חז"ל לדעת הרנצ"ס ענמו ולדעת כל השכיל ישל לב, כ"ל שצבוונה שאונורי'
לגר הקד דוהס שהדקיקס כעת סס רק ישראל נפני סרק סס וניחדים הסס ואינס
עע"ז וכל הגוים עוציז פסל עץ ואצן. וסלחך אשר יכלה להצדיל ונענדוהו ולצוהו,
לא יוכל לשנח ציניהם ולכן עוז לסקות צה' יחיד וניחוד וצין ישראל ססס ענמו
ונחלמו ונודים צו וניחדים אותו, לא שיכורו האוננים שאין עו"ב אזל לישראל
לצד, רק ללדקיקס ססס כעת רק עס ישראל ואליהם ראוי להחקצו ונכוונה כחז

הרנצ"ס וכו'
ע"כ. וזה
הקדוש צה'
לשונ' יעס
זה וסס לגר
ואיסור עכ'
כח"ס צקאר
סס צקאר
יעו"ש היעס
לדעת חז"ל
על עתה.
וסריחמו.
(ו)
והנע עני'
כל דיוחיס
על הספך
וקצחלמו
סבצרת סס
הרנצ"ס
נחלמוהו
נוללו כונס
צלות ו'
יולחיס וכו'
וסרונות
חס כצרה
סבצרה
עו"ב ח'
נח"ל.
הנחלמו
הנחלמו
סס קפי'
מקציל
ססר
צעק דמ'

הרענ"ם ונחמלה שאין לדיק גמור אלא צעל הסכמה שעושה נזות אלו ויודעין.
 ע"כ. וזה נדרכו כ"ל למסוב ללדיק רק צעל הסכמה והעשה יחד, וסכתורה
 הקדושה צאה להשלימו צאלו השני דברים, ולכן יאמר עלינו ועמך כולם לדיקים
 לעולם יבשו ארץ. ויותר מזה אני נסתפק עוד אם אין לריבין לעשות קצת וכל
 זה וגם לגר תוסב כ"ל ונ"ס צחמלה ווודיעין אותו עיקרי דת שהוא יחוד השם
 ואיסור עב"ם וואריבין דדבר הזה ע"כ. והנה כל עיקרו של גר תוסב הוא זה
 כו"ס צמון סקל עליו שלא לעבד ע"ז, ולנו לא יאריכו גם לו בכל זה. והנה
 שם צמון פ"ס צמלכים יכוין הרענ"ם רק לאותן חקדי אר"ה שהם גרים תושבים
 יעו"ם היטב שני ההלכות צמון הסדר. ונעשה עב"ם לריבין לומר לו שאין עו"ה
 לפונה אלא ללדיקים שאינם עו"ה וסם ישראל ולא אר"ה עכו"ם שהי' יושב ציונים
 עד עתה. ופכ"ל ישקול דבר זה צמליו הך, ויתיר ג"כ הספק הזה צמליו
 וחרפתו.

(ו) פירוש מלת דימוס (ע"ז י"ז ז') כבר שונעתי ופני פכ"ל זה שנים,
 והענין צעירי רק מול חדוש הענין. אך צמון הפירוש לא חובל להכריע ענו, והי'
 כל דימוס צו"ד אחר הו"ם וזה שלא נמלא צמון נקום. וחזן מזה אע"פ את פכ"ל
 על ההפך שיש צמליות יונית של מו"ל בין אותן הנחמלות צמות וי וסא חיעל
 ונקראת כמו תי"ו דגושה וצין אותן הנחמלין צמות שיהי' עוי ונקראת כמו טי"ת קלה
 שהצרת הראשונות ונקוונת יוכר צלשון ומושבת אחריהן עוד הצרת סא' ולכן סחליפו
 הרענ"ם צמליות תמיד את וי לאותיות וסא וסא צלצד לאות ג פשוטה, ורז"ל
 צמליות העמידו הראשונות תמיד צמות סח"י והשניות לומר צמות ט'. ונערוך
 יונליו כונה דוגמות לזה כמו חילטר חסדר תק תוריגוס והצרה עוד כלן נחמלות
 צמות וי ציונית וסא צמליות וס"י צמליות. ואין נציאין ראי' נמליה ונעטיס
 יולאים ון הכלל צמליות או צמליות סופרים נאחרים. ועכ"פ ש פשוטה ציונית
 וצמליות תוכל להתחליף דל"ת ואפשר לשעוים גם לחי"ו כשהי' ההצרה ונקוסקת
 אם כצדה או קלה ואינה ונקוונת צלשון כראוי. לא כן וי יונית או וסא רענית
 שצדה צמלית היא לא תחמלך נעולם דל"ת ופני שהצרת ונקוונת ומושבת
 עוד ס"א אחרי' וזה שלא תעלה דל"ת. וס"כ themis לא תוכל להקרא דומים דצרי
 רז"ל. גם הדמיון שנמלא עוד למלה זו צמליות יוכר כוונה אחרת, כמו אלה
 המוצאים צמל דמוס ו' צרת קלה אחרת דמוס הות פסגה וד הוי ספיקלא
 הות נחמלא, ועוד ונלך צמל וסם כשהוא נותן דימוס הכל ונקלסין אותו וכשהוא
 נותן ספיקלא הכל וננחין אחריו. וכל אלה נראה ספיקלא (שהוא עונש ויסורין)
 ונקביל לדימוס שהוא חיוצ ופסגה כפי הענין, וזה כן כלן דימוס
 פסגה אחת אף על פי שצמל הערוך נחמל ערכים אלה ונעמוד דימוס שלנו
 צמל דמוס ד' דימוס שני צמל דמוס ו' יע"ס, ור"כ כח כלן צלשון יולי

מין שנועה לספרקליט נשענע לפסור ויס חייב ויחה ע"כ, ועוד לא מלאמי
צדור לכוונתו. אכן נחפזו כתב כ"ח מתחלה שאני השבתי על רמ"ל מחין לקס
שהי' על המעטע נורת טהענים, הכה כן השיב רמ"ל על המוסף, ואני השבתי
עליו שכוונתו המוסף צולח פלס אינינו על משקל כמו שמשב רמ"ל, רק על
פאלאס וכמו שאקיים עם צעלת החכמה, וא"כ יהי' טהענים מוזכר דרכו"ל צאזיס
מקום או לא השבתי שריכא וקיינות.

ח) יפה העיר סכ"ת נשני ונקוונות עוד שצויה חס"י את פירות רבינו הארי
על קדר טהרות, אך מ"ס שנשכתו מונני וע"ז אשר כל כי בני טכחות ליקרו לי
ואסו כי כוכלל למשור הספר כל המקומות. והעיקר שלא יונלו ואלוהם המתנגדי'
לאיה השערה או הדוש שעל מליאות כאלה ראוי צאונת השם טכס והעלמה:
וצה אלא ואוונר שלום לפכ"ח ולכל המתענגים מזיו חורות ושוחים מוני
חכמתו כנס ידיו ונכדו כערכו הכב.

שלמה ליב הכהן ראפפארט.

לידידנו הכב החכם הגדול מ' נחמן הכהן מ', וגם להרב הסריף מ' היכס
מ' נצחאל אם כי לא ידעתי אם ישנו עוד טס.

ידידי החכם ר' שלמה ליב השוצה אחי צדיחי שנת ז', ואשר נר לו כי כבוצה
תקונו לראות פס פני הדכ"ח וליהנות ונחצתו, הוא מסר לידי האגרת הלא אשר
הכין עוד טרם צולו אלינו, ובקש מונני כי אגיענה לידי הדכ"ח ואני מלדי אכן לי
להסוף דבר כ"ח לדרוש בשלונו היקר ולסודיעטו צמני ובסם כל הס"ק י"א, שאנו
מיטלים וולטים לנות ישוב אדונינו בשלום אל נחנינו, ויקבלה פניו בשמחה וצחנה
יתירה ההוא, טנה בולנו נקשרים בהדכ"ח ומכמתו אהבת אונת וצלת קרה לעולם,
דברי הטור. נחמן קראחמאל.

11.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לידיד נפשי הרר יצחק בלומענפֿעלד יהי' שלום!

הגיעני נחצו הנעים מיום כ"ד למדס העבר על נכון ונאור שומתי צמנני
כי נמחה ארוכתך כונקס וכי נשכתו מלכך הלכות כאלטונות אשר כדפיק, כן שיניע
האל בנחמות נפסך ויהליץ עלמותיך לטוב לך כל הימים.

כאיתי תשוקתך לשמוע מוני פסור תולדותי וקורותי, אכן וייגע ביקגרות
פיע ביטעט קיינע בעאגדערן מווסטענדע דמר, ונבלע מיינער ערי
וועהונג ווירדיג ווערען, ומה צלע כי אספך לך שאני נן ימיד לאני וכי צילדותי

למדתי לשונות וחכמות עד ונלחתי לי כל חלקי הגיונאלזיס וסלינפאלוס, ואחרי כן
 שקדתי על דלתות הספרים ציני לצני עמנו? ומי האיש הספץ בלימודים ולא יעשה
 כן? ואם למדתי מלכת הציור (Zeichnen) והציפה (Malerei) והכינן (Musik)
 ויש לי יד לא נעש בוללכת הסיר (בשרט בלשון איטלקית) ואמון יד בקלח
 מללכות השיכות אל המעבאניק וכיוצא, הלא אין בכל זאת קצה להחפאך ולא
 חושלת בהנעתם, בחיות ידיעות כללו מפורסמות ונחוגות צין כל מציני מדע ולא
 נחיתדתי אני לצדי בהם, ואם אפשר לך כי צין כל החכמות נחקתי לי חכמות הכמות
 (Mathematik) זה חשקה נפשי הרבה ונכלל השאך עד שגם בנערותי מללתי און
 לי מיינע טווינרירגע מלגעבריימיטע מוירפגמבע, דייט מין דער ניימווידער
 לייטונג לשנת 1802 הערויסקחטן, גליקליך מוירפלווענען, ונדפסה שם על שני,
 גם זה אינו דבר זר, כי זאת יקרה פעמים רבות לכל סופרי הלימודים, סוף דבר
 לא מללתי בכל קורותי דבר ראוי לפקסם זולתי כי בשנת 1810 אשר שפלו
 המדינות האלה תחת ממשלת הפרסטים נקרא נקראתי מלל שר הודייה (Marmor)
 לסיות מלמד החכמות צנית המדרש שלהם ונחנניתי מוננו על הפקודה ההיא בפקוד
 גדול ושם הייתי פרופסורסטר דער הומוניטיטעט מונד קונלנער דעט גרו-
 נמוימווטט ב' שנים. מן הדברים המעטים אשר הוללתי לאור לא אדבר דבר, כי
 כבר ידעת מה טיבם, אך אחת אגיד לך מן הידיעות הקלות אשר חנני אליהם בכן
 אולי תיטב צעניך, והיא כי יש זיכלתי געהיינע טרייטען לו ענטלישעערן,
 ואם תרצה לנסות אותי בך נחל לך כ"צ סימנים כרונך ותקרא להם שמות כשמות
 כ"צ אותיות אשר באלפ"א ביה"א שלנו (ד"ו סימן \bigcirc יהי' לך תחת א', סימן \triangle
 תחת ב', סימן \square תחת ג' וכו') ותכתוב לי ג' או ד' שורות בשפת עבר עם זה הכתב
 המדע אשר הנללח בדמיוןך, ואני אקראהו בנקל ואגיד לך פתרונו ומצלי שמודיעני איזה
 אות הפכמות לרשום בסימן פלוני ואיזה אות בסימן אחר, וכבר השתוממו רבים על זאת.
 עשיתי ככל אשר נתיחתי בנבחרתך והנני מולט לך בלוג תוך המכתב הזה הסיר
 על הכתבה אשר העתקתי מן המכתב העתי "Der Jude", לשפת עבר בסיר פשוט
 צלי יתדות ונאחזו ממשק עמנו שיש בלשון אשכנזית, אך האמת אגיד כי לא ידעתי אם
 או איך ינעמו שירי האיטלקים לאזני אנשי אשכנז המוניעים הנח והמוניחים הנע,
 השמים מלרע למלעיל ומלעיל למלרע, המנלללים כללי הקריאה, והמנלללים אחרות
 השור ומקוין, רק זאת ידעתי כי שיר צנוי על דרך זה ימלא מן צעני המנלללים
 אשר צוודינתי ועל כל שנים אחן חודות לך כי עורכתי למשום בכבוד אשר זה
 כונה שנים תליתי במקום לא יזכר ולא יסקד עוד. חבורי הקטן על אודות הקמת בית
 מדרש הרבנים לא נכתתי לשלוח לך, אמנם אמתיך עד ידענו לפני עוד ספרים
 אחרים למצא אליו, כי הוא לצדו איננו מזה בכולל השאכטל. צני אנרכס יחיה
 עודנו צפאלדנה, וכעת ירבה מלך עסקיו כי הוא מתקן עמנו לקבל כתב הכתובות

אשר יתנו על ראשו בצבד גדול, והנה הוא פותח ומוקדד דרום אשר ידרום צפני קהל ועדה ציוס מחמתו וציוס שנתה לצו, לכן אין לו שכלי לפתוח חליק. לא רחמי ולא שנתתי דבר ונקפרי הכותבים Börne und Heine, גם נעלם ונמני ונבר הענין אשר עליו ידברו בכתביהם, אם הוא דבר חכמה או אם נוגע אל מלך חומתו ועניינה, לכן הודיעני פשר דבר אם תחפון לשמוע דעתי עליהם. הספר חדש להחכם זונץ*) נאלץ צידי וכבר בהחתי דבר צמור ציחורי לס' בחינת הדת, זה זכרתי גם שכן הטוב להחלה ולהפארת באשר תראה בלחתו לאור, על כל פנים חודש לך על כי טרחת להעתיק לי דברים נמנו. מויד דער חרטיקעל, דיוו יודען אין פרייסען בעטרעשענער, מוזר וייר טון ועגסט בעקאונט, לייזער מבער לעזע מיך מן אין דער מוואגעאיינען לייטונג, דרום ואון דמאירט מווא- געהט, דער פרייסטיטען רעגירונג נייע מיינטרענקונגען געגען דיוו יודען פֿאָרלוסמאָגען. ה' יפה לב הוולכות לעזרה וירחם על פליטתו.

רחמי המודעה על חדות בית ונקפר חדש אשר הקים יידיטו הנפולר הר"ר קאליר יחליעוהו רופא כל צער, וכבר דברתי על זה עם גיסו הר"ר יצחק סיניגא- לויא דפה, והוא אחד ומלאכי הסוחרים בכל העיר, איש חמונים ועשיר ונפולר, ויש לי דבר כי כבר יש לו צעיר קוטר אשר ינאל כל פקודותיו אך את שנו לא הגיד לי, ועתה אחשוב כי יועיל לכוונתך אם הר"ר קאליר (מסדום אליו סוכה שלווה) ישלח לו מודעה בדפוס כמו ששלחה אלי, כי זולת זה לא יצא לו מאנט כערכי מועלת אשר בנוקטר אשר לא עסקתי בכיוול בלילה כל ימי.

זה ימים זא אלי וכתב מאת הר"ר יחורא וואהרמאן צו"ס ונערכת ההעקות זו התנאל לפני חדות הסגנות שכתבתי לך על פסרו ואנכי הסיבותי לו כשורה ובהלכה. וזהו אלף צנחילה דרכינת שלומך. כ"ד חובצך ומוקירך. יש"ר.

הכותב והחותם פה גערץ צמיוני לחדש שנים עשר ש' החקל"ג.

נבנו קמני איטאליאם לפתוח אשר שנותם תיבת ס"ט ופירוסם סופו טוב להיות להם לקיון יפה שסייעו צטובה.

12.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד חוקר והעלה, אב בחכמה ורך בשנים, יידי נפשי ובעל ביות, הירר יצחק בלומענפֿעלד יחי' חרה ושובע שפחות לאורך ימים באהלו, אמן!

עודני מתעלז על השנועה אשר לא טובה הסינצה לכנדי בנכתבך מיום כ"א לחדש קסלו העבר, כי צריך יכאז עליך מאין הסוגות ולא מלאת עד הכה מוזר

*) Die gottesdienstliche Vorträge der Juden von Dr. Zunz.

לחליך, ואומר בלצני אקוונם נא ואקוצצם לנגוה מזור לאוהבי צהסיאו לדבר אחר
 אולי יקח כאצו ונונו צהגיסי לפניו חסודם למסלוחיו. והנה צא אלי חמול מכתב
 שני כוננו' אלעזותיך צער"ח טבת, צו ערכת חסודם הכסם הויליך ידינו בר"ר
 שמשון בלאך יחי' על הדברים המעשים בחצחים לך לשעבר אורות הערתו לם'
 העטפתה, אך מוננצ צהיאותך לא זכרת צו שמץ דבר, אשר על כן קום קויתי כי
 הניח ה' לך מכל מדוה ועלתה כעת אכרחך כעוקדם, כן ישעך הכוסל הנאון
 מכל עלצ וזכרת לך שום מרפא צהגסיס והיית דשן ורענן כל הימים.

עתה אשעך כי צעוד חודש ימים צעמתי צמקדי הבור לצנע את מלאכתי
 צפירוס ס' צחינה הדת אשר אני ומשעסך צם לעשות הסגלי, וזו אחת מן הסבות
 אשר צעצורן התרשלותי עד הנה מלוללות חפץ היקר צהודיען משפטי הקל על
 הספרים אשר היו לי לונס צנדנת ידך, בקלחם לא עזרתי כח להגות מרלשם עד
 קוסם יען הם הולכים צאורחות צלתי ומחליוות עם מסילותי, כגון ס' ועין התכונס
 צו טרת המוצר לקדר כל המלות על פי ח"ת צ"ש וחלצ"ם ותשר"ק וכדומה ונדמוי
 ההצרות צקוף כל טורה, אשר אכתי צהונוי צל אדע מה חועלת ילא לנו מזה,
 ולעונות זה האריך בקוסיות וחירוים על כל פרע ופרע צפלפול מערך הסכל
 ומלטים הצינה, אפסר קלת חורניים יונללו ונרבע להוליא זמנס צלכתם אחרי
 הטענות והייסוצים שהציא סם צאורך, אכן אחשוב כי איהבי החושים אשר לצנס
 נקסם לצקם השלמות האמתית יעשכו ידיהם ונונו כל עוד יונללו חקירות אחרות
 עיווקות ונכצדות מסיקות חועלת יוחר מיושרת לנעפלים צם, לא כן ס' דרך חיים
 כי צעברי על דלותי רחמי מולאיו ומולאיו קוצצים על ענינים מועילים להרים
 קקן שפת עבר ולצבר הורלות שרשים, ואם לפעמים יש להסתפק קלח צהצדליו
 צאשר הניח מוקס להסיג על איזם גדר שהיג סם צכל זאת כללות הספר נכון
 וישר הוא ויעיל להפיץ אור חדש על מהלכות הלשון, וצאור ומחזיק טובה למחברו
 אשר יעץ כולל לשים הצדלים חדשים צין המלות הנכחות כנדרשות, גם ידיו רצ
 לו צמחק המלילה וסדרו נחלי סירים נעימים יוצרו וצין שפתותיו, לזאת אונחתי
 צדוך הוא וצדוך טעמו, אונס נפלאתי עליו על שלא זכר צסום מוקס ספרי בר"ר
 נס"ו ז"ל ולא הספר היקר יריעות שלונם צשגם שנייה ג"כ נחמו אל לצם למולא
 הצדלי השמות הנכדשים, והיה לו להציא דצריהם צבור הצחינה טרם יתחמק
 מווסילוחם. עוד חקרן אשר רחמי צספרו והוא שלא ציח הפקוקים כלורחם
 וככלכתם אלא כונעט צכולס העדיף או החסיר מלה או אות אחת, אשר רק קלחם
 אציא לפניך לדוגמא מואר רמתי צקראי צו שלא להעריחך צכולס. דק ז' גדר
 אחד מזה וגדר אחד מזה, דק ח' סלה ח' כל אצירי, דק י"א על הד כך
 המנהג, דק י"ב כאשר ינוס חים נוס י הארי, דק י"ג אם יש ה' מללית דכתי,
 דק י"ד סוד יעבי ח' דכרך, שם ע"ש ושלשת את — ארלך, דק כ"ד אורח ח'.

ביושר לבד, דק כ"ה ישב נא חפך ותנחמני וכו' עוד ונלחתי צו פליאה עמומה, והוא ונאין ידע הנוחזר שהי"ת נקף ארצ' ע"ס אלף וישראל צעזר עין העגל כמו שכתב דק' ב' ? והלא הכחזר לא אמר רק וישל וכן העם ציוס ההוא בשלשם חלמי חים, וכבר ידעת שהנוחזר לטוירים טעם צוה הפסוק טעיה גדולה ומשז הכ"ף שצונלת בשלשם כאלו בורחמה על ונקסר העשרים ולכן הרגם צלשון רווי שנסלו וישראל כ"ג אלף חים ציוס ההוא, ורבים תנוהו עליו על זאת, חונס עד היום הזה לא היה וי שהגדיל עוד הנוספר ההוא על עלוהו אל ארצעים אלף זולתי זה הנוחזר אשר לא אדע ונאין שאל זאת ידיעה!

ואל ידידנו הככם הנושאר הכ"ר שמשון בלאך ימ' הדבר לאמר: כה אמר וויקיך ישר: אל תתן חם עצך כלחד בריקים הכסלים להחכבד בקלון חצריהם ואל תחשוב חוטה עלי אורות הדברים פלטה חוטה קולנוקי נגד העדת כי האמת אורה ולא אצות, הדבר אשר ילא ויפי לאמר כי גם חמה נוספת על שונאי הגלון להחלים הסגותיו כאילו חסנך להליון צעד ס' האור לא בתצוה הולחיו ופי, יען ונחוד ונכתבד השני נתצד לי חונת כונת צונכת הראשון על וכויו, לכן לא חכד ונלדוני כי ילדות נזקק צי צעת כחצי השורה היא וכויו לך לעמוק חוטה ואבד זכרה, אך אשר הניעני לכחזר יתר הדברים הנוחזרים לפיך מלח ידידנו הנושאר הכ"ר יצחק בלומענפלד ימ' אינו להסיון חם על כצודי צעזר של דקדקתי ונלמים על דברי הרננ"ס ציבור הי"צ ופי' חלק בנו שחשבת רק הקצה האנוחית אשר הביאה אותי לזאת היא צעזר של ונלחתי יסוד קיים אל החולדות אשר נקל יולא הקורא וכן המקורס הלז, והם שהוזהר נגד דעה זו אשר סחוננים וסחיתם כונתו להחנגד אל אחד ונעיקרי דתנו, ושים הריסה צאמת לעיקרי חונתנו חם נאמר שהגולל אשר נוסיל לו ימ' ונזע נתן צ"ד, וסחונזרים כולם יחזיקו צסצרא זאת וישינוהו עיקר לדתם ושלזם הקפיד הרננ"ס ונלד לכחזר צעיקר הי"צ ונה שכתב, כל זה וכיולא צזה זר הוא צעיני ואחשבהו לנגדל הסורה צאור, ולפי קולך דעתי הוצאת הדברים האלה ויתר ונערכם האנוחית ונראה אליך כדמות פול ופי שאינו רק יתום, ולמען תדע כי לא צנוד ולא צונעל ככסתי תוך דצריך רק ונפי חלוסי חותך ונגדיל הדברים יוחר וכן הלאו אגלה חוניך אל אשר יהיה שום כוחי ללכת צזה העין.

הקורא צלוקאס (ג' ב"ג ל"ח) יחשוב היות ונקובל חללם צלי טום חולק יחם ונשיחם וננתן צ"ד, חכן צנאטיחוס (א' ו') נזכר יחוס ונשלמה הנוך, ונלד נתחצטו ונפסרסם לנולא פסרה צין שני הנוקונוה האלה הנוחגדים זה לזה. קלחם חונד שהאחד הוא יחוס ונלד חציו יוסף והשני ונלד חס ונרים, וקלחם חונד שהאחד הוא יחם חונרי כפי הלידה והשני חינו אלה כפי הנועלה והגדולה. ועוד דעות הרבה להם על זה (עייין חוק חוננה רים ח"צ) כנולא צאריכות צספר הושוה היקר ונלד נקדא צלשונם

Biblos Katalloges להכנס הכבוד שלהם Surenhusius, והעולם ודבריו הוא
שנושלים לא חסנו הנוצרים לעשות יקוד לדתם ונאמח נשתי הדעות האלה ושלל
נחלק העם לשתי כתות בעבור התנגדות זו שנואלו בנפריהם, אלא הניחו שתי
הקצוות כמו שהן, ח"ו זהו הדבר אללם בנחלוקת, ויה צ"ע כי יצחק הזכיר
אחת מהקצוות שהיו הקצרה האחרת נלצת לנגדו? האם לאמר שצקס צא להניח
אם לא העם וכן הדברים המקובלים באומנתו כדי שיחשבו אחרי דעות החלונים?
לא כי! אלא טעות ונחצר הם' הוא נולד רק נוטשטו לא צבונם וניוחדת להטעות
אחרים, וזה כי יורצו חפלו בדברים זרים ונשינויים ונזהילים ונאמחו לכל דבר
פשוט ונורגל וקל ההצגה נטה גם פה וכן הדרך הפלולה כדי להשנויע חדשות
יעוררו לב הקורא להאמין כי יש קודות נוראות בכל דבריו, ולכן אחרי שלקחה
אזנו שנוץ דבר ויחוס הנשיח אל נתן צ"ד (אם שקרא כן בם) זרצצל או בלוקאס
כמו שאמרת) נגד המפוסקס באומה צהר צו באהבה לקשט צו את ספרו, אצל
נושלים לא היתה נכוחה להנניח שום אחת וניחודות אשר אכל באומנתו נכון עליהם
כדי לחקוק תחתיה ידמות זכות לקוחות וכן החלונים.

והנה חין אומר כן להליץ צעד סה"ז וצעד כשרון כונת ונחצרו, רק להוכיח
כי דבר זה ראוי לננותו בין שאר נגנותיו ולא צין פסעיו. וכאשר ח"ל לא ניתנה
הנשירה על שום הספר הזה לרדות צנו צחוקה, אלא כל איש ישראל יוכל להעלים
עיניו וננו ונצלי המקור ונאמנתו וננדקתו דבר, כן זאת הקצרה הננלחת צו אשר
עליה לא נתן הנחצר שום רא' או נופת צנוי על דברי הקדמונים או על כתבי
הקדש כחמק ונאזנים תחשב אללנו ואין להשגיח צה כלל ועיקר, כי הפעור וכן
הכלל פטור גם וכן הפרט, ואנו חין לנו רק כ"ד ספרי הקודש עם ויה שצא עליהם
צקצלתנו הנאמנה ואת היותר החנונו. זאת היתה לי אחת מהקצוות שצצורה
קראתי לחקירה זו חקירה של ויה צכך, והקצה השנית הוא כי וכן הנועט שסגיתי
בספרים ונעודי עד היום הזה ונאשר התבוננתי על הדבר בשכלי הקר נחצרו
אללי כי הנשא והנמן על העיקר הי"צ יועיל ונאד צכללותו ויזיק צטרטיו, רלוי
צה כי האומה השלמה צציאת ונצטר לרק ישים קץ ללכותו וראש לפדיון נפשותו
חוביל ונאד לחזק צטחוניו צחשועת ה' ולהוצילנו לשנוור פקודיו, אצל החקירה
צפריי הגאולה העתידה תזיקנו לא ונעט באשר תציאו לחצר אליה פלאים זרים
וחלונות רצים לשנועל צקוניו, כאשר קרה לכל הנחצרים שכתנו בארכה על זה
העיקר, אלא כמו שפעלם וננו ונתי קץ הפלאות כן לא ידענו חין וצנוה ועד היכן
יהי הדבר הגדול הזה, גם הנציחים לא דברו רק על כללות הגאולה לא על פריטי
על כן שפטיי כי די לנו להאמין צדק כלל שהי"ת יקים צנו דברו הטוב וישוה לדתם
על שארית פלטתנו. ונגד הספלים לצדק צצר החקירה צפניונות זה העיקר אומר
שנית "בא הטוב וכל נקום."

ונועמה לא תזעק עוד עלי צאנרי שאין חועלת צעמולנו ויגיעתנו לזכר אם זאת
הגאולה תצוה לנו ע"י יואל יצחק נחמן ז"ל או ע"י אחד מצני שלום, כי זה אחד
מן הספרים לא יתן ולא יוסף ונאווה לעולם הגאולה, ואם כהנא"ם ז"ל שנה
ושלם כי יהי חסד ונגזע שלום דוקא, אפשר שהיה לו לזכר זה כפי הספרות
שנחשטו ציונו ואין ספק שלטות האומה נחמן בזהכחו זאת, אך ציונים האלה
ישיב זה הפרט להיות שאלם של נה צדק, ואחשז שאלם היה מורנו שאלם הגאונים
חי בזמננו לא התעורר בודאי להכניס זאת המלוכה צעיקר ה"צ כי לא כל העמים
שנים, גם לפעמים אין אחריות כל דברי הקדמונים עלינו. האנשים אל תחשוב,
ידידי, שרצוני בדברים האלה להועיט ערך ההערה אשר בתצוות כפיך כחצת על
זה הענין, רק להזדיק קלת דברי הראשונים צאחי עד הלום, ועל כל פנים תפארתך
ובדולתך אינה לריכה תוספת ששכר ילאו בכל חפזות ישראל שמוך הטוב כראש
הנבילים ונזר מריוני קרן לשונינו ואין דומה לך בנפח לוף הנבילים, כל טעמיה
יתענגו ונדכסו ויהללו שפעדים טוב לקח, כי הולך מן שפחמתיך ונזר והאלות
קליעות כל אנוכתיך, ואחז צפודת תכלת לשגת אנכך הנחשאר צהנתך והדוכס
חמוד שלומך ומנחתך. היה צפוד וצנעונים כחפך וכחפך אורבך נרע
לעבודתך. יש"ר.

ככותב והסותם פה גערץ ציום י"ג למדס טבת ט' תתק"לג.

13.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto in Padua an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Brody.

שמואל דוד לידורו החכם והנבון יצחק בלומענפעלד החיים והשלום.

נכתבך הנעים הגיעני תמול שלשום יום שבת קדש, ויהיה דברך לי ונעדים
לנפשי, אם צאות ונתונים (כאשר לצי ונפתי) מנאחי מן צעיון ותאכזני כאשר
אנוח, כי אמנם אם שפפת חלקות הדבר, הן צאת לא פלחתי, ונונתה טרפה לא
לכונן לפני, קטרת חושפה היא לי. ועתה אדוני, אם לשלום ילאה לכרות אחי
צרות אהבה, הודיעני נא את דרכך ודעתך, ובצדתיך ואהבתיך. הן אנת כי צהיתי
צעיר גערץ רחיתי ציד ידודי הפכם יש"ר פירוש איוצ לצלנוונעפעלד, ואחז לא
הודעתני האתה הוא, אם לא, וגם אנכי לא קראתי הפירוש הבוא ולא רחיתי רק
כרגע, ולא אוכל לשפוט על ערכו, ונה טוב ונה נעים לו כחצת לי באגרתך דבר או
דברים ילדי תצותך, לנוען אחי ונעצדיך ונעיוני לנצח אדע. ועתה הנה צאת
אלי לנכותי צחידות, ולדרוש מנאחי פתרון מקראות קמונים, והבדלת כרפדים
נעלמים, וגם אני צענוחה וצפוד לנצח הייתי מנסה לצי לדרוש ולחקור להשיב
שואלי דבר, כי נה חפני ונה מנאכתי, רק להעמיק המקורם צונופוני פפרי הקדס

ולשון אבותינו, חסד לעת עתה הדבר נוגע ונוגני, כי אינני בן חורין להרשות
 ידי ונחש פקודת לנוד חלונדי (ארכזה הוא לעת עתה), ולתת לחסדים חודי,
 והנני עתה ערוד לילה ויונם צביאור חומש הפקודים (כי שלשת ספרים הראשונים
 עברו על ידינו בשנה הקודמת), וצביאור נשפטי ונלות כעס ודרכי הכינתקס
 (כי נשפטי האותיות והחטויות השמות והפעלים כצר הדעתים להם בשנה
 החולפת), ובספור קורות אבותינו וימי יוספן בורקנוס ולעשה (כי שנה הגענו
 בקיץ אשר עבר) וכל שלשת הלימודים האלה כנועט אין לך ענין שלא אלערך זו
 לחקירות ודקיות הרבה לצד וללצן העינים ולהסיר הספקות ולהאיר המחשבים
 הרבים אשר הניחו לנו אבותינו לגשת צהם, ורצים כל היום נכשלים צהם ונפלים
 בשחת הכפירות וצטיע הדעות הנקולקלות והנודות הרעות אשר צרגליהן, אחרי
 אשר רחית כחצי וידעת דרכי שלא אשקוט שאין על שניי אונרי הקודמים, אם
 לא אחקור העינים עד נקום שדי נגעת, עד אונל דצרי חסן הנחישים על
 הדעת, ומתקבלים לחתן שונעת, חכיר כנה יגיעות איגע ונדי יום ציונו, לנען
 הקריז לפני חלונדי (אשר אינם גנולי ונחלב, וכצר לנוד כל חלקי הפילוסופיה)
 לנודים ישרים אשר ירדו אל חדרי לצם ויקבלום בשמחה ונצטו לצד, כאשר
 (החלות לאל עליון) עשו עד היום הזה. ובכל זה אני אומר לא להתפאר לפניך
 חדוני, כי אם להאדק על אשר אין צידי לפנות נעסקי לנולד נענה נכון
 לשלוחת הענוקות, רק זאת אומר אליך כי צהדלת אני ואנכי, אנחנו
 ונחנו צד כחצתי דעתי צ"הע תקפ"ט עמוד ק"ט, והצדלת אורה וחלוא
 הלא היא כתוצה צ"הע תקפ"ז עמוד ר"ד, ונענין נענה צד ציום קרה (וכן
 צפסקוקי ישעי' שהצלת) אין צידי כעת דצר צדור, רק זאת צעיני אונת צדורה, כי
 אין טעם ונלות לצד רע (וכן לצד טוב) צלשון נקרא כענוס צלשון נשנה וצלשון
 האחרונים, אך עינים לצד ע"צ ולצד ש"ע, כענוס צמנוס וצטו לצד, כטו
 לצד העלך ציין, אין זה כי אם קע לצד, וחצריהם, ולפי זה, פירוש רכ"ז לא
 יתכן. והנה אם טעם אחרת הדכות נחתי דצר הנחיתם לחלקי הלמודים אשר
 רשונתי לנעלה שהשלוחתי חקירותם (כפי נחש ידי) בשנה הקודמת, לא אהדל
 ונללות נשאלות לנך, ואולי אשנעיד דצרי חסן. דצריך ידיתי אשר אחרת
 "ואם תחפץ לנללות חפצי גם צהם לשלוח לי שירך ונאונריך וכו' לנען אעם גם
 אני נעט ננועט יד" לא אצין, כי הנה פד ענה צחללת אגרתך הנענית כי זה זמן
 כציר קראת דצרי צ"הע, ובאחרית מכתבך ילא דצר כי גם מאונרי אורב גר ראה
 רחית. ועתה נה לי עוד לשלוח אליך, כי לא נדפס נשלי אולת זה (אולתי חרגום
 התם לות צלשון אישאלק) והנחצים הכנוסים ענודי כתוצה יד כן אונת רצים

הם, אך אינם רק גלגלי כלים שלא נשלמה ונלאהם, אשר לעת עתה אין צדי
לפנות אליהם ולהשלימם.

אם יש את נפשך לתת את שאלתי, הנה עונך צעידך החכם המושלם נחמן
הכבן קראכמאל, אשר טועתי טועה חכמותו כי עלונה מאלד, ואני אהבתי וייקר
צעירי מאלד (ואם לא אורו עיני עד היום צמחונם ונחשתי ידיו) אחרי קראי
הקדומה החלק הראשון ונפטר מצילי עולם, לכן אהבי דרוש גם צמחי את שלומי,
לך אנוכר לו חיה חסיה חיי צרכה ה', והודיעהו כי יש לו פה אהב דצק, והודיעני
גם כמה ימי שני חיי, ונה מלכו ועסקיו, ואם ילא ונתחת ידו לאור הדפוס דצק,
או בלכו להוליד צדק היום, כי ונה בלע בחכמה אשר חונות עם צעליה? וכן
אם חוכל להודיעני 'עיר מושב החכם היקר שונחן בלאך, ונה מלכו ועסקיו,
ושלומי ויוני שני חיי, ואם עוד ידו נחיה להשלים קשרו הנעים מצילי עולם
העשה עונדי חסד ואונה, כי גם הוא טוב תואר מאלד צעירי, ואחרי אהב צדק
ידידיו החכם ש"כ. ואחרי אדוני שלום וצידך שלום וכל אשר לך שלום כנפש הכותב
ובחכמה פה פארוצת צמחיני בהשעה ועשרים יום לחדש, שנת התק"לא האורב כל
שומרי טוב וחשבים, ומפץ להוסיף ידיעם צמחיק, לכבד ולאכזב אותך כערכך.
שמואל דוד לוצאמו.

14.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד יקר רוח הולך נחמות דובר ישרים, דרך החכמה והאמת אותה
נפשו, המשיביל והגדיל הרד יצחק בלומענפלדל יהיה שלום.

לו יש כח ויכולת באמרותי הקלות להסיר ונעליך יגורך ולהשיבך על כך,
כי עתה שלחתי את ידי ואכתוב לך יריעות ויריעות מלאות קישורים והגדות ושיחות,
אכן בדבר שפתים לא תגורם הנחלה הגופנית, וכל עוד צריך עליך יכאז לשוא
יה' כל עמלי, גם לא אים דברים אכזי להרעות שיחה של מה צדך בדרכי הנשים
הזקנות הכוות לאור הירח, ועוד קולר הזון ילחץ אותי לצפור בהכרחי לבדו ולעצוב
השאר אל מי שים לו פנאי ומשק צמנו אלה, ועני יתן ואלגית באלה הימים לכלות
את פירכתי על ס' צמינת דת אשר עודני היום נגז אלל הדק האחרון וננו
והדברים הולכים ונחמרים חנויד חסד קולמוסי עד שיעלה כמות המיצור עשר
ידות כערך דברי הנחמד, ויהיה הכל יחד כעשרה דפי הדפוס. אונס בכל זאת
לא חשיב פניך ריקם כי מלאה חן צעירי, וחכך בלא אלי חנוול ונחמד הקצר
היום ער"ס שגט נטשתי כל מאד עסקי והכני גא להשיב לך כחפך. מרם כל
דבר אודיעך רגוני אודות העשרה זכאים ע"ע אשר צידך, והוא שישארו אללך

בחבורת פקדון עד יוא לאור כ' קורות הדת ליטורון או ספר חסד חדש גדול הערך
 אשר תקנוהו בהם, ואם לא ותסתדל להויליא לי חיות כ' קדוון עכצלתי נוולאים
 צוולדתי, אך על כל פנים לא תשלח לי הוועות בחורה כי כבר הקדשתי לקנות
 בהם ספרים. ואל ידידנו הקב"ה שד"ר י' אכתוב שנית לשמוע דעתו צעין
 הנוכחים הכוונים תחת ידו, וסיכנוא אלי תשוצחו אגלה אזנך ככל אשר ישים צפי,
 ולעת עתה לנענץ ונללות ונשלחותיך באשר אוכל הנני שולח לך דרוץ פה העתק
 וכן האגרת שכתב הר"ר נח"ל לקניני טריעסס, וכאוי שתדע כי אנכי ראיתי האגרת
 שהיא כתובה ונעלם ידי הכב"ה ל' צוד ראשי העיר הסיא, ונעננה הולאתי אח
 הסעתק. הנה אשר אין זולתו צווללות יען האגרת עלוה נשרפה נשרפה הגדולה
 אשר נהייתה שם (עין צ"ה בעל תפ"ו דק קל"ה), לכן יקר הנוכח הזה אם
 נולד ונחברו ואם נולד שבאו צו ונפרשים שנות הכצנים הנשטינים אותו וזה שלא
 ננלא צנוקוס אחר, ואחנה עשה צו כצו צעיניך. ועל אודות נה שעלה דעתך
 לשלוח צלום ונשפתי ולדעת קורות לאלאי ותכונותיהם וקדך לינודם, חדות לך,
 ידידי, על זאת, וזה לי האות כי יקדתי צעיניך ולכן גם כל הנלמדים צקירות לצי
 נהיו לנושאי להצחק בשגם איך נוכיר אותם, ועתה דע אישא, יקירי, כי נהששה
 צנים אשר חנני אליהם הגדול בהם הצרחה יח' צעל שכל גדול וננכר צכל נודות
 נשוצקות כבר נלוד שלשה שנים צצית נודקש הכצנים צעיר פלדוצה כל הנלמדך
 ליצב על כסא הסוכאה, אחרי אשר עבר צכצוד גדול שש נודקרות הגיננאזיאוס
 וב' נדקרויות הלינעאוס על ונכונם, והוא נולא חכמה ונודע הן צלנווי קדש הן
 צלנווי חול, ועתה הכבו עושה צפאלדוצה הצחיות הגדולות (Prüfungen) עד
 ינלאו לי שלשים יום, וצכל יום מאלה הימים יגברו אותו אל חדר עיווד צלי שום
 ספר כלל ושם ישא חונש שעות ויותר ויותר התשוצה על אחת וכן השללות אשר
 עלתה צגורלו אותו היום (השללות הם יותר נג' אלפים) ונלאתו נשם יתחום
 התשוצה צחיתמות ויתנה אל הנוכים והננכרים, והם יתאספו יחד וישפטו שפוט
 אם הציב כהלכה, ואחר כלות אלה הצחיות ישבו אל עיר נולדתו, וסה יוכרח
 להסעכב שנה חנויה אל מורי אצי נור"ה הצרחה ג' אצ"ד ונ"ז דסה כדי להסכרגל
 אחרי צנשעצי הסוכאה שזה נה שקורין פראקסס, ולסוף השנה יציב לפלדוצה,
 ואז יתנו על ראשי נוד הכצנים צפונני גדול כדך שעושין לרופאים כנודע, צני
 שלמה יח' הוא השני, צקי נלוד צכל עיוני הנסכר ואחרי נלודו לשון אשכנזית
 ושאר ידעיות הלכיות אל הנסכר הוא עתה פקיד צצית גיבי הר"ר פיינאליאה
 הסוכר הראשון דס, ועושה ונלאתו צלמונס וצחצונה. ארבעת צני הנותרים הם
 רכים צשנים וילנודו צצית הספר חורם ולשונות ותכונות כל אחד כעקת נדחת יד
 שכלו. וכולם ח"ל הולכים וגדלים צנוקס הטוב וצירלח ה' עד שאין לי פה עקסיק
 לסודות לחקדי האל יח' על כל העושה אשר היעיצ עומדי צחתו לי צנים כגונים

טובים ונעולים כאלה, ישמרום האל לעבודתו ולהכרזת טובה ותועלת בעולם רבות
בשנים! והנהגות צדקתו הן חנוה, הגדולות והשקפות עין על עסקי הבית ומחשבות
בעלמאות הנשים ונלמד שגם הם למדו תורה ולשונות כפי לרכן, גם כאלה רחמיה
נפשי ואלל למדו מוסקן וליושב ונהגיהן, והקטנות ומנהלות על ידיהן ולוונות
מהן, ולגבי חכך לאלהי ונכוח אשר נתן לי נטעי נענוים כאלה ילומי חכמה
ולדקם בקרב הארץ וישאירו אחרי צרכם.

חנוה הגיעני ונעיר טריעקט לכור אחד, זו מלאתי כ' אגרות הרע"ז וכן
אשר היה לי למדו גדולה, גם כ' רע"ט ערטיגונג דער יידישען רעזיגניון,
אונס כאשר רוחה נפשי דשן ותענוג על קנין חינוכים נחמדים כאלה, כן מלאתי
יגון ועלב ומלאתי הכחם נפשי על אדני דפי העכחז העחי, "דער יודע" רובם
ככולם, באמת נצרך אני על זה העקרה עד בוא דצרך ויוזלני וכן הספק — אך
וזה אענה ומה אומר על הקבולות היקרות אשר מלאתי בם! איגרות הרע"ז נק?
כלו לרוע אהבה, כלו ומתעדים! לילה כיום אשים להגות זו ולהתענג באונותי.
צקרב ימים אחדים אשלח אל האדון הנדפס לכור אחד ונחברו אתן גם כ' מ'
גנוי נכחמות עזובך. תלאתי לדעת אם מלאתי חן צעינד ונעני יודינו הוולין
הכ"ר שמשון בללך יחי' התעוזה אשר כתבתי לך, ואחרי השלל בשלומי ונשלום כל
אורבניו החכמים והנעונים אשר צקרבתי, ובפרט בשלום החכם השגון הכ"ר
כאשפאטע נכ"ו, ישפות ה' עליך ועליהם צרכתי ותתענגה דשן נפשותם, ואחרי
האזור ותחין ותחזוק ותחפלא מהר מן המכאז אשר זו הוכיח, יחליטך האל
ויחנך ציניך לדקו ועלמותך כדשם תפחניה כהשוקתך ובתשוקת אורבך בלז
תוים. הקטן יש"ר.

בכתב והחומס פה גענץ ציום עשרה לחדש שצט ש' החק"א.

15.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn B. Oppenheim.

לכבוד החובי

הגיעני כיום ע"י האדון הנדפס די שויד כ' וי צאר אשר הקרצת לפני
ונחה לעזובת ידידותך אלי כימי קדם, ומה מלד שונחתי על כי אחרי שש עשרה
שנים אשר לא נדברנו יחד ולא ראינו איש את אסיו עוד סקוק צקירות לנך
הסבור זכרון היום האחד זו זכיתי לשחר פניך צעיר וזיען צביותך סועד שם את
לחם הלבדים אלל הכ"ר משה קונין מאפען, ואם מלד ועד עתה חלל להיות
סנה תעיר התקצרות האחד להצרכו ככל זאת לא שכתבתי ותגש אלי היום לתשורה
ספר כוננו לצנעותך, עליו שלשם חודות לך כי אזה נלמן הוא לי על תוס לצנך

וידעתה, אונם לדבר הזה הקלם לעצדך אם על הנשאל המדובר בו אשים ידי למו
 סי ולא אכניס צעוצי הענינים הסם בנות ונתקרי לחות לך דעי עליהם כמנהגי
 חניד לעיין צעוצי זולתי, יען ונעורי עד היום הזה היה כל עסקי ושקידתי
 והגות לצדי רק בחרות ונשה עצד ס' לא בחרותי וצפולפון של אלו הגאונים
 הסדופים העלונים הסקלים המוזסקים אשר אני לפניכם כנגדיר נולח מול בר
 גצום וחלול, וכשיעור וזה שהם יחשבו נגד כבודם להשפיל עלונם עד ומדגמו לצד
 להחלסלם עוני על פי דרכי ההגיון והעמק כן אני לא אגזים עוף עד ונקום
 מדרום שחם לצדוק אשר אשיות חוונותיהם ויסקודות צניניהם אשר בנו למו על
 גפי ונכוני קרת, כי ונע אשר פתחתי ספרך הגדול לעיין בו כרגע והנה לפני
 (צדק כ"ג) אחד ון הענקים הסם אשר ברות שפתיו הפחידני לאמר שיהיה
 כליון צעלה של רות חתם כי אני צמוני עודני ונחזק דגדני בסקו אשר
 לנודתי צילדותי וגם את רות המואצים אשת ונחלון וגו' (רות ד' י') ואקטור הספר
 ואוור צלצדי, כל עוד יפנו לנגד עיני ונעינות חורת אלהים מייס הכותנות מייס
 נאמנים לדרות את נפשי דען ואלע כי נקודם צדך, לא אשתה וני בחר ולא אעם
 אהלי על סלגי מייס צניון, רק אמתלה לאטי לרגל הנלכס אשר לפני לקקו אשר
 דקדוק לסוננו הקדושה ופסטי הנקלאות וסתרי חכמות הנפש ודרכי חקן הנודות,
 ויהי' נעש קט ונאור השכל אשר חגני צו התוכן דוחות נר לרגלי צחקיות כאלה,
 כי טוב לי סת חרצה צחקת אהלי חרצה ס' אשר כל נחיצותיה שלום ונפולפול ונלא
 זמני ריב צקוסיות וחירותים צמניות וייסוצים, צבאות וחידושים, צבצבות
 ועיונים אשר פרו וישראל נאלד ונאלד ארץ אשכנז ארתם. ואחרי ידידי,
 הסריף והשמן היה צעוצ ונענינים עד זקנה ושיצה צירכתי ציחק וצחק ונשפחך
 הנשאל כחשוקתך וכחשוקת אורצך צלצ חנוים. יש"ר.

16.

Schreiben des Herrn Samson Bloch an Herrn Ignaz Blumenfeld
 in Brody.

צ"ה ס' כסליו תקנ"ג סם קולקוב.

אלקים יהנך בחיורי רצתה נפשי המשכיל חוקר והמסור האורח
 הכמים ושפה בכבודם כבוד טוה יצחק בלומענפערל נ"ל

חצר אני לכבוד האוונוללים אשר ברות שפלה ונפש נכלה אשר כן קלות ונשה
 אשיצך? גם אכני לא אדע וזה אשיו אשר כי נקלות צעירי אורצנו הסכם הנליץ
 סר"ר יש"ר לצלתי התבונן בנחצצי הקלר צעין חדר. — יקירי! הורני אתה וזה
 אשיצ על שאלתי ומה צלע כי נליל את ס' אורכר רק ונחלוגה אמת כל עוד שישאלו
 קיינות כל כמון העצמות האפרות שכתב בגלון גדול? אלה ס'! אלה ס'!

פלוגי להכילו ונתלוצות הגאון והללתי? ואם לא כל הללם הכוח הכדפה היו צלמות?
 ווי קורא צדק ונחמתי ולא יחזקן אשר נשיקותי נעמדות וכל פלוגי הגאון ז"ל;
 ועל אמונתי! נאמנים לי הללתי זאת, ורשיתי איך העמדת צומסילתו ילך (ג')
 דלמות הסגורים צלם עמוד צ' וכל השבות הגאון וכל קסתי אשר כחצתי. —
 ועל שאלת הכסס הנזכר "וזה איכפת לן אם יהיה הנשיא נודע נתן לו מזכר
 שלמה?" אשר צעורה חרץ נשפטו "שאין לנו מועלת בחקירה זאת" לא עלי
 חלונותי צי! כ"א על רוח אפינו ונאמר עינינו רמת"צ ז"ל אשר הכריז עוז
 לענותו בין יקודי ועקרי דת צ' וקוונות שזכרתי, ונודע לא הקסה עליו "וזה
 איכפת לן וכו'" וזה מועלת לנו צעיקר הלז? "הן נפשי יודעת נאלד אם ישאלהו
 זאת על רמת"צ אחר ונתלוצותים" או נחתי אהלו, היס קל יעטוף שיח ענוס
 ראשו יסוח נטיה כחפיו ינושך ונעלם ונפסחים נעות וקול דוונת דקס עד ויכרס
 ירוץ חסודתו" איך יעניו עטלפים כל חזו שגש כוונתו לתח דופי צעני הכשר הבדול
 הרמז"ס ז"ל? ואם עיניו חזו לענותו ג' פעמים ליסוד ועיקר צלי ספק חזו לנו
 נכחות, ולדיק כציר לא ירשיע להעמיס על הענוקים וני צנן יסודות ועקרים
 לצלם, ולא ילא חלילה וכוונת התורה אשר לפי דצקיו, (צמורה ח"ג) "היתה להקל
 ולא להכביד עלינו עול לזלי יועיל" — וגם אם נודע אשר כוונת שבעלם ונאמנו
 סלפך אשר לתך להסילונים להעציר הדך מלכות נזרע שלום ולתמו לזרע נתן, כן
 לא נדע ויה אבק על רמת"צ ז"ל לחזור לו העטרה שעררה לו אמונתו וראו
 שהגאון האחרון ונחליו ילא; אצל נוי לא יודה ג"כ שהורה כיון צ' שלח בגלוי
 וצ' ויכא ופקודי צמחר לדעת המילונים? והגאון הנשיא לא עמוד על דעתו זאת,
 ולכן השיג עליו צ' הנקונות רק צרות שפסה ולא צחיות שפוסה, ואם ידע אשר
 מוועין נרשם ונקור נשמת נבעה הדיעה הלז, או שהרמז"צ היתה ליסוד ועיקר
 ג' פעמים, צלי ספק שפך עליו הקנאי צן קנאי הוא חיוה אפו ועזר ונלמזה
 כדרכו — דרך הקודם — שלא לשאת פני כל גבר אם יתנוצץ ומדצקיו רק שונן
 ויניח לדעתו? וזה פשעי איבא אם אגזור חונד אשר הרמז"צ ז"ל ידע היטוי
 עד היכן הדברים מגיעים בימות לו, ולא לחנם עשה, ליסוד ועיקר ג' פעמים;
 אף כי גם הוא חכם וגם נפשו נכספה "שיצא הטוב וכל וקוס" כאשר תערוג נפש
 הקכם יס' צונכתו — והעמדת ס' הזוהר אף כי דצקיו הגלויים נועט צ' שלח
 בעתיק וס' חילון זרובצל שנו — אשר עוד הרמז"צ ז"ל התעסק בצקודתו —
 צ' ונאלמו כי הדיעה הזרה הלז היתה אהונה לו נאלד וסם לה צמחר כוונת גם
 צ' ויכא גם צ' פקודי, כאשר גליתו ונאמרו צמחרת המון לאדם דעת; ואם
 לא היה יודע כי דרך עולז דדיעה זו, נודע סם לה קמח פנים, ולא גילה אותה
 לעיני השגש כאשר חפשיים צנות אלקים אשר צמוץ חרונה וצמחרות חתן קולה,
 רק כאלה שומרי נסך או אשר יסמרו צמוץ צמים? — סוף דבר לפי הנראה

קרא החכם היקר הוא את מכתבי עת חזלי שנים אספו עפעפיו וצמיוק ידים
לשכוח העולל לגולל הספרים ולחסס העוקמות לייגחי סס, רק גדלותו צמיק
מכתבי ונועתה כל השנות האון צענינים אלו בעצ העופינה ודברי האורכ יזכירו
שלשסם צקנה אחד" הצהילו דעיוניו לשכוח עלי חופה כי ילחתי לישע ס' האורכ
נגד כל השנות האון ז"ל — ולא השגיח על אונרי צענינים אלו, כדרכו שלא
להשגיח על ז' חיצות אלו וכאשר נזכיר — ולכן הקסה לשלול וונה צלע וכו'"
כנזכר; ווואהצחו וחמלחו עלי יען נדיצות לנשוק את ידי וחקירות כאלה של וזה
צדק וכו' בעלת ראצ"ע לר' עקיבא ויה לך אלה אגדה כלך נודצרוחק אלה נגעים
והאלות (תגיגה י"ד. סנהדרין ס"ז. שמות דב' י') ואני צמיוי אשונס לנסלה
אשר אונרתי כי יקר לי הנכתב הלו מכל הספרים אשר כחצתי. ואס כי מעודי
לא חקעתי עמיו בהלכתא לנשיחא, לא דרשתי לנתי יהיה קץ הפלאות, ולא חקתי
וני יראנו בפלאות? וני יהיה משיח לדקנו אשר יחיס לגאלנו ונודלות צדק יענינו?
ונה שמו ונה שס אצוי כי נדע? כי אני פי וולך האלונים שונור אשר לוס על חוק
צסוק ס' ווללים וולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך צמודות
צענינים אלו וכו'" גם פה לא השגיח החכם הכ"ל על ז' חיצות אלו והסמיותם
בספרו היקר מעוד קכ"ח, והוא נגד דעתו ז"ל כי צס"ות פסח הדור (שלינו כעת
ח"י) וציא דברי התנא ר"נ וולעולם ילמוד אגדה שונס יכיר את וני שאמר ויהי
העולם" אף כי צעני לא אדע מקומו צספרי חז"ל הנודעים לנו (כי צספרי פ' עקב
היא צסם דוכסי רשומות) צכ"ז וולחתי את עלמי צנחויי צדצר להרלות ולהדיע —
לא צעד צלע צסך ולא צנחיר — אשר הרנו"ס ז"ל שכתב צעמנו צסוק פ'
הונסנה לנו צרכות. וכו' יקר צעיני ללמוד עקב ונעקרי דת והאונות יוחר מכל
אשר אלמדוהו" לא לחס חיר עיקר צדת ג' פעמים; וכי את הנחצר ס' האורכ
וולחתי צונחצרת ג' פעמים, ואס לשי דעתו היא חקירה של וזה צדק, אני חפלה
יכא רעוא כל כסני ויילי ונעליחא ליתונרי ונשוי, כי אונת חפלה ויקרה היא לי
עת יחנני חלקי אונת ואונלח גם צחקירה של וזה צדק, מכל העון פלפולים
נפחלים צדצרים העומדים צרונו של עולם. — סי' ה' אשר עשה לי הנפש הזאת!
כי צסעיגי השנותיו בהסנות חותן אורצנו היקר רנו"ע בלומענפאלר, וסס היה
אחני הרב החכם דס"ל ראפאפארט כ' והכחתי לו אגרתך ושפט גם הוא צמוני
אשר אורצנו בחכם לא כצדי לבצין דצרי, ואת מכתבי הלל מאל לכל העומדים
לפנינו; וכן שפטו מחורצנו האון אצ"ד מואלקיעוו, ורצ החכם מו"ה נחמן
קרחמנאל כ' ומוקף על קלובו של האון חספיד דכ"ס וכעדינה כנזכר בהנדפס. —
אונס לא קן אחני ענודי, כי אסרי שוני נחמתי חלילה לגצר חסם כמיוכו לדלג על
מכתב זולתו וצלי נשים כאשר ידלג בהרנגול על גחלי רחמים, ונה גם צזון כציר
זה אידך לא לקח לו מעוד לעיין צו צעיינו? ונהגס על מכתב אים אשר פועל ידיו

רלה, כאשר ראיתי צעירי צאנזרותיו אליך ואל הנשכיל גאלדענצער, חלילה לו
 לשפני כחמד האוילים הנודדים הכוללים מחקירות של מה צדק וישלו חרם צידם,
 על כן דן אנכי אותם לכך זכות, כמו שמייצ עלינו מחוק המונינו, כ"ש מחוק
 ידועינו ומכוננו תורחינו המשתדלים להועילנו באמת כפי הסגתם (כוננ"ם בהקדמות
 המורה), והוא שגם הוא נוגע בדבר, יען צונכתנו שם הגדלתי הפליאה על כל
 מיני וחוקרי העקרים שהניח הכוננ"ם ראשונה צפ' חלק, איך התעוררו על שפת
 יתר אשר נאלו שם בעקר הי"צ ונכלל יסוד זה שאין אנך וכו' וזה חסדו על קדוש
 ישראל ההוא, האם כי לנו הלך אז היה עד ולנו יסן צעת הולאו נעשו מלים
 כאלה צנלי טוב טעם ודעת להם? חלילה לאנשי דעת לחשוב מושגת און על לא
 קם כמחו, חלילה! ע"כ אדעתי כי צו"נו לא עמדו כולם על כוונתו הטהורה,
 ולכן שמו יד לפה ולא העירו כלל על דבריו, כי להעיר ולאמר לא ידעתי לא
 צדו, כי רע ונור הוא לרצ אדם לאמור לא ידעתי, ואף כי לאנשי שם הנודעים
 לחכמי לצ דורם, כאשר האריך צוה הכוננ"מן ז"ל באחד מקשריו היקרים. ואחזנו
 החכם יס"ר מיראחו לכל גם עליו חשוד הכוס, ולבד ילכד גם הוא צרעת הפליאה,
 יען גם הוא מנה י"ג עקרי הכוננ"ם בעקרו היקר עמוד קי"ג ולא שם לבו ג"כ אל
 וועמי הדלתות הפלתי מוצנח אשר בעקר הי"צ, ולכן דן דינו למחור צאנזרו כי
 חקירות של מה צדק הם, אף כי לא הסמינו כעת כונה אחרת ויותר כלום
 בדבריו הכוננ"ם ז"ל. — ואם כי אנכי חסתי על כבודו ולא מניחיו בין החכמים
 אשר עליהם הוספתי להפליא צונכתני, ולא כמולי השיב לי כי עינו לא חסו על
 כבודי ולא על כבוד האמת אשר שנינו מייצים בכזורה, וצ"ל אדעתי כלמתי ועון
 מעלתי בקימתי סלה, וכעדות מז"ל כל הנגעים אדם רואה וכו' ואדם צהול לפעמים
 על כבודו יותר מעל נמוגו והונו — דומי זרע לעמי כי אשחיתו ענין לא כדכס
 זו, כי מוס יסכן אז מוס מועיל בהכחות פלגות דעוהינו, חכונותינו וטוב טעמינו
 צנלי תועלת לשנינו אז לקוראי מכתבנו. ואולי נדע עוד להם מזכרם ישראל, כי
 מי יודע אם לא קרובו ישועתינו לבזו וקץ גאולתינו להגלות, ואנחנו מרחיקים
 אותם בזרוע, כי הא דרצ זכרם כי היה מושב רבנן וכו' (סנהדרין ט"ז).

דבר ח"א מוקשרי שצילי עולם אשר הדעתי כי נפשות החכמים והגדולים
 אליו תבקסנה, מודות לך יקירי! כי חשבת לשמחתי בצפורת הלו, ובאמת אצטריך
 כי נשאלתי עליו גם מלציוני אדם ונעיר אלנו; אולם לתוה לי אזכרה הלא זה
 דברי ואלו אחרתי למצד את ממצרים וגורלי הפלתי בחורם כי קלמתי צבורים
 ולא ממצרים, על המצרים ישאלו נדיצי עם ירצו צמחים, ישלו זכר על לבושם,
 ישכנו כבוד צמכנות מנצחים ועליות מנחמים, היודעים יתקדו יתקדו מחקים
 ישאום, וכל היום הם שיחם, וכל יום ויום ידעוהו לנתי יסדו כמזהם עושים;
 והמצרים הם! אלה אומללים ישכחו כמות מלכ, אין דורש ואין מנצח אם הם

נחמם
 כסם יסח
 צוה אדוני
 הפלגת
 אסתר
 מניח
 קרב והס
 מלכנו
 השלם
 ויסקים

Brody.

לה
 צא
 צדדעני
 ועתה עיני
 חסד
 קרנו צע
 על לכן
 אשר נעמי
 יקראו
 וכן צלי
 דלתות
 כחמה צה
 חשונות
 פייצין
 דמיה
 דבר של
 מוכת
 שולשך
 אל זה

צחיים חייחם, ונעם יונלח טרק ציחם ונחיתם, גם צונשן לר ונחשכי ונענחם?
ככה ישם הדרם וישפיל איש נעח נשכץ חוץ הדפוס צארץ כלשר כצר האריך
צום חדונינו הכנע"נן זל"ל צם' ירושלים, הדגרים עתיקים ונעניצים, ונחכונת
העללות הילוקס צקצנו הוא, צראשונה נאנה לנגוע צעט נפשי, אולם אחרי כי
אחזתיו לא ארפנו ולא אניתנו עדי יקחם ויכרץ צין אצנעוטי, או עד הקימו
נחיונות לבי ואשפוך כל רוחי ושימי צחיק ונאחצי ולכן אשים קנלי לנולי כי היום
קבר והנולאכה צחלק אייכאשא ונרובה, היה צטוב וחס צנעיונים, ודרוש צשלוס
נאחצי אש חדעם, וביטוד צשלוס ידיד נפשי הכצ הנציר נגיד ורצ חצונות החכם
השלם כנוד נז"ס אלכסנדר קאלליר נ"י ונשלוס כנוד צניו צרכי ה' השלמים
והיקרים יכיה ה' עומם כנלון אויבכם ונוקירכם הסוכן נחיתם וכותב צנפס שחם
'שמשון בלאך חלוי'.

17.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Jgnaz Blumenfeld in Brody.

לידידי ואחובי אשר נפשי חרד וצחק בלומענפעלד יח' שלום וכל טוב, אמן!

צא לפני תמוול ונכתבך הנחמד ניווס ט"ו לחדש הזה אשר השקיע הנוית לצני
צבודיעני כי לא נחתו צנכור רק חנוסה דסים ונן הנכתב "Der Jude", לא יותר,
ועתה עיני וניחלות אל הדסים הנשאלים כי ונלאתי הנכתב הזה יקר נאלד והנחמד
חשוב הוא צעיני לכותב נכבד ולכר לצנ הנחלאוץ ללחום את ונלנענתו ולכרים
קדננו צעיני הענוים. אנוס, ידידי! דבר קחד לי אליך צום הענין, שינורו כמותם
על לצך כי כך לצדך אגלה את ונחשצותי. כל ונחמד נצוני ענונו גם חכמי הענוים
אשר נגעה אהבת אנוש צכליותים יחחרו ויענוולו לסטות לצנ המושלים לענון
יקאלו דכור לצנ יחורם ויחמו את היסודים אשר חסת ונחשלתם לאזרחי הארץ,
וכן צלי ספק ראוי להם לעשות כפי הדין, כי אין עול גדול וזה לקגור צעדנו
דלחות הענאליסלליאן על לא דבר, אכן אנטנו החפלים נאלד צזאת החפשויות איך
נחנסב צם אחרי שחבים נחונם לנו? ד"נ ונן דער קיינער זיינען יודען לונן.
קענעטליכען בעאזאטען ערנעננט, וויז ווירד דיוער זאסדמן דען שבח
פיינערן חודר זיינער רעליגיאן טרייוו בלייבען? האם חשאר שמידת חננות
דחויים נפשי נקשת הטונות הנפשויות? ואם לא יכיה כן איך א"כ נשאל ונן האושל
דבר שלג נוכל אח"כ להשתחשם צו? ואיך נוכל להלדיק עלננו צעיני הענוים אש
נוכחם להודות ששעירית הדם תחנוד אל השגת החפשויות? הכך רואה צעיניך
שנלערך חסלה לחקור אש יש צונליחות תחנודות כזאת, או אש יש דרך לקרצ זכ
אל זה שני הענינים צאופן דחם יזו יד חיינאנדער ניצט וויינענעבן.

זקולטן. — ועתה שא נא עיניך וראה וזה עשו חכמי ישראל צוננו להסיר כל
 מונע ולסלק זאת מהגדות, ונלד אחד הדברים אשר שמו על נאמרנו עול כד אלק
 כברים ומשקלו לא יתנו להקל ונונו אפילו משקל דינר אחד, אעפ"י שהיו דברים
 להחיר לנו כונה דברים שאינם רק וננסה אז חוננו ונצלי פגיע באימורי החורב
 (א"כ לפי דעתם המוחלטת) הוא דבר בלתי אפשרי כלל, ונלד אחר חכמי
 הדור, כמו צעל קנאת האונת והכ"ר חרין וזלחם, יתירו אגודת האונת המועיות
 מעיקרן ויאמרו כי די לנו לקצוע בלצנו האונות הנלחיות ולשמור חקת המוסר
 ואז נחלל משאך חוצות הגוף שלא נעונוי בהם ונחללם רק לשיבו כמו אונותיים
 להציאנו על ידם אל תיקון הגדות שהם העיקר (א"כ לפי דעתם יוסר כל מסך
 המגדיל צין דת לדת ולא יזכר שם ישראל עוד), וצין שהי הכחות האלה
 המהמקות וכן המציל האונותי האמתי כאשר נצו שתיקן אל הקצות עוד לא קם
 ציינו איש ציינים שיעמוד בחוד לקיים את הראוי להתקיים ולנער את הראוי
 להחצער וצין כך וצין כך אלו ונעלידים תמיד צוננוי אפן להשיג ובהם המעשיות
 ולא נשים אל לצנו כי כל עוד היוחנו מוסמים על שני המעשים האמתי יקשה
 לנו ונלד להשיג את מנוקשנו, ואם נשיגהו יהיה לנו לנזק ולא להועיל. לזאת
 שפסתי כי מנכילי עוננו עם כי אהבה אחיהם צקצם כלם יודעת הנה לא שנונו
 הסדר הראוי לזה הענין אלא אקדימו את הראוי להתאמר ואחריו את הראוי
 להקדים, ולפי קולר דעתי היה ען המוכך להתחיל העסק בהקדמת כל המונעים
 ונעלכע חוננו ערברברויטס דית ערלונגונג חוננו ריבטיגע בענייטלונג דער
 פערלונגטען ערלונגטען שויריג ונעלכע, וזה לא יהיה רק דהשליך הקלופה
 ובקיום הפרי כדרך שאמרו על ר' אליהו — — — אך לא אובל עתה להרחיב
 הדבור על ענין אשר עליו מס לצי צקצני ונלד, רק על זאת עוד לעיקר כי על
 זה היר עננו קוצה הסיכום החדש אשר עשיתי על ס' צחינה הדת, כי זו המילות
 לבגוע בזה המור ונכנסתי ללחום נגד צעל ליר נאון צקצם המדות, אשר אחת
 מן נשומים ען הדפוס, ותנואל העתק ונמנה לניק בזה הנוכתב *) כאשר נדדתי

(*) הנני נותן למינין קורא נעים העדו ד' אשר כתב ידיו הסכם יס"ר כע למיטעו על ס'
 צחינה הדת, שייכס אל מקום המצור המדבר מציאת המשיח, וממקד המעשים המעמור
 זה לשון. "אם אחת מעלנו ונונו קלת מן המעשים המונעים אל זה העיקר כמו
 "שאמרו, בכל זאת יזה כל המהצות בנציה ה' כי יש לנו ייפיה בנציה בלי סום
 "ספק על פגע אחד המהצות מציאת משיח וכו' קצין גליחיו נחמם כל המשיח
 "ונאש בנציה אל אחת המהצות לשכון שם בנציה בלין מחירי, כי כל המהצות יציעו
 "דבריו על זה הדבר מליחות בנות בשום חין להמחיק בהן כלל. — אומם נגד כל
 "המעשיות האלה המהצות אחד מנציה הדור הכ"ר אחרון הארץ שזו, ובקשנו ליר נאון
 "דף כ"ח המילא סגולת מהם ענין קצין גליח בלתי המכונה עם פסטי הכתובים ונלתי

לך ולפנים, ואחרי ידידי והסכמים אשר במדינתך תשפטו יחד על ונלכתי זאת ותודיעוני הישרה דרכי לפניכם אם לא. ויען צמחצרת הזאת נשאתי ונמתי בפרעות גם על שרשי ויסודי אמונתו כאשר תראה, לכן אהדל עתה למלכות שלחך אשר

„מחשבת אל הדעה, ויען האיש הלזם היה ולפנים אחד ונאחזי וגם עתה תשפוטו לאיש
 „בד לבד שאינו מזכיר אתה ואתה בלב והוא נעזר חמור בחבורו שכל השלז וכל ישעו
 „להיעזר עם בני עמו ולפאיר עיניסם צמחצרת, גם אינו ונאחזים קבלו דעתי צל
 „להביא שום ראיה אלא עורם חמור לאשר ולקיים סברותיו צמחצרת קדש ובמאחזי חיל,
 „לזאת נחרתי לעטון נגדו בכל מקום אשר מלאתי דעותיו רחוקות מן האמת. ונעמתי צו
 „לחיותו איש אמונים ואוהב האמת שלא יקטף עלי צהייתי חולק על דבריו אלא יסוקל
 „השעמוט והשפוט במאחזי לדק ואם ימלא עלמו נועם מן השביל הישר ירה צמחצרת זה
 „שגברו אשר שגב ויחל הכבוד השפון להכמוים, רודפי האמת והדק. וסנה ערם החלי
 „לסדוך מלין נגדו לא אוכל להכחיד חמת לבויו זה גורל הסליחה אשר תסלחתי על רבני
 „הדוד הקרובים והרחוקים אך ישימו יד על סה ולא יתנו אל לבם להשיב דבר על השגיבות
 „וההדושים שהתחבר הלזם הולך ונוטע יום יום בפרעות אמונתו ע"י סברותיו הולכים לאור
 „זה אשר זה ויכולם הוא מתנשל לפני כל ידעתי דת וזין סיבותיו ונאחזי צמחצרת חס ושלום עשות
 „בדבריו וירדויו ויטו מקום השגיחות וימחורו דעה צמחצרת נכונים בהארת לו כי לא זו
 „הדרך לזים הישראלי לעלות זה אל האושר הנלתי, ואין קול ואין שונה לאמונתו, רק
 „זאת ישעו כללחך יד, ימרוסו ויבארו וימרוסו כחמד המורדים השונים עורף אל קדברים
 „הדחיים וירדושו בכל עז וידברו עליו סרה בעל השיקורס והוסר בעיקר, עד שצמחצרת
 „כל זה נמו לו מקום לומר (ליכ נאמן דף VI) שהרצנים יקומו נגדו ולא נגד סבריו
 „ושער הנה לא היה צהם אף אחד שיחלים כח מופתיו ושימלא עשות בדבריו, ונזה באמה
 „הדק עמו, ולא יפס ההנהגו עמו הרבנים נגד ההכח. בהורה הובס חוכים את עמיתך
 „ונגד חוכרת חיל אל תהי בו לכל אדם, והוי דן את כל אדם לבק אמת, ויהי להם
 „להחוכה עמו צמחצרת ובראיהו ופשוטה ונחת כונהה ההכונים, כי חונם להם לעשות
 „כן להיותם רעוי ישראל ונוערי כרם ה' צמחצרת, הלא הלא ירעו הכושים! הלא רק
 „לזאת הוסם על ראשם נזר הרבנות לרעות לזים באמונה לחוק הנחלות לרשא החולות
 „לחצות לנצחנות להשיג הנדמות והבקש האוודות, לא נשים יד על חללים צמחצרת
 „שם חלל ה'! חי נפשי, כי חס ילא ילא מזה הקלה לכללות ישראל הקולר
 „תלוי בלוארי הרבנים אשר הנה צהם כמחשבים, לכן צמחצרת כי אין עוזר ונאחזי חמור
 „כי אין קושר נחמי אל בני לדבר אמו משפטים על כל אשר כתב נגד יסודות
 „הדתי, חלוי ישעו ונחם ונחמי לו ללדק, וזה ילא כחשונה על ענין קרן גלית. הקטון
 „הכללי הזה הוא לפי דעת התאחד (דף כ"ס) בלתי ששכרי לא בלדד בדרך הפעל אלא
 „גם בדרך נס, כי מאחר שהחישבו בני ישראל זה כונה דרורה באלות העמים וקני שמה
 „ונעשו כדמים ובנו בחים ומלאו מן צעתי המושלים, ונחמנו לטוערים ולטועים ולבקדדים
 „על חלק ממשקלי ההנהגה אך יתעוררו בלם כחמד לנעז המדינות אשר מלאו בזה מנוסה
 „מאחזרת ללזה אל חרץ בלתי נודעה להם? חונם זו שאלה של חורו ואין מושג בדברים
 „האלה, כי אלמד שהנורה ית' נעם בלדות כל בני אדם חסדם עז אל חרץ מולדתם עד
 „ששליטן הסרלים שוכני מדברות יבחרו יותר בחרץ ליה ושמעם שמה מולדו מלישם במדינה
 „ונכריה מבורכת כן ה', הנה בפלים ישמקק הישראלי אל נחלת אבותיו, אכן בני לכל

9
 0

[illegible]

ונוקד דבר כפי יכלתי החלושה. קראתי הס' הקטן רעכטסערטיגונג דער
יידישען רעליגיאן ונולאתי צו דברים כנויים, אך לא יכולתי להסכים עמו בזה
מסיפר חכמית חצור הנושנה והתלמוד כפי דעת הרמב"ם ז"ל, כי רוח אחרת
עומדי בכל אלה הענינים כאשר תראה בהערותי אל הספר הנ"ל, ושלל לכפול
הדברים לא אחרך פה, משם תבין דעתי ככל הנודך. בס' הנאמר חיצות
הרמב"מן ונלאתי מקום להשיג עליו על מה שאמר (דף 140). כי בס' בראשית
בא הלוי על הסביתא ביום השביעי, ושלכן א"ל לוור שהפסדה היא נכתבה
קודם זמן מרע"ה ע"ע, אכן זה אינו אמת, כי גם לא בא שום לוי על זה, רק
הוא נקשר והולך שהי"ת ציך וקדש את יום השביעי בעבור שבו שבת וכל
מלאכתו, והבדל דב יס בין קדושת היום ובין הסביתא צו ומלאכה, כמו שכתבתי
בארכה בס' הנ"ל, לכן אין מקום כלל לדברי הרמב"מן שם, תן לכך על דבריו
ועל דברי ותראה עם ווי האמת, יהי נא חקך למחוס האונת הלויטה פה ושלוח
אותה אל ידידנו המכס ראפאפארט יס' ואתה שלום. כחפץ אזהבך יס"ר.
הכותב והחותם מה גערך ציום כ"ז למדש אייר ש' התק"נג.

18.

Schreiben des Herrn Dr. A. Geiger an Herrn Ignaz Blumenfeld in
Wien.

צ"ה ברכלא יום ו' ע' אדר ראשון תרי"ו.

לכבוד הנכבד הר"ר יצחק בלומענפערל יחיה שלום!

ברצחתי בנחתך אשר הביע אלי ציום לחנוול ותגדל חקך עומדי בשלום
אלי כהובין השנים הראשונים מאולךך הנאמר, וגם לי קראת לשבת בזהך אנשי
שם גבורי חכמה ועשיירי דעת לאסוף גם מונחתי אל הך אולךך, ואני ידעתי כי

„הנביאים להשיג קדשם לירושלים שם יבנו הבית והתללו ויבקשו את ה' בכל לבבם, וזה
„זמן אח"כ אל הגולה השלמה להשיג את שבתם וכל המקומות אשר נדחו שמה, ואלה
„מן המהפכות שחשבו עליהם לטובה, ואם תחקק בכתובים האם עם מה שיש עליהם
„הב"א ז"ל שהשיב מאל לבד בזה הענין חולל שהאדם כינדרו, ומה א"כ חזיה בל
„ליר נאמן, ואין לזכר בעבורה להוליא משוען כל המקומות הנדברים מקטן גלות. סוף
„דבר המצות המדעום חללה אשר בקש המהגר בדומקים גדולים לעלות להם סעד מדברי
„הנביאים שאין סובלת סיוסיו יזיקו מאל לכללות האומה כאשר יבואו, את לב העם
„ויעצור אל הארץ אשר נקן לו ה' ? ונאין קטן גליוה יהיה לרוב ציון בית קדשנו ציוסלים
„הנאמר שגבי דעתי יורשו כל שארית ישראל להפאר משחיתים צמקומות מושבות, וזה
„החצבטל חזות האומה ולא יהיה עוד ישראל גוי אחד באלו, גם יחשבו רוב הנולד אשר
„קשה לקיימם בצללות העמים, וכמה קלקולים אחרים ילא קן הדעה הזרה הזאת, חלילה
„לדע יעקב מהתנבל זה, יחמוד מי שיכלה בעצות המהירות אשר אולי תלמדה ובין
„השיור, ואני וציתי נכסם בתענוות ליום כנס נדחיו וקראל חמיר בקול חללה ודמה שם
„כן יאונה. עלה נעלה וידענו אותה כי טובה הארץ מאל מאל.”

לא לנצורם ולא לעושר הבעת, ולא אשר הכינותי צעניי הוא כחוצ בשפת ארלי אשר
 אנתנו ונתגוררים זה בדרך כל הונגרים באשכנז, אך ונאכנתי את שפת ענר
 ועל כי את אחי אנכי מנאק הדדים גם צאשר ארנות כחנתי כה וכה ונאמרים
 קלדים גם צלשוננו הקדושה המודעה לכל חכמי עוננו, ויהי לי למשיז נאם כי שמו
 עלי עינים למוצר, וגם כהיום הנני נזוכן לשדחך אם גם ינזוך ערך הדגרים אשר
 אשלח לך כי רב עלי הנאשא אשר העונותי עלי (ונלתי עסקי הקלה אשר אנכי
 נאשרה אותה צדקם) בהיותי בעת עבוד נאחז בחקירות אשר רנעי קפורים לנו
 אקוב כי תלז נזכן תועלת לדוכשי החוכה והחכמה. והנה רק דגרים אחדים
 אשרוך לפנך כיום והיה אם ייעזו צעינך אז אוקיף עליהם כהנה וכהנה.

זה נקרוצ הנלתי לאור את ספרי פרשנדחא על חכמי לרפא מפרשי העקלה,
 וכעת ונלתי שני דגרים יקרים אשר ננעתי גם הם צקלה נועה החקירה ועלי
 החוצה לנלל את חקרונם.

(א) על פועל בר הנשדש נאם כדור צלשון חכמינו, כנר
 הראיתי צקפרי הנזכר (דף ח' וט') כי צעלי הצדקתא צנו נאם כדור (צחשצם
 הכ"ק לשדקית) פועל חדש כדור ופירשוהו היות ענול כדור ואנזרו אחרונ כדור
 (סוכה ל"ו ח') והוא השעול. והנה הנלה הזאת אינה צודדת צלשונם ונללאת
 גם צחשקתא דחולין פ"ג ח"ל: וצלים כל שדודת ונולגלת צידוע של עוף
 נאול וכל שאינה כודת ונולגלת צידוע של עוף טהור היא ע"כ והציאו הצדקתא
 הזאת צשינויים צגנולא דחולין פ"ד ח' וט"ז וז' ח': כל שדודת ונולגלת
 ראשה אחד כד ונאשה אחד מד טהור צ' ראשיה דין וז' ראשיה דין טהור
 וכו' ופירש"י דחולין ח"ל כודת עצה כדור פליט"א, כודת ונולגולת חדל היא
 וכו' להכי תנא כודת כענינולה של כדור שאינה קלושה חלל ענול צענז' ע"כ וכן
 הגירסא כודת צרי"ף ור"ן ורל"ש (וצה"ג ד' וזין ונלתי קודדת צקו"ף וז'
 טעות ולעולם גם שם צרי"ש) והחוס' דחולין רלו להוכיח מתוך דש"י דע"ז כי
 גרם שם כודת צצ' דלח"ן ואין ל' כן כי דגריי מוסבים שם רק על ראשה ח' כד.
 גם מתוך דגרי הענז ע' כד אין לצרר גרסמו.

(ב) על דצד ההלכה צומס' סופרים פ"ד ה"ט. זה לשון
 ההלכה אשר עליה כונתנו: ואר"א צנו של כיה"א אל ימי מוקם לשונתי (איוז י"ז
 י"ט) יש ללל די (צדקתא ל"א כ"ע) אין ללל ידך (דגרים כ"ח ל"צ) צהיות ללל
 ידך (משלי ג' כ"ז) אל מותי כולם חול ע"כ וכנר דנרתי על הנקלה הראשון ואל
 יהי מוקם לנעקתי (כנ"ל) צקפרי פרשנדחא דף י' וי"א והלחתי כי יש שקראו ואל
 צלר"י והצינו משנענע הנלה קדש אשר ע"כ הוכרם צעל המאמר למחר כי הוא
 חול, והנלות אל מותי אשר צקוף המאמר לא ידעו המפרשים להולאם יש שמאקו
 אותן ויש גרסו אל מות צלי יו"ד צקוף ומשנו כי הוא הפקוק כי שמה אל מות

זיחה (משלי ז' י"ח) כדעת צעל נחלת יעקב אז כי הוא הספוק ודרך נתיבה אל מוח (שם י"ז כ"ח) כאשר שערתי חזי, ועל שני הספוקים האלה יש לשאול למהו איך יעלה על דעת איש לפרשם קדש עד כי הביא את צעל הנאמר ללמוד דעת וללמוד עליו אל תקדישו כי מול הוא, והנה עתה ננאחתי ואראה כי הבידסא הנכונה היא לאל וללתי והוא הספוק וישם לאל וללתי (ליוז כ"ד כ"ה) ושם העתיקו כמה וכן הנחרגונים הראשונים החסידים, הלא הוא קיוונבס סיוני והנעתיק הסורי והכווי, כאלו נקדו לאל דברי וסדירו הענין: ויערוך מלתי לפני האלו, על כן הוכרח ה"א ללמד אינו כן כי אם הנקוד הנכון הוא לאל פתוח. — והנה על הנאמר צעני הנליה יש לאל ידי וכדוזה איך למהו כי הולך להורותו כי מול היא על כי הנלה ונוקדת דבר, אך גם שם ונלמדו נוקס אשר נחצטו זו הנחרגונים הראשונים ומסבירו קדש והוא צפוק כי יש לאל ידם (ויזכר ז' ה') ושם חרגס סיוני הנקרא צסם השנעים גם הסורי כאלו נחצו: כי ישאו לאל ידם וחרגו אל קדש. ראה איך נשולמים דברי החלומים צבנה הנקראות עם כל הסרגונים וזה זה ולמד על זה.

ג) כצד נוקדס צספרי על לשון הנשנה דמותי כדעת ונקוונות כי הצדיות המונחות בחלומות דברי ונשונות הן נחכונתם הראשונים כאשר ננאלו עוד בחוספתא צבכילתא קסרא וספרי ועוד בחלומות ידועלמי אם גם עליהן עצרו ידי זרים והשחיתון שגגות הסופרים והנעתיקים, ועוד חזקתו דברי צנחצרת החשיעית לכרם מנד אשר תלא לאור צקרו ונחת ידי החכם ב"ר שניאור וקש, וכיוסם איך עוד דריתא אחת אשר שגגה את עשונם בגרסם אותה על פה וסעיכו עליה צכונם קושיות ומיכרס ולל עלתה להם, ולפי חכונתם הראשונה היא נכונה נאלד. צחוס' דצרכות ש"ס ננאלו שתי הלכות וזקיסות על שתי הלכות שניות צמסנה ח' וז' דצרכות ש"ז, משנה ראשונה חוונת כי איך וזוננין על הקטן, ומסנה שניה ונצילה לומר צצך צלשס וצרכו צאצצס, וצאס החוספתא והצבילה הצדכים יותר צאצכס וז"ל (כפי אשר היא לפנינו): קטן שיכול לאכול כזית וזוננין עליו ושאיך יכול לאכול כזית איך וזוננין עליו איך ונדקדקין צקטן צין שאמר צצך צין שאמר צרכו איך חוספין אותו הנקדקין (כן הגי' הנכונה צרי"ש בגי' הידועלמי וסעקו, וע"ע ירו' קנהדקין י' ז' ופני הנקדקין שלל ירו' וכו' והוא וול' ערצי נקר ש' קחצ) חוספין על כן ע"כ. והנאלו שתי ההלכות האלה צגנו' צבלי, הראשונה דף ע"ז ז' צזס הלסון: קטן שביא ז' שצרות וזוננין עליו ושלל הביא ז' שצרות איך וזוננין עליו ואין ונדקדקין צקטן ע"כ וסעינית דף כ' ח' : צין שאמר צכרו וכו'. והנה צסספס ראשונה נראה כי לשון הצדייתא הראשונה קחורה ונחוס כאשר קסר עליה גם צגנאל, כי צחחלס הצדילה צין קטן לקטן ואח"כ קיימו כי איך ונדקדקין צו, גם הלסון צעלנו "איך ונדקדקין

בקטן" הוא זה מאלד. נפן נא אל הירושלמי ונמלא שם על משה צ' הכרייתא
השנים צוה הלשון: אין מדקדקין בדבר צין שאמר נכד וכו', ואין פסק כי כן
הנוקטא הנכונה, כי הכרייתא אומרת על המשה המנדיל צין שלם לארבעה
וגזרה אומר כי הנוגן בשלשה יאמר נכד והנוגן בארבעה יאמר צרכו ועל המאמר
הזה הוסיפה הכרייתא כי אין לדקדק בכך ואין זה מוצא אלא כמות ורק הנוקטאים
אנשי ריב ומלה חוספין על כך, ועל כי הכרייתא השמים האלה דצוקות זאת לאח
הנשיכו בטעות המאמר "אין מדקדקין בדבר" אשר הוא ראש ההלכה השנית, אל
הראשונה ושמוהו לה זנב וליתר ביאור המלישו מלת "בדבר" עם "בקטן" והביאור
הזה קלקול הוא, ונוסף הימים זה המלישו הזה גם אל תוך ספרי החוספא, אך
עוד ניכר שם רחם הנוקטא הישנה הנכונה, והוא כי שם כמו: אין מדקדקין
בקטן גלי וי"ו בחמלה והוא נכון אם הוא ראשית הלכה חדשה, אך לא יחסר וי"ו
אם הוא מוסק להלכה הראשונה וע"כ צנו' צבלי כתבו בלחמ ויין צנו' ועליך,
איש נכון המתגורר צוין רצוי, הסובה לעיין צכ"י של החוספא המלא שם
ולאודיע ברכה. — ולא אכחד חסד לשוני כי גם בירושלמי למשה ח' על מאמר
ר' סימון שם קטן עושין אותו פניק לעשרה הקשו והתני אין מדקדקין בקטן (ולא
יזכר) והנה ראוי כי גם המורכבים בירושלמיים המאמרים קבלו הכרייתא
הנושעים הזאת מלת המורכבים הצבליים, אך לצי אומר לי כי גם פה יש טעות
בירושלמי כי המלא ונתן של הסוגיא שם לא יכון כל עיקר כאשר תראה צנפראי
הירושלמי, (*) סוף דבר הכרייתא הנשנות על פה לבשו הרבה פעמים נבדים אמרים
צבצות הימים וצפרא צמלמוד צבלי נמלאו לרוב משונות מאשר ינאלו מפי צבלייך,
ויש לחוקר הממים לחפזם כפי השגת ידו למען ינאל אותן כהצניקת הראשונה.
כן אלה דברי הנושעים אשר אערוך לפניך כיום, והיה אם ינאלו סן צעיניך
תשיתם צלולך וחפיתם בקרב ישראל. הנני סגני מוכדך ודורש שלוחך.

אברהם גייר.

19.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

יום וליה יצו ה' חסדו ואמתו לידידי המשיביל והגדיל דורי וצחק בלומענפערל יחיה.

למשיב נפש ולסדרת לב היו לי שורותיך הנעימים מיום י"ג לירח העבר יען
ראיתי מהם שובך לשלום אל עיר מושבך, וכי שלמה מכתבי אל ידידו המכס

(*) לא חתננו מלחמות על האמת ולסודיע בקבל עם כי ידידי הנכבד הרב בלומענפערל
יה' הנוגן לאור מלאה את משלחי ויכך ויבקר צורך החוספא כי ידע ויהפך וינאל כי גם
שם הנוקטא כמו בחוספא שלנו ובחלומה צבלי וסוף: אין מדקדקין בקטן. על כל זה אכתי על
משערי אשערה כי הוא עשות ידע וזה גם אל נוסף הכרייתא כאשר גם בירושלמי הביאה ככה
צמקום חסד וכן צמקום אחר החזיק צמקום הקדום הנכון והשוויתו על האמת.

ראפאפארט ימים, אך ציינים האלף אזי נהייתי ונחלתי ונחולי הכריספע, ורק
היום אשר נחמד עליך עלתה לי חרובה ורשעתי על כני כצאשונה יכולתי לתת
לך נוענה. ועתה אודיעך כי נצטוה שצורה ליתי אל המדפים שניד לשלוח לך
חבף ד' עקשענפאלטי עס' נחיתה דהה אשר נלי ספק נקרב ימים יגיעו לידך זו
הנולד נדף 120 מזכר שונך הטוב לתהלה ולתפארת, ואתה נטונך תשלח נשמי
עקשענפאלט אחד אל הר"ר ראפאפארט וא' אל הכנס הר"ר בהמן הכהן יחי'
וא' אל המליך הר"ר בלאך יחי' והרביעי יסיה לך לנחה, ואני חנויד חילל לשמוע
נפי הנבונים את אשר ישפטו על מלאתי הקלה.

נפלאתי על אשר נחנת אלי חרות קצתתי נענין העמאנליפאליין,
וכמוהו לי שלא נחת אל לך לקדוש נענין את דברי הכאשונים על זה הענין.
אז כי חולי חכמי חזק הנהגה לך נקום לטעות נכס יען אשר שלא נחלתי
נכס כונתי נזכר היטב, ונחנתי נלשון השתחנע לחרי חסי, חננס נטות נלי כי
חס נחזור לעיין נכס נשקידה חנול כי כמוד כנוני נחלתי ונכסף לשמוע נחכה
קול קורא דבור נלביעת יחודה, וגם נלבי כלנך נחנען על נלכות נני ישראל
ועל הנחם אשר נדיי הזדונים הערליים הכוונקים נרגל גלוח, את נרית האמה,
ונחמים חנתי לנעור, נכעמים עלינו הוס על הוס, ומי לא ידוע ולא ידוע על
זאת? מי לא יכיר כי עול נכפי המושלים המונעים מונע את אשר יזכר זו כל
אשר נשמה רוח חיים נאסיר, יסיה מליזה דת ניהיב? — חננס זאת נחנתי,
כי נעוד נלנו שוללים את חקנו מלת המושל נלוי לנו ג"כ לעשות חיקונים ציינו
ולקדור הענינים הדתיים נחזקן נהעמאנליפאליין לא חקננ חקלה ומכסול אל
נחית חנתי דהה, מיט חנדערן ווקרטען: עס ווערע לו ווינטען, דחם מיינע
מיינערע רעפערן דעס קולטוס חונד דער ריטונלוגענעלע דיא נחמן לור
עמאנליפאליין ערפאנענטע חונד ערליכטערטע, דחמיט דיוע, מן יך זעלבסט
יך ווקהולטהעטיג חונד ניללליכע מאטרעגל, מן מיהער חוירמייבונג דוק
קיינע טעדיכע פאנעג פיר דיא רעליגיאן מיט יך פיהרע. נחיתי חפך לשמוע
דעתי חלוחס על ס' קודת ישראל להחכם המפורסם יאקס יחי', ונשגם נקלחתי
נאלד להכנים נלטי נין הכרים הנכונים נכל זאת חמוס לך דעי חף נחיה נקולד
נולים: דער פערשטער האט יך אלס געטיכטטרייבער מיינען חווי-
טעברנליקען רוחן חונד מיינ' בלייבענדעם פערדיענסט חונן דיא יידישע
ליטעראטור חונטטרייטיג ערווקרבען, חבער אלס טהעקלוק בעטרחטעט,
קעננען חונכע מיינע נעטלע, אלס חונזערקן גלויבען מנטשטיג, דען
לעזער לייכט פערלייטען, יך מיינע פאמלען בעגריף פאן דער גרונדלוגע
חונזערק רעליגיאן לו חונכען; דא ער חונט חבער בלקס מיינע געטיכטע
חונד קיין טהעקלוקיסעט ווערק געליעפערט האט, יך ווקלען חונד וויר

חידוהו בלוקס מוטס געטייטטרייבער בעמורטהייטען, מונד פֿון זיינען קעט
מוסטמטטהמטטען רעליגיוזען מוניטען וואגליסט אובסטרהירען. ועל
אודות הספרים אשר הולאחי לאור בלשון איטלקית, דע גל ידידי, כי מועולם
לא הדפסתי מאלוה זכר בלשון זולתי בעתקת המונט והעתקת ישעיה המלויים
אלנך, ועוד וכתב קטן אודות הקונת בית מדרש הרבנים בפאדוזה וכתתי צכורי
העמים לשנת תקל"א דף ס', וגם זה הקונטרס אשר לך צקרב ימים. תשלח נא,
אם הסעם אכתוב מועט וכלי ספרים, כי עודני חלש, וס' יהיה על ימיך לשונך
מכל רע ויהי כנר שומך כספן אובנד וצכדך יש"ד.
כתובת וסחוקם פה גערן צום צ' למדש חמוח ס' תחק"ג.

20.

Schreiben des Herrn Sanson Gentilomo in Venedig an Herrn
Ignaz Blumenfeld in Brody.

שלום למשכיל יצחק בלומענפֿעלד אבתי

בכרך אחת צכתנך אלי, בכרך הספס אשר לקחת צידך, תבוכך אגדתך, הכך
זו ביצאם ימי צרך — וכתב להציני דבר כחפלי, מלאת מעכיות לצני, גם אכני
לא אחתמה וחקקה עמי, עט נועם לכרות צריח אכבה על שמת כאמת
תלכל, למקוט צכנפס, מוסר, חושי, מדע, סכום — החליות חלום צמדנך,
ואני אשלחם מוזן צנפסך, דבר לא אכחד חתם לשוני ולא אכתירה פני מונך, לא
אכתירה דרכי מונך. העוקת הכצית לשלול, על דרכי צני אדם חיים וסלובותיהם,
ענינים קשים לדבר גם, ואף גם זאת כל איכא לחוות דעני על הארצים ועל ארצות
קיר, כל דבר על מוקומו יצא בשלום, הנה אשליך אכרי גווי ירחל צני אנוס,
ואלצם חלצום קנאת האומה — אקרא צונכתי, אל תחשוך, אגיד לדקם גם
תעלת עמי — ואחם תקרא כל אשר ילא מאלצעותי צגליון הזה, גם לשלול
מונמי הגדולה גם לחוטב עניך, גם לאוהבך גם לשונך, גם לקרובך גם
לאנשי ציך, גם לצני עירך גם ליוצני מדינתך, גם לאשר מוני ישראל גם לכר
הארץ גם לחלל כלם, יען הקתר דבר אין אחי, כונפנות לי כעין כל, כונחשים
כפני כעשם הזאת, וסיה כי גרסם נפסך לחלצם לדעת מוסר יוני חיי, וס מלני,
ועסקי כעת, דלתוח אונך סתם — רם הקומו אכני, עור צכרי לצן, עיני
כצנים עיני, פני כונחקים — פני יוני חיי עשרים — חלקות סנחתי, אחת
רדפתי, לא כשלחי פני גדולים, נחקתי עול עגודת היראה, לצי צנכרה יחלצ —
לשוני צכח חסר גרם — אחרי השליחי העודת הפילוסופיה צמדש הנוים,

הלכתי פאדוזה, שמה ישבתי שלש שנים (כי זה נחשט כל החלומים) — כלורק
 ילורק את הכסף, לרפתי לפני האמונה, לפני תורת האדם, לפני תורת נפש, לפני
 תורת החלומות — לא אוכל לשום נחשט לרפתי — על כן לא חפנתי ללבוש אדמת
 גדולה למען כסף, הכיכרתי בגדי הכנזים ונעלי, לנשתי בגדי נחללות כאחד
 העם — בלחתי כנזי, על נשנתי אעמודה על העבודה והתורה, כי חנני
 אלהים די נחשקורי וכי יש לי כל — זה כעת נלחמתי, חלמוד בספרים נחשקורים
 שונים, אם בלשון עברית, אם בלשון אשאלקית, אם בלשון לרפית ואשכנזית —
 אכתוב על ספר רעיוני לנצי — אפקוד חכם על בית ודרש הנעשות העניות צוות
 ישראל אשר הוקם סה, כי ראשי הקהל שמוני נחשקן — בלילה ג' צחורי חמד,
 נתיני לכת, ננזים עלי, ואני חלומים (חין כסף) דרכי לשון הקדש וצלה התכך.
 בלחמתי בעקבות חלומי ונידעתי שד"ל, ונכלל הדבר הזה מיום ליום אני כותב על
 לוחותי קלור ונחשקורי הוקרים. אורבתי ורעתי נעלת אכבהם חי ריגיו, לא נשא
 אשה, לא דבר דבר אל העם, לא דבר אלי ענין מעוז ועד נע — אך אחרי השלינו
 נלחמתי "שי לנזורים" שד"ל הראני נכתב רעך גאלדענטהאל (פרום נא עלי
 לעיף שלוני) ויחמך אלי, טוב הדבר אם תבין נחשקך לידית בלומענפערל —
 דבר דבר וקם — ואשלחם לפניך חולי חלומי חן בעיניך — גם היום אורבתי אני
 עם לצי, לא אראה פניך ריקם, לא טוב היות האגרת לצד, אעשה לה עזר
 כנגד, קם נא בלחמתי אשר הוצאת לך "החכמות אשר כחנתי ביום הלל בנך
 קאנטוני ידידי ורעי, יושב על כסא נודין צעורין הנזרים ופרזיה "יחד עם"
 "הסגין לשמשון אשר ברחי ביום שכי בית חפלת הספרים רוננו זול ה' על
 ידי שיר — הנה נא חכמותי דבר נירור אל קאטילינה להחלומי בשפת יהודה"
 נחשלי אשר חנתי צחיתי בפאדוזה "נחשקורי החלומות" שיר קונאלה נחשקורי חושקין
 נחשקורים ללשוננו "שיר נחשקורי יונג נחשקורים לנשנתי" נחשקורים נחשקורים שונים
 "העמקות נחשקורי חושקורי ואשכנזית" ועוד יש בלחמתי — והיה כי השאלתי
 אחזי לאמר "הבא אלי" וחרוטה לפניך. עמה אודיעך קשור ונחשקורי חושקורי
 נודרש הכנזים, חושקורי החלומות. חולדות Lelio della Torre, נחשקורי חושקורי
 אשר ילמדו כעת.

זה שמונה שנים ינא דבר הנלכות נלפתי הנלך פראנץ הראשון לאמר
 לא יוכל עוד חים יהודי לבא אל אוכל מעד הכנזים צמדינת Lombardo
 Veneto ערם ידע יסודי הסילוקופיה, דרכי פי חכם חן, יען עם השכל ינחג
 הכליגיון היא חכמות חן האנך עד לרקיע, ואם חין, מטבע רגלה בנחלות
 דם, צחוס גינסם. דת נחמה צויען הנזרים והעיר נחשקורי חושקורי — נדק

אדונו, ישר ונשפטו כפלים — אך קצת שבת שמחת ישעו טוב יהודים, עת
 ענדי תורת ה', אחרי קנותם מדע את הפילוסופיה, ילמדו ידיהם צדית מדרש
 תורה ומכמה לבני ישראל, שחיהן משולבות אשה אל אחוה, כי אז הדעה החזק
 הרליגיון, והיא בארזה תאור, כי לא כל הרוב ליעול את השם, יוכל ליעול,
 אלא כל הזכה ליעול את השם יעול. שמועה מלאת הולך ילדה עד להנחוק, זאת
 צעיר גורילאה לשמע אלן החכם הנגון ילחם שמואל ריגיו התעצב אש ה', הוליד לאור
 מושגותיו על הענין הזה, נכבדות מדרש גם — השביל עד למאד לשום אכן
 פנה לאור "כי שבעים יועיל להקים בית מדרש תורה, אך שבעים ושבעה
 ירחינו בני מדינת Lombardo Veneto, עת יצחקו שני אנשים חכמים נצונים,
 אחד יהיה על התורה שכתב לנצחיה, והשני יהיה על התורה שבע"פ להלכותיה —
 וצרכות עליון יכולו על ראש ריגיו, כי הוא הראשון אשר הקין מתרדמת אלהים
 בני איטליה, הוא הראשון אשר שפך צמדינתו ונייני התורה אשר באשכנז, הוא
 הראשון אשר יען להקים הבית שבעיר פאדובה, הוא הראשון אשר שם על לבו
 ליסדה במקום נאמן, הוא הראשון אשר גלה לעין כל, איך שד"ל היה חכם גדול,
 חליו ילד שבע גדולה בביכל ה'. מתנונת ריגיו התנונו יהודי מדינת איטליה
 ויצקשו מלא הנשר הגדול לללל כנפים לחקות צללם ביכל ה', למען אשר יאור
 המערכים בקדש אחרי חנוס למוד הפילוסופיה ויגורו נעשכן קדש, צדית אלהים,
 שגמים ימים, ובשלישי ישבו אלל איזה רצ לאמן ידיהם צמועים — קווק ומהי —
 חק וחנן נקן, משנה הרביעית אחרי הוקד בית המדרש, לא יכול לקום רצ צעיר
 מדינת Lombardo Veneto אם לא למד בביכל ההוא. אזי נועדו יחדו עם מנהגי
 ויניליה, מנהגי קהלות ויניליה, פאדובה, ראוויגו ומאנעוזה, ויסקדו עמודי התוך
 אשר הבית נכון עליהם — יסדו ויהיה בפאדובה, יען הולל שנה גם מדרש
 חכמי הגוים — יסדו ויהיו שרי עדת ויניליה ומאשרי הבית צעוד שם שנים,
 אחרי כן המערה תהיה על שם שרי עדת ומאנעוזה מדי שם שנים — אז שרי
 ויניליה דרשו ומקדו מי הם האנשים אשר לא יכבד עליהם המשא הכבד, משא
 הנווד — ואשר יצחקו הם הקדושים — הלל דעלאמורע צממוכר"ר שלמה
 יחיאל קפאל, נקרא בשם הולמד תורה שבע"פ ולו אלף ושש מלאת זבובים מ"כ
 מלמד מלא זכ' צעד שכירות הבית — והוא היה בן חנוס ועשרים שנה צמלכו —
 עיר מולדתו Cuneo, ומלאכתו היטה צעיר טורין הצירה, להדריך צמועגל התורה
 הצמורים המתמודדים צדית התורה המוכנה בשם Collegio Colonna Finzi שמה
 הרצין תורה כשמונה שנים, תורה שכתב ותורה שבע"פ, מליך ומרשע עמול ציורים

הראשונים, להכנות מודע, אך ילאה צח קול ואמרה, כי רפיון ידיים לחזותו
 צלמיונה. שמואל דוד לוואטו, בן לחזקיהו נקרא בשם מלמד חס"ב נכתב ולו חלק
 וארבע מאות זה' מלמד מאה זה' בעד שכינות הצית — והוא היה בן חשע ועשרים
 שנה במלכו — ארץ אבותיו סקנדיאל, עיר מולדתו טריעסטי, ועלמכתו היטה
 צעירו דוכלת העומים, להדריך במעגל התורה ובמקלות לשון אישאלקית ולרפחית
 בפורים וגם בחולות. ישרו צעירי העלך שני אריאל האלה — נתן להם שם
 Professori — צלו בשנת התק"ץ עם צני ומשפחתם צפאדונה — צחדם השמיני
 לשנה היה נעשה חנכת הצית צמוחה בזמרה צמיכים צתופים, דעלאטורע דבר
 דבר צל' אישאלקית צצית התפלה, על מצבת התורה והפילוסופיה, כל העומדים
 שם רואים את הקולות, קול חכמה, קול צינה, קול גבורה, קול דעה ויראה ה' —
 וצעומים מולאו הרב אלישבע פאדוני המורה צימ"ס ההם בקהל פאדונה,
 אליהו אהרן לאטש המורה צוויילאס, שרי הוולכות, אנשי המלחמה, יועלי
 הסכרה; חכמי הגוים, מלמדי להקת העומים — ובדילן בן לצו טריעסטי, איש
 חכם, נבון, ירא אלהים, עשיר הוא סקיד הצית. נפתחו שערי העשן, צלו
 ארבעה אלפים, שוורי אמונים — Cuzziere מעיר וירינה Lattes מעיר ויריניאס
 Cantoni מעיר מאנטונה — Cases מעיר מאנטונה, ויכי כעשש חדשים ונת
 Cuzziere צדני יוניו, צתמונים הוצל אל צית עולמים, אז שם אל לצו אצרכם
 Reggio לאכול ונעץ החיים, הלך לו מארץ מולדתו לשנת צצית הנקדש לה'. למודי כ'
 יושבים צו כל היום וכל הלילה, שם יאכלו, שם ישמו, שם יישנו וזה דרך ומשפטו הלאוד.
 דע לא טורע לינד דיני תפלין, וזהו ס"ת, לינית, מילה, אצל,
 נדה, שמיטה, טרפות, וואכלות אסורות, אישות, הערבות, גרושין, איסורי
 ביאה, יצום, חליה, סוטה, שבת, ציד המוקד להרע"צם. והתלמידים כותבים על
 סיו חיה הערות אשר חצר מידו בשפת עצרת, והערות האלה כוללות, אם
 ביאור, לדברי הרמ"צם, אם התנגדות אליהם, או תהדנה מלחמות הסופקים
 האסורנים, אך רבה העסק על אופן התלמוד הזה, יען מה היא התועלת היואלת
 אלינו, לדעת דעות מודעות טוהות, ילדי עמי הסופקים (כי לא מן השכל) וזה
 היא התועלת היואלת אלינו, להעמיס על זכרוננו אלפי מועשים מאת רצונות לצנות
 אלוני ישראל, וצלי המלך הקו לשפסם? מה היא התועלת היואלת אלינו, להעמיק
 דברי האנשים אשר על כל דבר לפלגות יפלגו, זה אומר טוב לאשר רע צעירי
 אחר, וזה יקרא חשך לאור עמיתו? מה היא התועלת היואלת אלינו לאסוף מנודות
 מנודות מנודים, אשר אם, מנוד מנודים לא ישאש מנוד מנודים?

הלא טוב להעמיק צפוקים וצמחא לחקור ולדרוש על מה ועל מה גזרו הגזרה
 מה היא ונקבת מותם — הלא טוב לשום על לב, כי גם בעלי התלמוד עקשו
 הדינים לפני העתים, והעתים נפני הדינים לא עקשו — ולא מפי ילדה זאת,
 כי כן כתב מהר"ש (ערוצין פ"ג ד' כ"ב) "החורג שכתב לפי הדמיון יש לה
 קצבה חז"ל, ואינו כן, שלא נחנה בכתב רק לפי המקבל לפי שעה ויתחדש ויחזק
 בכל דור ודור" וזאת ידעת איך הלל הזקן בחקנו השכחצול צטל מלות שמוע כל
 בעל משה ידו, איך נחשבל איסור השמן, איך היתר ראובן צן אינטרצול לספר
 קונו, איך יוחנן ב"ג העציר הודית המעשר ציעל את המעוררין ואת הנוקסין,
 איך אגרו חז"ל יש בה ביד חכמים לעקור דבר וכן החורה, כי וחי בהם אמרה
 תורה לא שימות בהם, ואיזוהו חכם, הכראה את המולד.

למוד הרבה פרקים מוסכת שנת, חולין, כתובות, ע"ו, גטין, קדושין,
 יצמות ותענית ואיזה דפים מן הגמרא ירושלמית, אך באלה לא חשף שולי הגמרא,
 לראות הדרך אשר הלכו בה בעליה להצין כוונשים אשר יעשון, כי גם הם דברו
 דבר, גזרו אמר נגד חקי משה, והספרו תורתם עת יחדל העם מעשותם.

למוד בשנה הראשונה רוח הדמות — הוא ספר אשר חזר צלשון איטלקית
 זו דרש טעמי המלות, אך איננה מולכת ומשכנת, כי לא צרכמים גדולים כתבה,
 צרבע קטן קצב קנקן חדש מלא יסן, וניסן אשילו חדש אין זו — הוא הוא
 דעלמטורע הצין זאת, יען בשנה השנית לא התפאר צנועסה ידיה להוילאו לאור
 היום צנית אשר הוא שם.

למוד בשנה הראשונה תורה שבע"פ וקינוי, חזר ספר צלשון איטלקית זו
 חקף מופתים רבים להוכיח אמתה — אל אמתה אל ישא נפש הקורא — יען
 מופתים יקורדם בהכרי קדש, הר סיני, אין — צאצאי חבו ימים מוסקדיו, קול
 דברים אתה שווע, ותצוגה חיןך רואה — וזאת דעתי: משה נתן התורה לישראל
 בשם ה', השופטים, הנוכלים, הנציחים שקמו אחרי צישראל, הסרו חק, כרתו
 צרית, כאשר מוסרים תחזינה עינינו — שרביע השכרה עזר ציד שרי התלמוד,
 ראשי הישיבות, גם הם חושפי החורה, זה יחזקו, מזה ירחיקו, זה יחדשו, אל
 זה יפנו עורק, אל זה יפנו פנים, כי ידעו מה ילד יום, ועשה עלינו להסות עורק
 תחת עול מלוח רצני עיר היושבים ראשונה במלכות ה', לזאת תקרא תורה שבע"פ
 חלחית כי לא מליש לקפה זאת, לו חכמו ישיבילו זאת הרבנים יבינו לאחריה
 האמונה! לו חכמו זאת יאמרו כי לא דבר ה' אל משה דיני האשם הנדה המעשה
 דם האדום כעמוד הראשון של דם הקזס, דם השחור כעין הדיו היבש, דם
 כקקן גידי הכרכוס הלא, דם כמימי אדמה אדמה מוצקת צית סיכני, דם כיון

הנחוג, אך דבר לו "אמר אל בני ישראל ואל אשה ברה צנועאחה לא יקרבו", לו
 ישכילו זאת יאמרו כי ה' לא דבר אל נשה, קריעת אגרת, מלאכה היא צנעת, אך
 דבר לו "כל מלאכה לא תעשו, וגו' ונצית חדר, רואים כי כל"ס מלאכות
 המאמרות בנשמה הם דרך נשאל, לא ניתנו הדברים לשיעורין, לו יצינו זאת יאמרו
 כי ה' לא דבר אל נשה, ומאכל של היתר שמיד אחרי אשר הקירוהו ומעל האש
 נחמיהו צעודו רוחם שהי"קצ כלי חיסור לזון, שהוא נותן טעם בן נותן טעם של
 חיסור, אך דבר לו "ונשר צדה טרסה לא תאכלו", ר"ל צד צדה (הנמלא צדה)
 כלומר טרסה, שטרסה חיה את הנשמה ונשאלו ונענה איברים על פני השדה, לא
 תאכלו כי הטרסה והגבלה סן תאכל הכלב, כלומר נורה מחיתות הנפש, וחסם
 אנשי קדש, וכן אמר צדיק ואנשי קדש מהיוון לי (שמות כ"ג כ"ג) לו חכמו
 ישכילו יצינו זאת כל חכם כל נשכיל כל נצון, יאמר עוד בישראל חן חכם נשכיל
 ונצון כנוד צישרון, כי תורה ה' זהב כלב, וצמעות לאה עטוף עטה. לנוד כללי החלמוד
 על פי ההליכות עולם. לנוד הי"ג נדות שהתורה נדרשת בהם, על זאת חזר ספר בלשון
 עזרית. לנוד דרכי הלקס (Predicazione) על זאת חזר ספר בלשון איטלקית, אבל
 חפל מצלי מנח, הוא הוא המדריך בני בית המדרש לדבר שם דבר אל העם, מדי
 חדש בחדש, ואמנם על אדני השכל נחת — יח וחורת ה' נוסף החלמוד הוא
 אשר לא נודע לפניו בשערי היהודים, ישרי לבב על זאת שומע יספו, כי דבר
 ה' נכבד, ואנכי לא ננוחתי באחרונים, ישרי לבב על זאת שומע יספו כי לא
 שומע עוד מתגדל הדבר את אשר ידבר דרכות חן צהן חן, עם דברי קבלה, עם
 דברי כסוף, עם דברי מלאכי חבלה, עליו נאמר צדיק הסינים "כל מי שאומר ד"ח
 ברכים, ואין עריצין לשומעיהן כדגש זה שגא מלוק, נוח לו שלא אמר" דגן
 אמר, כל מי שאומר ד"ח ברכים ואין עריצין לשומעיהן כדגש וחלז המעורב,
 נוח לו שלא אמר, כ"י אמר כל מי שאומר ד"ח ברכים ואין עריצין לשומעיהן
 ככלה זו שערית על בעלה צמעת חופתה נוח לו שלא אמר, עכ"ל, יען בדרשות
 של דושי, יבחיין השומעים, וידברו על העינים, ועל האזנים, ועל הישינים,
 ודבר ה' מתבזה על ידם.

ועתה טרם אכלה לדבר על דעלאתורה אומר לך כי הוא יודע ומצין צל'
 עזרית, איטלקית לרפית, אשכנזית, ורומית, יודע דברי הימים, חכמה לא
 נעדר, וכל היום עד חלות הלילה הוא יושב צניחו לקנות מדע צפפכים, אך
 שמים מעליו, לא ימן אל לבו לעשות מאומה, לעשות מלאכה בדה, לא ישים
 כל תאומי כמו להביא תרומה בבית המדרש לחופלת למודיו.

לוא חטו. צדק ישיבים וירומים, נצי לחכם, חבלי חס נעמנים, דרך
 בלשון הקדש על צמתי המליטה הגיד נלוות קדם, הוכים נבואת בן אמוץ וכן

חלקיו, נקם נקמת הרוסים ונאויצו גיא חזיון, ונשולחי פה בהליכות עליון —
 שן הצחק (Critica) ישלח לפניו, האמת יאסר בחלוצות. באר בלשון הקדש חננאל
 חנני חורס, כל כחוס, הוא ענו, כל מתוס הגהו בלוא בחלוצותיו, יגיד יופי
 הלשון יגיד דרכי הכאסונים, יגיד נפלאות ה', יגיד טעמי האמת, ויהי כי חציקה
 זו, לא חוכל אחשק לאחור: שד"ל עלה אל הר הנציה אל הר נצו, ירד נקצר
 ונשם, קרא החורס אשר כחצו ידיו, שבה שני, לקח ונתתו בלמודיו, שז חלינו,
 יתר שאת לנאור שד"ל על כל המפרשים אשר ענני ישראל הנה, כי לא נקתרו
 ונענינו ונכתבי חכמי הגוים, ישנים גם חדשים; יתר שאת לנאור שד"ל על כל
 המפרשים אשר לא ענני ישראל הנה, כי לא נקתרו ונענינו חלומות הלשון,
 הערה מקורה, גם גלל האנן הגדולה אכן הנאר ונעל יהושע שופטים, שמואל,
 דניאל, עזרא, באר בלשון איטלקית הדקדוק ענני למשפחותיו, דקדוק לשון
 ארניות הנמלאת בדניאל ונעזרא יחד דקדוק לשון ארניות הנמלאת בחלמוד צבלי,
 שלש פעמים כתב ונראשית אחרית הדקדוק העברי, זו הגיד נפלאות קדשות על
 ומשפטי הסברה, על שרשי הנוהן, על דרכי ההגיון, על העלילה, על הטעמים,
 וקטן את שתי ידיו על העלילות העבריות, יויתו על שפת חכמים, ושואלו על
 שפת הכרמיים וקוריים, על זאת יקרא לו "המדקדק הפילוסוף" לולי כליחי מנשה
 הרב ר' זלמן העזא, חונתי, כי כתר הדקדוק נכון על ראשו.

קפד בלשון איטלקית קורות העתים לבני ישראל, מיום הוסד הבית שני
 ציינו עזרא ונחמיה גם בזה קם על, אם להלכה ונלמנה ה' נגד הקראים, אם להסיל
 ארלה גדולות הסכס יאסר, אשר נולד ציינו ערות חכמה, אין קלה למדעו,
 אך שכת עזא הנעון, כי את אשר יטיב ויועיל לנשילי ארץ, ירע לבסילי ארץ,
 לדלת העם, כבוד אלהים הסתר דברים, לא ניתנו ליבית. לנגד ידי למודיו לכחוצ
 לשון יהודית למס ונקים ונכתבים סוגים, גם הדריך פעמייהם במסלולי הזמרות
 והשירים. חקר ואזן צל איטלקית אדני האמונים, עליהם סמוכה מורת משה
 האלהית, קדש חדשות ונלפנים לא נודעו יתדות האמונה כל יקעו, בדעת כוננו,
 הכחשים יוספו ונלפני מופתיו, כעטן לפני כוח מדבר. חקר ואזן צל איטלקית
 חקי יי אשר צין איש לאיש (Teologia Morale) חלב מוסרי התב"ך המשנה
 והחלמוד הקריב על מוצחו לעולם, עולה לדקס, לדקת ה', ה' מלך יעקב, יעקב
 נחר לו יי, גצר על גביי Teologi, נצור מגזרת ענק, קם צעד בני ישראל,
 הוכיח כי מורת ה' תמינה, עץ חיים היא, דרכיה דרכי נועם עם בני עמנו,
 ונחיתותיה שלום עם שאר הגוים, עם אשר בשם אדם יכונה, בזהם יסער עין

ברשומה, הנהו חונק עם אביו, המורה צעיר ומאנונה, עץ החיים ועץ המוות, ואני לקחתי את הצינים, כי הוא דונם גם לחבוי קדם גם לחבוי עתנו.

הלל ברוך שלום קאנטוני זכ"ר משה, בן שלמים ושלם שנים — היום מעלה הכז — חכם כל איטלקית לרפתות עבריות, בגמרא צדינים, במלך, הענייה צלקת הקדם (Sacra Eloquenza) יודע דרכי בני אדם, ומשפחותיהם כנבלות כמקדמות, עשיר, הר לו וחומר פנים, להכניז צעירי כל רואיו, ומשכיל עד להפליא להדריך להקם קם לשמור אחרות חכמה, ויוהר שהוא חכם עוד למד דעת את העם, הנהו רב צטורין הצירה ופרכים.

אברהם לא טאש בן יחזק יחזקע בן עשרים וארבע שנים — היום מעלה הכז — הלוייד חיק שד"ל, אהבה גדולה אהבה, והיה לו ליוני, חכם בדקדוק, במלך, בלשון רומית, איטלקית, יונית, לרפתות, אשכנזית, ארמית, סורית, העניק עד למאוד בגמרא ודינים, כגדולי הכנים, בגאונים קדם, החל לחבר מחברת על הדמים, היא נפלאה צעירי, הצאים הוא יהיה המאור הגדול אשר בקרקע איטליה, כי לא יתן תנומה לעפעפיו לאגור חכמה ה', עיר מולדתו Savigliano חאקץ פיענאנטע והנהו צויריליה צניח הקלץ עשיר עשירים יעקב טרעוועק להדריך צו יחידו בן שש עשרה שנה, בחלמוד החורה ונקורות עמי הנוים.

אברהם הי ריגיו בן יחזק שמואל — היום מעלה הכז — בן כ"ז שנים, מנין בגמרא ודינים, העניק בדקדוק, במלך, בלשון רומית, לרפתות ואשכנזית, עשיר, חכם חכמות, מוסר, סכל, בן חמודות, הנהו מוכיץ חוכה צפאדוק בחלמוד חוכה צעד 550 זא' ושמו זכר לצרכה. החלומים הנשאים בן מרדכי מורטאל אים ויאלנה (אשר סביבות ומאנונה), אברהם יריגו אים ויוכנה, שמואל חולסער אים ווינעליא (הנהו בן לצי) על שלשם אלה לא אשפק מלחי, כי לא השלימו ימי חלומם.

ויהי מקץ שנתיים ימים אחרי הוסד הצית, ראו המלומדים כי לא יכלו לכלות סקודתם, כי היום קלר והמלאכה מרובה, ויצקו את שני המלך למען ישבו למודי ה' במקדשו שלם שנים מחם שנים, כי בן טעולתם חזות, ודעותם מולאות תהייה, חמימות מוס און, וייעז הדבר צעירי המלך, חזו משפט כל הצנים הלוצנים מלכות הכרנות אחרי כלותם חלמוד הפילוסופיה צאדקס חכמי הנוים אשר צמלכות פלסוף הראשון, ישבו שלם שנים צניח מדרש החוכה והסכמה אשר לצני ישראל צפאדוק, ונרציעית ישבו ליוני אחד מוכני מדינת Lombarde Veneto ללמוד ידיהם צמלכות לאעשה, אחרי בן נור החוכה יושם על ראשם, ובסם מעלות הצנים יקראו בכל חפזות ישראל. מדי ששה ששמה חדשים, המלומדים ידרשו

ויחקרו שנית אם התלמוד העמיק בחלמודים, וזה נעשה נורא, כי התלמוד יסגר
עשר פעמים בדד נחר, ואין עמו כל ספר, שנה ישיב תשובה נמכת על
הסאלות הרבות הקשות הנעשות אליו על כל העניינים אשר למד ציית המדרש,
ויהי אחרי כל הדברים האלה, ככלות גס השנה הרביעית, ידרשו ויחקרו שלישיה
גם על פה גם מעל הנכתב, אם התלמוד העמיד להלמוד זהלכה לנעשה, עוד
זאת מדע כי כתר הרבנות על ראש נחזיר ה' יושם מלא מעלת הרב אשר בפלדונה
יחד עם שני רבנים אחרים נרבי קבלות מדינת, וכן יהיה, מעלת הרב יעקב
קזים הכופא, מעלת הרב אליהו אהרן לאטאש נהרו אל פלדונה, ובשם ה' יסגודו
עם הרב גירונדי למשפט, ציית התפלה היה המעשה: הרב אהרן, הנכבד ונשוא
פנים קזים, סוף ידיו על ראש הד' תלמידים, דעלאטורע דנר דנר אל העם
צלשון איטלקית נעזב שנים ודעת על דרך הרבנים, מורה, אמונה ולדקה, יסף
על, נכבד על כל שונעיו, צעירים ונזונות לאל ישראל זמרו.

לא אדברה דבר על כל הטובה אשר ברבות הימים חלא אלינו מציית המדרש
הזה, כי רבנים מלאי דעת ויראת ה' יקומו, ומאשרי קבלות, ומשכילי עם, דוצרי
בקהל דברים כנים, ומלמדי נערים, ספן ה' (הנבזה עמה) יגדל בידם, אור
החורש יהיה שצנעים, נהיה ככל חכמי הגוים, אלונות ישראל נלמה, חסיד צדי
אלמונות, איטלקיה ואשכנז נחמו יד בשרשרת חכמה.

מלך צבי אחינו באלגנו טוב הוא, מלכד פקודות המדינה (Impieghi Pubblici)
בין הנכרים וצין היהודים דבר אין, צנחי חוספי דלים ומולים אשר צעירי, מולא
חדר לצדו צו יבואו דלי היהודים ומוליהם, צבי ישראל אורצים הגוים, וצני הגוים
בישראל יתפארו, אליהי היהודים הם צנוסוגי צית הקסחוס (Presidenti della
Camera di Commercio) כל ישראל יש להם חלק צנחי העונג, רצים צישורק יבואו
כספים וילאו מלפני השרים ויועלי הונך, הישר צעויהם יעשו, אין חומר אלינו
"עז פה חצא ולא חוסין צגאון כבולתך, צגאון כבולתך, צגאון שדוחך, צגאון
ציתך". ראה אצני נותן לפניך החיים והמות, הצרכה והקללה, הטוב והרע
ואצמר צלומה, כעניי כנוך, אל חונע מונוי חמה אם חקרינה שניך צאכילת
צכרי, הבריה נא לי אל חירא, צנחלקי חלקלקות לא אקם חלקי, ואמה יידי
הודיעני נא מי הם הכותצים צלשון אשכנז או עצרית קורות היהודים, מלכד יאקס.
צכל אשר חוכל להועיל לך אגא צעוזריך, ואם דצרי כך אכזירי הלא, קצמני,
כי רצו ומחשנות צצר מועלי האילן, אל חומה נוספר אובניך אם כתצתי.

שמשון יונטילובו.

ווענעליא י"א למדע ניסן ט' התק"ל.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn S. L. Rapoport in Lemberg.

לכבוד החוקר השגון החכם הנכבד ידידי ואלוףי הר"ר
שלמה יהודה ליב בן ראפפארט נ"י שלום!

כבר חתתי, ידיד נפשי! צמחתי ידך ושמחתי באמרוךך אשר הוא לי לעדות
נאמנה כי עוד לא ננחה זכרוננו מקירות לבך הטוב, בשנים חכמי זה שנחיים מדול
חלמתי ולהתקרב אליך צמחתי ספר, כי אין בידי תשובה להביא לפני יקר מכמתך
וחצותך, וזאתי העתקה מ' ישעיה אשר הולאתי לאור בשנים שעברה, אך אותה
לא חשתי ראוי להביא לפניך בעבור היותה בלשון איטלקית אשר באולי איך
נקי זה, לכן שפתי היות לך הספר ההוא ללא חושלת, ועתה כי חשתי זו אחר
לשלחני אליך עם פירושי החדש על ספר צמינת הדת מלשונות ידידנו המשכיל מ'
יצחק בלומנפערל י"ח, וכל חפני וכל ישעי שמודיעני משפטך היקר על מלכותי
זאת, והנה יען כפל הדבור על מ' ישעיה אחרתי אגלה לזיך על איזה מן
הספרות אשר מלאה ידי להעיר זו מדי עסקי נולאתה ההעסקה, אולי לא חנעל
נפשוך לזמן, ואלה קלמן:

(א) על יחזקו בן חנני (שם ל"ג ב"ג) מלה בן זרם מחד בזה הענין כי
אין לה עשם! וחמשו שהיה נזרה מן ואת הכיור ואת כנו אש"י שהיה כאן
נל"רי דרך זרות, ופירושו ש"י נעישת הסגלים לא נחזקו הכן (היינו הנשים)
שנו נחנקו החורן, וק"ל.

(ב) כהל רבי (שם ל"ח י"ג) היר"ד של רבי חנה לכינוי מ"ז, כי אין לו
מוצא פה, רק נוספה לעשות מונו שם חושר, על דרך אכזרי, קני, עני, ודומיהם,
וענינו אהל של רועה, וכן שירת דודי (שם ה' א') שירה של דוד, וכן עם חרמי
(שם ל"ד ה') עם של חרם, ואולי בן הוא גם אהל אל ראי.

(ג) מי חכן את רוח ה' (שם מ' י"ג) כפי דעה בעל הטעמים להפריד מלה
רוח מנלה ה' פירושו: מי חכן את רוח בני אדם שהיה הנשמה? הלא ה' הוא! וזה
ע"ד וחזקן כחות ה'.

(ד) והורדתי צרימים כלם (שם מ"ג י"ד) ב"ל סה"ת שרשים צמלה
צרימים, והמלה מלשון צרימה וניקה, ופירושו הכתוב: למענכם (לחושלת שלכם)
שלחתי (את כורם עם חילו) צמלה והורדתי (כדי להוריד ולהשפיל אנשי צל
ולקצב שיהיו) צרימים כלם וכשדים (גם הם יבי' צרימים כלומר ינוסו) באניות
רנחם (באופן האניות שהיו רגילין לרן בהם תמיד כדרכם אל הים).

(ה) ועדיים כמה כל יראו וכו' (שם מ"ד ה') כלומר יורכי הספל מעידיים

על עגלם שם חורו וכן הטעם שזכור נפשוקים הבאים, חזל הם אינם כושים ואינם יודעים זאת (וזכו כל יכלו וכל ידעו), כי לפי סברתם יש נמשך במעשיהם, חזל כפי האמת זה עגלם שאינם נוכחים חולשתם יסבב להם צוה גדולה, וזהו לנען יבשו.

(ו) הן על כפים מקומה (שם מ"ט ו"ד), הנכון שירעוהו אל הסומם העשוי בעצמות לזכירה שם האור, והטעם חוסם חומד על אלצנות היר, ויהיה הכחז על דרך חותם על יד ימני (ימיה כ"ז) ושמחך כחוסם (מגי ז' כ"ג).

(ז) כי כוס מלפני יעטוף (שם ל"ז י"ז) נותן ז' פעמים למה לא יקלף ה' לנלח נגד צדד ודס, הא' לפי שברוח (היינו נפש האדם) יתעטף ויחזיר עגלם מלפני ויחבסה צמוח הגוף העטוף אוחו, וידוע שהגוף יונעטו לפעמים מלכת צדדכי הדק, וזה על דרך וזכר כי צדד המה, וזה יעטוף לשון זכר על כוס שהיא נקבה קלל כונהג, והטעם השני בעצור הכונה עגלם, כי אינו עשיתי ואיך חקיק עליה לנח? —

ועל דבר חקיקות העיונות והנעיונות אשר הלעה לפני צמועות ודעת אודות ההערה שכתב הכס כ"ר שמשון בלאר יח' על דברי סרו"כס ציחוס האשית, הטיבות כי הים עם לנצך להאיר עיני צס, ונאלד שמתחיל צדדתי מלחיה שורם נגמח שתי הדעות ציחוס זרעו משלמה צן דוד או ננחן צן דוד, על זה אין לי מה להוסיף כי צלחם דגלים לדבר שכן היחם כונחם כנו שכתבת, וכמה תולדות יקרות יולדות וזה לשלמה צמועילי הקודות. חקן צהילי צין חרבי דצריך כסלים השתוקקה נשפי לדעת את אשר ונלחם צחקיותך על החידוש הגדול שחשדש צלוחתנו צשנה ה' אלמים נ"ג, כי פעמים רבות זכרה צמכתצך הנדפסים זה השנוי הנוגע צלי ספק אל חצור קמר חוהר שלפי דעתך נכתב צשנה הסיח ע"י צ' ונשה דליחון, אך לא צולרת דעתך צרצנה כונהגך חומד, רק רנח עליה צקילור, ואולי יצא ציחור הדבר צמיצורך הנפלל אנשי שם, אשר נפש כל נשכיל חכסוף אליו כאלו חצרו על חסיקי מים. והנה יען גם אינו הלעיר נגעתי ונעט צזה הענין צהעדותי על ס' צמינה דת לכן עיני מילחוח לשמוע וננך את אשר חשפוט על דברי הסחחים. עוד לחם חשאל מנחת טונך צל חנוע אוחה וננוי והיא להודיעני אם ידעת דבר אודות כ"ר. . . . נווליו ונוליו וחכונתו חפציו עסקיו ונוליו נכנחי, כי זה שנתים הצטיח לי לשלם אל המדפיס שציר את אשר חויצ לו צלונעותי, ועד עתה לא מלא הצטחתי, ואנכי הקמר הקמחתי שני וננוי עד צוא דברו וכן הכח אל הפועל, לכן חפצתי להכיר היטב חסלוחותיו וננויותיו, וזהו אלף צדרישת שליוך וצעתירת טונחך כל הימים כחפץ עצדך ואוהבך יש"ר.

הכוח והחוסם סה גענץ ציוס כ"ז למדש חייב ס' חתק"ג.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד ידידי ואהובי הרב יצחק בלומפילד שליט"א

בשמי היום אל ציתי בשלום וכן בסגור הקר אשר עשיתי בקרא הערים
 הקמוכות לי מלחמי ומכתבך הנעים מיום ב' למדש הזה, ויען גדול מדלתי עד
 הנה להשיג גם למכתבך הקודם כי המלחמי עד הגיע ספרך לידך, עתה אשיג
 לשניהם. דע נא ידידי, כי המכתב העתי "דער יודע" הגיע מדי שנת בשמתי
 צעיר עדיעקטי אל יד אחיזי הר"ר סארוואל אשר סס, ובוה צמקדו שולח לי מנח
 לעת העלים ההם לקרוא גם וכבר קצלתי ונענו לזר חלקים משנה זאת, בהם
 קבלתי גם בצורה הספר החדש Philosophia cabalistica מאת הסכם פרייאשטארט
 וסם מלחמי כל אשר העתקת אלי על אודותי, לכן לא חלעך עוד לקרות עצורי
 חלקי המכתב ההוא, ודי נאם שמועמך עד עתה צענוס, אמנם את אשר
 אכסוף עמד לראות הוא הספר החדש "דער חלמוריסט" כי שמתי שולי נמלח
 צו דברי חסד על הענין העמוק הזה שהוא החלמוד, לכן שמתי על המכתב
 להמליח אלי, הקם נא לענדך אומתך ולך חסיד נדק. בהעתקת החדש של
 ספר מורה נבוכים מהסכם כ' מענדיל לעפין ז"ל לא מלחמי שגוי עמתי סיהיה
 כאוי צענורו לעזר בהעתקת הקדמות של י' חזון ולהקזיק בהדש הזה, כי
 סוף סוף אין הפרש בין זו לזו רק צמגון המליח שהרשונה היא כחוסה בלשון
 שילוקסי הסהו אז בלומפילד והאחרונה היא בלשון הסהו לחז"ל בחלמוד וצמקדו, וזו
 ומי שלמד שפת עבר צמקדו יצין את שתייהן בשום, לכן אין די זה בהפסד
 להעמים על עמנו מורה כד זה להעתיק מחדש כל הספר ההוא. אמנם יש צדי
 פירש כ"י לספר המורה נקרא מורה המורה לר' סם עוז בן יוסף בן פלקייה
 ונפוסו בחזו ממור ארוך לדבר צו בשעת שנתמק בהם המעתיק י' חזון ומיכילוי
 עליהם, גם רשם צו שגילות ההעתקת ההיא ומיכילוי, וזה דבר מועיל לקורא
 בפלי בפלים יותר וכן ההעתקת החדשה של רמ"ל. המכתב העתי "דער יודע"
 השעני שובע שמוחות ומה נכד המכתב ההוא צעני וצעני כל איש אשר נגעה
 אכסתי ישרל בלשון, כי הוא יוען מיסרים למלכי ארץ, וזה גם בשמתי אסו על
 המסם אשר המה עושים לנו, וכל דבריו אמת ונדק, מי יתן ויאלחו עיני המושלים
 לשמוע לו ולהרים קמנו בין העמים כי רנת שצעה לה נפשו חרפה וצו בדורות
 שעצרו, אכן אחי הוזהר כי עוד לא הגיע זמן הפקודה לאמר לאסורים נא,
 ואם צלחו מדינה שולי יש תקום לקרוא לנו דבור בקרוב, הנה כל חלק בלומפילד
 ובמרחמי והדמות של איירוסה עורנו עומד על מלך הקדשן להכתיקו וכן השפיות

ועוד יעצרו עדן ועדנים טרם תלום לנו ישוע מן המושלים אשר צמדינות המסן
 והקדם והכנז. קראתי תשובה הכז מזלוקיעו אל השכרה על אודות הקומה צית
 ועד הכנזים צמדינות גאליליען ורליתי זה דבר דבור על אופניו כפי לורך המדינה
 ותכונתה, ואחשוב שאם יתגדדו ראשי הקבילות להזיל זהב נביכס ולשאת את
 נשא כל ההוללות הכריכות למקום ההוא על שכום, כמו שעושין בני איטליאה,
 אז ילחיו להשיג רסיון מלא המושל להקנות מדרג זה אשר נותנו חלא תועלת
 גדולה לכל אחיו בני גאליליען. בני חביי אצרהם יל"ו איננו פה עומדי כי כלך
 נחשם העצר לעיר פלדוסה לעשות הצמינות האחרונות על תלמודו ולא יתנו על
 ראשו כתר הכנזות, והנה הוא משלם לך אסף תודות על אגרתך היקרה שכתבת
 לו, אך לא יוכל להשיגך דבר לעת עתה צעבור היותו טרוד מאל צעקים רבים
 כי מלכד הצמינות שזכרתי עוד נתנו אותו שם לתלמד נערי עמנו צחורם וצדקתם
 מונד לון קמטעקיסט דער יידישען יוגענד, וועלכע דאס גיהנוניות בעצאנען,
 עבר קליר כלל קיץ מעת צוא לידך סיכויי המדש על ספר נחיתת הדת והסת
 לא הודעתי את שנת עיניך עליו ואם יסרו דבריו צעניך, גם חכמי מדינתך
 אשר אליהם שלחתי הספר צאנזעוהך שמרו לפיהם מחסום ולא גלו את אלו על
 אודותיו, ומה מלאכת זו או צי עול כי דמקחם מעליו ומעלי? ועל אודות מכתבך
 קן ישלם חים רע מעללים מלי ומשענה לנדרחוק ויכתוב לי טענה עליך להבאיש
 את ריתך צעני, חנם מדרג, הנה עד היום לא צא אלי שום מכתב ומה הנין,
 ואף אם יצא, אי לא אפנה ולא אשיג את אנשי רביל הזורעים שנאה ואיבה בין
 שני אויבים לנען קלור קליר הנקמה השחולה בכליותיהם, כי כן דרכי כל הימים
 להחזיק כל אויבי צמקת בשדות כל עוד שלא יתנו לי מקום צפועל כפיהם להטיל
 קסם צאנזעוהם; הנה ון העשם הזה דמקחי מעלי הר"ר. . . . כלשכ
 תראה ון האכתב*) אשר כחתי לו זה שני חדשים, תנאל העתק מוננו אחורי

(*) זה סוכן הנכתב אשר כתב ידיי החכם יש"ר אל הר"ר
 עקביה בן משהלאל אומר לבנו בשעת ניהתו (עדות פ"ה) מנשיך יקצנך ומנשיך יכחוקך, וצאנז
 כל הולך בדרך ישיב את עיניו על מי מנשיך ולא על מי דרכי, ומה אם צאתי לחרק המספס
 עיך על מי מנשיך מה אענה ומה אומר? זכור חזקור את אשר הפלח צי עד באת להחליץ בערך
 לבני האדמים ולחם חנך צעניו עד יתלה לטות חלוק קשרים בהקסם, ואיך נדמה לו פעמים
 וטלם לשלם לו את אשר התמיצה עד הפרועה האחרונה, והשנות אל לבך איך התעללה צי
 ובהני לחרסה צעניי האדמים צאנז כתב חלי כי רק נקבתי וצאנזעוהי היה לו סוק רב כח,
 וחזון צענך איך חובל לקרב האים אשר רמתי והסכין לעפר כצרי וכצרו וכנה האוהה הישראלית
 צעניי איש נכרי צחה לו מקום לומר כי היהודים, וצפנע בני גאליליען, אכתי דמית הנה, וכדי
 ציון לי אם לא חובל להקנות את שני ולהכרח לו כי שרר בפיו מאחר שיש ציון מושש נפיו
 ון סתום אשר עשית לו, ונצני מוכרתי אל לשבור לפי מחסום ולקבול דמתי ומרשם ישראל, וכל
 זה נקבתך, חים כושים! אשר ההלכה הנעמך עשרת מונים, ואשר דמיתך רבו משנן והוא

האגדה הזאת והיה כך לאות ולמופת איך לגייל אנכי להסתגל עם אוהבים, לכן
אחה, ידיד נפשי, אל תירא ואל תחת מן הוולגותים, רק היה הענין צאצאך
אומי כל הימים.

ישמות ה' שלומי עליך ועל כל אוהביך ואוהבינו כחפץ אוהבך יש"ר.

הכוח והמחוסס פה נערך ביום ז' לחדש כסלו ש' תתקל"ד.

23.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in
Brody.

אל ידידי ויקריו אהוב בעיני אלהים ואנשים, המשביל הנדב
הידי יצחק בלומפנפאלד יידיה יחי כבודי שלומי אמן!

חן ונחמך ניום כ"ע לחדש העבר ונלחמי ב' העמקות והסוד על ההגנה
העתיקה מכתי ומדינתך על פי דרכי, ואחשוב כי חולי הדע צלמך ויהי העוסק
אשר אחרון עליהם, יען היה דברי אליך וחמול שלום לאור: כי השכונות לא
ילליתו במלכת השיר להעדר ויהי הקריאה הנכונה, ונעצור היות יקר
המלכת השירים נוסד בעלם ורשומה על הנועם הנולד ובהם לאון שומעת, הנה
בהשטת הקריאה גם הנועם הזה חלק הלך לו, לזאת נהיה שמשוררי השכונות נקטו
ונלכדו דשתי שתי מקורות גדולות אשר הפכו שירים לזירים וחצלים, בהם
ישקרו כקול השירים תחת הקיר ויולידו דגש הקורא עלצין וכעס תחת שובע
שמחות. המסרון האחד הוא צענין המרוצים (Reimen) והשני צענין נוסף
המבנות (Syllben), והנה נצא לך סנייהם. ידוע שהמרוצים יפעלו געיונות
באין צעבור המדומות הנגינה שיש צין ב' מלאת אשר חצאנה בקוף ב' סודות, ועתה
הנע צעלמך שמשורר אחד השכונות ירלם לחרוז מלת Sommer עם מלת nimmmer,
או מלת Kaiser עם מלת feier, או מלת Geßel עם מלת Geßell וכדומה, הלא
ישמית צום נועם השיר כולו? כן הדבר בלשונו, איך תלך יחדו בחרוז אחד

סמימות, ועתה אל תחשוב כי צעבור כל זאת תהסתי לך לחיוב ויש בלבי שואה עליך, חלילה לי
לזאת! תרמי שעתים רבות אשר תלכוהו לצדי וצמחי ורואי כי אין ציכלתי לטוב שום חס
שואה במורה, וכן שאלתי על אזהרה אל המכס ש"ר, תה לך לאות כי אני לא שניתי ועוד ידי
נעוה למפקד ולהעניב צאצאך כימי קדם, רק אם השב ושמחה ועשיה מולא בפתך אשר דברת
נפיד, אך כל עוד שלא יתה זה, כל עוד שלא יצא אלי אכתב מלת הוודשים (אשר הוא הויד
לעמי אש חוונים) וידעני כי קבל מנח כל הראוי לו, לא השנה אליך עוד, והמסתי פני מנח
עד היום ההוא לכל מה נענה לכל אשר תכתוב, כי אחת דברתי ולא השנה ודברי לא ישוב אלי
ריקס, כי אוהבך מלשנים.

ונולת שמים שהיה מלעיל עם נולת חיים שהיה מלרע? או נולת החיות שהיה מלרע עם נולת כרינות שהיה מלעיל? או נולת האוונת שהיה מלעיל עם נולת האוונת שהיה מלרע כמו שפשו אלה המשוררים? איה התדמות הנגינה צין הנולת הללו? ואיה איהם הנועם המזוקק ככל שיר? המסרן השני שהוא צמסר ההצרות הוא דבר שאין הדעה קובלתו, כי בכל לשונות העמים ישמרו המשוררים ומסר ההצרות צלולות לצעור יסיה כל דלת וכל סוגר צמסר שום, וזה הוא הנקרא משקל, ד"א אם ישויו נשורם אחת שצעה הצרות תהיינה גם כל השורות הנאות אחריה צלולות שצעה שצעה, לא יטו מן הדרך הזה ימין או שמאל, אונם לא כן משוררי עמנו נאשכנו, כי הם יוספו ויגרעו ממשמר ההצרות ככל העולה על רוחם עד שאלו לקרא שיהיה eine gereimte Prosa לא זולת, כמשל צה הכ"ר סטרעליסקער החמיל שירו כך.

זאת התורה זאת התעודה (צו השורם יש' ע' הצרות)

לנו מאל חי נתונה (צו יש רק ח' הצרות)

תהיה שמורה תהיה כבודה (כאן יש' י' הצרות)

בינינו עדי עד שמורה (יש צה ע' הצרות)

הכ"ר ראפאפארט החמיל כך:

זאת היא העדות זאת התורה (פה יש' ע' הצרות)

צוה לנו בחיר כל החיים (וסה יש' י' הצרות)

לשמרה לעד מזוקקה מהורה (כני י"ג הצרות)

להחזיק בה כימי השמים* (כאן י"א הצרות)

הלזם תקרא שיר והוא לולע על ירכו, שפנים צל נארכה ופעמים נקלרם? איה שוקל ואיה קוסר? מלצד ויה שים צהם מן הצרות צענין היחדות כי המשוררים הללה אינם יודעים להצחק צין שיר פשוט למורכב, והם משתמשים

(* לשונות זה הנני מוכן לפני הקורא, שיר על ההגנה, הועמק ע"י המסר המלך הכ"ר מד"ל יחוס.)

זאת התורה העדות, הנבחרת. הן בגללה כל הון יקר פורת.

חננו אל צורנו כל חמדת האדם.

אקנו מדור דור חנה משמרת. כל טוב ורכוש וחופש בה קבדה.

אקנו כל ימינו. שלום. כבוד ודם.

התפאר בה התנאה בה, שאף. הן זה נקנו — תורת אל נסי

עמי, ולכל הרעה. משנבי ומנוסי —

קנינו היא במחיר כבד באקד. נקנו זה: תחתיו לקרב נגשנו

במחיר רב הגיעתה. תחתיו קנות פגשנו.

ציתדות כאשר יעלה המלך, פעם ירבו צדק עד תהיינה לזלזל ופעם יפקד ונשגב
צמקום כדלוי, וכל זה נמשחת עדות הכיז ויתן צו דופי, יקחו כל בידם שידי
עומדל או ספר לישרים תהלה או ס' גמול עמליהו או ס' כנור נעים, ומס ירלו
וכן יעשו!

שאלתי מונוי אם חסני להעתיק ספר תהלים כלשון איטלקית, אך כדוי
לך לדעת כי יחד נעשרה פעמים הועתקו שידי דוד איטלקית מאת חכמי העניים,
ואף כי צלזל מקומות מעטים לא הסכימו עונו צפירוס הכחוצים וסרחו להוליל
ומס הוכסה לזכות אנוחתם צהחקקם ואלוהת הפשט, נכל זאת אין היגיעה סור
נמוק אזור האון לעשות העחקק שדש ולטוון קנח שכנר נטקן, לזלזל צהדתי
להעתיק ס' ישעיה יען מעולם לא ילזה לאור העחקק שירת מונוי כלשון מדינית,
חודות לך על טרקק להעתיק לפני דברי הסכם יאקט צהס הזכיר את שווי, אך
כנר קדמק צוס אורכ אשר אשר הביז אלי כל דבריו מס, ומס חוכל לשפוט כי
הדפסה ס' צכוכי העתים נודי סנה צסנה הים דנר מפיק חועלת מודנה לצני
עונו, ומי יתן ויהדש כנשר נעוכיו וישיו להחללות כנרשונה, אך כרפים העס
לקנותו ולכן כסו גם ידי הנודפים. מנחקק אחלוס לללות הס' הדש הנקכל
„דער תלמודיט“ שהוליל לאור כנר מלשטענדלס, ועסס מס יס ללל ידך
לקנותו עכוכי עס הכפף אשר הסקד אחק וולשנים גל אל תחלסק וולרות לנלוני

קמה בנס הזה חיים נצדרו

ובלהב אש הוקדו

כמה עת תפשים בו עמי קדו

ובמותם לא נסדרו

הדיוק אויב הרבו דרך קשתו

לא נח ממלחמתו

הכל היה לבו: ספר הצור

הוא נשאר הוא נצור

לכן נתפאר בו לכל נראו

כל העמים יראו

כי בו הון רב צחנו ונקחנו

במחיר רב לנו הוא

נח אויב קלח שור — אך אם עוד פעם

יעזר ויחשד ועם

הן או ידע צור כי את נסנו

לא נמוש כל ימינו

אתה גם זה מלכנו דם ורב

נתת לאבותינו

נחנו קשלו ונפול בקרב

אך חנה פה נסנו

יום נפלנו גם זה הצלנו לנו

ובחיקנו נשאנו

וכבבת עין כן אחן נטרנו

וכבן יחיד שמרנו

בסביבותיו הגבורים בתקו

רבו לא יספרו

ושירי חרב נדרפים לא סקו

בבריתם לא שקרו

או כשבולת הרעה קאחנו

באחנו לא כקחנו

באש במים באנו ובידנו

תמכנו את נסנו

זו, כי זה הוא ענין ראוי להקור עליו הכרז ויש צו לדדים לא נועמים הלויים
חוקן כאשר החילוחי גם אני לנגוע צו קלה בפירושי הכל, תלצתי לראות מה
ידבר הכותב צו וכתבך צעתי כי לא השיב פני ריקם צוה הדבר.

ועל אודות ס' תשובה חדשה אשר בדעתך להוליך לאור צעור להקת
והאבדן ידיע להוי לך ידידי, כי זה ימים צלו אלי וכתבים ונוחותים צאורך
וברוח (היו עלי לנשח) ואלה ר' חנהם ונענל ואלהר אים לענוצערב, מודיעני
זהם חפלו להוליך לאור מאקפים חדשים, בוגען אחד מדי חדש בחדשו, ונצקס
נלפני להיות לו לעזר בשלוח אליו חיה דברים נשלי להכניסם בחוכו ואנכי
השיעתי לו כי לא שלחתי מאומה טרם ראיתי הדק הראשון כזר נדפס ונחפשת
בישראל, יען יש לי ענינים נכונים להחליט על ונחפשתי זאת כל חנוע, שהרי אילו
השנתי להחלוחת כאשר ונראשי צעלי מקופות הייתי יכול לחבר ונכתב עתי את
לצדי ואין לזרים אתי, ואז היה נקרא הספר רק על שוני, לכן עתה גם אליך
אשיב כדבר הזה לאנוח, אל תהיה צרוחק לחשוב שאני אהיה מן הראשונים להוכר
בנכתב עתי הוולא צוודינה רחוקה מונני, כמו שלא היה ראוי לי להיות מן האחרונים
אילו יודעם ונאקק חדש, צאטאליסה, וכו"ם שלא אכתוב שתימה לחצוני זולתי,
אלא אתה ורעך אשר ידיעתי צסם תקדימוו לשחר פני אורציקם בתשובה החדשה
הזאת ואני אצא אחרים להקריב חיה דבר דרשים הצאים כנחת ידי, אולם אם
לעת עתה יש את נפתך להכניס צו חיה מן הדברים אשר כנצתי אליך באגרותי
(הגם כי קלי הערך הנה) הכשות נחנה לך לעשות כאשר תחפון, ויהי צרות
ה' את פעולתך ותהרהר צרות החוצרת הראשונה ומנוול מן צעיני הקוראים, אז
דבר אל ידידי שד"ל אולי יתן גם הוא נפשי עשתנותיו לשאר צהם החשובה
הלו, ואל שדי יהיה צעורך ונלל כנפיו יסמיךך כחפך וכחפך חוצך יש"ד.
הכותב והחותם פה גערץ יום י"ב למדש טבע התק"ל.

24.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד ידידי ואחובי הרב יצחק בלומפנפערל יחיה שלום

מה אדבר ומה אלמדך לפניך אחרי עזני מכתבך צקן זוית עשרים יום ורק
היום צל פקודתי לפני לתת לך ונענה? הנה אם אחנלל צהנון עקדתי ועסקי כי
דנו, תלמד כי אין חדוש צוה וכי על כל פנים לא יצור מוננו לנולד שעה אחת
להחלעם צאכנים, אצל הסעם לא זאת יהיה סבת שתיקתי, רק נוקרס קרה
לאגדתך האחרונה עינם י"ע למדש בעצב וסנה היא נחלעלע ונכתרה חתח ונכתבים
אחרים העדוכים על שלחתי, ולולי החשוכתי תוול לעצור על כל המיירות ההנה

ולקדרם לפני, ווי יודע כמה ימים עוד יהיה נשאלת עונתה וגלמודה אם? ועמה
צדאי להשיג בפרטות אל המדובר זה לא אעלים ממך כי מאלד תעניצתי על
השמועה כי עברה אם ה' בקרב מחנה ותאכל כמה בתיס וספרים ורכוש ומספר
עלום מלאי אשר אם בלתי השאיר להם שריד, כאשר קדמתי גם צמגידי חדשות
הנקראים עלי בשורה, ומי יתן והיה לאל ידי לעורר חמלת בני עירי לזה צעזעה
הערויים והיחסים קשי יום ועמוסי החלחות צאקוף פרוטה נפשה ופרוטה מפנה
איש כמחנת ידו להקל מעליהם כבוד נרחם, אכן גם כי אזעק ואשוב לא אללים
לקבץ מה שיספיק אמילו לאחד מהם ואמילו לחלק מנחם וכן המעטך לו, כי אין
לקוות עוד שיהיה צו מנחם רק מן העיירות הגדולות המוללות ממספר ונערכות,
לא מן העיר הקטנה הלזו אשר גם זה רבו העניים המדורים חסרי להם ונעדרי
כל עוז וקללה יד הקבל להמליא להם די ומספורם.

ועל אודות מה ששאלת ממני להודיעך משפט שורם עבר והכוחותיו צלשון
ערכית אודה לפניך מיעוט ידיעתי בשפה הריא מלמד חסרון הספרים המדברים
זה שאלך לשוא אחזור אחריהם צמדינה זאת, רק אחת יכולתי לעשות למלכות
משוקמת, ואולי לא נועט היא, ראה נחתי אל לבי לעיין צם' אולד השרשים ללשון
ערכית להחכם המפורסם Galius הנולד ביד אחד מניידעי פה אשר דבריו
מוצנים לי לסיומו כחז צלשון רומית, וזה לך את אשר ראיתי צו מתיחס לשאלתך.
שורם עבר מאלד צמחת גם צלשון ערכית צמוצו העיקרי דומה ללשון ערכית,
אזל ים לו זולת זה הורחות אחרות מיוחדות ללשון ערכית ואלו הן: צננין הקל
יורה.

- א'. על התיחה, בגון ראובן עצר, סירשוו ראובן מת.
 - ב'. שיוות שין על מכתב אחד צינו לצין עלמו, בגון ראובן עצר את
ספר חיוב, ס' המצונן על מאמרי הספר הבוא.
 - ג'. פתרון החלומות, בגון ראובן עצר את החלום ס' פתח אוחו,
וצננין הפעיל אלה הם הורחותיו:
 - א'. הגדת דברים, בגון ראובן העציר מחשבותיו, ס' הגיד אותם
לזולתו.
 - ב'. מניעת גזית הלשן, בגון ראובן העציר את לאכרו, ס' הניח את
הלשן צלי גזית הלשן.
 - ג'. לקיחת מוסר וקבלת תוכחה, בגון ראובן העציר דברי האכשים
ההם, ס' קבל תוכחתם.
- זהו צקולר מלין את אשר קבלתי מן הספר הבוא, אזל שורם שיוה ששאלת
אין לו שורם אחר דומה לו צלשון ערכית כפי ידיעתי, כי משפטי צם' אולד
השורשים כ"ל ולא מלמתי דוגמתו כלל.

המדפס די שווייז כתב עלי סכנר שלם לך ד' עקסעמפלערע וואס זיך אגרוח
 יס"ד, וצל אמונה כי לעת כזאת הגיעו כנר לידך, אשר על כן לא נשאר לי לדבר
 וחלומם על זה, רק אנקש זאת הנצונים יחרגו משפטם על מלאכתי ויכבדוני
 בהשגותיהם, אמנם רק וון הנצונים אנקש כזאת לא וון הסכלים והנבזים ועדרי
 מוסר המעתיקים עלי אגרותיהם עד בלי אוכל שאחם, הנה זה ר' אשרהם וועגל
 מאשר וועיר לעומצערנ אשר חרפני וחרק שנו עלי בקשרו ונגן הכחמה שנוע ומוני
 פעמים ושלם כי לא חספון באגרותיו וגעלה נפשי כן בזהלליו כן בהשגותיו, לא
 אצטר צו לאהב ולא אגור ומונו אם ישנא אותי, רק זאת אנקש מוננו שיעזבני
 ולא יכתוב לי עוד, אך מה הועילי זאת? כנור שוקד על טרפו בלי יסילבו אלה
 ויוללעמותיו כן ידפני עד עולם כלם צאין לי ונורח ומונו, עמה בל אלי צונכתז מלא
 הוללות ושואל מונני תשובה על חלומותיו — הנה! ידידי, תן לי ענה איך אוכל
 ולט עמאי וון הלחץ הזה, היה בא בעצמי ופעול צאוקן שלא יכתוב לי עוד, שבעתי
 ומוכתביו עד אשר ילאו נאמי, ולמה יארוז לשלתי עוד? חסור בא תמנתי לשיך,
 הכר מעלי את הנגע הזה כי איך לי מפלע ונפשי! אל הסכם הנושאר דקקטוקר
 פערענקין המוליד לאור ס' ה' ו' ל' ו' י' ת' חשיב צעוני כפלי כפלים נדבת ברכתו
 אשר הקריב לפני ברות נכון, וצטלחך לי הכרך ה"ב שנה ז' וואסוורו היקר זכור
 אל תשכח את אשר הצטחתי לשלוח לי גם החלק השני וואסוורו החכם דקקטוקר
 היינעמחן צו יאסוק וכתבים אחרים צלתי נדפסים עד הנה ומשילוביקי האלהי
 הכונן ון ז"ל, ומושג לני וואסור עיני עד עולם, זה יהיה המזור לעמלת לב אשר
 קצבו לי המועדים צעם בדבריהם צלי מלא. ראייתי וכתבך אל הסכם הכופא
 הר"ר לולאטא דפה, והנה הוא נה-לי לשלם לך חלק חדות על רוב חסידך וטובך
 לגלות לפניו המלוכות האיש אשר הוא אנקש, וזהו יהיה אפשר לו לגמור העסק
 הכדוש מאחר. ומהכס שי"ד לא קבלתי תשובה לאגרותי הכתונה על ידך, גם
 אחה לא הודעתי אם שלחה לו הספרים שמוכרתי לך מה להקרינם לפניו צונתם
 אם לא, בא בגד לי ונה נהיה צם, והנני מולפס יום יום לעכתצו ולמשפטו על
 ונחצתי. כנר הקילותי לאסוק ומעריצונין אל המהצרת השניה מואגרות יס"ד
 אך שווייז יחדשו עסקים אחרים וישחרגו זה צום, ופעמים רבות הוכרתי
 לעושך ידי וון הסבור הכול לפנות אל ומלאכות אחרות יותר נחומות, ואחרי כלותם
 אשיב אליו כנראשונה, אכן בדרך הזה מי יודע עמי אצל אל תכליתו? אחה ידעת
 מאותי ומאודתי לאסוק אלי ילידי הזמן המדברים צעוניי הדם וצונגן לוונתו, גם
 חיזה חצורים לראשי הכמויים שגדור העצר אשר יפקד מושגם צין שורות הספרים
 שראית צמדרי, ואחרי צטובך הצטחתי פעמים רבות למלאות חקרוני צום ולהעניקיני
 מהם כמקח ידך, ועתה אם מלאתי ון צעניך אל תחדשל ומאניא אלי את אשר
 מפלתי, וקצץ עשה ונפס כל דבר מדם ויקר אשר תוכל להשיג, ויהי כלאך

חודיעני וחסרים אנכי אציה הכסף אל ביתך פעם בשבוע, ועל אורות נורת החכם
 Dr. Riesser ווי לא יחלוק להשתעשע בתמונת נצר חכם כוונה אשר ידיו רב לו
 בחכמות הוושטע (Jus) ונלצנו בוערת כשלשלת יד אכנת רעים וחטוקת תפארת
 בית ישראל לגדע צרימי צדול הווצדילים אוחנו וון החפשויות? לכן עשה זאת
 ידידי, ושלח אותה לי מהרה, ולדקם חסיה כך כי תשיגע בנחלמות נפשי בדבר
 הזה. עוד אבקש וונך להודיעני האם לויח להעתיק ללרכי בכתוצה צרה ותמה
 אגרות המעורר וועטשטעלזאלו (" הכחות לך בוחנה על זה התנאי, יען חסל
 לשפוט גם אתה כוונ קשה עלי פרידתן וידי אם לא יהיה לי עוד העתק ומכונלה
 יקרה כזאת, לכן כך אצטק כי תשמור לעשות את אשר פלו שפתיך ולני עומד
 ונתחב ליום צואה. דרישת שלום אל אובני ורעי, ולך ידידי קיום והצטפת
 אכנה לנלח ואלה אובנדך יש"ר.

הכותב והחותם פה גערך בעשרים לחדש סיון ט' התק"ל.

25.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn Jgnaz Blumenfeld
 in Wien.

שלום וכל טוב!

האמת זה ידידי ילחק מדה פרחים, אשר שמרת פני בונכתה זה שלם ואלות
 ירחים, ואל"כ זה שנים כ"ג המעוררת להוליא לאור קצולת מכתבים ואלכת חכמי
 הדור, אבל קדקך אקד (הוא הר הזבוע ע"ה), ואל"כ לשעה קלה בלתי פניך
 צעיר הזאת, ואמר הלכת עיר אדעקסא, ולא ידעתי ולא שומעתי עוד דבר על
 אודותיך, ועתה בפתע מתאור אתה נראה אלי בעיר וויינ, וסם הקלות להוליא
 לפועל ונתפצתך הקדושה לקנץ נוכחצים, ואתי בלשית ואלכתך בקלת אגרות ידידו
 החכם המפורס יש"ר כ"ע, ואגרותי הראשונה אליו, כתובה זה ל"ח שנים, ושלחתיה
 אליך ציום ח' חנוה חקל"ג, לענן חתמה צילקוטך אשר היה בלנך ציונים הסם,
 ועוד אגרת אחרת ונוני, לא אדע למי כתבתיה, אשר זה הכברתי וליים יותר וון
 הראוי נגד הכושלים, והיא כתובה זה יותר וועשרים וחמש שנה, אוי נא לי!
 באגרת הסיח אונתי כי אני בכויר היה צריח וחזק, לא נראה כוונה; ועתה זה לי

(*) המכתבים הללו בעלם כתב יד של המעורר Metastasio הלחן שלחתי זה כיום שנים
 כאשר הייתי מעורר צעיר אדעקסא אל המקדש וויינ דער ווימספונטשטען אשר צעיר הוולנה
 פערטערסבורג, והסתיי וכתב תודה ואלה פה Graf Uwarow עמוד המכתב הזה.
 רבוציא לאור.

שמים ימים וכבר נקט! אמת כן הוא, לא קם כמחר בריא וחזק לא לצד צמח
 הבוקר, אבל גם צמח הספס, גזרת שכל צמחוני הסקירות, וגזרת רוח
 לסתנבר על כל המונעים אשר סבבו, המעכבים אותו מהסיק אותו צמח
 האמת, היו צעירי ומחלחלים ילדוהו לפלל, לא רחמי ולא שפתי כמחר. אזי לא
 לי! כי צמחתי וילדתי (כאשר עליתי כחצו צמח יד) צמחתי שמי נודע למחסי
 ארץ (וזה יתרון לי בכל זה?) להצטח חמדת שם גדול קדמה בלבו, אך רוחו לא
 היה מתון וכבדן כדומי, ובטחונו באלהים לא היה אמיץ כצמחוני, על כן
 נחשו למחר ולהחיש מעשיו, ויגיעו ועמלו בזה בשביל. אה! מי היה סבבן
 כמחר ציני מליו? כמה חדשים, סבב יסורים קשים, ולא השמיע קולו,
 ולא חדל עד סוף ימיו מעבוד עבודתו על תרגום התורה בלשון כושי; ואם חלק
 קטן מהסבלות ההם היה לו בשנים הקודמות, לא היה נקטף בלבו. אבל אזי לי
 אם לא הייתי נאמן כי הבורה אמת והקריות שקר. שאל לא היסם כן אמוני,
 עתה היה לבי מכה אחת, על שהנחתי לו להחיות בלמודיו יותר נדי, והיתה
 המכה הזאת מכללת יגוני ורובת אחי. אך אני צמחתי אותו מללית במקורותיו
 ועוסק בזה מאד וכלי שום הכרח, לא רליתי להתקומם נגדו גם אני, ולהיות
 גם אני נוקף על המונעים הרבים הסובבים אותו, שהיו מוכילים יגיעו וינאכרו
 קיוו — אך רב לי! אשנא לבי מתקום, כי כשל כחי; כי אנוס אף אם התנוה
 מלד אחד והאמונה מלד אחד מתקפת אחי, ומגזירות אחי על צדת בן יקר לא
 קם בעיני, הנה אורח תמלוליו ומכאוליו דבר לארץ סיח; יען וציען אין אמונה
 ואין תנוה שתוכל להגביר לב אנוש על התמלול וההתפעלות צמחתי בן אדם (יחיה)
 מי שיהיה, ואף כי אם הוא צנו יקירו) סובב יסורים קשים, משך שפועים ומדשים,
 בלי תקוה שיחיה ומחליו. ואם יש תנוה שתוכל לתת לאיש, לב אמן ונעי מלנים, אכרך
 את ה' שלא נתן לי תנוה כזאת, ושלא עשני חכם ונבון על דרך חכמתו של
 שפינוזיס, האומר כי האיש הנותנה על פי שכל הוא משחל בכל יכלתו שלא
 תחוס עינו ולא יחמול. והנה יסורי בני ז"ל אשר סבב צניתי ונגד עיני, החלישו
 גוייתי וקירבו את זקמתי; ואהבת ילדי הקטנים היא חלום עלי, לצמתי אשוב להוציא
 על הצרכו אשר לא ישוב אלי (אשר כבר צעל כרתי וזכרתי צל לפני בכל דגע),
 ולשמוע יתר שלטת כחומי, ומי על האדמה, לחמלה ומינים על אחיו הקטנים.
 ובדרך אהב ל', אשר הלנה יד לבני ז"ל בהערכתו אשר הוספת צעמוד שמי
 מתקדך; אשם כי עשית צונו לידתו וצוקוס לידתו, כי לא בפלדוזה אך בטריעטטי
 נולד, ולא בשנת 1830, אך בחודש יוליוס שנת 1829. והנה שלחתי אליך שנים
 ומספריו אשר לא הזכרתי, ועוד מלגדם אשלח אליך ח"ה, ושה שנים לפניך
 ולפני כל ישראל סיכרו והגהתו בסקוק ראשון מיומזקאל, וזה מה שהנחתי בפרסוי
 זה ימים ומנים, והוא עודנו חי: ויהי בשלשים שנה, נחלקו החכמים לדעת לאיזה

מנחם הוא מונס, עיין כש"י וד"ק. ויירונימוס שאלדוס (Pradus) שפירס ס' יחזקאל צמח שט"ו (1596) משב שהמנין הוא לנולדות נפולאליז אציו של נפולאליז, וזוהי המשפחה הנקראת Aera Nabopolassar; אלא שצמח אין שום ראיה למציאות המנין ההוא אלא הכשדים, וגם המשפחה אינו מוכן. אשר על כן היה נוי שרנה לפרס שלשים שנה לחי' יחזקאל; והנה הציג גם הוא, שהיה לא מלאו כזה צדום ונקים, שרשום הכותב את נוסף השנה צמחן שאינו ידוע לשום אדם זולתו, ועל כל פנים היה לו ליחזקאל להזכיר חסלה השנה החמישית לגלות 'ויכין, וחס"כ היה יכול להוסיף היא שנה שלשים לימי חי'. וצני צכורי א"ר ה צר אומר, כי הנה ראינו ידועה ויחזקאל ודניאל וחולתם, הכותבים צדור ההוא, היו מונים שנותיהם לנולדים שהיו צימיהם; והנה השנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונה לנפולאליז (יכויה כ"ה), ויהויקים נולד י"א שנה, ואשריו מיד נולד יהויכין שלשה חדשים, ומיד הגלה לצבל, א"כ השנה החמישית לגלות המלך יויכין הנזכרת כאן היא שנת שלש עשרה לנפולאליז, א"כ צהכרה צמחוקס ויהי צשלשים שנה לך לקרוא ויהי צשלש עשרה שנה. ונראה כי אחד מן נוספריס כתב בשלש י', וזוהי נעשה חס"כ בשלשים. ובזולת זאת מלא צני הכ"ל צדצני הימים למלכי כונוי להרא"ב, שהקיסר הרומי אלכסנדר מלך שלשים שנה, וידוע כי לא מלך רק י"ג שנה, ולכך לומר כי אחד מן העתיקים כתב שלש י', וצא אחר וכתב שלש' (וכן הוא צדפוס ויניליס), וצא אחר וכתב שלשים.

והנה שואל מונני תולדות ידידנו החכם יש"ד ל"ע, וזר לי כי ערדתי לא יחנוני לקבל עלי המשא הזה, ומלצד זה הלא ידעת כי גם כי היינו חמדי (משך ל"ז שנים) אורבים נאמנים זה לזה, הנה לא כמחשבותי ונחשבותי צמח עינים עקריים. ולענין הקשר אשר החלות להוציא לאור, זר לי כי לא מלאחי הדפוס מדויק ומורה כל צרכו, ואקום שתשים עינך על הדפים הצאים, לזקקם מכל סוג, ואני לא אחרל ומשלה אליך אגרות שכתבתי ושקבלתי, ואחז אל תוציא לאור (צעוד צמייס חי'ה) כתבים שכתבתי לך אז לאתרים, צערם חגלה את אצני, והנני שולח אליך היום שתי אגרות שכתב אלי זה ל"ז שנים ידידי חביבי החכם שמואל חיים צן דוד לולי זל"ל (עיין בית האוצר דף ד'), ומחשבותי עליהם; וגם כי לא כל מה שכתבתי ושהאונתי ציווי עלומי הוא ישר צעוני ונכון וקיים עד

(*Notlee sur Abou — Jousouf Hasdal Ibn — Schaprount, médecin juif du dixième siècle par Philoxène Luzzatto, Membre de la société Orientale allemande, Membre correspondant de l'Académie impériale des Sciences, Lettres et Arts de Padoue. Paris 1852.

Notlee sur Quelques Inscriptions Hébraïques du XIIIe Siècle, découvertes dans les ruines d'un ancien cimetière Israélite de Paris. Extrait du XXIIe volume des Mémoires de la société des Antiquaires de France.

היום, וכל נקום לחשוב כי קריאת הנכתבים האלה תהיה לחינוך ולחזקת לכל
 אהבי לשוננו, ואחם תשפטו, וטוב צעניך תעשה.
 אחם עתה נדון ה', אחם שלום וציתך שלום וכל אשר לך שלום, כנפשוך
 וכנפש הכו"ח מה פלדוצה היום פורים קטן תר"ו.
 ידידך שד"ה.

26.

Schreiben des Herrn **Samuel Vita Loh** an Herrn **S. D. Luzzatto**
 in **Triest**.

שהבדל אל שדבדל שלום!

נח ידידי! אל תדינני לכך מוצה ולנחה חכמה אם לא אחיה זריו ונסכר
 להשיע' על אנדוטיך, כי מדע נאמנה, כי ערדוטי ועסקי לא השאירו לי כמעט
 כגע נדשוטי ואם אחם ערוד נשוננה למודים (כאשר שמעתי ונכתבך אחי) אני
 עסוק נחם — נפש נולאכה ה' נח"ח, ונלכד חונטה למודים פרטיים אשר לי,
 ומן הסעם השנויית לבקר, עד החשיעית לערב לא נאשר לעלוני כי אם כחני
 שעה נעה תפלה הננחה, ואם אודה עלי פשעי גם עת אכילה הלהרים גנוז הוא
 אחי צין למוד — ללמוד, ונצקק עכס השוננה, ונערבד אשר התשעה, אני כותב
 את קשר התורה, אשר גם למשל עלי איש אחד ונחושני קהלחנו והעומים עלי
 לחחו לו נשלימותו עכס מדס אלול הע"ל, ואם לא אשלימותו לעת מועד לא יחסוך
 האיש לקחתו עוד. גם העמדתי עלי לחק ערב נשנוע (הוא ליל מולאי נצח אשר
 אשלים עצדתי נשעה השנויית) להכין דקדוק נל' איטליחנו לחלונדי, ואחור
 נאמנה כי עמלי וטרחי לא יתנוני השג רחמי.

ואחרי הדועי לך את כל זאת ידעתי כי לא תחיל מונני לעת עתה חדשות
 נדנרי חכמה עד אשר ירשיב ה' לי, אכן עם כל זה צלהצתך נעמתי כי לא יחר
 חשך עלי ותאמין כי עוד כל חסלי צי להגות נחכמה, ואם אין אחי חדשות, עוד
 פי יגבה לענות כהלכה ולמחות דעתי התלושה נדעוויים החדשים אשר נקבלה
 אחם יכול להוליא ונלכך, לב נצון וחכס, מעין הנחנצר.

והנה אחם שאל מונני ענין לחצר עליו שיר! וני ישמע ולא יתמה! עולם
 הפוך לחימי. הנלך שואל פרוסת לחס נולת העני הנצוה, הנצור ונחנפל לרגלי
 החלם ורכ: ידיים ואומר לו: החזק נא צזקן הארי והכיתיו והנמתי. ואחם שואל
 מונני ענין לחצר שיר. ומה ענין? ונאליס ענין אגיד לך? אם ענין קפורי, הסקר
 קפורים אחם? כי חנקה מונני קפור? אם ענין למודי, או פילוסופי, הכוס יהיה

ענין הנחמדהו לחצר עליו שיר? הנקלה צעיניך לחצר שיר גם על הדבר הקשה?
 כן. ודעתיך יודי, איך דבר בעלם ונתן לחצר עליו דברי חן ושכל טוב. הלא גם
 על הצחירה הקשה בניה שלשה בתים ונלאים כל טוב ונלינת לשון הקדש, ולא
 בלשון הקדש לדר, כי גם בלשון ארמי הכינות לה תלים לרוב באקדמות מליך
 (בשנים כי קולר דעתי לא הניחתי עד עתה להכיר התא אשר תמצ צו), לכן
 אחרי צינן כי הלכה הקדושה אשר נגעה עלי זה ימים לא כצרכים עוררה את
 ונחשבת לחקור על איזה ענין, לא יקשה צעיניך להגיד לי דבר אחד אשר אנכי
 שואל מנאך היום, אם צדק שיר, אם צדק הלל, כאשר ייטב צעיניך, והוא
 דעתך צעינן החלוות. כי הלא צעינן אמתה רבו כעו רבו המחזיקים והמנגידים
 הלא גם הלא וזה אחד וזה אחד. הלא יעמדו על האונות וזה, קשר תורת
 האלמים בקשורי יוסף ואחיו ופרעה וקריסיו, והדבר כאלה צין הנצחיים, אחרי
 החזיקו צעלי החלמוד בנקמות הדבר, וצום' ברכות צפרט עלונו וקשר הדברים
 אשר צעינן הוא דבר, והחלוות אשר יקשרו, אחריהם החזיקו כעו ונחצרי ספרים
 ובפרט הרב מנשה בן ישראל בנשמת חיים אשר לו בחלוותיו אשר יקשר שם, וס'
 מנשה חלמין אשר צדי, ואחריהם החזיק הסקין אשר לדעתי עולה על כלנה,
 ומאשר ראיתי צעיני ונמנעתי ונחצרי נגידית אמת, ועל פי שנים או שלשה עדים
 יקום דבר. העד הראשון, הוא החלום אשר קשרתי לך באנחתי הקדושה אשר
 הראה לי אלמים את נחתי ערם צוה.

והעד השני אומר איך אני כמורו, כי יוסף צר נחתי (רעי ואחיו) איש
 אשר נתן לו האלמים רוח נכונה, ולא יאמין לכל דבר (spregiudicato) חלם
 חלום, והנה הולך לשלול מאלה החכם איך יתנהג בגלות וקנו כי כדור עליו כי
 השלים קדש אצלו במחלת קדש אז (החלום היה נחמד משון), ואם יוכל לגלח
 קודם התענית. וייקץ יוסף והנה חלום, ויהי צנקה ואציו צריא וחזק, הולך
 לעסוק בעסקיו כנשפטו, ובחדר הנקשר פחלום צא אידו, באשר כרע שם נפל
 שדוד, וישאכור עצדיו את אל ציתו. והעד השלישי והוא יותר נפלא לדעתי. שמים
 נשים צוות העיר הזאת היו, ושמותן זה שבע הגדולה ואקשר רעותה, ויקר
 וקריהן, ותועלדנה יחדו צניה הכנסת, ותחל צת שבע את אקשר יהודית ומשנתה
 לה' ואומרת פרכי שירה הכתובים בנקף קדור תפלתה, ותשאלה על אודותה,
 ותען אקשר ותאמר שאלתי ובקשתי הזאת (כי לא תחזין צין תכלה לתפלה) אי
 נהוגה ניוני ילדותי לאונות, וננהגי לא אשנה; ובדברך כדברים האלה חן זר
 אתה, זולתי שמים הנה צניה הכנסת. ויהי כנשלת חדשים ואקשר תלתה את
 חלום אשר וזה צו, ותלך אקשר צדק כל הארץ גליל בשור חקל"ג. כימה ימים
 אחר ויתתה, ותצא נכרית אמת אל צית צת שבע, אשר זה כמה שנים אשר לא
 באה הוך חנך היהודים, למיום היתה לאומנת לכן צת שבע האלמנה זה חננה

שנים. ותאמר זה שבע וזה כך. ותאמר לה גברתי עתה שלחתי אליך למסור לך את חלונני, וארץ חלונני, והנה אסתר המלכה צאה לביתי ותשאלני האניך עוד משכחת נבית זה שבע, ואשיבהה הלא ידעת כי כוה שנים עברו שלא הלכתי לביטה, ותוסף אסתר ותאמר לי אם לא נשלחתי חן צעניך, לבי וצואי אליה, ודברתי אליה לאמר שחזכור להלל לה' יום יום, ולומר כל מה שכתוב בסוף התפלה, כי התהלה היא הועילה לי ואלד צעולם שאני עתה. אז זכרה את שבע כל דבריה שעברו עם אסתר בשבת ההוא, ונחמיהם ההוא והללה, ותשימנהו את שבע לחק כל יעצר לווער בכל יום סרקי שירה הללה.

ואלה יעשונו על הספקשה וזה, זכריה הנביא אומר: ותלומות שוא ידברו, אחריו החזיק שמואל ירמיהא כי הוה חזי מלמא ציפא, וקבלת סס אוחס עם הכנזים וקול הסכיל צאמרו: כי צרוב תלומות והנזלים, כי צא המלום צרוב ענין וכו'. אחריו החזיקו כוהה מכוני תלומות, וצפרט ונפילוסופי זמננו אשר לא יאמינו בדבר היוגא מהוקס הטעני, וישאלו איזה הדרך יעצור רוח דבר העמיד להודיע לאדם את הדבר ערם היותו, וכי ה' יעשה ארצות בשנים הימים בדבר הזה, צפרט אחריו דעמנו צניכור ענע התלומות כאשר יאמר וסל הקדמוני:

J sogni della notte

Le idee del giorno son, guaste e corrotte.

אחריהם יחזיק גם השכל האנושי אשר יואן לקבל דבר נפלא כזה כי ידבר אליהם את האדם ומי, אשר אלפים שנה כי נסחם מאן. ואחריו החזיק גם הנסיון ואלף אלפי אלפים ורבי רבנות תלומות אשר בן לילה היו וכן לילה אחד, ולא יראה ולא ינאא עוד, להם שרם ועקף, גם יראהם, גם תקוהם כבר אדם כי נשכחזכרם סוף דבר, אני מימי לא האמנתי בהם, וכוהה פעמים תלומותי תלומות מנהלים ונפתחים, אשר כל שומעם תלנה אזניהם, והרחקתן יוליגו מנהיגותם מקוימים לא כלם ולא מקלחם, ואולם מימי לא עניתי צום נפשי ולא העיזתי אוחס בדברי התלמוד, בדעתי כי תלומות שוא ידברו, אך ען היום ההוא והללה, מיום אחד ועשרים לעשירי עד היום הזה הנני צורך צענין זה, ולא נכחד ממני, כי הרעה עשו פסרה צין שתי הדעות המנגדות, וגזרו כי יש מהם לודקים, ויש צעלים ומצוטלים, אכן גם אם הרעה הזאת לודקת, עוד נשאר לי לדעת מתחלה איכה נדע את הדבר האמיתי להצמינו מהנצל, ואיככה יוכל להיות הדבר הזה צענע. ואחרי ידידי צרובת תבונתך, תעשה וגם תוכל לישר דעתי צענין זה, כי לך נשפט ההצמנה, ולך החצוים קנוים לך.

ואחרי שלום. אהבך הנאמן שחז"ל.

גורמיהא כ' שבע למדר ולפרט,

כל הדבר הגדל יביאו אליך וכל הדבר הקטן.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn S. V. Lell in Görz.

שרביחל אל שחידיל שלום!

ידידי וידיד הכבד והחור, מלחא די אנת שאל יקירה, מדי דברך בנ
הרגמני, כליתי מלכות שאלתך ורעד חזוני, מי אנכי ומה כפי כי הנחותני עד
היום, לנדר וללצן טבע החלום? נעויתי ומשומע נהלתי מרעות, כמה לי עוונות
ומעלות, כי חזקת מלחי עמוקות מרעות, ואני בתומי לא הלכתי בגדולות
ובנפלאות, לא למדתי חכמה נסתרת ודעת קדושים לא אדע, ודעתי הקלה
והקלרה, לא נחרה לגורלה כי אם הצגת פשטי המוקדא, ומשפטי כלשון והבניה
והבגרה, והנה בכל אלה אשר היה צום השתדלותי מימי, לא מלאחי דבר ולא
חלי דבר להשיג שואלי דבר. לא זה הדרך ולא זה האיש, ידידי חביבי, לא זה
הדרך ולא זה האיש לבקש מוננו החר ספקותיך צענין החלום, ומדוע לא פנית
לך אל הימין אל אחד הקדושים אשר צארץ מהם וראשם מוגיע השמימה, אין דבר
נעלם מהם, ואין נסתר מנגד פניהם? הלא הם יורוך יאמרו לך ישרשו לפניך
כשעלה עמיקתא ומסתרתא כנשי דרמננא, יעלו שמים ירדו תהומות, ומסתמם
לא תחננע בנשנות וכוונות, יגידו לך תעלומות, בארצות העולמות, ותחמם
הנשמות, ומוזנן ומוזנן, ועלייתן וירידתן, ומלאכי אלהים עולים ויורדים, לכלם
צום יקראו, איש איש על עצדתו ועל משאו, וכל דצריהם במחלי אש, יפילו לך
אור גדול כשמש בחלי השמים, אין חשך ואין לילות, אין ספק ואין מצוקה. אשם
ממרכי דצריך לניץ וארצה והנה לא צאלה תספון, ועניות ואומה, שמעתי כאלה
רבות, טרם חלל מרחם ידעתים, דצרי מוגזיה עוף כליתי, וברוך ספריהם הנית,
קריתי ופניתי, אונים ילחתי לקראתך לשמוע מה צפיק גם אתה, כי חזקת כקבלת
למולא דצרי חפץ על דרך הנופת והרואיה, אשר יכנסו באזני ויתישנו בלבי, ינח
ויסקוט צום שכלי ולא ירגו עוד, דצרים היולאים וכן הלצ ונכנסים צלצ, ולא
דצרים היולאים וכן השפמים ונכנסים באזנים, יהיה כח האזר מלא וגדוש, והסכל
אשר מתח אלהים הוא, כסום כסדר לא יצין מלאומה, לכן שאלתי ובקשתי (תאמר
אני ידידי) כי תצאר לפני הענין על דרך המחקר הפילוסופי אשר ידעתי כי מסת
בו, מפורט וטור שכל צדעת ובחננות.

ואולם ידידי אם נמחקר הפילוסופי תחפון, מדוע לא פנית לך אל השמאל,
אל אחד מרבים חקרי לב אשר בכל אומה ולשון, המעמיקים עלה בכל אשר צמיים
מועל ואשר צארץ מתחת ואשר צמיים מתחת לארץ? הלא הנה גם על נפש האדם

כצדוד ידעו, ויזריחו אור גדול על נהרות ועל פועותיהם, על רוחניותה על
לחיותה, על קשורה עם הגוף, על קבולה המוחשית, על הבנתה המושכלות,
על חכמתה בפעולות, ועל עשותה ועל הקיום ונחמותיה, בהנעת אחרי גופה
אשר הם עצדיה, וגם על החלומות ונהותם, בחכמה ובחזונה הטוהר למחשבה.
אבל . . . עודני מדבר, ואחרי חלומותי ונחמתי להשיגי דבר לאור, ידעתי
ידידי ידעתי, לא נסתרו מלפני המוקדים ודברים, ימים רבים שוטטתי בחלומות
הפילוסופיה, לארכה ולרחבה עצמה, אבל מה לעשה? ונפשי ראתה דברים
ולא מלאה לה ונרגוע, כי אמנם לא החירו את הקשר רק כדמותו בצרוע, כמשו
בחלומות הולדקים ויחמרו לא הם, או לא דבר זהם, ולא נשאו את שמונתם על
ספתיהם, ואחרי אשר התברר אלני בנסיונות צלחי ומופקים, כי יש ויש מלאות
לחלומות הולדקים, כאשר הנדתי והשמעתי לך בחגדתי הקודמת, אין יחמורני
הכל, באמנם הכל הכל הכל?

כן זאת לדקת מעיך, וצפה מלא אורה לפניך, כי חכמו חכמי המחקר ולא
חכמו דים, ואם בדברים רבים שצח והודאה ראויים למחיותם, הלא בחכמים
רבים ראוי לננות עליותם, או גאונם, ואחרתם, או קלות דעתם וקולר הבנתם, או שלשה
הדברים האלה יחדו. אין חכמה ואין חזונה ואין ענה אשר אין להם כוונה. אין
כבד צדקיהם הסומים אשר כונה יגיעות לא יגעו חכמי דור ודור, עד גגלו אליהם
מואליו ומוצאיו וכל נסיונות עקלקלותיו. אין מה צקלה הארץ, אין עוף ואין רומם
אשר לא ראו אחריהם אנשים מקרי לב, לדעת תולדותיו וכל העתים אשר יעצרו עליו.
ילך אל חכמי החולדות ענין, יראה דרכיהם ויחכם, מי אסף רוח בחפציו, וינתחמו
לשנים, לרוח חיים ולרוח מוות; מי לרר מים בשמלה ואל עד חכונתם, ועשה
לו מים חדשים; זה מונח להצות אש, ונלאה צרוב עלותיו, וצוא עד קלו לא יוכל.
אלה ידעו אי זה הדרך יחלק אור, על אכן אחת שצעה עינים, ואחרי יגילו צדעה,
זאם העלור צבקה הידק (Electrum), ונמה דברים אחרים יקרים ונכבדים
מאלה, ישמחו בקרן זיית, ואין דורש ואין מוצק?

ובאשונה, מה לנו מחקר יקר ונחשבת האל על מקרי בני אדם? ואחרי
שכל חסודי הפילוסופים מוכינים פה אחד באמנת מליאות היוגר וצדיעיתו
בפרטים והבנתו על כלם, למה זה יתחשלו ומחקור על הבנתו זאת צכל פרטים?
כי אמנם כאשר צבעני היוכים כלם חקים ומשפטים אשר לא יעצרו, וצדוד
הבחינה והנקיון יתגלו לעינינו ונצא עד חכונתם, ככה אין ספק כי גם להבנת
ה' על מקרי בני האדם חקים ומשפטים לדיקים, אם נבקשם כחקק וכנחמיות
נחפסם, צעין פקוחם על קורות אים ואיש ועם ועם, מנייה ומנייה ועיר ועיר,
אז נבין לדקת ה' ואם נפלאו, קלות דרכיו נכיר ואם נצרו. זאת מנייה בהבנת
ה' על יתר צעלי החיים, נמנו גדולי הפילוסופים האחרונים וגמרו כי שוא ודבר

ועתה אחרי קלותנו החלום הזה עשוק ורלוץ ואין מושיע, אקומוה נא
למלאכה שלחך ידך נפשי, ואסוך דעי אף אני.

והנאות החלומות הנודקים, כאשר אמרתי, מפורקנות היא אל כל אומה
ולשון, כי שאל נא לדור ראשון, הנה בין בני ישראל הנהל הנהל דרש בחלומות,
ובין הנולדים פרעה ושני עבדיו היו מנבאים פהרן חלומות, והנהל היה מפרנס
המרטוניים, אשר בכלל חלומותם גם פהרן החלומות, ובזאת הולאו גם בין הצבליים
בנהל הגדול נצודנלר, ובני מדי ופרס גם הנהל יגידו לנו כי כורש מלסס השלך
על פני הסדה בחלוד, בנאות אפי אמו אשר נבעת מחלומותיו אשר חזה ויירא
לנפשו מן יחשאל בן חמו ויקח את כל ארצו מידו, וכן היה; ובני קרטניני מנפשים
כי אמילק שר נבאם בהיותו נר על סירקוזה שונע בחלום קול אומר לו כי ביום
הבוא יעמד בתוך העיר, וייקץ הכר בששון ושמוחה וילך לשים נגד העיר וילאו
בני העיר ויכו את מחנהו ויבילו את שר הנצח אסור בזקים בעירה, וכדבר החלום
כן היה, והוא לא הבין; ובני יון יאמרו כי שנים חברים נסעו יחדו מעיר מולדתם
וילכו ייגבר, ובהיותם שנים ויבא האחד אל אים מעירדעיו וילך שם, והאחר לן
באכסניא, ויחלום האחד אשר בצית מעירדעו ויבא הכר לעק ויחשקן אליו לרוץ
מחרס ולהילכו מיד בעל האכסניא הלוה את נפשו לקחתה, ויקם האיש וינעמחו
ללכת לסושיע לנעמו, וינחם אחר כך וישב ויישן, ויחלום שנית ויבא אחריו
הבזר ויחולל מפלעיו הכרוגים מעושי חרב, ואומר לו כי אחרי אשר לא שם
למשוך נפשו מני שחת אל יונע ומקום נקומו מיד רנחו, המוכריב גיחו בעגלה
לעונם באשפה על יד השער. וייקץ האיש וירץ אל השער וימלא העגלה והאגויה,
ויבא בעל הנהלן לבית דין ויעיתורו; ועוד הולאו אלל היונים כי סימנידי המעורר
פעם אחת בהמעמדו למכור צים הגדול מלא על שפה הים ונה שאלו לו קוצרין,
ושב לו וקצרו, ויבא אליו הנהל האחד בחלום והזהירו לנלתי יפרוש ציום המערת,
ויעש כן, ומצרו אשר פרשו לים חצרו לנגד עיניו בקופס ובסערה, והוא שלו היה
צביתו ויחמוז זאת זכרון כאשר צהלל והודאס. והכרומים נ"ב הנה יגידו לנו כי
בליה הקודם ליום רחיקת יוליום קיסר חלמה אשתו והנה הוא שוכב צחיק מוכה
ופלעו פלעים הרבה; ותחתן לו לנלתי ולא ציום ההוא מציחו, ולא שונע אליה
ויונה, וכן בהפך צביות אוורקטוס קיסר עם נצחו צמאנה נבדה פיליפי והוא
סיה מלה, ויחלום ארטודיוס רופא שלו והנה מעירדעו לקדחתו ומלורו ותאמר
לו להזהיר את השר לנלתי יחדל בעצור חליו ונבוא ציום ההוא בנולתמה, וישמע
השר וילך לשאת אחרו בעדה בקרב המלחמה, ויהי צמלחמה ויבאו האויבים ויפצרו
בדכותיו ויפלו בקרב ומאחר, וכו' היה באהלו כבר היה נלכד, וע"י החלום ננולס.

ואני ערס אכלה להביא עדים וכן הקדמונים אליהם נא לפניך עד אחד אשר הוא
 שקול צאמת כמאכ וכלף עדים, הלא הוא הפילוסוף היקר החוקר המופלג הרל"צג
 אשר בקפדו ונלחמות ה' נואמר שני מאשר ונקיים מלימות המלומות הנודקים,
 והוא נגיד כי קרב צינני למולם אחד שנוה צלומו שיאכל הסם הפלוגי על
 הנחלה אשר היטה לו, והוא לא היה נוכח הסם ההוא ולא היה יודע עצמו ושאל
 מזה לרופאים ואגידו לו שהוא צלתי וזיק לו לפי מה שנואלו טבע הסם ההוא
 בקפריהם, ואכל ומונו אח"כ וכתפא; וגדולה נזאת הרבה מאד כתב הסכם הזה,
 והוא כי הוא עצמו כבר קרו לו מלומות נודקים צדצרים הנפלים חקף, וזו היא
 צעיני וכן תהיה צעיני כל מי שידע ווי הוא הרל"צג רחם שאין אחריה תשובה.
 ואחרי כל אלה ראוי לי לערוך לפניך דברים אשר אינם מיונים קדמונים ואשר
 שומעים צאני מפי אנשים אשר ח"א לי צמם פנים להעלות על דעתי שיכזרו
 לי. זה ילא ראשונה המלום אשר חלמה חנינה אחת אצי על דבר הכחנת אשר
 לקסה חמר אחתה נוארגו שומה הנחה, ונעשה שהיה כך היה. חמר אחתה אצי
 נשאת ליחק הכוסה אחרי אשר נחה עליו שומה אשתו ויהי לו מונח קן וזה,
 צדך וזה, ויהי היום וחמר לצד צניחה ותפתח את ארגו צגדי הונחה ותנשש
 כל אשר צתורו ותכל כחנת אחת חדשה וטובה ותקח נשם ואיש לא ידע. ויהי
 צלילה ההוא וחנינה אחתה הצתורה עונדת ציה אציה ותחלום והנה שומה לקדחתה
 ותאמר לה מה זה ועל מה זה לא תשים עיניה חמר אחתה על חנה צחה להלציסה
 צנקיות ולקרוק את שערם כנשפש הצנות, כי אונם ווי אשר לקח את הכחנת,
 הכחנת ישלם שבעמים, ותיקץ הנערה ותקסר את חלומה לכול אונה, ותלך רחל
 ציתה חמר צחה, ותאמר לה כי ראוי שתתן עיניה ולצה על היחומה, כי שומה
 חמה אונם נגלחה לחנינה ותחנעם עמה על זאת, ועוד דברה אליה על דבר כחנת
 אחת לא ידעתי מה היא לאמר כי אשר לקסה לו, עמיד ליטול את שלו. ויהי אך
 ילוא מפי רחל זכרון הכחנת, ונכא פני חמר נשחמו, ותאמר אל חמה שני
 נא לי צום לממור הציה עד אלך ואשאל לחנינה אחתה כל חוכן המלום, ותמחר
 ותלך אל אחתה ותבר לה חנינה גם היא כדצרים האלה. ותען חמר ותאמר אונה
 אחתה כי יום אחנוול לקחתי מארגו הונחה כחנת, אך לא לעלגני לקחתים כי אם
 לעשותה לשישי, ועתה אם רע צעיניה תקח לה ולא אשלה צה יד, ותשב חמר
 ותקבור הארגו עד תכל חנה היחומה, וצדו היונים היו כל הצגדים ונאכל לעם
 ולקם: כה הגיד לי אדוני אצי וכה הגידה לי צרכה אחתה אשר שומה הצצרים
 צאנייהם. וזאת שנית, אחרי אשר נשאת מרת אמי נוחה עדן לאדוני אצי ותשב
 עמו כנעשרה ירחים ולא כחנה, וכבר היטה לאיש אחד שמים ושלם שנים ולא
 ילדה לו, וכבר הקלו הנשים להוליד עליה שם רע כי עקרה היא, ויהי הילילה,
 הוא ליל שנה, ויאמר אצי לאוני (והם לצדם על מפתח נחדר ונשכנם) הנה נא

ונשפך שיחתי יחדו אל אל עליון הסוקד עקרות חולי יעשה ענינו ככל כשלוחותיו
 אשר אשה אם אלוותנו והריו וילדת צנים, ויעשו כן ויחפלו יחדו לאלכי השמים,
 ואחר צל מזקיה אל מרים, ויהי ציוס השלישי צהיות הצקר וחנא צרכה אחרת
 חצי אל אבי ואמי ותאמר אליהם הגידו נא לי מה זה ועל מה זה התפללתם, כי
 צדק צנינו אהם אומר אלי לאמר כי נשועה תפלתכם, וכי מרים הרה (וכן היה,
 אלה שהפילים); ונני הגיד לצרכה שיחתי שבין איש לאשתו?

והשלישי והוא הנפלא מכלם הוא החלום אשר חלם שלמה לולאטו חצי אמו
 של שלמה אבואלעפיא אשר אחר צעידך, שנעמתי חסי אבא אשר שועו, ציוני
 נעוריו חלה שלמה חולי כד ויחדך חליו ואח"כ נרפא, אסם כי רצו חולאותיו
 ונעם ידו, ויהי הליכה ויחלום והנה איש אומר לו חנשה מקפריס, ועוד אומר לו
 שילך ויבדוק אצל נפתח השער ושם יומלא חבצו אחד ויוציאכו צמחוק הלועז, (Kotterie)
 וייקץ האיש וילך ויחפש על יד השער וימלא חבצו וילך לחמו צמחוק הלועז, ולשלות
 הנוקפריס לעיר אודיני, כי עיר קטנה כנגדיו ולא היה שם חנות לדבר הזה,
 וישנעו והנה עבר יונו ולא היה אפשר לשלות עוד הנוקפריס אל אודיני, כי
 הרגים של צידואר כד נקעו וזה, וינער האיש וישכור איש אחד וירליכו אל
 Udine לכדוא שנה הנוקפריס, ויחל למועד והנה גם אחד מנוקפריס לא ולא,
 ויחנה האיש, ואולם הרבה יותר וזה השתומם כדלוחו צמחם השנים כי גם
 חנשהם ילאו, ויאמר האיש אך חולתי כי דקחתי את השעה, ואחרי שבער זמן
 נשלות הנוקפריס ראוי היה לי להחיל עד השעה האחרת: וצין כך וצין כך נשאר
 העני צנינו.

עד שם אבא ולא הוסיף כי קצרה הידיעה ונחיל, ואולם פעם אחרת אם
 יחזוני ערדתי הסב דחתי אגיד לך דעתי צמחור קצת הקלומות האלה הנוקפריס,
 ויבסיק לך לעת עתה לדעת כי חזוני וכן הנוקפריס מליאחם, ואחרי שלום וכל
 אשר לך שלום כלל. ידודך אשר נאכנתו לא יחדל עד"ל.

עריאשטי' ק' אדר כחשון

יחז' לך בלבבך לש"ק

28.

Schreiben des Herrn Loll an Herrn Luzzatto.

מחבר אל מדב"ח.

דברך הראשונים, צענין הסלמות האמתים, הנדילו את הכסף ואת
 המסוקה כללי עד לאמר לדעת מנין הסלמות הענין, וכן הוטלתי לדברך, אהן עד

מצוונתך עד המקור ולין ותשלים הענין הגדול הזה ענין הסלום אשר לא למס
 חצרו עליו חז"ל סבא ח' ונשטים בנצואה, כי הנה אשרי המצוונת בלגדך הכני
 יספתי להפליא על הדבר הזה הפלא ופלא, היש אישוא מלימות לסלומות הטודקים?
 כן הדבר השיבותי, כי גם אחת בלחד המלומים צהס, עליהם אם כן יאמרו
 רז"ל חלום ח' חס' בנצואה? יהיה כן. ואמנם אני לא הצאתי אליך כי אם דליות
 ומחלומות ישראל זרע קדש, או מהמסתעפים להסגת ישראל המונקרים בהשגת
 עליונה מהשגת שאר המלומות כאשר בקש רוענו ונפלינו אני וענך וכל העם
 אשר על פני האדמה, ובאם הקצלה בציפור הכתוב הזה כי בקש שלל חסרה שכינה
 על אומות העולם ונעתר לו בחסות גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה (אם
 לא אישוא מי היא, אם לא אחת, אשר ישמש אלי צמי' מקסיק בהצגת הסקוקים
 הקסים האלה עד ופני לא יראו), ואיך תחול ח"כ הנצואה על עובדי העצל? אך
 אין צוה גדול תוהיחי, כי הלא אתה הוא ידי נפשי, אתה הוא היודע לתשוב
 מחשבות, בתכנתך ובחצונתך עשית כך חיל ומשצות חדשות נכונות ונכונות לנצח.
 כי הנאני וישרה צעירי מחד ומשצתך אשר משצת על השגתה האל על מקרי צמי
 האדם, כי צדאי יהיו לה חקים ונשפטים לדיקים, וכאשר אנשים מקרי לז
 יתקורו יתקור אשר תיקור עליהם, אין וין המונע שידעו ויכירו. ונקלמם אם לא
 כלם, ונשיג גם כן עם זה שרש הסלומות הטודק' כי אם ישנם, לא יהיו צלי ספק
 כי אם חלק מהשגתה האל על צדאיו, על כן לא חסונה אם גם על עובדי אליהם
 האל הקצו יפה מקדו אשר שדולה צהייהם ונקיונם, וישלח מולך פניו להושיעם
 בהשגתו ובחולתו על כל צער, ויהיכם ויילם וכל לרה, גם בדרך עצמי, גם
 בנצאיהם גם בחלומות, כי הכל ונעשה ידיו. אך התוהיה הגדולה, אשר בלאתי
 נשאה, היא, איך ידבר האלהים על ידי האלילים עלנום? וי זאת מיינכרה
 וריעותיה כיוול צה, אשר מדענה העתידות? ומה כחן כי תוכלנה להזכיר ולהליל
 איש ומדעו? הכוזה אחת בדברי קלת מחכמי ישראל כי השפיע האל הקדוש שמו
 ומכחו הצ"ח ללד האשר המנגד אל לז הקדש? ואם חשיצני, ימשיק ללל הטוב
 החס אפילו על נפש אחת מעובדי זולתו, שהנפש היא חסיה מזכרת ע"י הסלום,
 ומה לו אם דליות האיש ההוא ומתעים ומכאים לו כי האליל אשר בהקין תמיד
 לנגד עיניו, וללוי מונות כל מחשבותיו, ומזכיר אותו. גם צוה לא אצחר, כי זה
 יהיה נגד מדת האמת חותמו של הקצ"ה, אשר יודיע דבר אמת בהסזיק דבר
 סקר, ונותן יד למשלים.

וגם על כל המלומות הטודקים בכלל יקבא לי, כי הלא הדנה מהם הם לא
 לעזר ולא להועיל לחלומיהם, כי מי יוכל לתקן את אשר נגזר, ולמה ח"כ המשיגה
 העליון יודיע דבריו על חנם, וכמה מהם הם מעניינים נקלי הנקלים שלא יוסיף

ולא יגרע ונאווה היות הדבר הסוף בעולם, על אמת כמה וכמה הודעו ונחמלה, כאשר קרה לי כמה הרבה פעמים ולא אספרם אליך, שלא להאריך בדברי הכל. והנה על פי הדברים האלה יגרע ונחמלה לבי כמעט יסתני לאמר כי כל החלומות הכל הנה מעשה תענועים, ואם נראה ח' ואלף אלפי אלפים המתקיימים, מקרה הוא היה להם, כי צהיות כלם נמשל הדמיון, כאשר לא יכחימו ולא יודיעו אומות הדבר הנחלם, כן אי אפשר להיות צדקם למונע לעולם המלא במקרה הדבר הסוף, ודבר כזה יקרה גם בהקץ, וקרה לי כמה פעמים ביום פורים טשקתי ונספר 26 בלועזי שני חרנגולי הדו יפים, ונעת הולאת הגורל אחרתי דרך לחוק לחיוב קטן המוליך: זכור כי אמת חלומי, וחייב אמת לשמוע צקולי, והנה מונח מחולא נספר כ"ו, והשיב החיוב אכזי אעשה כדצק, ויצללו המספרים היטב צפני קהל ועד, ואם"כ חושב הנער את ידו לחוך התנה הסגורה, בלא כלות, ויקיים את דברו ויוליך את נספר כ"ו, ויהי לפלא צעיני כל העם, ואני הקוסתי האדוים.

והנה כמעט הייתי נחזיק בדעת הזו שאין חלומות נודקים בעולם, אלא בנזק, לולי התורה הקדושה אשר תחילת ננגד ותקיים אומות החלומות על ידי הסגורה, ולולא האומות לראות בטוב חקירותיך בקרב ימים ונעשים.

סוף דבר, על כל זה תשנתי ומקדתי, יגעתי ולא נאלחתי, ואשתומם על המראה ואין ענין.

ושנחה ושלוש יוקיפו לך.

גורציה צום אחר, הרצים יצאו דחפם למ"ק.

אברהם הגאון שחב"ד.

29.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn Lell.

סדבחה אל שחב"ד שלום.

והנה אמת כיך וזין ידינו היקר יש"ר לא נסתרו (אחשבו) מנגד עיניך המקירות המעוקות הטורדות אותי לעת עתה, וסלחת לעוני אם אחרתי עד כה לשלם לך את דברי, ואומה אגיד לך כי תשנתי לעשות כשרטוני נכונדלך, לכויל עד די עדמא ישחנה, אולי יסור הדבר ונלצך, ולא יזכר ולא יסקד עוד.

ועתה כדלית כי חסלת נכזם, כי עודך נחזיק בשלחך אשר הקטית לשלחך, ולא חנום ולא חשקט עד חנולא פשר דבר, ואחל כי להפטר צלל כלום אי אפשר, ואיך אשיב את פני אחד מירידי הקדומונים? לכן הנני פונה ונכל עסקי לתת את שלחך ולעשות את בקשתך. אך טרם החלי להגיד לך רעיוני לגבי צניאור מזהות החלומות הטורקים, וזו הוא הפועל אותם, עוד חלוס אחד אליה נא לשניך מחלה, אשר חנה אלהים לידי ציונים שעצרו. פלוריון די ריינון, אחד מנשיא העדה קרואי מועד אנשי שם בעיר צורדו אשר צאך לרשת (כדא דצרו מורכיכי בערך Puis) כתב צאחד ומספריו דצדכו על החכם הדרשן קליננט דו פוי כדצרים האלם לאמר: רליתי להגיד צמקום הזה, ודמנתי על לחיי, דבר זה אשר נהיה ימים מועטים לפני ומוח (שנת הס"ח). עודנו החכם הזה דורש טוב לעמו צחוך קהל ועדה על אודות יום המות ויום הדין וג"ע וגיהנם, קרה הדבר כי המליץ הנכבד והחכם לה — קוד היה ימן על נעמו, ויחלוס והנה הדרשן הזה לקצרות יוצל, ויחלצל עליו בחלומו ויבך וצחוך החלוס היה מנחם את מלצת קצורו. ויין המליץ והוא נוכח וימכר ויכחז את השידים אשר חזר בחלומו, ואמר בן אל הנית אשר החכם דורש צו, ויגל לנו את חלומו ויחלנו את שיריו, והדרשן צריא חולם דורש צד עוז ותעלומות, ומספחי יזכו אמרי נעם על דבר יקר תפארת ההללתי הנלחית אשר צן עדן, ולא היו ימים מועטים והוא נקרא אל השמים לרחות צטות צמרי ה'. אם יחשב צלצן כי כל זה זכר ויחולל צו ומקרה נעלמא, ולא חללה צזה פועל פועל וכוונת מכוין, מדל ויהי אלהים ענין. אשם כי אני לא בן אדונה ולצני לא בן יחשוד, כי קלר כח ורפה ידי מאל מאל הוא המקרה צעירי, ואניח הקצרה המהנעדה, למחלה למנחשים מליחות היוצר, אשר צעיריהם לא יצטר וכן המקרה כל דבר. ועתה הנני אנוכי צא אליך צעירי הענין, ואומר, כי החלומות האלה בעונדים מבלאה לצול דמיון, לא יהיה הפועל אותם אלא אם היוצר יחצ' צוצרמו, אם נפשות המחים, ואם צניאור אחרות רוחניות, והנה נא היות הפועל החלומות האלה האל צכצדו וצעלמו וביחור להם הקצרה הקרובה, הוא דבר צלחי ומתיש צלני כלל, כי אמנם (כאשר גם אחת ידידי צאצרך האחרונה היענה לרחות והיענה להקשות) אם היו החלומות הללו מעשה ידי היוצר צלזנו הפשוט, הנה יהיו כלם מועשה נסים ואמת מונדרגות הנבואה, וכדבר ידוע כי לא יהיו הנסים והנבואות אלא לחבליה נכבדת וגדולה מאל, ואף כי לנשים שאינם רחויים כלל לנבואה, ואף כי צאנן הזה שאנו עומדים בהסתר נסים, ואף כי אלל האמונות העובדות אליהם; והנה אנוחנו רופאים רוב החלומות האלה היותר לחבליה קלה וגרועה, ולפעמים ללא חבליה וללא חובלת, כי מה הועיל ליוסף בן נחמלי קדיוני ידיעתו צנויתת אצו עשר שעות או יומה? וכן מדן על שאריתם, כי אינם לא כלם ולא רובם מעין חלומות יוסף וצפורה וצדקיהו.

אשר היו צלמות ואלה האלהים, ונגזרים בצורתו צדעה ובחכמה לחכמית עלוונה
 וכן היות סבת החלומות האלה נפשות הנותנים לא יקובל לדעתי ולא יתכן
 צעירי, כי לא אלמין היות הנפשות נשטטות בכל הארץ, אבל סכן נפוח ומתענגות
 או סקולות עונשם צמקונו השמור להן. הלא תראה שמואל הנביא שאמר למה
 הדגתני להעלות אותי, הרי כי צחקו לה לא לדבר עם החיים לער היה לו להניח
 מקום ונחמתי, ואם היה שם צחור לא היה לו רוגז וזה כלל. ואם תוולל לומר
 כי אונם הם נפש הנציא לא היתה נשטטת צחק, אבל נפשות אחרות יתכן
 שהייתה נעות ונדות אלה ואלה, אענה אף אני כי לא ארע הימים כדבר הזה,
 הלא שם הדבר כן הוא הנה לא אוכל להצין מהיכן תדענה א"כ העמידות, כי
 אונם שהייתה צדעות לעלות השמימה ולרדת ומשם על פני תצל ארנה כדלקו,
 לא יתפשט אלני צדום פנים.

לא נשאר א"כ הלא שיהיה הפועל לחלומות האלה הלוקים הם צריאות
 אחרות רומניות, אבל מי קן ומה עיני? הסבה והנע. כבר ידעת ידידי כמה אני
 מאלמין בהסגמה הסרעית על כל אחד ואחד ומני אדם, ועל כל אחד ואחד מנאורעיו
 ופגעיו, אין נסתר מהסגמה ה'. גם ידעת זה כציר האמונה אשר לי צענין הטובות
 והרעות, כי אלמין היותן כלן סקולות לכל איש ואיש אלה לעמה אלה, עד יתאל
 כל איש ואיש צמקבר יוני חייו ומחלה טובות ומחלה רעות, אין חסר אין יתר
 וזה צדכל כי שקול ישקל כצק מאלמין, וכבר ידעת שירת:

כל נבראו ברכ מלך כל מלך
 ויחלק אל כלם ענג ונע
 צוח כי לא יסבול עני והלך
 יוחר מאיש עשיר רעה ופגע
 נור כי רש ודל גם שר הפלך
 לא יבכיון לא יצחקו כל רנע
 עליון בתבונתו נטח משקולת
 נענע וענן עמר לגלגל

אם כי כמו שהוא מפורסם כי מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא, הנה גם
 אני לא אלמין שיהיה היוצר צדך הוא צכצדו וצענמו ונשגים על קירות איש ואיש
 ועל כל אחת ומתועותיו הקטנות, אבל אחרת שמהיה הסגמתי הסרעית הזאת
 נשלמת על ידי ומרדתי עושי לגורו, ויסקד העלך העליון סקידים לשמור ומעדי
 צד מיום הולדו עד יום מותו, למען תסיין טובותיו סקולות כנגד רעותיו צלמור.
 אונם לא מכלתי יכלת ה' להשגיח על כל וצוריו כלל אמצעות מלאכים ושלושים
 אחרת אני כואם, אבל אלמין כי כן גזרם חכמתו להסקיד סקידים לעשות שליחותו,
 גם כי אלמול היה דונה לא הולך להם כלל. והדבר אשר הציאתי ליד אמונה זו,

הוא כי הם פעמים רבות ראיתי צעירי בדברים הנפלים זנוקרה שלם חסות
 בהם התחכמות אדם, כי באמת לא זנוקרה הוא אלא נחלגלו בזנות ומכון בעלם
 ונאחזו לחלית טובה או רעה, ועל כן גזרתי כי יש ויש על כל פנים על כל
 ונעדי גבר משגיח נקטר, אלא ראיתי גם כן לפעמים חוקרים הנראים בתחלתם
 כמקוצצים לתכלית טובה, ולנסוק לא יועילו ולא יזילו ונאחזו והיו כלל היו,
 כמעשה חלומו של ר' שלום וכמעשה שני החברים אשר נא האחד לעיוק לרעהו
 נחלום הלילה שיזלכו ממות ולא הועיל לו כלום, וע"כ גזרתי כי פועל ההשגחה
 הזאת חיינו היוצר צ"ה אשר לא יבצר מוננו דבר, אלא הם שליחים בעלי כח בעל
 תכלית, ישתדלו לפעמים להועיל לאדם, ולא תעלה בידם.

ואולם חזונות האמלעיים האלה שלוחי ההשגחה היא חזונה מקוצלת אלא
 האומות כן, אחת מהנה לא נעדרה. הגוים הקדמונים מיהבן נמשכו לעבודת
 הצעלים אם לא מיהותם האמיתיים צוויאות האמלעיים? ראש כונה האומה הזאת
 עתיקה אחרי אשר קדמה לעבודת האלילים. ועולם נטיית אבותינו דור אשר דור
 לעבודת האלילים הלא יורה כי אין יסודותה על אבני תהו, כאשר ידמה היום הזה
 לעיני הסמוך החושבים את קדמונינו כשחלים ונשגעים, והשכרים והמסקידים
 בקדמונינו הלא גם הנה קיימו וקבלו מליאות האמלעיים, הנה שאמר דוד הודו
 לאלתי האלהים, וכונה רבים, ויחרו כסגל לחקות תחת כנפי השכינה אשר עתה
 ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, ולא אשר לו חתנו הם כי לא להזכיר בשם אלהים
 אחרים, ומה לי עוד? והמורה כלם מלאה ונשפרי מלאכים, ואין מלאך אלא
 שליח ואמלעי. והמכונים הזכירו פעמים אין נוספר כי לכל חזונה שר מיוחד, וכן
 נראה ומדברי דניאל, והכא"צ כח שם מיון י"א: כי כאשר יש פקידים על כל
 גוי כן יש על כל אדם, ובפרק זה, וזו היא המלחמה. והמכונים אמרו (שבת קי"ט)
 שני מלאכי השבת מלווין לו לאדם צע"ס. היונים והרומנים היו ומלמנים צוויאות
 מלאך פרטי הממונה על כל אחד ואחד מצני אדם ונשגיח על כל המולאות אותם.
 סוקרטי אשר לא היה לא חיל ולא נחש, היה חונן שהיה לו מלאך המגיד לו
 לפעמים הנסתרות והעתידות, וכבר אמרו עליו כי נשפעים רבים הנכונים לבא
 עליו נאלץ על ידי זה. וכן הוגד לנו על גרוסוס כי פעם אחת נשבתו צבאות
 יחיד, איש נראה אליו גדול הקוונה נאמר, ונחלכו שחור ושערו שרוע, וישאלו
 גרוסוס מי אתה ומה תבקש, ויאמר לו אני מלאך רע שכן, ובקצת הימים תראה
 אותי נשמה פיליסי, ולא היו ימים ונעשים וישל גרוסוס נחרצ צוקוס אשר
 נאמר לו. ועוד נעשים אחרים כאלה אלא הקדמונים. וגם צימים האלה הנה
 הנזכרים גם הם ונקיימו מליאות המלאך הסוער, המיוחד לכל איש ואיש.

ואחרי הדברים והאמנות האלה הנה לפניך נחשפתי אשר חשפתי ואמנתי

אשר אני נאמתיך בזהם וכללם שלם, עד אשר יישר לפני האלהים לשלם עיני ולהורות לפני אחרת טובה מזהם: קחם ועיניך שים עליהם.

אחשוב כי לכל אחד ואחד מבני אדם פקד ה' שני מלאכים המשגיחים עליו ויום הולדו עד יום מותו, אחד לעונתו ואחד לרעה, אחד מלאך טוב או רע, ואחד מלאך רע ומזל רע, וכח שניהם שוה, ועל ידי שניהם יהיו ימי אדם אשר חי ועוצרים צמחום ומחלה ענג ומחלה נגע, הם העוונות צפודת גבור ונעל גבור להשיגה צעין פקודה על וולעדו גבר, הנה המחסרים צהשון מלומלם רבני שומתו ורנני וגורו, המה השוקלים צמחוני משפט השמחה והחנה, והמה אשר שמו צפין צפודים שער הדבר אשר דברת לחלומך, למען הוסף על שומתך הטיעור קל הכוח אשר היה רחוי לפי משגותם; הם צעלי המלומות המנהלים, המנהלים את האדם, והנה צעלי המלומות המודקים, המנהלים אותו מן הפעמים, או המחדשים עליו טובה ושומה גדולה או קטנה, ואלה הם גם כן הפועלים ומעשי הכספים וכל הדווה להם, המלאכים האלה המשגיחים על כל אחד ואחד מבני אדם, כלם כהם שוה, אין צד אחד מהם להחגבר על האחר, ע"כ לא ישלחו להיעזר לאדם צעין שומתך מומו החזק לזולתו, וזו סבת הקילור הנראה צפולותם, כי לא אלהים הנה, גם כי לפעמים יתכן ג"כ שיומתיקו קוד זה עם זה ומלאכו של ראובן עם מלאכו של שמעון, ויסקיוו שניהם צעלה אחת ולהיעזר זה ולרעה זה, כפי הראוי להם איש מהם, לפי החשון אשר צידם, לפעמים תחפשי מומלחם על עדה גדולה ג"כ ועל הגוי כלו, ועל שנים ושלשה עומים או יותר, וזה לא יהיה רק בגזרת עירין וצמחער קדישין, בלל הנה השרים העליונים הנבונים עליהם, המומים על כל עם ועם.

דבר אחד ומלאך חליגה נא לפעין לדומח על הגלגולים הנראים כמקריים והנה מוספדים ומדי המלאכים האלה, ציום כ"ו לחדש טבת שנת התק"פח המלומי ללמד חוכה לבני צבורי אהבן ויסק (ראנדעגער). ידוע ידעת כי כל מלאכה ואם היה הקלם צצקות, חכד על המחקלים זה, עד אשר יתרגלו צצודים ומתים להם כשחוק. גם אני ציונים ההם כאשר לא נסיתי צמלחת כלמוד לאחריים, הייתי מקדים לחזור ציון לבין עלומי מדי יום ציומו הנצחה אשר הייתי עמיד לצאר אל הנער ציום הכוח, ויהי ציום השלישי ואני הייתי עמיד לצאר אל הנער נצוחה ישעיה אשר צכלל דצריה להשתחוות לקפור פרות ולעעלפים, וכשהסתכלתי זה ציון לבין עלומי נצחתי דצעתי כי פירש הכחוד כך הוא; שישליך האדם את חליני כספו ואת חליני זהצו וילך להשתחוות לא לאליליו אצל לאותם צעלי חיים המצאים והמאשים המופרים חפירות צקרקע, וככונה שישפיל גאוחו ויצא צנקרות המורים כמו שהנציא מפרש וסולך; וכל זה כצר החישב צללי היטב, וגם החישב צללי היות מלח חפרפרות שם לצעל חיים וזה, המופר חפירות צקרקע,

רק בזה חזק הייתי נבון, וזהו לדעת מה שם המים הים צלשון לעז, כי חנוכה
 הייתי מתרגם אל העבר את המקרא צלשון כנסו, ולא היה נכון לומר לחלומי
 ציום השלישי הולם הזאת לא ידעתי תרגומה; וגם כי ידעתי כי יש לעולם
 חותה Talpa, לא היה הדבר ברור אלי שחיה הטל"ם חסרת חפירות צקרקע
 ונקשתי בכל ספרי ולא נמצאתי דבר, וסיימתי נכון כדבר נאמן. ויקר מקרה ואצל
 לחותה אלישע בן אלישע לקנות חבק, ויתן לי אלישע את האבק בחור דף אחד וכן
 ספר גדול בחכמה הטבע צקרקע חבק בית, וזה היה הדבר הנפוצה דף ההוא?
 Talpa, והיה כחוצו כי טלפיו עשויות צלשון סהול נראה כמיון ומזמן מן הטבע
 לחפור חפירות צקרקע. וכונה ספרים אחרים היו לפני אלישע צשעה הים ולא
 נתן לי חלל מן הספר הזה, וכונה דפים היו לו מן הספר ההוא ולא נתן לי חלל
 הדף ההוא. ואשר צייני יפלא הפלא ופלא, הוא כי יותר משצוה אחד קודם לכן
 כבר נתן לי אלישע את האבק בחור דף אחד מן הספר ההוא צענמו והיה כחוצו
 צו Talco, וגם דף הזה אשר היה כחוצו צו Talpa היו צו דברים ונענין הפלוק,
 א"כ שני דפים אשר נתן לי אחד מהם היום ואחד מהם כעשרה ימים קודם
 לכן, שני דפים הקרובים זה לזה היו, ואולי ג"כ תכופים זה לזה, ואף נפל
 המקרה ושמר הדף ההוא צממותו כעשרה ימים, ולא נתן צו אבק לאדם אחר,
 והמתין לחלו לי לצדי, וציום ההוא דווקא אשר הייתי נריך לו, והוא לא ידע מה
 היה כחוצו צו, ואף כי שאני נריך לו. ראה זה ונקרה גדול מן המקרה אשר קרה
 לך בעקרב הכ", אפס כי לא נקרה, כי מנעולף הטוב היתה נכסה. ומה
 וכמה ונקרים כאלה קרו לי ציני, ראיתי צהם אצבע אלהים המקרה את הכחוקים
 צזרוע ומורק נרופים אשר לא יעלו על לצ לעולם, לעשות יקר וגדולה לאיש אשר
 הוא חסן ציקרו, מצלי סידים הוא את ידו ואת רגלו כלל. ונפלאות מכל אשר
 ראיתי צענמי ראיתי ואני כואה יום יום בתלמודי חצי אשר הדנקתי אלי כאזור
 להכניסו בחדרי המורה ובחכמה כאשר צוני ה' אלהי*) אשר רק על ידי כונה
 וכמה גלגולים רחוקים וזרים נאמן נתקרב חתה כנפי השכינה, למען יהיה אם
 בה יאמר ה' עמוד החור אשר בית ישראל נכון עליו, ובכמה גלגולים מגלגולים
 שונים ה' קומץ ידו יום יום לחזק את לבו לעצודתו, כל תרפונה ידיו וברכויו לא
 חכרונה חתה נמשל העמוד כי כדו וחמת נמשל הדלות כי קשתה (מה גדלו מעשיך
 ה'! נאמן עמקו ומשנותיך: אל יצוה קוייך ה' אלהים נצחית! אל יכלמו ונקשיך
 אלהי ישראל!)

רבות חולל להאריך צפרטיים המכתמים ונאמנותי זאת אשר האמנתי, ודי

*) ר"ל באמנם ו'ל מה אני צחם אף אדם צחם, והוא שח"ל, עיין צ"ה חק"א,
 מנח קר"א עד ק"ס.

זהו לעת עתה, כי אולי גם הכלל כלו יהיה כך לזרע, ולמה ארחיב פה בכל פרטיו?

אע"פ שכתבתי כך שתי אגרות על אודות הסלומוס, אל תסבוב שיהיה לבי יפחה אשר סלומוסיו של רנ"ו, על דבר שארית עשרת השננים אשר בארץ קושין, ונכל נקום לכשנראה ספריהם נחמיהם להם.

אם תכתוב לי, מפיל אני תמתי לפניך ידידי לחוות אף אהה דעך לי צעין המדעות אשר כתבתי לדידנו יו"ר צעין שירי הקדש. ושלוש רצ כך ולרעיתך היקרה, ולכל בני ביתך.

טריאקטי, כ"א אדר שני, התק"פד.

ידיך שד"ל.

30.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Triest.

לידידי חוקר הנצמד בקירות לבי הרר יצחק בלומפנפלד יהיה שלום!

אף כי רחוק ממני נקום מושבך תמיד קרוב אהה בכליותי, כי אנכי ידעתי את טובה לצדך ואת חשקך אשר תשקת צי לא צלדתי רק צלדתיך, גם ראיתי כי רוב נוסחך ומרכולתך לא ונעוץ מלעגוב על החכמה ועל המשפחה, לכן דצקת נפשי אחריך כל הימים, ועתה קום נא ונודד בשכלך אם תוכל לשער את גודל הנסות אשר ששתי בקראי ונחך ונחבך נחמול שלשום כי יכוד ירדת אל הסוק אשר צעיר Sinigaglia ויהי כי תפנה נשם לשוב אל ביתך לשלוש הקצות לעירי להכרות לי פיך כראות פני אהב נאמן והרגלי. כונה אשנה בתצרתך כי טובים דודיך מיין! והר נא לנגע את מעשיך וחסוב הנחמני בקצתך כי כפי פרושות לתצקך נגשם חפלה, ואת אשר שאלת ממני איזה דפים וכן הס' אגרות יו"ר נפלאתי חין בגיע לאזניך זה הדבר ערם בגלותו לעיני העדה, כי גם אני לא ידעתי מזה רק זה ימים, אך חין צידי עתה לגוללות חשקך כי לא נמלא אחי גם דף אחד ממנו והכחו כעת תחת יד המדפוס הנחמסק להוליאו לאור ויהי הצטייני לכלותו צעוד שצוב לו שצועים, אשר על כן אקוב כי ציוס בואך אלי חמלא אלני איזה העתקה ונמנו ולא תוכל ללכות את הכסום צו, ור' יהיה צעודך וילית דרכך ועסקך וינחה אותך אל נוחו חשקך לשלוש כתשוקת דעך הנמלה לראותך יו"ר.

בכותב והמותם פה בערך צ"א לחמנו ש' התק"נד.

31.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in
Triest.

לכבוד המשיביל והנכבד ידידי ורעי הנאמן הר"ר יצחק בלומענפעלד יחה שלום!

בסביב פה וכתבך הנעים מיום כ"ז למדע העבר לא הייתי צדיתי יען
הוכרחתי לישא רגלי אל פני הסדס לסקוף תפוחה הסקיס כמנהגי ציוני סקליר,
ועתה אצל לחת כך ונענע (כי מיד אחרי שובי משם ונענוי חיוס ונלכות ונלשטי
לך עד היום) ונחלד אשונת כסונני כי ינחת לבקו. בערי איטליאה הנמנדות לראות
נשלחות הנדניה הנצורכת כגן ה' והנללה כל עוז, אשר זה ארת נאמן על עוז
טענק ועל יוקר נפסך המתפעלת מכל דבר עוז וערב ומנועיל.

ועל אודות אגרות הנללה אשר שאלה נונני להנליץ בקן בערך אל
נכדי ארץ ככל הערים אשר תצל אליהן, ידוע מדע כי נעט מוזעיר כול מקסר
אזהני ככל הנדניה הסיס צאשר כוז מושניה רק אכני ומקסר הנה ואין להם עסק
בלמודים, ונלד כי איך לריך להנללה כזאת אללס, יען בעלי מוסר הנה ומקנלים
כל אורס בקבר פנים יסות ולכל אשר תספון לכחות ולצדוק כגני סגולותיהם
יהיו לך לעזר וילכו לנגדך, אך על כל פנים די לך להכחות להם מכתני זה כי
נונו ירלו טרחת ומסבוחין ומכלית מנוקסך הנכבד אשר לא יצטו אל צע כסף
רק להכחנת בצולות המדע, והיה זה לך להנליץ עוז אליהם לצעבור ינהיו ונלחות
ומשאלות לצדך ככל אשר תספון. לא אכניר עוד מלים ככתב כי עיני מישלות ליום
צואך הנה ואז אדברס מלום כך בהכחנת הדבור על כל ענין וענין. ה' ינליח
דרכך ויגיעך לשלום אל חיק אהבך יש"ר.

הכותב והמוחם פה גערץ בעשיירי לחמישי ט' תתק"ל.

32.

Schreiben des Herrn Dr. Gelger in Breslau an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Wien.

אל כבוד הר"ר יצחק בלומענפעלד שלום!

ברוך טענק כי עם אהבתך לשפה עבר ידעת לכבד ככבוד האות ולא
הלשחתי כדני מנודות למחלה אשר צאנת קרועות ומנוולות, מנלה עלינו ולא
העצרת על ראשו מי השירים ולעג הנלילות להג הכרה ויגיעת צמר, הנשמחים
את הוד יפי הלשון המסירים את טענה ומפייגים את ריקה, כי השירים החדשים
לא יחיו רוח שפה עבר ואף לא הנלילות המנודות ככל פנה ועבר, והשפה העצירה

תקרא אל הקונוים האלה חוצרי חצר, וזה לכם כי תעלוני וקצר, האחרי נוח
שם ימים עוד דבר, אם אחרי גלותם עוד חפרם הלשון עוד חטלה חצר, ווי יחזק
את דקדק ווי ירפא לה חצר, אחרי גלות העם היושב בארץ ואינם נזכרים לדבר
יהודית, כי אם ידברו כלשון עש ועם חלים אשכנזית ולעז ואינם ספרדית, על
כן היעצת לבלות כי תקצר ואלוהים אשר יכבד עניים ולא צמידות וצמשים ידברו
רק דעת דבור יוללו כי כבוד החכמים חקור דבר. לכן גם אנכי צלתי אתך בצדית
והגני נותן לפניך היום

מאמר על ר' יוסף קמחי

כתבתי זה שלם שנים ולא שלטו עיני צו עד היום יען שלחתי לנחמקים
ולא השגתי עד כי כדורך דעם אותו ניד הנחמיק צו והשגתי ליד צעלי והגני
אסוב אשגתי אליך אחרי אשר שמתי עיני עוד צו כאשר שלחתי ועמתי אהל צעור אהל.
ר' יוסף בן יצחק הספרדי לביית קונסי היה שמו עוד, כנחוג
אז בין אנשי ספרד וספרדיאל, ואישטרי פטיט*) הוא אז אצוי ילא מוספרד
בהל הנב שם ר'ל הגזרות והשגרות אשר עזבו על הקבלות הקדושות בארץ
ספרד על ידי חרב בן חנוכה ונשגת חתק"ב לאלף החמישי והלחם, ויגר בצרפונה.
עת מולדתו ועת מותו גם שתיכן לא נודעו לנו, אך לפי חשבון הימים נולד דרבינו
האחרון והממלא החשיבית ויונת טרם חלי המלח העשירית. ויחס יוסף צמחנה
הלשון ויסי מדקדק ומפרש הנקרא, נעתיק וול' ערבי לעצמי ונשורר גם קס
להלחם צעד אמונתו.

הוא הראשון אשר חצר ספר שלם דקדוק לשון עבר בארצות
הנזכרים (כי ר' שלמה הספרדי אשר חצר את ספרו העבוד צמחנה שנת חתק"ב
בארץ לעז והוא היה בן דורו של ר' יוסף ור' יוסף הביאו צבוק ס' הזכרון על
דבר המלח הזכר ונסלל (יחזקאל כ"ח) ודמם את דעמו, חלק בדקדוק אשר לו
צמחן ומצבתו הוא בלי קדר ולא יקרא לו שם ספר). לפניו לא היו כ"א ספרי
הנדקדקים השוכנים בארצות הערב. ואל יפלא צעיניך לאמר ויהי יתן לך ומה
יוסף לך אם בארצות הישועאליים או הנזכרים חצר את נחצרתו? לא כן כי
נמשך מונח הדל דב ועלום אשר הכה שורש ציבורות דקדוק הלשון, שמוע נא את
דברי אשר אעבוד לפניך ותדענו.

*) בן יקראו המעתיק פירושו לאיוצ צרי' ויזכר. ונראה כי היה זה שם כינוי לכל צפלי
ומשפח קמחי כי גם לר' יצחק בן חזקיה קמחי התי כנחוג שנים אחרי ר' יוסף יקראו כמו
בן גאישטרי פטיט כפי עדות הר"ר יע"ל לוצר, במחברו של הספרי ספרדיאל 466 ומה חזק
גם היעצ את דברי לעז של ר' יהודה אלעזר על הד"ק בהלח ונחברו אליו חלי: יגבר ה' בך
השן, דור הוא הקטן. כי זה נעמם מלת Petit בל' לרש ור"ב הד"ק צמחנתו טרם להליל
אם השם הוא ולא כנחוג כי שם משפחתו היה.

דע כי הוּדקדקים לפני ר' יוסף קמחי לא ידעו דבר מהפסד צין חנועות
 גדולות לקטנות כי אם ונוו שבעה עוללים ושוא ויהי להם חירק גדול וקטן חנועה
 אחת גם וּלְאִסּוּס (או שורק) וקצוץ וכן גם קמץ גדול וחטוף אם גם הצדילו צין
 שני הקוונים האלה להיות השני רק חולדת החולס. הנה ידעו היטב החכונות
 המצדילות צין מלך למלך כי יצוא לרוב הדגש אחרי הפתח והסגול ויהיה לזר אחרי
 הקמץ הכחז והלזי וכדומה, אך לא נפני שאלה הם חנועות גדולות ואלה קטנות
 כ"א כל חנועה וחנועה כפי חכונתה המיוחדת לה, ונחוצה עם זה לא שמו לחוק
 כי השוא אשר יצוא אחרי הקמץ והחולס והשורק והלזי והחירק עם יו"ד נפני זה
 לצדו יהיה נע ונהסוך הוא כי נפירות אעזו כי גם שוא כזה ימות והסגור על
 המשוררים המנועים שואים כאלה כמסר השיג ישיג הראש"ע נספרו לחות את
 המשורר הגדול ר' שלמה בן גבירול נספדו נפירות מלת תשבי לחנועה ויחד ויהי
 נפירותו רק שתי חנועות, וזה לך נפתח יפתח שערם הכזה הסגורים צעד קוראים
 רבים נספרי הוּדקדקים הקדמונים. ונקור הדבר הזה הוא כי הוּדקדקים השוכנים
 בצללות הערב לא ידעו מחוך נמצא לשון ארלם רק שלש הצרות אשר יקרא אותן
 הכוזבי: פתיחה וקמילה ונצר ויכללו חסותן העוללים שבעה אשר ונו והצרת כל
 חנועה משונה ומצדיתה אם גם צנות הצדה כוללת דוונות סן נצטטא. לא כן ר'
 יוסף קמחי. הוא נולד או גדל ויהי לזיש צללות הכוללים וישמע נצטטא ארץ
 סכונילס כמו בכל ארצות הגוים אשר לשונם חולדת לשון רוני הצרת חנוע
 חנועות, הלא הנה a, e, i, o, u, ויקם ויחפש גם נלשון עזר וימלא כי גם זה
 החנוע הסצרות האלה, ארבע נהן כפולות נחננועות משונות וכן סתם וקמץ סגול
 ולזי קמץ חטוף וחולס (שלשתן לפי נצטטא הספרדים) וּלְאִסּוּס או שורק עם
 קצוץ ויהי לו לחות כי גם המנוישי הוא הסירק כפול הוא נצווא עם יו"ד ובלחו.
 והנה עוד מלא נספת ארלו ההפסד אשר ליונים וכוונים צין חנועות גדולות לקטנות
 מלד עלנן לא מלד חכית האותיות ולא מלד נגינת העלה ויגזר אומר כי כן גם
 חכונת סתם הקדש, על כן קם ויחדם את ההצל הזה לאמר כי גם לל עזר
 חתם הצרות (לא שלש כאשר חסצו הוּדקדקים הערניים) ונהן חסותעפנה עשר
 חנועות (לא שבעה עוללים כמאמר הראשונים) גדולה וקטנה לכל הצדה והצרה
 ואחרי הקטנה יצוא דגש או שוא נח והגדולה חסצ נצדה כי נחה צמורה על כן
 לא ידגשו אחריים ויניעו כל שוא מלד הוּללים על ידי כללים מיוחדים או על
 דרך זכות. וכל הוּדקדקים אשר צאו אחרי הלו נעקצותיו כי נכו ללכת צאלה
 ולעזר דקדוק לשון רק מחוך ספרי וספרי נניו ר' משע ור' דוד. צוא ואלה
 כמה גדלה כמו של ר' יוסף קמחי עד כי נסכת זכר הדקדוק היטן ונפלאו כמה
 חכמים על דברי הראשונים נצדנס על דגש ושוא דנכים וזים נענייהם. אין סה
 המקום להכריע אם דרך ר' יוסף קמחי היא דרך סלולה אם לא כי ללשונו

הקדושה יש חכמה ניוחדת לה יתעצב בה זר ואין למדין עליה ונלשונות אחרות
ובפסע ונלשונות אשר מנזע אשר ינלו, רק להעיר צאתי כי מנעם ר' יוסף עשה
דושה הניכר אם גם ספרו לא נקבע בדפוס.

גם הוא היה הראשון אשר סדר את משקלי המנוח אחד לאחד כאשר העיד
עליו בנו כרד"ק והלך בנתיבו, הוא למד דעת כי הוספת וי"ו נ"ן צדק השם
הוא קיומן ההקטנה כמו אישון וכן איש והוצאו גם דבריו אלה בצפדי כרד"ק, גם
חקר אחרי המדות אשר נמללו בפעלים ויגע לצאכן ולהרבה כלל לו דרך אחרת
מוכל אשר היו לפניו כאשר נמללו דבריו בצפדי בנו המוכר. עוד היטיב להשכיל
ולשים עין פקודה על דברי החפלה וסיירי המעוררים ועל הלשון המעורר צפי
האנשים וצפדט צפי לנודי החלמוד אם הם כפי חקי הלשון כאשר כבר קדמוהו
בזה דבריו ויזה צעל ס' הקדמה. הנה כי כן דבריו בהקדמתו למ' הזכרון (כ"י)
מיינך דק ק"א ח' וצ'): ועל אחת כמה וכמה יש מורה עלינו לדקדק בלשוננו,
ולתלם בגיוני תורתנו, שהם דברי אלהים חיים, ושל לא נעשה צח פלוחינו,
ולא נשגב צמירותינו וכו' ע"כ, על כן לא סר מלעורר על שגיאות
כאלה כמו על מלה מקם (כ"י ק"ד ח') בדבריו על שרש לקח וז': והסם
ונונו מקם שומד הו"ם צחירק והקו"ף בדגש בעצור הלמ"ד ודינו מלקח צלם
משכן מוקדש, וימכן לומר מקם . . . בשקל מנע דינו מנע . . .

והאומר מקם בגבול טעות הוא צידו לפי שישקלנו בשקל מנע שהו"ם זו שורש
וה"ם ונקם חוספת ע"כ (ודומים לו דברי הרב ר' אפרים הוצאו במדרש שמואל
סוף פ"ד דלחוב), וכמוהו על מלה משצחות וז"ל (כ"י ק"א ח'): ולא יחכן
לומר בלשון עברי ח"ו ואחריו וי"ו אלא בלחש שם ונומלי ספ"א [א"א כר"ר
יוסף קורא לפעלים אשר יש להם אות חינו נראה תמיד כ"א פעם נוסל ופעם
ונתחלף עם אחד אשר יקראו הראשונים עלולים והאחרונים נחים או חקרים,
יקרא הוא להם ונחלים כל' כי הם מוכים בנחלה, ועל כן יאמר פה כי רק
השמות אשר הם מנזע נחלי ספ"א הם נחי פ"י (או פ"ו) יבואו צמי"ו וי"ו
בדלשם כמו תולדה תולדה ואחרים כמוהם, אך היות ח"ו וי"ו נוסף בדלשם הולל
על שרש שלם זה צעיוני] על כן טעה האומר מכולל בחוסצחות כי דינו ויושרו
משצקות סמי"ו צחירק בשקל משלחת וא' נמכתו החלמוד שכלני לפי חומנו מה
עיני כי ראיתי בחלמוד יושלמוי חוסצחות חקר וי"ו וצירק תחת סמי"ו ע"כ [א"א
ח"כ היה לפיטוס חלמוד יושלמוי מנוקד!], גם על ניקוד מנחות שם עיני
(כ"י ק"א ב') ונעה נודך הקריאה המעורר צמטו כי שם מנחה נגזר מן נחה
ודינו בקצבן מנחות הו"ם צחירק והנ"ן צמא וכבר הביא דבריו הר"ר לנ דוקעם
בספרו על לשון המשנה דף 29 והם אלה דברתי על הדבר בצפדי על לשון המשנה

(ואז לא חליתי עוד כ' שבט) 33 והבאתי שם דברי הכד"ק והכ"ר שמשכן
הנקדן והכ"ר שלמה שמחון ועוד יש לבוסף עליהם ר' אהרן זן יוסף הקדאי
בספרו הנזכר בראשית ל"ג י"ג. וכן השיג (כ"י ק"ג ז') על האומרים בחפלה
והזכר היו' צמלאפוס השיג' צמלא והזכר צמקן והזכר וי"ו שואית שי"ן שרקה
ובית שואית והזכר דבריו ר' אליהו בחור בנימוקיו לשם שנה ור' שמואל קופר
בהערותיו לשם השיר אשר צמקן כ' מהלך שזילי הדעה לר' משה קומי. וכוותיו
שיג' על האומרים ערומים צמולם צמקום קצון ולהיפך יכולים צמלאפוס
צמקום חולם ואלה דבריו (כ"י ק"ד א'): ועודים האומרים בצרכות חלבים ערומים
צמולם לפי שאלה המזרות לא תחללפוס מן הכנדים לקלים ולא מן הקלים לכנדים
כי הכנדים פסיכי וי"ו וסם נצלות נצמות הלוג'ד ולאשר לא יתכן מן קרוב
קרובים נדגוש וצבור כן לא יתכן לווד מן הדומים לדומים צמולם
יכול צמקל גדול ולכנים יכולים צמקל גדולים והאומר יכולים צמקל עושה ע"כ.
גם לא נכון צמקין נוסח האומרים בחפלה והמקין דרומים חמור ח"ל
(כ"י ק"ג ז'): והכנה בני חם עשנו צמולות הפחית אשר לא הכירו דרך האמת
ולא ידעו בחור צמול צמקל צמקל צמקל [א"ל כן קהל לפעלים העומדים] כמו
עוזרים [א"ל כן קהל לפעלים היוצאים] כמו האומר בחפלה ונקיץ דרומים. כי
כל הקין נקיץ צמקל כלם נודדים ומי יתן והיו ונקיים עשנכם בראותם כי
כלם נודדים . . . ואין השכם צין עורה והקלה כי שיהם נודדים אין
העור יעיר ונעיר . . . ואם תאמר למה לא נאמר מן הקין הקין לאמר,
הרי נחצבר כי שמי לשונות הם אחת צמקין שחול עלתו היפן ואחת צמקין. אותן
כמו שגמלאו שמי לשונות נלשון שמי והשקלה כי השוה הוא השוה ויש או יין
והמשקה הוא המשקה שנותן לו לשחות ולא תוכל להחליף אותם לאמר נלשון שמה
השמי אלא השקני ולא נשתה אלא נשקה ולא תאמר שקל שקית צמקום
שמה . . . הרי שמי לשונות . . . ועוד שניה טועים שגומרים
דרומים כמו שטועים צמקין כי דרומים אין צמקין כי אם נדרומים נדרומי על פני
מה לך נדרם . . . וטעה האומר שם צמקין לעיך כדום חלשון חדרמה
כי ענינו כדום צמק ע"כ. וכבר הניד לנו צמק הכד"ק כי דרומה חפס ר' יוסף
גם מפורסם גדול (הוא הכד"ק משה ק' עזרא) צמקו הקיטוני רעיוני ואישוני נדרמים
והכד"ק השיע עליו (מכלול ד"ק ויניחם כ"ה ז'). עוד חמם (כ"י ק"ג ז') על
חמם מקור צין המגולת בחלמוד והנקבלת ע"ם צמלא והכד"ק צמקין כאלו הוא
צינוני שפול ונניין שפול הכד"ק ושכמו קנה ואלמה השכם קנה וסגין הוא הפעיל
והוא צינוני שפול ודיוני מקיטין הסקן בחיבך או שפול ודיוני ונקיטין הכ"ם שרקה
והכד"ק פחומם והזכר דבריו הכד"ר שמואל קופר בהערותיו לם' מהלך בחפלה
לפעלי הכפל והכד"ר לוי דוקטם בפרסו המוכר 125. גם צמקושו על חשלי

חפץ זה הפייט שאלמר בני כמון טעמה: ויוסף על אחיו הו' יא דבה, כי המוליד דבה הוא מדבר שפת שקר ויוסף היה רק המוליד דבה אחיו כי אלה צפוי, וכבר הביא דבריו ר' לוי דוקא (אריענט 1850 לז"ל 23 דף 356), וכן השיג שם על ר' משה הכהן גיקעליא מתרגם ספרי ר' יהודה חיוג בקראו לפעלים היוולדים בשם ונתעזרים ואין זה כ"ל ל' עזרה חפץ, וגם דבריו אלה הביא החכם המ' (שם לז"ל 24 דף 376), וכמוהו חפץ זה הפייט האומר: לוי יבנה לענות, כי יגע לבדול חללות בשם כי נולת לענות (למ"ד פתוחה ועי"ן נח"ס) המולדת צמולי צסקוק לב לדיק יבנה לענות הוא הקצון מן ראש ולענה ואינו כן כי יהיה דינו, למ"ד שולית ועי"ן קנוול, וגם דבריו אלה הביא החכם המזכר (שם דף 379), ולהיפך הילל את ר' משה בן עזרא בשתמושו נולת מרס נקשרה עם את בלגד ולא עם את פיו ותפסוהו על זה והוא הכזה כי מולד כמוהו צוקרא כאשר קשר לנו כל"ד בתולדות ר' משה בן עזרא (דף 17 ע"ש בהערה ודוק היעזר וזכר הדברים שם כי ערבנם המוליד לאור). ודי צוה להראות שקידותו ומרירותו של ר' יוסף קנאני חיד טרם ויגע להוליד הדברים לעומתם ולהסיר כל מושול בלשון וכל שגיאה מפי אנשי דורו.

הן אמת כי אם גם נחזיק טובה לאיש בעצור התאוננו להתאים את חק הלשון כאשר נחלצנו מתוך ספרי הקדש עם הלשונות הסגורות בספרי התלמוד וצפי לומדיהם, בכל זאת לא נכחד כי לפעמים ירה את המלי וכן העברה ולהלכה, כי כלל גדול יסוד קדמוניו כי ל' מורה למד ול' חכמים למד ומוקי הלשון נשתנו בדעות הימים ונפרט חקי הכנה האלות ואין רשות צידינו לחוק ולשנות כל המולד אשר נראה כזר צעירי המדקדק האסור בכזלי חוק הלשון כפי אשר מולדו מושל בעת שבת אבותינו על ארצנו או כפי המונעא הכהוג צניקוד ספרי הקדש כפי אשר הם צידינו. חיד פה הנוקם להעמיק בדרוש הזה, אך על אחת ושמים אעיר פה כי הוא נכבד צעירי וראוי ונכון הוא לגלות על זה אזני החוקרים למען ישימו ויעייבם זו. כבר נודע כי הביא לנו איש עברי והוא קראי ושמו הסוד הוא אצ"ן רש"ף ר"ל אברהם בן ר' שמואל פדכוויץ (זכרה לו אלהיו לטובה) מולדך הכוזבים ספרי המקרא הנכתבים צקוף המלה השניעה לאלף המיושני וזהם נשתנו הנקודות והטעמים ואשר מולדו בספרינו ולא בלגד הלכות ומחלפות ונוקם מושבן כי גם דרכי הניקוד ומקומותיו ומשונים הם במה דברים מדרכי הניקוד בספרינו, והנה לבגד עינינו ס' חזקוק כפי הניקוד הישן הוא גם סוף מולאכי ולחיה פקוקים וס' ישעיה וצידי גם חיה פקוקים וס' דברים וכבר רמזתי עליהם בספרי פרשנחת דף י"א והעירתי שם כי צניקוד הישן הזה מולדו חוק ולא יעצור כי ערך הכגול אל הפתח הוא כערך התנועה התנופה הנקראת צמורה אל התנועה הרחבה הנקראת צומחן וצמעות קול, ועל כן בכל מקום

אשר יצא בנקודתו פתח הנקרא צמורה נמצא קבול בנקוד היסן ולהיפך כל קבול
 הנקרא צמורה ישתנה גם לפתח, על כן כל אית"ן וצינוני פועל בהפעיל אשר
 אנתנו גולילו בפתח, ונקדו בניקוד היסן הלזה בקבול כמו תחלני (פנקוק ח' ג')
 סח"ו בקבול, מכתיר (סס ד') הנודע ומוכר (סס ז') הנומ"ן בקבול וכן
 וילה זעירא בפתח הנוקפת כמו על ועד ולא תויד בקבול, וכמוהו כל וילות כאלה
 אשר הפתח נקרא צמורה כמו שנתח יקדחו (סס ח' י"ג) ונכתבו (סס ט"ו)
 ונשנתח חוכתחי (סס ז' ח') וכדועה הכנה. ולהיפך כל קבול המועד כמו הקבול
 הראשון צושקל פעל הנקרא אללנו צשש נקודות או כל כינוי כס כן וכל כינוי יך
 הוא כינוי יחיד הנוכח אל דנים וכל קוף פעולה ננמי לג"ד ה"א הנומק אללנו
 בקבול וכדועה בולס יצאו שם בפתח כי העשם עליהם כמו ללנה (נ"ו פתוחה)
 ציניכס (כ"ק פתוחה) ארץ לרשת ונונו (מ"ס פתוחה) ערצ כגשר פניכס (ה"א
 פתוחה) ולנפס ימיס (פ"א וי"ד שניה פתוחות) ודנים כמורס ינלס הדורס.
 אך יעמוד הפתח צנוקונו אס גם לינו ונעמד צעש אס יצא אחריו ח"ס או
 דגש, ויש עוד כללים היונלים לנו ונהדיוק הנכון ולין מה הנקוס לעמוד עליהם
 ואך הכלל הגדול הוא החוק אשר ערכתי למשפט כי לפתח הכך צמורה קבול
 יקרא ולקבול העמוד כצדו פתח יקרא. וזה דבר הנוקדים הראשונים האנוריס
 פתח קטן צנוקס קבול כי ערכו כאשר אמרנו אל הפתח בערך מנועה קטנה אל
 הגולה. ועוד אחת נמצאו והוא נלמד עם המדובר עד הנה והוא כי הצרת השוא
 אשר תמיד צפי הנדקקים הראשונים קרובה אל הפתח עוד תקצר אל הצרתה
 צהיות נקוונה אלל אחת מלוחיות הגרון כס להח"ע, ובעלי הניקוד קיינו את
 ההצרה הזאת בקרובה עוד יותר אל הפתח בהיצרם עוד פתח אלל השוא ונקרא שמו
 חטף פתח והנה הוא פתח חטוף ר"ל נקרא צמורה. והפתח הקל הזה גם הוא אלל
 בעלי הניקוד היסן הזה כפי משפטם קבול וכנה נמצא אחרים תמיד בנקודת קבול כמו
 אשר חנקוק תלוינו ויעצר הלוה וכדועה מלוחיות הגרון האלה מנוקדים בקבול, והוא
 גם דרך לשון סורי לנקד האלף הנה כדלש המיצה צלי מנועה בקבול או צלרי כי
 אין הצדל ציניכס צלשון סורי. וכי משמור צלנך כללי הניקוד היסן האלה מדע
 ומשכיל מולל דבר ההצרה השגורה צפינו צלשון תלמוד הכשר הקטר הספק הקדש
 וכדועה סח"א בקבול והוא נקור ון ההפעיל ובהפך לשם ודיוו לפי חקי הניקוד
 הכסוב צינינו לפתוח סח"א ויצא מנדקק ויאמר אין זה כ"א טעות המוני צפי
 האנשים, ובאמת ההצרה ההיא היא כפי הניקוד היסן אשר נשאר משה אל פה
 צמלות האלה אשר לא נמצאו בפתחי קדש ולא נשתנה נקודם ככתב ולא נשתנה
 הצרתם צפה כי האשקל הזה הוא מושקל הפעל אינו מלוי צושקלי השמות בפתחי
 הקדש והוא רק מושקל תלמודי על כן נשתנה הצרתו כאשר היתה מוקדס ולא נעשה
 בו יד המדקקים האחרים. ואם תאמר עוד ויני הניד לך כי ההצרה השגורה

צמי אשני דורנו היא הצרה ישנה הלא אהמנו עם מפורד ומפורד וגלנו מארץ אל
ארץ ונשתמש בכתב והלשון וני יאמר לך כי נשאלה הצרת העולות צפה כציוני
קדם? על זה אשיבך ענין קורא משכיל ואקוה כי ייטבו דברי צעירך. א' הן
באמת יפלא כי בכל הארצות יסכימו האנשים על שבוס כזה בלי פחד וצלי מחלוקת,
הכי ניקוד כזה אם אין לו יסוד ולא משען יהיה לגור חזק צין האנשים יצטחו צו
ולא יסורו ונונו, בודאי לא צונקרה נפל הדבר ב"א לז כל משכיל וכריחו לאור
יש ונקוד לא אבזז לדבר. ב' העד על ההצרה הזאת גם ציוני קדם הוא כי צונשקל
הזה הוא משקל הפעל ימול לרוב הס"א הנוקד צפוא אם הפועל מוספ"נ כונו מן
קצר נקב נקף יאמרו חסר הסק הקף ולרוב צפרנו צכ"י הישנים נמלא אז הוולס
ציו"ד אחרי הס"א כל' סימך היסק היקף וכדוונס וסיו"ד הזה הוא הנקרא אם
הקריאה לפסוק כי הצרת האות הקודם צמירק או צגול או צגרי, ואם ההצרה
צפתח וס"א צ"ד עם הפתח תחת הס"א, על כורסך ציו"ד מנוקד צגול וצא ציו"ד
להורות עליו. ואם תאמר והלא אחת צענוך אונת כי גם צנקוד סימן הפתח
הנקרא צונקולס אם יבוא אחרי דגש אז קיונו פתח א"כ גם סה צמקרים אשר
ידגשו הנקוד צפתח גם לפי כללי הנקוד הזה? גם על זה אשיבך, לא כי הנושקל
הזה הוא הפעל שמו משפטו התמיד ליות הס"א צגול ונשאלה גם צמקרים
כונו צמלויים ולא תשוב לעולם פתח כי כן דינו. ג' ואם לנך עוד מפקפק ותשוב
לאמר וני יעיד היום על הצרת העולות הנושוללות ונקודות איה היו ציוני קדם, אולי
צונאות האחרונות נשתצפה ונתחזק סונגה הכע הזה צמי עלני לשון כלשר מאלו
כזה וכו', ואמות הקריאה האלה אשר אונת וני ישפן עליהן וכי קפרי התלמוד
ספר תורה ונגה הם אשר השגיתו עליו ונונו כל ספר ויחיר אין זאת כ"א השערה
חלויים צעברה? עוד אציב לך עדים נאמנים כי גם לפני שש ושצנע מאלות שנה
ויוחר כצר היתה הצרת הנושקל הזה ככה צמי הקופרים והסכמים גם צין אחינו
הספרדים אשר דקדקו על לשונם וננעלס. העד הראשון כ"י אשר נכתב שנה
חס"נ לא וסוף צידו ידידי הסכה הכ"ר שד"ל (וכנר דצר עליו צספרו צית האולר)
וצחוכו נכללו גם השגות דונס על רס"ג וצמוך הסגותיו אלה כ' דונס ח"ל: ועוד
פחד (כל' רבינו סעדיה) צגד (צראשית ל' י"א) צא הסגיד ונתצבר וכו' והוא
השיג עליו כי עשה ונלל גד כאלו הוא הפעיל, ונקוד מלת הסגיד צמי נדויין הוא
כן צכ"י ואין זה כ"א הצרתו (לפי מנעט הספרדים אשר לא יתלקו צין לרי לצגול)
כי לפי דקדוק לשון העצרי סיה ל"ל הס"א צפתח. העד השני הוא כ' שס עוב צר
אצרהם צעל מנגל עז וסוף מסיק לפי תונו צנ"ע על מ"ח להרנ"בס ה' שצח
פיו"ר ה"ט ח"ל: מחדך דצרי (כ"ל של הרא"ד) נכאס שגורס שכתצרו צלא ציו"ד
צין השי"ן והר"ש ונקד השי"ן וס"א כל אסד צקמץ קסן (כ"ל
צגרי) וכו' וכו' א"כ הנה לך שני עדים נאמנים כי גם לפני שש ושצנע מאלות שנה

היתה הקריאה היום דבר חשוב בין אחינו הקשרדים ונוי יאמר כי כל זה נשל
 במקרה? אין זה כ"ל נקוד ישן אשר עמד על עוקונו צוללות חלמודיות ככלתי
 מוללות במקרה ולא שם לב נקוד ונודקדק עליהן לשנות הקריאה הישנה כפי החקים
 המדעים אשר הלינו המנקדים האחרונים. — והוא גם הוא הדבר צעמנו צמ"ס
 אשר קראו לו הכתובים קבול ומלא גם כזאת צלילה ונלות אשר לא נמלאו במקרה
 ומלויים בפקרי החלמוד בלצד וכן נולות איברים ואינוונים הקבוצ מן אשר ואמור
 (צינוני פעול) וגם להן אם הקריאה יוד וההצבה צינינו נועה עוד יוחר לארי
 ועמדות המוקרים על הדבר ראו כן תוהו ויש אשר ללל צוים אדירים והעלה חרם
 צידו. וגם פה יעיד דונט על ההצבה הישנה הזאת אם גם דהא אותה בלמוד בחוף
 השמותיו המוכרות וז"ל: ואני אומר כי קבוצ אשר איברים ואי לו כס אונוריס
 איברים ע"כ וכן מולל לר' שלום בן גצירול בראש אזכרותיו אשר נמשקלן יחד
 וארבע חנועות מוללותו אומר: במקרה איברים וז"ל האלף ונחנעו צמנועה לא
 חטוף בשול. וגם ההצבה הזאת היא נקשרה עם הניקוד הישן הזה לקראו כל
 מ"ס קבול או לרי ושינו אותו מ"כ במקרה והשאינווה על נחכונתו צוללות הנמוללות
 רק בחלמוד ע"כ להם ערך הכ"ר סי"ר את ולינו נגד הדעה הזאת ועצן למה לא
 נמלא גם איברים אנשים אצלים וכדונס ביו"ד אחרי אל"ף ונאמר לו על כי הנולות
 האלה מוללות גם במקרה והכנילו בכן כפי הנקוד המדע צמ"ס וז"ל אין מקום
 ליו"ד אם הקריאה לא כן צוללות השתיים המוכרות (ויש עוד כמוהו צמ"ס) ובפרט
 (בחגוויים) אשר ישמחו בכן רק צעלי החלמוד אותן הניחו כפי הצבת הנקוד
 הישן. (*) ודי בזה לעת עתה להכרות כמה יקרה מוללות הנכבדה אשר הוציל לנו
 האיש אב"ן רש"ף וכן הנקוד הישן אשר לא ידעו וננוו המדקדקים המהצוננים
 נמקי הלשון. (**)

(*) ומה מולל לר' יונת בפרטו הרקעה דף קכ"ד דברים קשי הצבה וגם הם נכחים ומיישים
 את דבריו, והוא כי אחרי העירו שם כי מולל מלה אבל המוקד צמנש נקודות גם במקרה אשר
 האל"ף בקען והבית צלרי במלה אבל מלרים (נראשית ב' י"א) וכי המלה הזאת במקרה הוכר
 גם במקרה לא נשתנה ובשאר האל"ף קמון אינו חטוף בשול הוקף לאחר ח"ל: ולשון החלמוד
 הלשון הזה ר"ל אבל מלרים צלתי המויתרה גם כן בגירסת הסמי אכלנו צמחשטור אצליו (ח"ק
 י"א) ע"כ והמולל לאור נקד מלה אצליו האל"ף בקען, ולי נראה ש' ונאמר ל' יונת כי גם צל'
 החלמוד יאמרו מלה אצליו צל' שני הנקוד אם גם הוא נקוד ר"ל צנציו ונמלא עם כינוי ונאמרו
 אצליו האל"ף בלרי ולא צמ"ס כחשטור ויהיוקו צלרי כאשר הוא ציחה נכדו, והוא הדבר אשר
 דברנו כי קראו לרי או קבול במקום חטף סתם.

(**) חנצ'ה מה שהעירתי כבר בקללה על ענין הנקוד הזה בפקרי משהנחל עוד הצלחה
 הערות אחרות עליו צמחצרת השיעיה לכנס מחד להר"ר שניאור זקס אשר חלל נקדוב, ירשן
 הקורא נשם. — ומה המוקד להודיע אובני המחקר כי דאיתי את כתבי האיש אב"ן רש"ף אשר
 כתב על מוקדו ועל השתלמותו מולל קשרים יקרים ישימים ועל הפלחה אשר מוללתו ואין צלחה

נשנז אל ר' יוסף ואלמר כי דבריו דקדוק הלא הנה כחונים על ספרו
 ס' הזכרון אשר ישנו בכ"י בזהו נתי גנזי ספרים וגם צווינק, ויהי מדך ר'
 יוסף לנחת ספריו בשם אשר השתמשו בו כבר כחצי הקדש עם וולת ספר, ובעצור
 כי כבר נכתב ספר זכרון לפניו (סוף וולאכי) על כן גם הוא קרא את ספרו כן.
 וכנראה חזר עוד נוספות על ס' הזה ויקרא את שוין חזר הל קט והציאו
 הכד"ק שובלולו (דו"ק קס"ז ח') ובשרשו ש' עבר. וזכר ס' הזה האחרון לא
 מלאמי עוד אלל עמדה אחר אך צם' הזכרון השתמשו המדקדקים ויזכירו את
 שוין בכבוד כמו צעל ס' דקדוקי רש"י והכ"ל אצרהם דלגוש בסקרו ומקנה אצרה
 והכ"ל אליהו הצמור צימיוקיו לעכלול ולשרשים ור' שחסי קוסר צימיוקיו לנהלך
 ור' שלמה ידידיה מרלי בשער המלךין בסקרו ונחת ש' וצימיו הכ"ל ליצ דוקעם
 גם המוליא לאור ומחדש את ס' השרשים לכד"ק. גם הוא הזכיר כס וכה את
 המדקדקים הראשונים אשר ספריהם היו לו לעינים, הלא הנה: מנחם (בן
 סדוק), המורה הדול ר' יהודה בן חיוג, רבינו שמואל הכנ"ד,
 ר' שלמה אצן בצירול, ר' יונה או מרון בן גאנח, ר' יוסק
 לוי. הוא צלי סקס המעתיק שרשי ר' יונה אל ל' עברי צעל ס' המקור ואלוי גם
 המוסר אשר הניא לנו הכ"ל ליצ דוקעם כנה ושריו שירי הדויות והמדקדק,
 ר' אצרהם. בן קציל. כאשר נכתב שוין בכ"י מיינכן וכסי עדות הכוונת די
 דומי בן קציל וכסי השערהו אשר ערכתי כבר בסקרי על דיואן ר' יהודה הלוי. הוא
 הכר ר' אצרהם בן מליר בן קציל אשר על זארייו שס' ר' נחש בן עזרא עינן
 שירי וגם ר' יהודה הלוי נשא את שמו על שחיו, ועוד (ר' שלמה) צעל ס' הסר חון.
 ונלד אלל אשר הזכר שוין בחוך ס' הזכרון מלאמי עוד בשאר ספריו: ר'
 סעדיה גאון, המהרשם ספרי חיוג הוא ר' נחש כהן בן גיקעליא,
 ר' אצרהם בן עזרא גם הוא ומרגם הספרים האלה, ר' יעקב הרשמי
 הוא רבנו חס המכריע בין מנחם ודונס, עוד הזכיר את תלמידו ר' יוסף בן

ובתנה נשא את העול הזה על זארו והשתחמתי על המהרה. והא כך היה שכתב בשנת ח"ל אל
 זארו ודעו המנוח הכ"ר בלאל שטעין זיל בלעשקא וזל: ידעו כל ישראל שאין כחי עשה כחתי
 אז ולא כיונים הראשונים אזי עשה לביה ישראל כי מיום התחביו עוין חבנו כלף אחנה יום
 רבים לא יוכלו לנחמה וכו' וברית האמה והטלום לא חנוט לעולם ברה לי אלהים לצ עמור ודוח
 מדשם רוח כוון לדעש עוב לבל ישלל רבים וקראים לחש ולבקב צמחדים ונוצחקים קדמוניות
 סבמי ישראל וחלילו צירושלם ודוושק וצמלרים ובגבל הניי הניי ווון לנסוע אס ושלחמי הברה
 שחתי הושיה עם איש חכם אשר כוון לדעש ולבקב ולחשם (ע"ד יענתי ולא מלאמי אל חשמן)
 קדמוניות יסודן משה ובנוח ושרי דברי חפן חזרי קדמוני רבים וקראים בכ"י חלוי מלא חושל
 כלל והיו שני העלים לחמדים ציר וסיונו לעם אחד כי רבה שבעה לה נשמו, ואס שגיח חלמים
 בנה שדמם מרה ונחת ורומם ור"ב. ע"כ דבריו המענינים וני ימן וזארו דבריו וכתבו על סני חון
 כי האיש השוין שמוענים וקריס כ"י. ימים וחר לא יע איש ונהם ולא הכיר את שוין בעלומם.

זכרם משלי ה' ט' וכן דבריו: ושנותין לאזכרי פי' החלמיד ר' יוסף בן זכר
ושנותין מה שכתב בכל שנותין ומה שיגיעה וטוב פירש ע"כ, עוד שם ל' ז':
ור' יוסף בן זכר חלומידי פיר' ונלך אלקום עונו לא יכול אדם לקום כנגדו
ע"כ. ובכך אמרו כי בן זכר היה רופא קשרדי וסוף צעל ס' טעושים
וידויה ה"ם שטיינמיינר כתב עליו באיניקלופדיה הגדולה (חלק ב' מנחת ל' א'
דף 93 והבאים). * — עוד נוולאסו אומר למשלי ו' ו' וכו' כדברים האלה:
לך אל נולס עלל ואל תהי עלל רחם צדים קלה ומנחם ולמד דרכיה, אשר אין
לה קלין וסוף מנחם תלל לצקש נחיתם בזמן שידעת שמונחיה מלויין, הנה
דרכ אחד, וסוף אחר ר' צרכים אמרו אנשי הכונה כי לא תעשה טל ונמר
ויביעם מונחיה (אולי ל' למונחיה או וחגיג ונ') ע"כ וסולות האלה מן נולס
"כי" והלאה הן מונחיה בכ"י לרמז כי הן הן דברי ר' צרכים, ובהם כל קודם
ישער בהשקפה ראשונה כי הציג פה דברי ר' צרכים דר נערגלי הנקדן צעל ס'
משלי שועלים אך לא מנחם כדברים האלה בכל הספר הזה ויכול להיות כי הוא
בספר אחר לכ' צרכים הנקדן אשר חזר עוד ספרי מוסר וצלי ספק הציג משלים
לסוף דבריו, אך גם הזמן מתנגד אם גם באמת אין להחליט על זמן ר' צרכים
הנקדן הזה. וכחוק צעני לאמר כי הדברים הם הוספת מנחם, ואשר יראה כ"י
אחר הוא יכריע בנוני היום הנכריע כי דברי ר' אשר דר ננחם הנמלסם בכ"י
בדליאלי למשלי כ"ד י' והציגם ה"ל ליד דוקטם (אריענט 1850 לז"ל 25 דף
390) הם הוספה כי לא נולסו בכ"י מיינן.

נפן נל אל ביאורי כתבי הקדש אשר חזר ר' יוסף קנחני וגם הם
נכדים ויקרים נולד, אך גם הם כונה מהם נאצדו וכונה נשכח כמנע זכרם. כפי
המודע היה ר' יוסף הראשון אשר החל בארץ שרובינא לקהל הדקד וזהרים נס
ללכת בעקבות הספט, כי לפניו היו הם דרשנים כמו ר' מנחם הדקדן צעיר נכדונה
ור' יהודה בן מנחם הדקדן נעיר עולוסא (** אשר הלכו בדקד הדקש והנולסו

(*) ודע כי הדמ'ם העיר הם כי לא נולס בכ"י בדליאלי למשלי ה' ע' נוכר הם החלומידי הזה
ועל דבר משלי ל' ל' לא העיר כי לא ידע מונחו, אך כתב שם עוד כי הכ"י הדליאלי הזה הוא
נשחק בתיים אחרונים וסוף בהבליח הקלור אשר מונחו ל' כי נקללו דו דברי המסנר וע"פ אין
למקור עליו נוד דברי כ"י מיינן סברורים.

(**) בכך דבריה בלי צפארי נעיר נעונים והוספתו בפשרי שרשמהא צתקל אשכנזי צהערה
לדף 11 ורמזיהם הם גם על הדברים הנמלסם על שוין צפ' מוסר כ"י ונחה לערכה הדברים
לעיניך בלשונם. בפי' מוסר כ"י כתב ר' קרא על פיוט שופן עומק וכו' ח"ל. צם חקשם יחזותיה.
זשה ויחד הים לך על חזק של החפלה סוף חזק. . . אשר להם הקב"ה לשרחל היו
מזכירין לפני אלה העולם בראש השנה שאין להם יחד הקועה להחלות באכזבה אלות. . .
והיה שבתהך חן כשהמנו מנחם בלח וספחה ונעמה צהצרה אלות בראש השנה ושנה עד ה' אלהים
וגו' ובקיה אח לאחך אח עוניך בכ' אם רחן ס' אח נולס צמות לין וגו' ס' י' אחי אלה ר' מנחם

ונדרשנים חדשים, ורק בארץ לרפת הנשונות היו ונאמרים הורדים אל עומק הפשט וחקרו עד תכליתו הלל הנה ר' מנחם בן חלבו, ר' שלום בר יצחק נודע ביהודה ובירושלם גדול שמו בשם רש"י, ר' יוסף בן ר' שמועון קהל בן אחי ר' מנחם, ר' שמואל בן מאיר הנודע בשם רש"ס, ר' יעקב אחיו איש חם ור' יוסף זכור שור, שני האחרונים בני דורו של ר' יוסף קנחמי. אולם וכל אלה לא נמנעו זכר צמח קנחמי, שם הדרשנים בני ארצו לא נשא על שפתיו כי חק מדרכיהם, ואח הפשטנים הרפתנים לא ידעו כאשר גם בן דורו הספרדי הראשון הלוי צעל ק' הקצלה לא ידעם, לא ידעו את מנחם ואת שלום ואת שמואל לא קראו בשם ולא הכירו את יוסף בן שמועון ואת יוסף זכור שור רק אחד היה יעקב אשר שמו ותכליתו פלג ציוני לנחמקים וכבודו הגיע עד אז, אותו זכר ר' יוסף קנחמי בשם ר' יעקב לרפתו ולא את הכרעתו בין מנחם ודונש גם שמוע את שמועו הראשון הלוי, ולא יכלו צעיון כי קשרי הנפדשים הגדולים האלה לא הגיעו אז אל אנשי פרובינציה וספרד כי הלא גם בדור אחרי ר' יוסף קנחמי בנו הרב"ק לא ידע מנחמי אנשי לרפת זולת פירוש רש"י והוא מדרשו לסוכה כל אשר נעשה לפניו ולא יסחה פיו על הגדולים האלה, אין זאת כ"א על אשר לא ידעם ולא ראה את ספריהם. (*) וילך יוסף בדרכי הספרדים אנשי ארץ ונולדו אשר נגזר עליו (או על אחיו) לעזבה אך לא נמר בדרכי הפילוסופיה אם גם ידע אותה והכיר דרכי הטבע ונגלו לפניו ומכלי השמים נחמם התבונה, אולם לא שם עליהם מוקדות פירוש כי אם נמר צמח הפשט נצטרך את דברי הכוזב כפי קשר הענין. בפירוש המלות לא מוסק בלשון ארנו ולשון ערבי כי אם קרצן לגלות מנפשו הלשון העברית ובפירוש הענין ירה אל המטרה הכוונה בקולר וולין. יכאז כל לב מושלם כי לא נחשטו ספריו, כי הוא הראשון אשר הורה דרך בארץ פרובינציה דרך ניומדה מחוקק מנשי הקלות, הקלה האחד הוא להשליך ולהחלים דברי המוקד עם הקירה עמוקה השואבת ניומיה ומאורות חכמה זרה בלי להבדיל בין התבונה המושגתה לספרי הקדש ובין טבע התבונה הערכות בתוך ספרי החוקרים היונים, ולא הקלה היה נעו רוב משרטי התורה הספרדים, והקלה האחר הוא (אם נדבר מנופדשים ולא מדרשנים) דרך העליונים לחנום בלי דעת גם ספרי התבונות והנשענים רק על הסכל הפשוט המנועט צמחם והוא דרך חכמי לרפת. אך ר' יוסף קנחמי הוא ובניו וכן

בן חלבו משמו של ר' יהודה בר' משה הדרשן ז"ל ע"כ בכ"י פאנחא וכדברים האלה מואחי גם בכ"י מיינכן ס' 346 רק נשמו שם האב בשגגה הועתיק, ועוד בכ"י מיינכן הלוח ח"ל: הוי מורחא ומנחלה העיר היונה, ר' יהודה הדרשן נודעו כן הוי על ישראל שאילו הייתה מורחא מוקצלת מורחא של מוקוס ב"ח הית' נמנעו כמו העיר היונה העיר שנימא עליה יונה בן אחימי היא יונה שקבלה מורחא ומורה למנוע ובכך נתייבשה ע"כ. ואחז חוכל ג"כ לשמוע על קניון דרשוה ר' יהודה הדרשן הזה.

(*) ברנתי הענין הזה צומחנה השוניית לברס המד אשר להר"ר שניאור זקס דף 47 וכו'.

בני נפשחת חיצון (אם גם צאופן אחר) והרצת מלאשי פרוניגה אשר הלכו
 אחריהם עינם ונשטטת בכל עבר למדו ונכל אדם כאשר חלקטנה הדבורים ונלי
 הפרחים ויהי לרצם בחור ונעיהם כן לקטו אוכל הציאורו ונחחק ויעשוהו לחבשיל
 מוכן לכל אדם, לא מקרב לרם הולילו ונלים כי אם לנמדו את אשר למדו אך
 בקדר נכון ובנחיה מושכלת, וילוח לקרוא את שום מלומדים כאשר יאמר
 האשכנזי: *Gelehrte*. כן דרך ר' יוסף והוא עם הראשונים מונה אשר החלו
 לדרוך זה.

ספריו פסירוש הנקרא דנו ונאעט שם עינו על כל ספרי חכ"ך. הוא שם
 חוכת אלהים ופירוש ויקרא את פירושו כפי דרכו לכתוב את שם ספריו שם
 נמלא כבר צוקרא עם נולת ספר: ספר חורב, אך שמו מזכר וספר אבד
 ודק לקוטים ונונו צאו אלינו ב"י די קומי סי' 166, וגם בנו דר"ק ור' יעקב
 בעל הטובים הציאו כה וכה את דבריו. — הוא פירש את ספרי הנביאים ויקרא
 את שם הפירוש ספר הנקמה (ימני ל"צ י"ח) אך כנראה הוא השם הכללי
 לכל הנביאים וגם שם ספרו לפירושם על הנביאים הראשונים והשם הפרטי לפי
 נביאים אחרונים הוא ספר הגלוי (ימני שם) והוא כמו חלק שני לס'
 הנקמה. השם הזה יודיע לנו ר' יוסף צעמנו שחי פעונים צפירותו לס' משלי,
 הלא כה דבריו למשלי ח' ר': להצין משל ונליה, המשל כמו אוחס ומשלים שנואלו
 בכתובים שאינם מושגוען ויש להם ונליה כמו הלך הלכו העלים למשוח עליהם
 ונלך וכמו שני אשמים היו צעיר אחת שהכתוב אינו ממשמעו כי ונליה יש לו על
 אשר דבר עליו הכתוב על זה אשר משל ונליה, ודרך משל ונליה להצונן איך
 תפירש כאשר פירשתי צקסר הנקמה פפירשתי צו פירוש
 נביאים ע"כ ואלה דבריו למשלי ב' כ"ו: ובצד פירשתי מה הוא ספר ומה
 הוא אמת צקסר הזה וצקסר פי' איוב וצקסר הנקמה צענין רחצ הזרחה
 ע"כ ולא זכר הרד"ק את השם הזה אם גם הרצה יציא את פירושיו אציו על נביאים.
 את שם ס' הגלוי גם אחר זכר ר' יוסף צעמנו פפירושו למשלי ד' ונקונות
 ונאכרעתם אין הכרע על ענין הספר, ואלה הם: א' למשלי ח' כ"צ: עד מתי
 פתאים, ב' חוג אורח תאבדו ונצנין קל ויהי דין התי"ו צקגול וכן האל"ף צקקל
 יחדו כלפזר ור' יונה בן גאנח אומר כי דין התי"ו צבוא כאשר היה אך האל"ף
 שהיה צלרי היה דינה צפת צקקל תדבר השגח ואמר כי בזה חלוק צתנועה אמת
 אך צדעת חוג חלוק צ' תנועות ויפה אומר צם' שצעים של ר' מרדכי ג' גאנח
 גזרכו עליו צם' הגלוי הנקרא (!) שהוא מן הכבד ע"מ תדברו תשכרו
 כל' תחצרו (ג"ל תחצרו) הפתיות לאמרים וכאשר לא יכלנו להדגים ה"ל תספכה
 תנועת האל"ף לקנץ ספק (ג"ל קנן) שהוא תחת התי"ו עומד להעיר עליו וכן

כ' נמסר בן שבעין ומסקייכם צפירושו כ"י לירמיה ויחזקאל כאשר הביא כ"ל
 דוקטם על שמו (אריענט 1847 לז"ל 33 ושם 1848 לז"ל 14) לירמיה ח' י"ח
 וב"ג ל"ו וליחזקאל כ"ז י"א (גם צעל ס' נכור המור פסנת צשלח ונזכירו) לא
 נודע לנו מודצרו ולא נמלא כ"י הכולל פירושיו. אמרו רשומי הספרים כי נמלא
 פירושו לירמיה צאור הספרים בקאלקסרוי והוא ירושת החכם הגדול הגולרי
 יוחנן רייכלין אשר הפיץ קרני אור צין צני עמו על הסכמה היונית והעצמית צנתי
 המאה השלישית לאלף הששי והוא הנלחם גם צעד ספרי הרצנים נגד המעפילים
 שוכני חשך וערפל האוונרים עכו עד היסוד צה, זכרה לו אלהינו לטובה.
 ואני מאהבתי את ר' יוסף קנמי שאלתי את פי הרצ דקאלקסרוי הר"ר צניעין
 ויילשטעטער ויאלף האיש למלחמת את צקשתי ויחפש וינמלא וזה חוכן תשובתו ויירם
 אסרו חג דפסק חר"ג כי נמלא סם כ"י ועליו ס' 63 נמלא על גבו וייד הסכם
 רייכלין כי הוא קנה את הפירוש הזה אשר לר' יוסף קנמי על ירמיה צשנת בר"ח
 והכ"י נחמיל צזה הלשון: צקיעתא דשמיא אכתוב פי' ספר ירמיה מר' יוסף קנמי
 ז"ל דצרי ירמיה וכו' חלקי' זה היה חלקי' בן שפן הכנן שומל הספר צנימי ירמיה
 ותחלת נבואתו היתה י"ג שנה לנולדו ועדין לא שצ יאשי' ויהורם נרעתם עד י"א
 (ל"ל י"ח) שנה לנולדו כשנמלא ספר וכו' ע"כ וצקופו נמלא צזה הלשון: ואזרחתו
 ח' וסירותיה וכן צלשון כ"ל סקורין לסעודה שירותא וכשנשא חויל מורוך את
 ראש יהויכין לרה יהויכין והציאו לו עפר ואצנים מל' וצנה צית הכנסת נקדש
 נעטו כדי למחות שם לדקת השם לקיים מה של' כי לרו עצדיק את אצניה ואת
 עפרה יחוננו. — השם יזכנו לרחות ציאת בואלנו משימתו וצנין צית נקדשנו,
 לקיים לנו הצטחתו שצנטימתו על ידי נציאיו וצא לציון בואל, חם וכשלם וכו' ע"כ.
 והסיף הרצ לאמר כי נמלא צקפר הזה לפענוים "ור' דוד קנמי ז"ל פי"ג גם "והחכם
 ר' אצרהם צל חיי"א ויחשוב הר"ר צניעין כי זה נוספת המעתיק, ולצי לא כן
 יחשוב ואני נוספק צכ"י הזה ואומר כי לאו ר' יוסף צן ילמק הקנמי אצי כ' דוד
 חמים עליה וכי הוא מליש אחרון צונן כי הדצרים שנמלאו צקופו אינם מודרכו,
 כי הם דצרי אגדה אשר קר מוס, וצראשו הדצרים צלחת הם לר' יוסף קנמי
 כאשר כתב גם צנו הרד"ק צצמו אך זה מעיר השערה צקצרי כי נוסצר הפי' הזה
 כתב צראשו הדעה הזאת על חלקי' אצי ירמיה מפי' ר' יוסף קנמי כפי אשר מלאה
 דצרי רד"ק וע"כ כתב צחלתו "מר' יוסף קנמי" והוא אינו מוסב על המלות
 "פי' ספר ירמיה" המוקדמות כ"א על הנאומר לו: דצרי ירמיה וכו' ומצד החכם
 רייכלין כי כל הספר הוא לר' יוסף קנמי ואינו כן כי חם הוא מעשה ידי איש
 אחרון צונן המקצן מנאשר צא לידו וצפרט מפיכות הרד"ק ומי אשר יראה צעניו
 את הכ"י הזה הוא יכריע.

יוחר נודע לנו פי' ר' יוסף ל'ס' א י ו צ וכצד דצד עליו כל"ד והציא כזה

וכזה נחתכו כפי כ"י צודלייאני, וגם כ"י מיינכן כ"י 260 כולל פירושו הזה אולם
 רק חלק מננו והוא נחתלתו כמעט עד סוף קאפ' א' ואחרי כן נק' ל"ד י"ז עד
 תומו ואחריה נקבע נחתכו ונאכל, וזה שער הספר כפי כ"י מיינכן: פירוש חיוז
 לחכם ר' יוסף קמחי ז"ל הנכונה ואליה שטיע. יתבאר יתבאר עובדו לדיקים
 לעונתם ויתנשל ויתבאר מוסר חסידים לתועלתם כמו שאמר החכם אה אשר
 יאהב ה' יורכז וכאז אה צן יכלה, והמשכיל על דבר צדנתו וידוע שער צדורחמו
 הוא יודע ויתבאר כי יסוריו על יסוריו שני חלקים יסורי אהבה לאהבתו ויודעי
 נחיצותו ויסורי נקמה לאויציו וסוגליו, אך חכמי הפילוסופים אין דעמם ציבורי
 אהבה על כן הכשיעו את חיוז רעיו והלדיקו את הדין וידוע לפני (ז"ל לבני)
 דתנו כי יסורי אהבה שנוצח האל ית' על יראיו כדי להראות קבלם ולהודיע לבני
 אדם לקדם ולהגדיל על זה שכתב לעס' כ' כונו שאמר ושיחור חרצ גדלתו ותשוב
 תלחמתי ע"ב ונחתיל את' ב' ניד פירושו: איש היה בצרף עוף, יורה כי לאחר זמן
 של אהבה אצטו וכו' כאשר הו'א זה כצ' רל"ד נחתכו פירושו ודע כי אין כ"י
 מיינכן נוסקים את צלות או מלה צמלה עם כ"י צודלייאני כפי אשר הכלהו אחרתו
 רל"ד הנזכר, אך הענין אחד אם גם הנחתלות נשתנות וכ"י מיינכן הזה, כאשר
 העירתי כצ', הולך ונעתיק את דבריו עד א' כ"א: ועדו אשוב שנה, לקבר.
 ופה נקבעו עליהם הכזה ונחתיל אחריו ל"ד י"ז: שונא נשפט יחוש, אפילו בני
 אדם לא ישיעו עליהם מושל ומצב אדם שנתצבר אללם שהוא שונא נשפט וכו'
 והולך עד כלות הספר: וישי חיוז אחרי זאת מלה וארבעים שנה, והכל נחתים
 ועשר שנים. צריך רחמנא דקיינן. נשלם פירוש חיוז לחכם ר' יוסף קמחי, וי
 שזכנו לקיימו לקיים אחרים יגדל כפי. ודע כי כפי הכ"י הזה ר' יוסף הנזכר או
 הקוסר הנעתיק חלק את חיוז לכ"ט סדרים לא כפי מוסר פקקיו (הנחתילים)
 אשר הם מ"ב ולא כפי סדרי המסרה אשר נוספם רק ח' כי אלל נענה אליהוא
 השלישי (פ' ל"ה) נרשם בגליון הכ"י: ב"ד, ואלל המסרה אליהוא (פ' ל"ו): כ"ה,
 ואלל נענה ה' את חיוז ען המסרה (פ' ל"ט): כ"ו, נענה חיוז (מ' ג'): כ"ז,
 ועוד נענה ה' (שם ו'): כ"ח, ואלל נענה חיוז (פ' מ"ב) נרשם בגליון: כ"ט
 והוא האחרון. לא אוריק פה להציג פירושים ודוגמאות מתוך הכ"י כי כבר ידענו
 משפטו ודרכו כי נטה הדקדוק לקו והשכלל הפשוט לנשקלת. וני יודע אולי ירחם
 איש על הפליטה הזאת ויו'א לאור את כל הספר.

כמו כן נודע לנו פירושו למשלי וכו' הציג את ספריו מ' הענינה
 ומ' הגלוי גם פירושו לחיוז. גם עליו דבר כצ' וחלק מכתביו רל"ד וכו' נמלא
 שלם גם צכ"י מיינכן כ"י 242 וכתבו עליו: פי' משלי לה"ר יוסף קמחי. ואלה
 השירים אשר הקדים המסר:

אורח מוסר לשמור חוקה, ולמבין (אולי י"ל ולמו בין) נפשו שוקקה,
בנבון דעת מאד דבקה, על רלתי איש שכל דפקה שבת בתי
בדים חשקה, אם תרחיקם תקריב מרה, בשכון עמם תשכון
מחקה, דברי אגור אינר בינות, סלסל ומומח לב חשקה, עתה בא
כתבה על לוח, לכך גם על ספר חוקה.

למד מפי נבון דעת משלים, ומוסר באביו (י"ל מאביו) חכמות
וטעמו, והתבונן במידות הגבוהים, ועל כלם ראה משלי שלמה,
ראה שירים אחרונים במשלים, בארג מחשב רעיון ארגונים,
כתפוחי זחב אופיר אדמם, על (י"ל עליו) פסק לאות ולעד
חקקחים, אני יוסף בנו קמחי יבנותים, וגם חוך מעבי לבי וצקחים.

ואם כ' ותחיל: אלו"ל כי ב' ספרים עשה שלמה סה"ש צקנותו ונשלי
צקנותו קסלת צקנותו ונש"ה לא ייחס כ"ל סגו לצדו ונשלי א' צן דוד מלך
ישראל ונקסלת א' מלך צירושלם ונעצור כי השיר דברי חסד לא זכר צו יוסף ולא
מלך ואמר צכאן מלך ישראל ונקסלת מלך צירושלים כי איננו צקנותו היתה על
כל ישראל וצקנותו לא היתה סתור על ישראל כאשר צחלה. משלי ונ' חמשילוני
ונדמה וכו'. ומקיים: חנו לה נפשי ידיה שיהללו צו ויותר נעשים ויהללו
צשערים נעשים. כולם פירוש ספר משלי שפירש החכם המדקדק ר' יוסף קנחי
ז"ל צ"ל אלו. וצחק הכ"י הזה נכללו עוד פי' חווב לדנו"ן ודניאל לרא"צ ועזרא
הנזירס: גם סה לרא"צ ועזרא הכ"י הזה נכללו עוד פי' חווב לדנו"ן ודניאל לרא"צ ועזרא
הקוסר בקוסר: אני יוסף צ"ר חזרה די ויליא אלפנדו צ"ע כחצתי זה הספר
וואיוצ ומשלי ודניאל ועזרא וקסלת ליעקב קסתינטי צני ונגמר ציום ששי שלשה
עשר יום לחדש שצט שנת חנושה אלפים ונאה וחשעים הסם צקנותו וכו'. וגם
על סה' הזה לא חרמו הדבור פה על הנאמר כד כי עוד תקומי צלצי אולי יואל
אם ויסיף חורו על פני חוץ.

נפיקושי ר' יוסף לש אר ספרים לא רליתי עד הנה גם לא דברו
עליהם החוקרים רק דרשוני הספרים חננו כי חצר פי' לש"ה ונח ונח
כ"י צבולליאני ונ"ד ראה לדבר עליו ולא השלים דבריו. עוד חננו כי פירוש
לקסלת רות ונזכר א חננו צאיקוריאל, ונני יודע הכנים דבריהם אם לא.
עד כה הגיעה ידיעתנו על דבר צאיקורי ר' יוסף לכתבי הקדם.

ויותר שיהי יוסף חכם ונלצו הצין דקדוק הלשון וצאיקורי ספרי המדקדק
עוד און ומקד צספרי סכמים אחרים וואל גם להעתיק ספריהם כי אכז
מלך את ספרי סכמי ארנו נקדם היא ארץ ספרד ספרי מוסר ונעלות המדות
אשר נכתבו צשפת ערב ואנשי פרוצילנה שנועו את שמועם ונכספו אליהם, ויוסף
ידעם ויהי למלך צינוחם. ולא היה הראשון אשר סכל את ידיו לטעניר את

הספרים האלה נאספו ונולדו אל ארץ אנגוריו, כ"א ר' יהודה בן שאול אבן חנוך
 בן דורו הוא היה אבי המעתיקים אשר החל במלאכה הזאת המפוארת היא מלאכה
 וגם כהנה, ושכרו אתו כי על ידו נשארו הספרים האלה צידינו ומוקרי כל הזמנים
 והאלמות שאנו נוס, אשר בלעדו היו טעונים נחשבת ליל, כי שפת ערב נשכחה
 אך לשון עבר היא מורשה קבלה יעקב ולא חשכה ונפיו ונפיו זרעו. וזהי מלאכה
 ר' יהודה הראשונה לתרגם את השער הראשון מן ס' חוצות הלצות הוא שער
 היחוד בעד רבנא מושלם בר יעקב (כפי הנראה בשנת תתק"כא), אך במקום
 שאר השערים העתיק את ס' חקון מדות הנפש לר' שלום בן גבירול כי הוא יכלול
 בקורב ונזין (כפי דעמו) כל הנאמר באורך בשאר שערי ס' חוצות הלצות, הלא
 כן דברי ר' יהודה אל ר' אשר ובלוניל בן ר' מושלם הנזכר: מאשר יקרה בעיני,
 ושנתי עשות לזוך מגמת בני, הקלתי על עלוני טרח ההעתיקה שסייתי חסר עמנה
 בעצור הדברים אשר הזכרתי בפתיחת העתקה שער היחוד אשר העתיקתי לאדונינו
 הרב הקדוש אבין גר' ומספר חובת הלצות כי זכור [אני] ואתה לומדים
 השער ההוא לפניו ומתוך דבריו ספרתי לך שנויאת (ל' שנויאת) לחכם
 הסילוטוק ר' שלום צ"ר יהודה ז"ל בן גבירול ז"ל חבור קטן בחקון מדות
 הנפש כולל כל ענייני החשבה שערים ומספר ההוא וכו' והגיע עד תכלית
 בקלרה וכו' ובאשר שונתי נכספה נפשו לראותו, ולצוא עד תוכותו, ומאשר
 אם יהיה צידינו החבור ההוא עם השער הזה יהיה מסיפיק לנו בכל ספר
 חוצות הלצות ומלאכה את מקומו ונאקל ונעלינו טרח האריכות ויבינו יכולין לזכור
 דבריו, על סדר ענייני שעריו, כי הדברים הארוכים אין אדם יכול על סדרם
 ויעדתי אותך צעת הלא להעתיקו אחרי השער ההוא. והנה העתיקתי לך כפי
 יכולתי וכו' ע"כ (אולרות חיים דף 366). אך כנראה דעת רבנא מושלם לא נחה
 בזה כי הוא נכסף לראות את כל הספר חוצות הלצות מועתק לפניו אל
 ל' עבר לנען ירוץ קורא צו. ויקס ר' יוסף קמחי וינאל את מלאכות לזכר
 ויתרגם את השערים שהם הנוחרים ואח"כ העתיק גם את שער היחוד
 ושונו מהעתיקה ר' יהודה. אולם גם ר' יהודה לא שקט ומלאכתו ונפשו לא נחה
 בהעתיקה ר' יוסף ויצא גם הוא ויכל את אשר החל ויוסיף גם השערים הנוחרים
 אל העתיקה כאשר העיד לנו האיש המעתיק הנכבד הזה ר' יהודה בעקדמותו
 להעתיקה שער הצניע. ולא אחת כי לא הללים יוסף צמעהו הזה וכי העתיקה
 ר' יהודה הראשונה לשער הראשון והאלמות לשערים האחרים הקידה את העתיקה
 ר' יוסף ונצירה וכמעט נשכחה ונאזרה. גם העשפט אשר חזק ר' יהודה על
 נעשה העתיקה ר' יוסף הוא נענה כך ונחובו בקורת מרה, הלא אלה דבריו
 בהקדמותו השנית הנזכרת אחרי התללמותו כי שז שנית אל ההעתיקה אחרי העשותה
 כצד על ידי אחר וז"ל: ואחרי אשר החלתי להעתיק לא יכולתי לשקט באומתי

לגטות מדרך האות והטעות ולעשות מלאכה ה' צדקיהו ואחיקם עליו כפתי וסכל
 צעזעז כבוד אחרים וכו' אלי משיים כל משייזל לכתוב מליזו מהם ומשייזו צללים
 שיכתוב שם הנהגה חסלה על הספר כדי שלא חושב עלינו חסלה באשר לא
 נוכלנו ולא חסלו וזי לנו צמחיותנו מענין על יכו וסל אחרים
 ועסוק על חסחיותו פשעי זולתנו וכו' ע"כ. ובאותה העתקת ספרים
 כימה מלאכה ר' יהודה ודקדק זה כפי יכולתו ועד לרדת אל עונק כונה הנהגה
 ויחזק צעקבו דרך נחמיו לא סר ושל שזילו למען לא יטה מוכחו ונדצרו ולא
 שם לזו אל לחות הלשון לצמח צדקים קלי הסנה ונאמורים יענינו אל חזק
 הקוראים, לא כי דצרו לרוב ענוקים וקשים גם צנה צנינים חדשים המליז מלות
 נכריות כי נכדה עליו ומלאכה. לא כן ר' יוסף, הוא אהב ללכת צדדים קלילות
 נחל לרצוק צעירות לשון העקל ואלס נאמורים קשי הסנה ויחזק לדבר לחות
 על כן לא שם וננהו לחתם מלה נולה וילעש חת עניני הספר צדדים אחרים
 ונליות לא השתמש בכן נחזרו, אך יקשר הגוף עם הנפש ואם נחליף הגופות
 גם הנפש לא חתה כן גם הדבר צמחשם הסעחשם חת חלליף המלות כפי רעיון
 גם הכונה לא חשומר כדלוי. על כן נטה ר' יוסף מה וזה מדרך הנחזר וישנה
 חת ענינו. כן נראה מחד ספליה הנשאלת מן העתקת ר' יוסף הוליה לאור
 הכ"ר אהרן יעלינעק זה עשר שנים צם' חיות הלכות אשר נדפס ע"י ר' יוסף
 נן יעקב, ואם חלוי ר' יהודה כגן חונוחו של ר' יוסף צעין חס ונחירי ראה
 חת נעני ר' יוסף, ככל זאת לא נכתב כי ישנו דצרו והוא לא התל יתהל ולא
 הקל כצדור חזרו באשר עשה צו ר' מנחם לר' יהודה אחריו. וכל זאת עוד
 תשתוקק נפשו לרמות גם חת מנעש ר' יוסף וצלי ספק יוצנו מחד העתקתו כנה
 ומה נאמורים ענוקים בהעתקת ר' יהודה ויחזרו ויחלצנו הדברים. ומי יודע
 חס לא צמנונו זמן המליזות והמללות נשיג עוד ג"כ העתקת ר' יוסף הזאת.
 ועוד לא טקטס יד רב יוסף ויחזק לחתם גם חת ס' מוצר הפנינים
 לר' סלמה כן גבירול וגם פה היה חיש רעים להחזקע חת ר' יהודה אהן חזון,
 אך גם פה לא נמה דוחו להעתיקו מלה נולה (כאשר עשה רעיו) כ"ל נגש אותו
 צנדי השיר יוסף חת סמו שקל הקדש. כד דצרו גם עליו החוקרים והעניקו
 לנו מדצרו, הכ"ר אליקים כמולי צמחש עמי הנקרא צם חירומיטיטש
 מנחמאן (1839 ס' 24 דף 188) גם הכ"ר ליב דוקעס צמחש ליון לחת
 ניסן חר"צ וסוקיף על דצרו צפריענט (1846 ס' 46 גם 50 ולשנת 1850
 ס' 32), ואחרים קס הכ"ר נדי היש עדעונון חיש מן טוז ויחזק להדריך
 חת נערי צני ישראל "דרך טוים" וילקט גם הוא מן הס' שקל הקדש "הנה והנה
 דברים אחרים מועילים ונחמדים". והנה חלוי נשחתי כיום עלי לסקר חת חולדות
 ומעשי ר' יוסף וחולדות החכמים הן הן ספריהם, נכדל צעירי האיש ותי מוכרתי

ובענין כ' יוסף עם שיעני פרזיגלה ועם גס הוא שירים ופירוש
בכדים, והם שלו דמיון וזהם בכתובים, ונולדו שירים הכזה כחום
שם נמצאם, אך אין בדיקו להכריע איזה מהם נעשי קומי המה כי כזה ילמד בן
יוסף איזה שמואל.

והנה כל הספרים האלה ילדי שכל ר' יוסף אשר זכרתי עד הנה לא ילאו
לחור עולם ולא נחקקו בדפוס, ורק לקוטים ונעשים ונמ' הזכרון ומפירושי לאיו
ונשלי ובהתקנתו לם' סוגות הלצות משקל הקדש גם עשריו האחרים הוליו
חוקרי וזננו ונחן חשבת ליל אשר היו עוונים שם עד הנה. רק ספר אחד והוא
בענין ויכוח הדת דפס זה הוא ומחשים סנה צעיר קוטטנדינא (שנת
ע"ה) גם הוא יקר ציוניו ורק העטים נמלחו בצלננו. גם שם הספר הזה קהל
על פי דרכו ספר הצדיח והוא ויכוח צין האמני והמני, וכבר זכר אותו
הרד"ק בנו שכתבו ערך עלם וצפ' לישעיה ו' ועוד חזרו דברי הספר בהעלות

שמו חן על שם ונחצרו בחור שרשי רד"ק ערך ספר וקנן ונסיחמו- בראשית ח'
 כ"ו וסם גם צפי' הכו"ן וזכרונו אשר דרש לפני וולך קשטיליא. וכבר דברתי
 באר היטב על הספר והודעתי ענינו צוואתי הראשון על הויכוחים הנדפס בלום
 הסנה אשר ילא הם לאור לשנת תרי"ח, על כן לא ארשיב הם הדבור עליו ואומר
 כי המצטר כתב הספר הזה כאשר אומר בתחלתו יען אלה אנשים ופסילי בני עוננו
 התגשלו לסעמיד חזון סקר ובקש עוננו חלמוד מחלוצידי לאסוף ולכנס כל החזיונות
 והנצחות שיש בחורם ונציגאים ונכתובים שיש בהן תשובה על הוינין והאפיקורסקין,
 וינאל ונשאלתו וגם נודרך השכל נוסח עונם וקנן דברים נכוחים לחזין יעידו על
 כוחם חזונתו וזכות שכלו. והנה הספר נדפס אך כנראה גזור על ר' יוסף כי לא
 ידאו שפריו על פני תבל שלמים והוינינים כי גם חוק ס' הצרית הזה הסר הזמן
 קמחו והשקר והנה הוא לפנינו קרעו ובלוי עורה צחקר ויתיר ויתקר צדפוס כפי
 הנראה עלם הספר ותכליתו, ורק ראשיתו בזה עדינו, כי כן דבריו בקוף הנדפס
 (דף י"ג ע"ב): ועתה כונתי ודעתי לסרם לך כל הפרשיות שיש בהם נחמות
 ונחירות לישראל כי אורם חוקך דברים שיש רגילים לאמר צנחנות כשחנה ונולא
 נחמה טובה לישראל יאמרו אמתנו בני יעקב וכישנולאו נחמה עונה על יהודה יאמרו
 לך — ופה ופסיק הדבור, כי כל הנדפס יותר איננו לר' יוסף (ע' לנעם) ולא
 נולא עוד השליות כונתו, זה חקרן לא יוכל להננות, אם לא ינולא צנחן הזננים
 כ"י שלם. גם צנחן ערצצו דברים זרים הנעשים את הקורא, ראשונה תשובה
 החכם ר' יצחק הלוי (הוא כנראה לרשמי) דף כ"ח ח' וקן «השיב החכם ר' יצחק
 הלוי ז"ל עד «איננה בתולה» שם ע"ב; שנית פי' הכו"ן על וחומר ק"י והכו"ן
 מי דבור אחרי ר' יוסף, הסופר הזאת נולאח דף ל' ז' ונחלת «ורציו נוסח
 ז"ל אומר» ונסיימות «שיציו השוועים»; שלישית נוספו צקוף צלוי סקנות הספר
 הזה דברים ונעוצים וננעתיק לרשמי ונחמילים: תשובה לנכחשים (דף כ"ג ע"ב)
 והולכים עד חוס הספר צדפוס, והנוסף הזה נציא דברי ר' יוסף קרא ז"ל
 ויוסף קויתי לא ידע את יוסף קרא כאשר אמרנו לנעלה, גם הביא את זקנו ר'
 אליעזר צב"ד הכר הגדול הכ' שוואל נצח"יא (ל"ד ח') וכנראה הוא ר' אליעזר
 ונוין חלמיד ר"ח בעל ס' היכרים והוא כלי' בר"ר אליעזר הוא בן דורו של ר'
 יוסף או נעטע אחריו ונכדו לעיר עוננו הכנה. ונכפשו (ל"ז ז') כופל דבריו כי
 ארכה גלותו אלף ונחמים שנה ויותר והוא ח"כ ה' אלפים כ"ח שנה ויותר לנוספר
 הנהוג לשנות הליכה והוא כנראה שנה אחרי ר' יוסף. הנה ראית כי השליכו לנו
 רק חלק מן הספר הזה וגם צנחנית הזאת שלטו ידי זרים. ורשוני הספרים עוד
 קראו צנחות על ספרי ויכוח אחרים אשר יתקו לר' יוסף וכולם כנראה צנחות.
 אומר כי חצר ס' אמונה והוא שם ענין ולא שם ויחיד ובלוי סקן הוא ס' ס'
 הצרית אשר דברנו עליו עד הנה, גם יתקו לו ס' נלחמות ה', וצנחת נולא ספר

ויבית כזה נכבד ועלום אך איננו לר' יוסף קאני כי אם נעשה בן דורו ר' יעקב
 בן ראובן אשר נחשב שנת ח"קל, ויהי כי שכחו אנשים את שם המנחם וידעו
 כי צונונים הללו חי ר' יוסף קאני וגם הוא החליט כה ומגר אזור הוקמו על
 נחמיו ויחסרו כי גם הוא בעל מלחמות אך צעקות כי איננו לו. והראשון אשר
 חוננו ונסי השמועה כי יש ב' מלחמות ה' לר' יוסף קאני הוא ר' שם טוב בן יצחק
 שפרטו שנת קנ"ה לאלף הששי בהקדמת ספרו אכן צמן חוננו שם (כפי אשר
 הביאו רל"ד) וז"ל: והנה ראיתי קשר נכבד קשר נקרא מלחמות ה' ואורזרים
 שהתכם ר' יוסף קאני שברו, אך חוננו הכמיז לשונו צלי חוק צמליותיו וקרא
 לאשר לא יתכן לנו גם הניח מלחמה ולכניא הרבה נציאים וכתוצים גם לא הביא
 דבר נהגדות עם היותו לרדף אלינו מאלד גם רוב כוננו לא היה כ"א להשיג וכו'
 ע"כ וכל דבריו אלה נכונים על ס' מלחמות ה' אשר יקרו ר' יעקב בן ראובן ודברתי
 אודותיו במאמרי על הויכוחים הראשון גם השני גם השלישי. *) גם על ס' הגלוי

Isaak Trokl. Ein Apologet: des Judenthums am Ende des sechzehnten Jahrhunderts. Von **Dr. Abraham Gelger** in Breslau. Kern. 1853. היה זה מלחמה בין יוסף בן מנחם ויוסף בן ראובן על הדברים אשר דברנו עליו משכבר. ראיתי את הספר הזה כי בהעקק ימן בחור ב"י
 מנחם הר"ר אורי חי קראחל ז"ל וסנה עשה אין קשר חללי ב' הס' הוא איננו לר' יעקב בן ראובן
 הקראי בעל ס' העשור מפשט המקרא כ"א לר' יעקב בן ראובן אשר דברנו, וסנה כל סגנון לשונו
 ופנינו הוא בן, והראיות הפרטיות אשר הם חללי כי נוציא רק ר' בעדיה גלון (אשר הקראים
 הראשונים נלמנו נגדו במנחת חכם) וילחם הישראל ור"ר אברהם צ"ר הי"ח והרא"ב עז ולא יחל
 זכר שם קראי על ס'יו, וזמן דברי רמ"צ נוציא גם דבריו במלחמה ה' ס"ג ב' האמונות וזעזע
 הרחיבה וזן הקבלה והשנוע שרצותינו העניקו לנו, אין אלה דברי קראי.
 וכן ס' ה' צענוס ואצין צענוס נעלים וז"ל: ר' לומר צענוס נעליה שברי המבואה כמו בן נעול
 ע"כ והמבואה הקראי ריב"ר ס' בנקונו: ואז נעל. והנה רס"ג מביא בעל מלחמות ה' בשער הששי
 בהקדמה ב' יחזקאל וכן על ס' שבעים נדמיה גם בשער י"ב הראיות ונוסיה בן דה הבואל
 שערין לא נח. וכל הדברים המובאים על שם רס"ג הם בהעקקה אחרת משהיה מהעקקהו וטובה
 ממה שכתבנו וממלחה גם בתוכה וז"ל ק"ך אשר היא סגורה בהעקקה אחרת (אשר יתכן כונה
 ומחוקרי וזכנו על ר' ברכיה סקקין) כמו שהביא הספר הזה מן מלחמה ה' ס"ג: ויטעו עליהם
 את קנניהם נעקום אשר בהעקקהו. וזנו עליהם דבריהם. וילחם ישראל מביא המנחם כמו בן
 בשער ה"ב בזה הלשון: אשר המנחם אלה קלה דברי האנשים שדור צעט ילחם הישראלי ולא
 בדברי הגלון גם לא דעת לאחד חלכרטה (הוא ר' אברהם צ"ר הי"ח), אין דעתנו טובה לדבריהם
 ומה שאנחנו לא אמרו כ"א להריות דעת הדברים וכו' וכו' ומדברי ילחם הישראלי אין צונונים
 ונעלי על דבריו כי הוא ס' קלה וזן הפקוקים המכרים ע"ד אשר פירשנו וכדאי הוא ללמוד
 מנחם כי הוא חכם במורה ובכמה הכונות וקרא פילוסוף. צמי כל החכמים אשר היו בדורו וקמו
 אחריו צמי חורה וטובה לה ולא בדברי אכן עזרא שקראו מהביל כי כל ספריו היו מוקננים למכורים
 וזוהם מציאים ראיות ע"כ. והם הם הדברים אשר הוכיחם ר"א ברונוי במכתב ליון למשכ כסל"י
 הר"א (47 ק) אך הוא הביאם בשם ס' על סדר צמליות לר' הקדמי והדברים מן הפקוקים. —
 ועד מאלד זכר ר' אברהם צ"ר הי"ח לאחד אלכרטה נענין סקן ומחלקם הרא"ב עז עליו צמ' הע'
 שבעים נדמיה. ואלה גם המעשה המלא אחריו זל.

אנחנו כי תכליתו הוא ויכוח הדת ובכחאם לנווד זה רק נודע כי ד"ק על פסח
הנה ישכיל עצדי וגו' אך כבר הוכחתי כי הוא סי' לנציחם אחרונים ולא נוגע
רצ יוסף להעיר בפרשנו זה על פירושם זרים ודחוקים אשר בנו עליהם יסודותיהם
בעלי אמונות נכריות, אולם אין זה תכלית הספר הפרשתי כ"א בדרך כל נוספת
לחזק פירושו ולרחק הסרים ונתיצו.

כן אלה פעולות אים לדיק וחכם אשר הוא מנועני אהלי חכמה וחסד
החשובים בארץ פרוציונלס, וזכרו נשאר צפי צניו ותלמידיו והשתמשו
בפסדיו והולילו וזהם כל נחם עוז וקצנו וקומו בפסדיהם עד כי נסכחו ספרי
הנוליד, והילדים אשר חנו ה', הם צניו ותלמידיו, גברו ויעשו חיל והקופרים
הנועתיים בעלו את דבריו וקיימו את דברי הסולכים אחריו וכרובים על עקציו
והחזיקו בפסדיו צניו ותלמידיו. וכן השונים נלחמו הכוכבים בפסדי ר' יוסף וישלחו
טוונים ונשכחים ופסדי צניו פלגו אל כל עבר וישוטטו אל כל קריה ונודיה,
ונענת החל הדפוס גם ציונים אשר רק פסדים נתי ופסד נחקקו צעט כזול כבר
הפשו אחר פסדי ר' משה ור' דוד צניו ומנועני היו בחוק הפסדים הכלשונים
לצני ישראל אשר פרו ורצו על יד החכמה הזאת. בא נא וראש ס' נהלך צצלי
הדעת הוא ס' הדקדוק לר' משה קלר הוא צמחות גם דק הוא צליחותו והכרה
פעמים ילא על פני חוק, גם פירושי ר' משה למשלי ועזרא הלל גם להם אין
נושתי הצבור וקיימו הנועתיים וייחסום לר' אברהם צן עזרא ויחזיקו בהם
המדפסים רצו אחריהם ושלחום על פני מולות ויונלו היום ככל הנוקרות.
קרוב לודאי כי ר' משה היה תלמיד אציו ר' יוסף, אך זה משה האיש אין נודעו
לקרוא צמם שום מנחם אשר קדמוהו על כן גם את אציו לא יודיע. ומי לא שווע
את שם ר' דוד קנתי והוא כבוד ונכל צית אציו והוא אסף וקצן הכרה גם נחך
ספרי אציו גם וכל אשר היו לפניו ויצחק לשון ערומים צענוה וצמסכל, אם גם
הוא גם ר' משה אחיו לא ידעו את שפת ערב יעלה עליהם אציהם הנושכיל בלשון
הביא, ויהי מכלול ר' דוד לענק על מוארי כל המדקקים ויהיו פסדי דוד לנס
עמים וביאוריו לכתבי קדם היו למורי דרך בישראל וצניו. ר' דוד הלזה לא זז
ומלכור את שם אציו לכבוד ולתפארת וכל אשר יפנה יצא את דבריו, אבל כפי
ההעברה לא היה תלמיד אציו כי לא תנוללוהו אונד צמם וקום כי אמר לו אציו
או כי ליוודו ולא קראו צמם רצו רק הביא נודעיו צמם אדוני אציו ז"ל ולחסיף
תמלא כי את אחיו ר' משה אשר גם הוא כבר נות צמחל דוד למנחם ספרי תמיד
צמם רצו יקרא ויאמר: ורצי אחי ר' משה ז"ל. ובכחאם *) היה לאציו צן זקונים

(*) הר"ם שטיינשניידר גמולתו לר' יוסף צן צמחא (אשר הגלהו לנעלה) כתב בפערה ח'
כי בפרק השמש ואלמנות ה' לכתב עננים דק' ז' ע"ב מוכר שם ר' יוסף צן וד' פופש על דבר
צמחא העולם. ואזי איני יודע הקשר הזה וכל נודעיו הרמ"ם אלו צמחא כדמם חלק מן הס' למחנות

הספר ובקצלתו? האם רק לזאת עמלתי ושנתי נפשי צנפי ללחום נגד
 רבני הזמן הסולכים צעונים כגורות אל אשר יוליכם האים הנקרא **ר' אש** **ד' דברים**
בכל מקום, כדי מסקורא דרבי יצחקי הולם הזאת **קצלת**! האמת אגיד לך
 ולא אכחד, כי היטב חרה לי על ההרשלות הנזונים לבחתי שים עין על מלאכתי
 ולבנתי נגד משפטים עליהם למעוז ועד רע, כאילו לא פעלתי מאומה לטובה האומה
 ולדרישה האמת, תחת כי לבי אומר לי שתלמז צודאי חועלת גדולה מן המקרה
 הלז להשייר האמונות והמנהגים לכל עדת ישראל. זה לי שנה חנוונה וימים לאה
 לאור המצור ההוא ועד עתה, וצמח הזמן הזה לא הביעו אלי השגות ומקירות
 עליו זולתי ומשי לדדים, האחד משרב ומוסאפא אשר צקסאלאטו צמדינת
 Dalmatien, והאחד מהר"ר פאלאק אשר צאמשערדס, ולשניהם השיבתי בארכה
 כנומת ידי, פעם לבטל טענותיהם ופעם לקיימם צהודות על האמת; אך זולת זה
 כל אשר הרענים שמו יד על פה והיו כמחרישים! גם הר"ר פיליפואהן הצטייני
 לגלות דעמו עליו בנחת עמי שלו, ועד היום לא מלא הצטחמו, וכן הר"ר ועללינעק
 צעיר ליסליג דבר קלת בנחת עמי "Orient", על חודות הספר ההוא, אך רק
 רשימות הטנינים הזכיר צו מנזלי הגיד משפטו עליהם; אונם אכני ידעתי את
 אשר הניאם לשמור ומקום לפיהם, ונזין חרבי שתקומם אכיר ומשצור לבצם,
 הנה תפארת הרענים וגדול שום העוז הסולך למרחוק עד קצו ארץ נוסד רק על
 צקיאוחם צחלמוד ועיונם צו, זה לבדו הוא הבור חסיו צו להתנשא לנעלה לנעלה,
 לכן ילחמו צעדו בכל חסם, כי צקומו וקומו ונפלו ופלו גם הם, ולקצה זו יחרקו
 שן על כל איש יחיד לגלות מסכרות החלמוד ומומיו, ויטרחו צקסיות עורף לקיים
 כל השגות הנעלות צו — — — אולם אחדל עתה לצרר הענין הזה, כי
 הדברים ארוכים, ועוד חזון למועד, דע איפא, ידידי, כי ציום י"ח שבט העבר
 כתצתי להחכם הוולין הר"ר לעטעריס יח' וכתצ ארוך עברתי ואילו שנתי
 עקסעמפלאר אחד ומס' צחית הקצלה, גם העתקתי לו מאמר קצר על הסוק כי
 ששח ימים ובר' לחמו בנחת לפירת תפארת אשר לו, והנה מלא עד היום עברו
 ששה שבועות ואין קול ואין עונה, ונפשי צל ידעה אם קבל הבור אם לא, ואם
 יתאלה לסדפים המאמר ההוא או לא, לכן יהי נא מסדר לשאל מוננו על ככה,
 ולהודיעני תשובתו; והיה אם ינלא חפלי צזה חנוסף ידי לשלוח לו מדי חדש
 צחדשו איזה ענין חדש מן הילקוט המונח אלני להכניקו בנחת ההוא. וכן אצא
 עתה לשלם לך חלק חודות על כי התנדבת צטונך לשלוח לי ס' החלון לידידנו
 הנכבד והשטון הר"ר שור יח', מה יקר לי החזיון הזה! ומשצותיו כי רעו, מקירותיו
 כי עניקו מלא; חכליתו הנשגבה להסליך מוסקו החנופה מול פניו ולדבר צלי משוב
 פנים נגד אנשים אשר הוטם כקאם צגצבי מוכועים, היא חעטרה הוד והדר
 ומשיחתו צרכה לעד ומשי כל איש אורב אמת. האמת אגיד ולא אכחד, האם

יבצו כוונתו צישראל בצר הונח לנו לא נועט מן העבודה הקשה אשר העמיסו על
 לוארנו החלמודיים, ולאט לאט לכל צני ישראל יהיה אור, אונם עד עתה
 יחידיו הוא ההולך בשביל המאור הזה, ונעשים הם החומכים ביוניו, לכן היחה
 האמת נעדרת וישועה רחוקה מוננו. והנה אנכי נורז מפני להביא אל ביתו כל חלקי
 המכתב היקר ההוא על הקדר ונדי לאחו לאור, לא לבד אלא בשמחה צונקצר
 החמונים לחת כסף ומקירו כפי הקלוב, אלא אף צו אעיוול כונת ידי, ואשלח
 אל המהצר המאורים ומקירות והערות כאשר ציכלתי, הן בארובה הן בקצה ככל
 אשר יזוה עלי, כדדי שיפיה גם לי חלק בזכות גדול הזה, אך לעשות זאת לדיך
 אני לעזרתך, כי זולמה לא אוכל בלע נחשצחי, לכן אשלח פניך שחודיעני בטובך
 כל הפעמים המוגעים לזה הענין: עה הוא הממיר לכל שנה ושנה, כונה קונטרסים
 יולאים בשנה, אם נדפס עוד דבר אחרי החלק הראשון, איך יהיה אפשר לי לקבל
 על הקדר כל חלק וחלק, וביולא זה, ראש אנכי זקנתי ושצתי, וכוחותי הולכים
 ודלים, אך משוקתי אל הישר והמועיל בתקפה עוונת, ולכל צדן מיי רוחי לא
 חסור מחור ויהיו מצד לפועלי דק, ואטרח לבצר הקולים מן הכרם ולקרב אצן
 אל אצן לבנות היכל הדת והאמונה, לכן כלתה נפשי לעזרתך בזה העסק.

ציונים האלה הולאחי לאור ב' קטן בלשון איטלקית. כלו מיוסד על שרשי
 אמונתנו להנך צהם ילדי ישראל, ועוד חנור קטן בלשון איטלקית (Strenna)
 כמו השורה לאחי לשנה זו חרי"ג וכולל ענינים שונים כדמות ב' צבורי העתים,
 וכן אופיך לעשות בשנים הבאות אם יגזור ה' צחיים לחועלת אחינו בני איטאליאה.
 ועל אודות בית מדרש הכרנים צעיר פאדובה אין בלשוני וילה כי אין צו שום
 חידוש, והכל הולך כמנהגו ציונים שעצרו חתה פקודה שני הפראשעסאלרען
 מוהר"ר שד"ל נר"ו ומוהר"ר די לא טורי יז"ו, העומדים על נשמתם כמקדם.
 והנני דורש שלומך וטובתך כל הימים אהבך יש"ר.

הכו"ס פה גערץ ציום כ"ו אדר ראשון ש' חרי"ג.

34.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

יאר ה' פניו אליך, ידידי, ויהנך בחיים ושלוה בתאריך, אמן!

מעטתי על הסמועה כי שנת בשלוש נוסע צאריך ומההלך צה, ותגדל
 עוד שמחתי על כי היה ראשיה ומשפחתך לפנות אלי צונכתך הנחמד ויורם עשרים
 למדש הזה לכודיעני צו טוב וולךך והחמדת צחית אהבךך; תודות לך, אחי,

באשר לא דנוית אל אחד ונחבניי אשכנו (לא אזכרנו בשנו) אשר הוא ואחוזת
 ונרעיו יסליכו כי עד בוש להשיג ונוניי איזה ענין, כי יכירו תכונתו להחזרות לכל
 שואל, אך עוד נועט אחרי תתי את מנוקסם יעזובי כאליו ונוולם לא ידעו
 ונזלחתי, ואתה לא כן, אחת נדרת להיות ננוקסד ונשכרי, ואחוזתך לא נכזבה.
 לזאת אף אני לא חנוע ננוך דבר, והכני נוקריב היום לפניך הערה קטנה על
 סגולה אחת בלשון ארנוית, הלגתיה בשולי הדף, עשה זה כטוב בעיניך. איזה
 שרשים בארנוית בעלי ד' אותיות. נדונונו לפני נולות ארנויות בעלי
 שורש נדננע אשר האות הראשונה שלהן היא אות **ש**, וננועט שנערתו עליהן
 רחיתי שיש דעיון והלערפות לכולן עד שנוכל להכניסן תחת קו אחד ולהתן להן
 הוראה אחת יסודית אשר זה ישתמשו זו עם זו, נולדד הסודות האחרת העיוותת
 לכל אחת מהן אשר זה יתחלפו זו ננו, ונזלחתי זאת הסגולה לשרשים הכס עלה
 על דעתי כי אולי כצח דעיונים בזכרונה היא אות **ש** וי' הצאה נזלחתי, לכן
 אסדר פה הנולות הכס, ואחרי כן אודיע השערתי עליהן: ואלה הם השרשים
 אשר לקטתי:

שצבר, על פסוק כי קץ עור פניו (שמות ל"ד כ"ט) תרגם יונתן ארום
 אשתצבר, והוא נלשון צהיר עם חוספת ש"ן, ופירושו כי עור פניו
 נעם צהיר.

שחרר, כגון עזר שנשתחרר הנולד לרוב בתלמוד, היינו שנים בן חורין.
 שכלל, ון השורש העברי כלל בחוספת ש"ן, כמו כללו יסיד (יחזקאל כ"ז
 ד') ונחורם שכללו יסיד, וענינו ידוע.

שלבש, ונזריח ון הקלה אל הקלה (שמות כ"ו כ"ט) תרגם יונתן ושלשש ון
 סיפי לסיפי, והוא צלי פסק ון השורש העברי לבש, והש"ן נוספת.
 שלהב, להבה תלפזר רשעים (תהלים ק"ו י"ח) ונחורם להנחיל תשלבה
 רשיעו, וכן הוא הסם העברי שלהבת הנגזר ון להב, אלא
 שנארנוית עשו ונונו אף מועל.

שלהי, לשון עיוות ון השורש העברי ללה, כי יעטף (תהלים ק"ז א')
 ונחורם ארום ונשתלחי.

שלח, והשלח את נשכרתי (נזלחתי ל"א ז') תרגם יונתן ושלחיק ית אגרי,
 ונראה שהש"ן נוספת והיסקוד צו לשח, ודונוה לו בעצרת חלף
 בעקדים ח"ת ללנו"ד.

שעזר, ונורגל נולד בדברי חז"ל, כגון ונשועדים היינו לפרעה, ואין פסק
 שייסקוד צו שורש עזד.

שעמם, בתלמוד (פ"ט דכתובות) הנקלה ונזלחתי ליד שמונים, ופירושו כמו

שנעון, וקרוצ לו צמוצן שורש עונם צעצרים, כמו כל סתום לא
ענוונך (יחזקאל כ"ט ג').

ספר ספר, ואל תושע עליו נהרה (איוב ג' ד') ונחורגם ולא תפע עלויהי שפרסרס,
והנכון כי עיקר הוולגה ספר ספר א שם לקוח ונלשון רוויית Purpura,
והס"ף נוספה.

סרצצ, צחלמוד (נכורות ו' א') פירשו סררע שצכתו: נסחרצצ לו ירכו,
ואין ספק שגזר ושורש רצצ או רוצ צחוספת ס"ף צחלמה.
סרכסא, כי יקרא קן נפור (דברים כ"ז ו') תרגם יונתן אי חיוזדון סרכסא,
ואולי צא אות כ"ף תנוורת אות ס"ת, ונזכר נין שורש רסף כמו על
גזליו ירסף.

ועתה הוועיין צנולות אלו אשר אספתו פה יונגא כי ההוראה הנשוחתת לכולן היא
נושא העסיה, כי הכה אם נעצור עליהן אחת לאחת נראה צנול הוראה פועל
עשה בכל אחת מהן: לדוגמא פועל שצבר ענינו נעשה צהיר, פועל שחרר
ענינו נעשה צן חורין, פועל שכלל ענינו נעשה כליל, פועל שצבש ענינו
נעשה ונלוש, כי הצריח הסיכון היה כמו ונלוש צחור הקרשים, פועל שלהב
ענינו נעשית להבה, פועל שלח ענינו נעשה עיק ויגע, פועל שלחק ענינו
נעשה ונחולף, פועל שעצד ענינו נעשה עצד, פועל שעונם ענינו נעשה
עווס, השם ספרסרס ענינו נעשה לצוע כמו פורסורס, פועל סרצצ ענינו
נחרצה או נעשה ונרצה, והשם סרכסא יורה דבר עסוי על ידי רחיסה,
ח"כ צהיות נושא העשייה נכנס צכולן הדעת נותנת כי נון הפועל **עשה** ענינו
לקחו אות **ע** שהיה היסוד האניתי צו (כי שתי האותיות האחרות הן נון אה"שע
הנעלמות לפענויים) ושנו אותה צראם הוולות ההן להורות על העשים כמו שאמרנו,
ואל תטעון כי הסי"ף בפועל עשה היא שואלית וצנולות ההן היא יוניית, כי נני
יורית שכן הוא? ואפשר שאף צנולות ההן היתה מלפנים הקריאה הנכונה צסי"ף
שואלית, או כי נחלף ויולא הסי"ף צעצרה ונלשון אל לשון, גם אל יקשה צעיניך
הרכבה וולגה צצרים עם וולות ארנויות, כי הכה כצר הראשיך שהוולות ההן לוקחו
רוצן ונלשון צצרים, כמו צצר, כלל, עצד, עווס, וזולתן, וסוף שתי הלשונו
קרצות נולד זו לזו.

ועל אודות הספר היקר נורה נצוכי הזמן להחוקר הנפלא מוהר"ר נחמן
הכסן קראמנאחל ז"ל אשר חפלה לשנווע משפטי עליו, לא יסכן גצר להחלף
צצרה רחצ כזה צלי מלאות גליונים דעים על כל הענינים גדולי הערך המודוצים
צו, ולא יאות הקינור צחקיה זאת, סן יותן ווקוס אל נשפט ענוקל אס לא
יתצברו ויתלצנו הדצרים היעצ, רק אחת אונור כי הנחצר הנעולה הכה צדד יושצ

על גני ונרדמי המקרה התפסית, אין כוונתו פולח עד פנימיות כל ענין ונכח
 שצטט פיו כל אונות זרע, ואם יעלים קלת נורדמי לצד חסח נוקרס ונלילה נמרס
 הלא כל דבור היולא נסיון צוטס כנודקרות חרצ וסורס הצלי כצרות הסמון
 ותעמסיו. וצפטס נועס אנדיו דק 213 וכצלים אחריו לא יסולא צכחס אסור,
 אונס לסיזס לשונו קלר וחד נולד ונעסחנר ונן הסורגל אלל דוד הנעצרים עס
 נעייחו תנודית אל הסכתר וברנזו, לכן יקסר שיתעללו סרצנים וסגות נדצרו
 צשקידס עזס כדי לידר לסוף דעמו, כי לא דצר קל הול, אך וני יסן ויחעסקו צו
 רציס, כי אז לצני ישראל יהיה חור!

שלמי חודס אקריצ לך על כי הוללת דרוס נדיצס לשגר לי שחי נעננות יקרות,
 דרשס סרו"ן וס' נערך, וכאשר עיינתי צצבור האחרון אנכתי דצר צעמו הול! יען
 כצר ידעס כי ציויס הללס נחחדס הננכס לברקיד הסולסנות ע"י אצצעות הידיס
 (Tischbein), וכן מללתי צכסר הזס דק 113 סר' חנינא צן דוקא עסס ונעסס
 ועל סהס לך וול ליו. ועתה אין צפי מולס לסודות לך על דצ סוצך להעניק לי
 ונעס לעס ספריס חדסיס, וכצר אנכתי לך פעמיס רצות שסס ייטצ לך לקנז לי
 ונחירס אנכי אשלס צנעס חפלה, הנכ הרצס עליס קצלתי ונן הסלות הקרלס, הכל
 כאשר שלמס, וול אסונס כי חגיס לפני גס הנשאלריס עד חווס, אך ס' צית נחן אין
 חפלי צרכי ידעתי לא יגיע לי תועלת צקריאחו, ורצת סצצס לה נפסי שעות, הוויות
 וסלוגתות על התלמוד, גס שאלר הספריס אשר זכרת צלגרתך היות ונעוודריס לללס
 לאור דלי תועלת הונס צדוד הזס וקורי עכציס יאכרוג, אין צרס עזר כלל להסיר
 עיינינו צחורת ה' תנוינח אשר הול לצדה רלויה לעסקו צס עלי הסק — — —
 אך לא אהיט כנורכית עתה על נכסולות הדור, כי וני חני? — רק את אשר
 צלצצי הנדתי לך יען הכרתיך צר לצצ וצלתי נחניף לקדמוניס.

חשנת לשנוע נונני דצר על אודות חכני איעלילס והמצוריס אשר יוליו
 לאור, אך ונח אענסי? הן דנונח קצר צכל כציצותי, אין פולח סס דצצרי חכנה,
 זולתי האחר הול הסכס סד"ל יח' לא ינוס וול יסקוט וסנעיל אל אחינו צנועס
 לקח, גס אנכי הדל עונד יוס יוס על עצודתי, ועתה הנני נחעסק להוליס
 לאור מנור חדס קרלחיו צסס "ילקוט יס"ר". ואסייס הסעס דצרישט שלוונך כל
 הינויס אובכך יס"ר.

הכו"ח סס נערך ציוס כ"ג סיון חר"ג.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

שמעו ברכה ושלום ירוק אלוה ספעל יעל ראש ידידי הנאמן
לי בביתו, היה הדיד יצחק בלומענפעלד יתיה שלום!

הנה נשלחתי פניך גם לדבר הזה לבחתי וננוע ונוך עוללות וון הנזיר הקטן
אשר לקטתי משרה המצורה ונשלח ונונו רושם צילקושי לזכרון, הגם כי נחתלה
לא הייתה האקספס ההיא ונעומדת להמכרות המורה, רק לעצמי כוננתי להיות לי
זה עזר אל חקירות אחרות. אונס עתה בראותי כי המעוררו נחדש אצירי לז
לחת גאולה לשפת יסודון ולחדש כנשר נעורים לא יכלתי התחשק מהקריצ אליה
וננטח עמי כונסת ידי, כי אהבת עולם אהבתי, ונחשתי היום בנחתחתי אנה ה'
לפני מאמר קטן נחנא אל הכלים כוננלה עמי, כחצתי זה שנים תחת מנשלה
רעיונות הנקור על פעולות הרגנים, אותו אגיש לפניך עתה, עשה זו כחשך,
וזה שמו אשר קראתי לו אז:

כח ההרגל.

ענינים הרבה יש הנכנסים תוך גזולות המכונה וסנודעים, החזיקו בהם
אנשי עדתנו אף הנזונים שבהם כדבר ברור ונאמנות לנעלה וכל שפק, רק
בעבור כי הורגלו ונעורינו גם אנתנו גם אצותינו ואצות אצותינו לחשוב
עליהם ככה, וגדל כל כך כח ההרגל הזה הנודיתו לדורך צדך הלכו זה ווי
שקדונו עד שנחשבו כי אין עוד לורך לדורש ולחקור אשר שורש הדבר ההוא
להיותו עומד כבר נחקרו על הדרך הנורגל, ונמשכה נודור אל דור הקצרה
הנורגלה ההיא יען כל אחד קוונך על ווי שקדם לו נחשבו כי הרגשוני כבר ירדו
אל עונק הענין והבינו אותו לאנתו, והנה הגם כי נפתחו לפני כנזי הדור הזה
שערי המחקר כל אים יבא גם בקטון כגדול, ואין חלק או נקלוע צדדים האלהיים
והסוריים והלנוודיים שלא ירבו עתה לחקור עליו ביתר שאת וננה שנעשה מלפנים,
בכל זאת נשלחו עוד ענינים הרבה על ונכונס הקדמון המיוסד על שקר צסצח
כח ההרגל הנזכר, ולנופת על זאת הנני מביא פה ענין אחד לדוגמא, ונשלים
אחרים יהיו שנונים לזנן אשר, הטי אונך ושנע.

כאשר יכול הדבור על הרמקת הגשמות וון הצורה ית' צהוכים כי פסקוי המורה
הנראים כנגשנינים כנון וינחם ה', וירד ה', וראית את אחריו, ראוי שיפרכשו על לז
הסאללה ובדרך נשל, וכאשר יכלו להביא ראיה שאף קדונונו ז"ל חשבו ככה, אז רגילים
כחצי הקברים להשען על אמנם ז"ל צכונס ונקושות דצרה תורה כל שון צני
אדס, כחילו היה דעתם צזה האמנר לרמוח שצלו צפסקוים ההם מולות נשוחפות
בעבור העון העם הפסומים שלא יכלו להשיגי מליחותו ית' וזלת בעלילות ותימסות אל
המחשים כדי לשבר את האזן, ושצרו צאנח כונת אמנם "כלשון צני אדם". הציטה

וראה כי מיום המל הכו"צ ז"ל לכתוב צמורה ח"א סדק כ"ו אלה הדברים: כבר ידעת שמיכתם הכוללת לגויי הפירושם כולם התלויה בזה הענין והוא אשר דברה תורה כלשון בני אדם עכ"ל (וענין עוד שם פ' ל"ג ופ' מ"ו) ועד הימים האלה אשר בהם קרא משה אחד * לזה הנואמר בשם יסוד מל מורדיי (מין תלמודישיער גרונדזומטן) לענין הכחקה הגשומות, לא נגענו הכתמים שבכל דור ודור להאמין באמונה שלמה כי זאת היתה באמת כונת חז"ל צמורה * דברה תורה כלשון בני אדם", עד שאם יאמר להם איש היום כי כל זה שקר גמור, ילמקו ולא יאצו שמוע, אחרי כי שנים רבות נגרכו כולם זה אשר זה להשען על קצרת הכו"צ צעירים קבורות עלי מקור אחרי נאמן בל לא הדבר הזה. אמנם החז"ל אשר שורש הדברים ואינו נפתח אחרי אמרות ואלתו בלי ראיה, אף אם יהיה גאון מפורסם ואלם מדברים בכל מקום, ינאף כי נעולם לא כיונו חז"ל אל הכחקה הגשומה צמורה הנזכר, כמו שאופים צדיק וכן התלמוד עלמו בזה שמוע. ידוע שיש לחז"ל דרכים מיוחדים ללמוד בזה דין שם מכת אלה ונולת כפולות שנאו בספוקי החורה, ולפי שפסגו אותן הנולות כמו מיוחדות וקראו אותן יתור, לכן אמרו שניתנו להדרכם והולילו נוסן איהם דין חדש, וזה האופן הרגיל נאף בכל התלמוד קוצב על וזה שהושגם צמנע לשוננו הקדושה להספיק העקור אלל מועל עבר לו עתיד, כמו הלך הלכת, שמוע תשמעון, שמוע שמוע, וחולתם רבים, והמדקדקים (Gesenius §. 209 Jahn §. 112) אמרו שזה יהיה לחוק הענין, אלל קלת מן התלמודיים שמוע שזה הכפל לא בל לתת חיזוק לפשוט, אלל היא מלה מיוחדת לגמרי, וניתנה להדרכם, אחת מאלה שהולילו דין חדש מן הפסוק אם הנואף חמלא בידו הגבסה (צ"ק פ"ה ח') נכתם זה היתור, וכן על נחמן חתן אלל בנות ללפחד (צ"ז קי"א צ'), ועל פסוק סקול יסקל הסור (סנהדרין מ"ה ח'), ועל פסוק ואם נאמן ינאף (כתובות ל"ט צ'), ועל פסוק הענק תעניק (קידושין י"ז צ'), ועל פסוק ואם הור ינער (זנאים ו' ח'), ועל פסוק אם האכול יאכל (ונגחות י"ז צ'), ועל פסוק והפדה לא נפדתה (כריתות ט' ח'), ועל פסוק אם ילא ילא הרוגה (מכות י"ז ח'), ועל פסוק ובשל נעושה בונים (שמים ו"א ח'), ועל פסוק הוול יוול (ע"ז כ"ז ח'), וכן על כמה פסוקים אחרים שנאלו בזה ונולת מיוחדות נכתם הכפל הנזכר דרשו תמיד היתור להוללת דין חדש; ובהם בכל העקונות האלה והדוונים להם אחת מולת בתלמוד אמורא אחר נחננד לזה הדרכם וקוצב שאין ללמוד נאמונה מן היתור ההוא צמנע

(*) עין צמנע עמי של הר"ר בראנקעל 1844 q 131, וזוהי לזה כתוב צמנע עמי הנקרא V. 52 S. 408 — Der Orient 1844, וכן צמנע עמי של הר"ר בייגר V. 417, ואף קודם לכן בכל דור ודור נאלו רבים צמנע עמי, כגון בעל מחינת הדם בפרקו q 418.

כי מנהג הלשון לכפול הפועל בזה האופן, ואז יאמר הונתגד: דברה תורה כלשון בני אדם; עיי' פיעצ' בכל הנוקמות שליינתי ותחולא' ככולם שהשתמשו במליצה דברה תורה וכו' על זה המובן של מנהג הלשון לא זולת, והחושב שכיוונו זה להרחיק הגשמות מלשון אלה עושה, כמו שמוכח בהדייא' מנהג שכתב צעל השל"ה דק"ח"ד, שנוע נא דבריו: איכא מאן דלית ליה דברה תורה כלשון בני אדם ולא דרשינן הכפולות ואיכא מאן דלית ליה הכי ודרשינן הכפולות עכ"ל, ויוצגו דבריו ונחקר מה שכתבתי, ואם הדבר כן עדיין ילא המלום הזה לפרש מאלוהים ז"ל דברה תורה וכו' באופן שיוצג ונאמר ההשגחה? אם לא שנגררו כולם אחר הרמ"ם בעור הספקן על הספק, וההכרח גבר על המקרה, כי היה די להם לראות דבריו צמורה שהצאתי לנעלה ולא נתנו אל לבם לחקור אחריו, ונעלה כולם שוגגים בעקום שהיה רק אחד המוצד. והנה אין דעתי בזה לשלול ונצטלי החלמוד ידיעת דוכניות המורה ית', רק אני אומר כי המורה להל"ל מן חסד הגשמות (אשר לפעמים יוצג ונדברים בהשקפה ראשונה) ילמדך לחזור אחר מופתים אחרים ישירים ונכונים, ולא יתעקש להציג ראיה וכן המורה דברה תורה וכו' שאין לו שום היתכרות עם ענין זה, שהרי אם יבחר לעשות כן הנה הוא יקצב להם ז"ל בזה וקלן חמת שהיה חפלו להגן בעדם ולהספך בזכותם, כי יאמר אומר: כמו שאין ממש בזה המופת כן הדבר עצמו שאלה דולה להוכיח מלשון אלה! לכן ראוי להסבית המופת הזה, וכעת לא יאמר עוד ליעקב ולישראל שקדויותיו ז"ל ראו להרחיק הגשמות באומרם דברה תורה כלשון בני אדם.

הנה עתה עודני ונחמק במלחמה ההנה להדפסת ספרי החדש ילקוט יש"ר נחשברתי כי חוקרי אשכנז העלילו עליה עליו לאמר כי אני דריתי מלבי כל הספר קול סכל, וכי נעולם לא כתב דר"ם הדברים ההם אשר שמוני צפוי; תכיר גם אחס כי לא יכולתי לעבור בשחיקה על דברי נאמרו כאלה, לכן כתבתי וכתב ארון בלשון אשכנזית להחליט ונאחז והשיבוני לרודפי אל חיקם מרשם אשר מרשוני; אצטח כי בקרב ימים יתפרסם בדפוס, כאשר לתכלית זה שלחתי אל ידידי מוה"ר גייגר נר"ו אל עיר דרעסליא. על אצדן החוקר המפורסם הר"ר אברהם גר אצאטו ז"ל כל לבב דוי כי לא הניח כעורו שוקד בלימודים ונענוניק בכל ונחקר. נתעוררו עתה רבני איטאליא להטל יום טוב שני של גלויות וכתבו על זה סקקים רבים, זה נוטה להקל וזה להחמיר ולא אדע איך יסול דבר, ואני בחרתי שלא להשנוע קולי בגדון זה. ונכתבך ראיתי כי חשנת להרחיק נדוד, ושאלת עמתי על חודות הדבר אשר נגמרת בלצך לעשותו, אך אין אני מוכיח ונצדך ותכונת לרכך לתת ענה הגונה על זאת, רק אומר שאם אין לך סבה אחרת לעזוב מושבך זולתי הפקודה החדשה הכוללת מפי הקיסר, יראה לי כי אין די בזה להסיר מנצי ישראל כל חקוקה על עוונות עמידות, ותחלתו עוד לא נכזה כי ישוד המושל לפקוד

אחתנו בנפשות. הן נולדו זאת אינה אלא על נחלת שדה וברם, ובעינינו אחרים
 עוד יש תקוה כי יתנו כשאר אזרחי הארץ כאשר הצטינו, ואחשוב כי אין לנו
 חורם עלינו כעם, רק משעינינו לחשו בצאצאיו ויחלצו ממונו זה המשפט הקשה,
 והקשה שהגיעה אותו לעשות כן היחם לפי דעתי כך: כבר ידעת כי צדקם העזר
 אחד נאמרו מעיר טריעסט (ושמו צדונגער) קנה אחחה צודינת טיראל, ויען
 שרי העיר נמנו ונמנו הרשיון לקרוא שמו עליה צעזר כי יש להם ניווט קדמון
 לצלתי תת שום יהודי להחלחל בחורם, הביא היהודי את רצו לשני העלך והסוג
 ניווטו הרשיון ככל אות נמשו, וזה לך האות כי לנו טוב עלינו; אך שרי הנודינה
 הביא בראותם שלא נעשה עליהם נגשו אל המושל וטענו שאין כח בשום אדם
 לבטל הניווט הקדמון ההוא, ולא נענה להם הקיסר, כי ידל לננוע שאלה אנשים
 אשר עזרוהו באמונה צעזרות העלמוהם כמפורסם; כך אחשוב שקרה הדבר, והאל
 יודע.

נא כתוב לי עוד טרם נסעך, והאל ילליך בכל אשר תשנה כחשוקת ארבעך
 הנאמן יש"ר.

הכו"מ פה גערץ ציוס ב"ח ארז ש' תרי"ד.

36.

Schreiben des Herrn Dr. A. Gelger in Breslau an Herrn Jgnaz
 Blumenfeld in Wien.

אל כבוד איש יקר רוח נבון דבר הר"ר יצחק בלומענבעלד שלום רב!

הקשית לשאל, אדוני הנכבד, הקשית, ואם גם לעשות דברך חפצתי וגם
 מרות בלתי זכר אורצנו האיש הנאמן עם אל ועם אנשים הננוח הר"ר י"ש ר
 כ"ע ולקיים לו יד ושם בישראל חפצתי וחפצתי, על כל זאת לא אוכל לכתוב
 תו לך ותי יו כאשר שאלת נואחי. דע נא כי האיש הזה (אשר לו יאות השם הזה
 באמת ובתמים) קורות יומי חייו לא נשתנו מדרך כל אדם, וכפי הנשע אשר ידעתי
 ויכן ישב בהשקט ובשלום לא ילא מעיר מולדתו גורייאס עם כולו ושם נאסף
 לעניו עם למד ושם למד והספין דעת, סצורו ציו וארצו מקרוב ומרחוק
 כדורו, לא נלחמו נגדו וגם הוא הלך בשלום את כל אדם, מאדנותו קצב לחם
 ואם גם דאגות הם וכה כחורו הנה גם אלה חלק כל אנוש וננוח כוסו לננוע
 יחזק וישם בלבו צעזרות. זאת ועוד אחרת כי פרטי קורותיו נעלמו מנוני כי
 ידוע מדע אשר מוככדיו הנני והייתי אך הצרית הכרותה ציינו צדק נחקקם לא
 באותות נגלה ורק נשע הנה המכתבים אשר הרלנו זה לזה ורק ציוס האחרונים

אחרי גלות ספרו אשר כהנו בשם צחיתת הקבלה כתבתי אליו מדי עת
בעתו והוא השיב בדרכו בלי איחור. ואם השוב והשאלתי ותפטר צי: למה ועל מה
האזהרה העמומה בחור. הלז לא יתנה להכתב, תמלא עוד תשובתך בחור. וכתבתי
הזה. ועוד שלשית אשאלך והודיעני הלא ספרי העונות מוזכרת יש"ר גם
ילקוט יש"ר פתוחים לפניך, שם ספר הוא צעננו את תהלוכותיו ונשפטיו
ואת כבוד עושר ספריו אשר חנה כל ימי חייו והלא איש אלה וחלוקה מיל וחשנם
את ואתניך ותספר את מעשיו בסוד ישרים ועדה! ונלמד כל זה כצר הקיומתי לו
יד ושם בלשון אשכנז ימים אחדים אחרי הלכהו מוננו בספרי על ר' יהודה
אריה (מנחם ינא) ונפטר מדף 57 עד חומו, ואף אשנה הדברים ואהיה
רק כמניין וכלי אל כלי?

ולמען לא אשיב פניך ריקס חומר לך את נשפתי אשר בלי משוא פנים
אחריך על אהבתי הנכבד כ"ע. דע כי אהבתי וכדתי על ישרו ועל רוחו הטובה
על כי לא בלב ולב דבר לא ערום העדים לא נחמד אל הכלים ולא העלים את
נחשבתו, לא התחשט בצנדי לנעים למען כחש וללוד נפשות הפתחים, לא הלך
לקראת נחשים להרצות כדור צעיני הצוערים בשם וכי קדוש גאון ומסיד יאמרו
לו, רק גלה את לבבו ויעוד צפרן וצונענה כך הוכיח והתאמץ להסיר עקשות
לצב אשני דורו, לא כסה לרעת נשנתו ועלז חניף קרא ולא יתח לאמר: כנגע
בראש לי צדתי יעקב ועמה הכירו את ננעיים הכירו את אלהי הנכר אשר צקצקם
רחלו והטערו. כן יעשה יחמק שמואל כל הימים וידי יזקין עוד נשמתו זו, ועוד
גברה קנאתו והתנחל המונינה אל האמת ואל אחיו להדריכם הדרך הישרה ולהסיר
מהם כל נגע וכל נחלה אשר בדורם. לא אחד נועמך כי הרבה מדעותיו לא היו
צדקות צעיני כי הוא ז"ל לא אהב להעמיק החקירה, שאז תעל פני הנועין המים
אשר נפו על שפתו ולא חשם אחרי מקורו, ואני אחרי ראותי כי לא נכון לפני
להעמיק בחקירות כאשר אהבתי אחרתי אל לצי: הנה שנינו חסנו לגעת אל
הנוטרה אך משפטו ונעשהו שונה ונשפתי ואני לא אשיבהו מדרכו גם הוא לא
ישיבני, מה יוסף לך ומה יתן לך מכתב אליו ומונו, לא יאות לאיש אשר כוהו
לנחלות הנוכח דברים של ונה צדק וגם אני לא חסתי באלה, על כן מנעתי את
עמי, רק לעמים רחוקות כתבו זה אל זה. אך אחרי הפילו את קול סכל
לרי"אם ז"ל לא יכול אברהם עוד התאמץ ולקראו אליו מונחק: היטב עשו מנך
ילמוד וכן יעשו. ואשאל מאלו גם את הנחמד מנך ולמה ועוד ספרים אחרים אשר
גליתי את עמך וכן בספרי הנז' על רי"אם, ויהי הקשר חניף. כי באתה פעולתו

*) Leon da Modena etc. zugleich als Denkstein an dem frischen Grabe
Isaak Samuel Reggio's. Von etc. Breslau, Kern 1856.

אחר ושכרו לפניהם צהקריצו אלינו את ספרי רי"אם ובהוליא אותם ונצית הכלל
 אשר עד הנה היו עמונים צחורו. וכבר מולאו אנשים עוהדים צעיריהם ומגולתם
 לא דחלו וזרעת בגלגל על מלחם זרחה אשר ימאסו צרי"אם ואת יש"ר יתעצו
 ויאמרו: ראו הניא לנו האיש הזקן הזה מעשה ידי זקן כמותו, מוטב ללמד אם
 היה עם אוכל את ספרו ומוטב לשני אם לא הוליא ונקברו, ועמה עוד נוסף
 השלישי עליהם ולא די לו כי הכמונים מצינו לשון עבר ישפוטו כי גם אל לשון
 עם ועם העמיק מדבריו, ועמה תלמודנו אשר הוא לנו עם מנעמה יהיה ללעג!
 ויוסיפו עוד להלכות: ראו נא, האיש הזה רי"אם כל ימיו דרש צמקלות דבר
 צכוד החלמוד ולומדיו דבר ספרים אשר יגשורו, והיה בהחבול צמדו חקק את
 שניו ושפך צו עליו ויטמן את דבריו וישנה את טעמו, לצוע הוא, איש הוא צלי
 אמונה וצלי מעלות המדות, לץ וחסד מוסר הוא, אל תשמעו לו ואל תשימו לב
 אל מוכדיו, צו לו גרשוהו מנתיכם ולא יזכר שמו ביניכם! הן אלה דברי הגאונים
 אשר יחשו לכבודם ולא ישימו לב על צדד האמת, אשר יתפלו להקים ציפאל
 כל המה המולה והנצב וימאסו צחיי הכוח המפשיט, אשר תמיד הם הסכמה על
 שפחם ישאו ונקצם טעונה חלחם וערמחם. לא נמכמה שאלו על זה; ידעתי
 גם ידעתי כי צעלי החלמוד דברו כפי מלך הכמונה ודעת אנשי דורם על כן לא
 חקל צכודם אם הם וכה לא נמנעו מדברי הכל ונהלמין ציטת נשים זקנות ולא
 חקין צם אם גם על יסוד דעו צו את ציחם, לצם תמים היה עם אלהיהם
 כפי אשר השיגורו. החלמנו צכל עזו לעוצת ישראל ולהלחמו כפי אשר דמור,
 גם החזיקו צדרכי המוסר אם גם כה וכה עמו עיניהם גם הם ממשכת הזקן. על
 כן צדד אכזרם ואוהבם כי אצותי הם אשר הדרכוני ואך צכל זה לא אעלים עיני
 לאמר: ככל אשר גזרו כן יהיה וכן יקום, כל דבריהם אין צהם נפחל ועקש,
 חכמתם גצה עד השמים מי יעלה לנו השווימה ויקמה לנו דעוהם עמוקות אין
 חקר מי ירד לנו אל עמקי ההום ויצא עד חכונתם? הן אלה דברי הצל או
 דברי חוק.

וצעת אשר חי האיש הנכבד הזה רי"אם ז"ל בצרה יד האמונה הצלתי
 נלמדה עם הסכמה וציד חזקה שלטם על הצצות וחברת צם צפדק ויהי קלף
 וחמה ספוכה על כל אשר יעזו לעקור חרוליה ונעלוליה ויהי גן הסכמה נעצ
 ושדי המורם והתעודה כבו פניהם שויר דמויות ושיח אמונות כוזבות, מה יעשו
 אז צרי לצב פקטי עין? הירינו קולם על פני חולות ויגלו את כל לצבם לחת חרב
 ציד הפחלים המוקנאים להרגם? כמה נפשות עוהדות אכלתם המרד והאש ועלומים
 הכוני קולת הדת המדונה! מה יעשו? שמו נמחקם לנו סיהם עברו מלים אם
 גם צלצם צערו כסלהצת והליקתם כוח צעום. האיש הדם יוסף ונקדיליה והאיש
 הנשא יהודה ממודינה קולת האמת אכלתם פעם יחרישו ופעם ילחמו, פעם

כמונים
 חולי יסיר
 צעת כחש
 וישפכו
 הנעלם צו
 את צדיק
 כאלה הח
 חיי לאוהב
 והמשכילים
 ואפי
 אשר נצלה
 כחשן מנח
 הכ

Ignas

שת
 אשר חסר
 להסדק
 חרונות
 וחס כי יר
 חרונות
 צתל את
 לה קשר
 ול
 פסק יס
 כל חסר

כנגלים טפה ופעם כמכסים טפחים ידברו אל אנשי דורם אולי יפעלו בקרצם
אולי יסירו מהם המסוק הבג המעור עיניהם אולי ירפאו מעט מנחלתם. ויהי
צעת כלכם נעצר ואם לרצת צערה בקרצם ולא יוכלו עוד לשאת את מנחלתם
ויספכו את לבם בחיק אהב נאמן מכסה דבר או גלו את כל רוחם אל ספר
הנעלם בזונגם ויקום לדור אחרון וישיוו את דצריהם צפי איש אתר וילצישו
את צנדיהם. ועתה יקומו אנשים שאננים וסרומים על מנוחתם ויקראו לאנשים
כאלה החנוניים לצנחם — לצועים חסרי מוסר וכני בליעל! אוי לזאתה צושה
אוי לזאתה כליות! יקללו העם ואני אבך יאמר ה' יהיו העם למרסם ולנשת
והאנטיילים יזהירו ככוכבים לעולם ועד!

ואברהם יס"ר נ"ע לא טהר עיניו מראות לא עזר צדקו לכחד האמת
אשר נגדה בלבו, זה חלקו זה כבודו יהי זכרו לצדקה! ואחיה יהי נועם ה' עליך
כחפץ מכבודך.

הכותב פה ברכלא יום ב' כ"ז אדר ראשון תרי"ו.

אברהם גייגר.

37.

Schreiben des Herrn Prof. Lello della Torre an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Wien.

לכבוד הקצין המפורסם שומר טוב אורח חכמה ובגון דבר, הרר יצחק
בלומענפלד יחי' יציינ' וסרח, יאיר ויורה, ירבה עצמה ובכח ובמר.

פתיחתי, איש יקר, ואפת להביא גם אני מעשר אל בית האולר הכחמד
אשר שמתה בכתוב לדורשי לשון עזר השכולם והגלמודה, אשר נדבם רוחך אותך
להחזיק צידה, ולסרים ראשה וכצורה, וסנה לך רלוף פה חכריך של אגרות,
ארכות וקלרות, ואם מעט ואוספיה לך בהנה ובהנה, בקצה חקי עלי ואחנה,
ואם כי ידעתי מיעוט ערכי, אשר שם אלהים צפי לא אנוע צחך חכי, ואחנה,
אדוני, יבך ה' חילך, וישלם פעלך, יללים צידך חפלו, להגדיל תורה ולהאדירה
בחבל ארצו, וסכני ישראל אשר עזרו השפה העצרים, לחצק חיק נכריה, ויכתבו
לה ספר כתיבות, ישונו לקחתם להיות להם לפה ולא חפזו ללוייתות.

ולנוען לא יהיה ספרי זה ריק מכל דבר חכמה, אציע לפניך דעתי על
פסוק יש מוסר ומוסף עוד ומוסף מישך אך למחפור (משלי י"א כ"ד) שמעט
כל המפרשים מיקשוהו על הלקה ע"ד עשר נשגיל שחמשה, ואני אקדים ואומר

דבר ידוע הוא שספר נשלי אינו כולל כלל הערות ווסקיות בדבר הלדק והנשטט
 החולה והחיות, אך גם בדבר הנסגה הבית והאדנים, והסוק המזכר הוא ע"ד
 בעלזאים יתך העקרה וגו' שצקלח, אלא ששם הוסיף הכסם על הנזק הנגיע
 לאדם אם יתעל ויתחלל ונחזק את דק ציתו, ולגונע הדלק בטורד ומקדמו,
 וכאן נתן ערומה לשחלים הנקנאים אשר עינם תחוס על כספם ויואנו להוציאו
 גם בדבר הנגיע וואנו חועלת לביתם או המדחיק וואנו נזק, ולכל הנאה, אפילו
 היא הכרחית, יקראו פיזור ובזבז, כי טח עיניהם נחלות את הנולד, וכנגד
 השוטים האלה אומר הכסם ונפל האדם: יש נפשו הונו והוא מרוח ומוסיק כי
 צרכ היונים ונלאנו כפול ומכוסל והשגח ירבה על הניאה, והחושך בספר יוחזר
 ממה שהוא ישר, רלנו ראוי והגון (Billig), אין זה לו כי אם לנחשוד, כי אם
 לא ירע לא יקלור, ואם לא יטע כרם לא יצור, ואם לא יגדור פרץ מים צדדו
 טרם יתגלע, יחלוק זו ישטוף ויעבור ונגדים ועד קנה ישחית ויצלע, ואם לא
 יחקר המעזינה, תפול התקרה ורביה ויהיה לקרבה.

ועל מקור זה נעלמו ונלאתי ראיתי שצפי' עור השכמה הוצא בשם הרב
 הנאירי פירוש דרך רמז והוא שדרך האדם שישפיע ונחמנו על הראים, ויוסיף
 בחכמתו כו"ס ונחלמדי יוחזר ונקלם, וחושך מיישר, כלומר ואם לא ישפיע תחבר
 חכמתו ותעלה חלודם על שכלו כו"ס כיכושלמוי ר' יוחנן היה אומר לחלמדיו נאו
 ונשפסם בהלכות שלא יהיו מעלות חלודה, עכ"ד, ואישתוויטיחיה שגם הרל"ג,
 שהוא מציא למעט על כל מקור דבריו, פירש כפירוש הזה ממש לא על דרך רמז
 רק על דרך הססט.

ובזה אשים קנלי לנגין ואלא בכי טוב, ואודה למונק כי טוב, ציום שנכפל
 זו כי טוב, נחום ענדך ומוקירך המבקש שלונך.

פה בחלדונה יוס' ד' לחדש אדר שני ש' וזמנא ד' אומר ויקם לך לפ"ק.

חלל די לא טורי הכסן.

38.

Schreiben des Herrn Prof. Lello della Torre in Padua an Herrn
 David Terraolini in Turin.

יור' את חברה את ימי אשר כנשי כי דרך ביראציונו ניו וכל עצמו ופלא.

בדך אהם לה' אשר לא עזב חסדך נאמי אם כי בדרך רחוקה אני יושב!
 הכיום הזה ראו עיני כי יש לבצק ישר באשר לבצני עם לבצק! וגם צריתי בלונת
 לך כי אני ארבי אהב ומשחקי ונלאונגי ואף כי בודפי המכנה והחופים כמוך!

היום הקלו יוני המנוחה כי נקעו תלמידי לארץ מולדתם לחוג את חג המנוחה והיו
 שם כחדש ימים ואני אשתעשע עורך ידידי, והשיצותי אחרך דבר כאשר עם לבבי,
 זה ימים רבים עלתה ארובה לנחלת עיני אדם כי עוד חשבו ומראות זלילה כי
 ציני הסתו על משונרתי עונדתי מלאת הכוכבים עד סוף האשונורת החיכונה. וני
 יתן והיה עוד כינוי קדם ליווד המורה והמכונה על פה כי אז לא יעורו הספרים
 עיני הקוראים גם ולא ייעפו הסכמים צדרישת המכונה ומלד היחזון הגדול אשר
 ללימוד על פה על הלימוד מחרך הספר כאשר הוכחתי בנאמרי על המורה
 שבע"ס! — מה ארכה מזה המכונה! אם כי נשקוד יונם וזילה על דלמותיה
 ושונרנו מחרוזת פתחיה לא נוכל לעלות אל הר קדשה ולצק צהיכלה והיה כי
 נעפיל לעלות אל ראש ההר קרב קלנו מלאו יונינו אשר הם כלל עלי ארץ! כעשיר
 בחכם ומקרה אחד להם: אורב כסף לא ישבע כסף ואורב המכונה יוסף דעת
 יוסף ומכאן כי ככסף נכסף אל ידיעות אחרות ואם יכללו אים על חכמותו
 יגבר צו לאמר: הלא כל ידיעותי אשר קניתי כמר מדלי נגד ידיעות אשר לא
 קניתי עד הנה לכן נפשו שפלה גאה וגאון ישנא וינדה מן הכבוד כי קטון הוא
 צעיניו וכל חפצו צחקיותיו לא להחפז רק למנוח האמת לנען חגיג נפשו אל
 השלמות אשר היא חכלית אדם עלי ארץ. לא כן האנשים הסכלים אשר כל מנוחתם
 לעלות צונעות ולנקד עיני ההמון! אם יפיקו חפסם וכיו לראש יגבה לצדם עד
 להשקית כי יאמרו: חכמים אומרו ומורה ה' אמרו! את אמינם לא יכירו ואת
 אורבניהם ונלפנים לא ידעו וכל האנשים כאין נגדם והמה כעוללים לא ראו אור
 החכמה טח ומראות עיניהם ויחשבו לנחם! חכמו לצ עליהם ישחקו ונבונים
 ילעגו לנו! הלא צאלה חלק האים אשר הסר צריחו אתך אחרי אשר הוקם על
 אני ידעתי את האים ואת שיה אגרותיו אלי כי זד יכיר הוא נבל ולא חכם. שעה
 נעלינו אחי כי מה חסרון לך להכחש? יתהלך בגאותו וצרכו לצדו בין כעון ספריו
 אשר אסף בלי תצונה ונחליו אשר נכל צעיכו הנשכחה וני רגל ואשר לא נגה
 זה אור הנדעים ונחשך שנו יכסה ולא שם לו על פני חוץ! ואתה וקעיד החאמנו
 צחקיות מועילות ואים את דעהו יעזור וטוב לכם! מאסתי שנאמי את האנשים
 אשר ימנעו טוב ונעליו ומכל משונר יגלו לשונם ומחרות לזולתם את אשר גלו
 צחקיותיהם מן חגרה חפציהם אם אים אתך ישום להם צדיעותיהם! לא כן
 אנכי עונדי כי כל ימעי וכל חפץ לספין ידיעות הקטנות אשר קניתי ואשר אקנה
 צחקיותי על דלמות המורה. וכבר אמר המכם: אל תמסור חכמה למי שאינו ראוי
 לה מן הממסרה ואל תמנענה עמי. מדאורי לה מן הממסר. וגם חכמי החלמוד
 אמרו: (סנהדרין ג"ה): כל המונע הלכה עמי תלמודי אפילו עוזרין שנעמי חזון
 ונקלצין אחרו, לכן נשנעמי ואקיימם למות לך דעי ככל ענין אשר חשיג ידי כי

נענות לי מאלד ואתה תקרא את אגרותי באזני רעך אשר למדתי להועיל ואת
המשפך חסוך ולא תירא כי את האמת אהבתי וכל אשר יראני אחזי אעבדנו
עשרות לי.

נחת שמחה בלבי בהגידך לי כי אחיך יעקב ידיד נפשי דבק באשה טובה
מראה כאשר אהב. אשה יפה אשרי בעלה נוסף יעניו כפלים! דדוך ירוהו בכל
עת באהבתה ישנה תמיד יהי מקורו ברוך וישמח מאשמה נעוריו! זאת ברכתי אשר
הצאת לו כי אהבת נפשי אהבתי, כי ירא אלהים ואוהב נאמן ידעתי, ולא הלך
אשרי הצחורים לזנות אשרי עיניו וללכת בשדירות לבו. אשריו ועוז לו, וזה חלקו
מוכל עמלו, כי ה' חונן גורלו.

איש טוב אתה ואל בשורה טובה תבא כי עוד שמים שמעתי ונאחך אשר היו לי
למשון ולשמחה לבני. ראשונה שמתי בעל כל הון על דבר חצנה שוחי החושיה
אשר חספתם אתה ורעך זה שלשה ימים. חזקו ואמרו, אחי וידידי הנאכזים
והנעייים, והיה אלהים עמוכם ואם ראשיתכם ננער אחריהם ישנה מאלד כי
כוונתכם רחוקה ומעשיכם רחוקים. ועתה שמעו נא בקולי איעלכם! דרישה לשון
בני עזר, ומליצה ספרינו וקדמוניות אונתנו חיה חכלית חצנתכם הראשונה
למען חתנער גם צקצכם ונעפר הלשון ההוא העוצה והשכוחה זה ימים רבים
ואף כי אנשי החצנה הזאת רצם ככלם הם ומלומדי החורב לשנת יום אחד על

כסף הכוראם ולהם חלות ידיעה שלונה בחכמה לשוננו ובמליצתה לנען הדין ספר
הקדש והעמיק בפשטי הנקראות ולמען דעה דבר נחות בלשון המהוללה ההוא.
ומלמד ידיעה הלשון והמליצה מה טוב ומה נעים אם תשיחו לז' אל עיני האמנות
והדעות אשר בלעדי ידיעתן לא יוכל המורה להוכיח את העם ולהדריכו בדרך
ישרה. האמן, אחי, כי מרבין המורה אשר לא ידע כי אם ההלכות והדינים
וישליך אחרי גוו הידיעות האחרות כמו עיני האמונה והאלהות ומינוך הנערים
ומשפטי הלשון וחולתם הנם הוא כעור המושש באפלה והועל לא יועיל לעונה,

לכן שמעו אלי וישמע אליכם אלהים! קראו בעצמותיכם ספרי חכמינו הקדמונים
והאחרונים חדשים גם ישנים, הן בענין הלשון הן בעניני חקירה ואמונה כאשר
אמרתי. בספרי הקדמונים נחל טובע ונקוד חכמה; השמעשעו בקריאתם לילה
ויומם כי כל ספרי האחרונים לא יסו זהם בענין הדעות הישרות והמדות המעולות.
ואל תאזרו זמנכם בקריאת מפרשיהם אם לא כאשר חקשם עליכם הפננתם אם
כי השתדלתם זה כי המפרשים זה דרכם ללכת באחרות עקלקלות ככל העולה על
רוחם ולבצר המצוא ולהניח כחוס. וגם בספרים הרצים המדעים היוצאים
לאור חקראו וייעז לכם כי האחרונים הגדילו לעשות בלשון ובמליצה ובקדמוניות

עמנו, ונולד החועלת אשר תגיע לכם בקריאת הספרים האלה וכן המוגע אל הענין עוד תלמדו מהם לשון ספרי הסכמה אשר בהכרח תמה מעט מלשון המקרא וזבל זאת מה טובה ומה יסיה! — אפי וידידי! יהי נא לכם לצ אחד ורוע אחת, האמת והשלום אהבו לנוען תשכילו בכל אשר תעשון ותעלוזנה כליותי כי נפשי אליכם כל הימים. אל יהי חלק ונסלה עמכם לבחורים המתגלים בעשרם האומרים בלצנזם אהבתו ואספנו עוד, כי הנה זנזני מות יבאישו שונן דוקא, כים נגדש השקט לא יוכלו ועל צמתי דעיהם יבקשו לדרוך, הגאוס והסכמה לרוע הנה ולא תוכלנה לשבת יחדו. — שנית רחצ לנצי צמעי כי ידינו ואהבנו הסכם המפואר והמסיד פראָפּעסאָר ראָביאָלא ל"י שצ להורות צצית מדרשנו. נרכשו נא צמעי ואושר לו: כה אור ידיך הלל: לצי אהך תמיד על כפי מקוחד ועל לוח לצי קשחך, יתן ה' לו כלצנו הסיים והשלום וזבל אשר יפנה יסכיל. — ואחא צה' העלת צמא הוולות בצע"ל, שונחת עולם על ראשך ורצ שלום עד צלי ירם. כה דנצי אורבך הסותם פה פלדוצה נראשון צמפעס למדש ש' תקל"א. הלל די לא מורי הכהן.

39.

Schreiben des Herrn Professor L. della Torre an Herrn Prof.
S. D. Luzzatto.

ליריד נפשי יקר רוח איש תבונה החכם המפואר רשד"ל נ"י החיים והשלום.

אלף חודות לך, ידידי, על אשר אושרת כצד אכנרד ותצקם מונני שאעיין צמפעכחך הקדשה על אודות חרגוס יונתן על הנציחים, ואם כי גר אכני צאקן המסקר לעשות לרוען אגלה לך דעתי עליה ושלש קושיות אכני נוטל אליך.

א) הכולל לבזור צצירור שטיאודוליאון צא למסות תחת כנפי דתנו? מתי ידענו הדבר הזה? מפי סמוניו וסופרינו? לא, רק מאיסיפאניו אחד מאצות הכנסיה שלם. אך איווז"ציו קוסר וניהר וגאמן ונשיץ אור גדול על קורות זמנו ואסריו הסכם הגדול היירונימוס וולחם ומכחשים אותו ואומרים סמאחרגס הסוא לא נתיחד מעולם אך עבר מוכח המרקיוניס Marcioniti לכה האצוניס Ebioniti הנוורכצת מאמונות היהודים והנולרים ושה סנצ צעעות האומרים שנתיחד כי לא שמו לצם לחטות הכה הסוא. ונאמר שלל נזכר המעתיק הסוא צחלמוד ושידעטוהו רק מפי קופרים נולרים אך נוכל להכריע ציניהם ולהסליט שסנצרת האומרים שנלחת נתיחד היא סאמחית?

(ב) גם אם נראה להחזיק הויתרנו. הריא לגר דק מה הניע לב החכמים
 ליחס לו תרגומם ומאחר שכפי עדות הסופרים כונעו אין הפרש בין תרגומם ובין
 התרגום המיוחס לשנעיים? ההכח יאכן צמנוא לספרי הקדש כתב שהעמקתו הינה
 כי אם חיקון העמקת השנעיים, ושהסיר מוניה היחר והשלים החסר והגיה כל
 מה שלא העמיק הויתרנו האלכסנדרי צניור. ושלשעניים הניה הולות העצירות
 כלורתן מולכנה כח האצוניים אותן. ואוריגינים צקצון ההעמקות אשר לו,
 Hexapla, הניצ כוכב לניון בכל הענקות הרבים שתרגום טיחילודיאון מכוון
 ונהל צמול לתרגום האלכסנדרי. והחכם Montfaucon כלל צהקדמותו שתרגומם
 הוא הפחות והגרוע שבכל התרגומים היונים, ואיך ח"כ צמרו צו חכמי צכל ליחס
 לו תרגומם? ולמה לא צמרו צתרגום עקילם שהוא משובח ומדוקק ומעני כפי
 עדות כל הסופרים הנולדים המספרים צצמרו והשתמשו צו, וגם הסכם היירונימוס
 אחרי אשר ספר צגנותו חזר צו וקלסו וגם היהודים היונים המזיקן צו ולא
 הכסירו, ותחת תרגום האלכסנדרי לקחוהו. זאת ועוד כי כוונתו היתה צתרגומם
 להסיר היהודים היונים ומאשרי תרגום השנעיים המשובח. ועוד חגלל התמיכה
 אחרי אשר ראינו (לדעת החכם המופלא ר' שלמה יהודה הכהן) צצמנושה מונושי
 מורה צמרו צתרגום עקילם הוא אונקלוס לתרגומו ארמית ומכ"ש צתרגום המורה
 והנציאים על הרצו דרך אחד להם. סן ידעתי כי צתמוסם עלי על כי חני מוספך
 הקערה על פיה ומקשה על השערתך הקושיא עלמה שהציתך אליה. אך לא
 אסתיר מונך תמיכהי על צנניה השערה על השערה והולאת מולדות מן הקדמות
 מקופקות הנכירות עוד אימות וחיווק. צתחלה השערת צצעלי הטעמים מוצל
 היו, ונראותך שותרגם הנציאים דוח אחת היתה אחר עם צעלי הטעמים לתקן
 את הלשון צצציל הסמון החלטה שגם תרגום יונתן צצלי הוא אם כי אינו דבר
 רחוק ששים או יותר יתכוונו לדבר אחד צננקונות שונות וצנחים שונים וצפרט
 צעניך כזה מוצאך הנורך והמועלת. וכבר ראינו שגם הויתרגם האלכסנדרי נטה
 מלשון הכתוב לצד את האוזן כמו שאמרנו צפ"ק דוגלה וכונו שעינינו כולות
 צתרגום הנשאר צידנו, ולהחלל מן הקושיא למה יחסוהו ליונתן ולא לעקילם
 המולאת מה שמואלח, ולכן לדעתי אין חיווך חיווך והזרה הקושיא לתקומה.
 (ג) מלמד שאין טעם מוספיק למשור צכשכים חז"ל הגאונים צצקשו לרמוחמו
 ולהעיד לנו עדות שקר ליחס התרגום הסוף למי שלא אונרו מועולם כדרכ המזייסים,
 ושגם לא ידעתי איך היה יכול לעלות צידם הדבר ולא יגלה, כמדומה לי שאתה
 חופס הפל צבני ראשו, כי דעתך שחכמי צכל כתבו התרגום הסוף צזון מואחר
 והסכוו ליונתן היוני וקלאו עלי שם יצ"ע תלמודו של הלל. אהנה! אם
 יחסוהו ליונתן היוני למה יחסוהו ליצ"ע, ואם יחסוהו ליצ"ע למה יחסוהו
 ליונתן היוני? ולו אענה שהתרגום המיוחס ליצ"ע הוא צלחת תרגום

היוני של טיטודוליאון מתורגם ארנויה היית מילול וכן התמיסה הזאת אם כי הקושיות
האחרות במקומן עומדות. ועוד אוסיף שדברך נראים כקוחרים זל"ז כי אם
החסינו את עקילם ליסס לו תרגום המורה לפארו צעיני הסמון מה נרע ומה
הורע כמו של יונתן היוני גר לך כמוהו לצלתי יסס לו תרגום הנציאים המולך
על דרך תרגומו כדברך שהולכו להחלות צליץ גדול, צי"צ? ידידי! תפסק
ונועט תפסק, תפסק ונרצה לא תפסק! גם המכס שי"ר שהחמיל לספק על
המקום שהוצרו שם התרגומים לא החליט שתרגום הנציאים מוצר צצצל אלא
שנשתנה שם ונשתכלל ללורך העם היושבים בקרצו. וזה דבר אפשרי ונחשב על
הדעת! ואחרי עזרת גבול פלגת חק והלכת מן הקלה אל הקלה, וגם דבר
אונקלוס אשר אין מנאס נפשו זולתך האומר שלא היה ולא נברא, וגם על זה יש
לי דין ודברים להקשות, אלא שאין כאן מקום להאריך. ומי יתן והיה עוד צידנו
תרגום יונתן היוני על הנציאים תחת אשר לא נשאר עוד כי אם צעיר שם צעיר שם,
וידענו צדורר אם כדרכי תרגום יונתן צ"ע שצידנו דרכיו! אך אע"פ שתרגומו
על דמיאל הנולט מנני הזמן ואשר בו נשתמש עוד היום המורים היונים

נוכל להקיש על הדרך אשר דרך תרגומו בשאר ספרי הקדש.

ומה דברי צעיני התרגומים אעירך, ידידי, על מה שכתבת צנאור הנכבד
אחרי גר חלק ח' נתיב ח' שהעשם שאונקלוס תרגם הנני מוועיר לכם להס, הא
אנא מנחית לכו, הוא מפני שהארמי לא ישמח צלשון העטרה חוץ ונענין המטר
עלמו, ואין זה נראה לי אלא מפני שגם צעיני העטר עלמו אין הארמי מושחח
צפועל נגזר מן ונאקל רק צעליט אחית ונאקל וע' צראשית צ' ה' ז' ד', ושמות
ט' י"ס כ"ג, ירמיה י"ד כ"ג, עמוס ד' ז', חיוז ל"ח, ורק שני פעמים מולאחי
בתרגומים והם צראשית י"ט, יחזקאל ל"ח כ"ג, וגם הנה חינוס וסייעים לך,
לפי שהם צעיני אש וגפריה לא צעיני העטר עלמו ולא ידעתי למה.

ועוד חכמם שלא צרסות גם צעיני אשר מעניני אגרתך להסכס שי"ר ואומר
כי לרקת דברך שהננים נקראו liberi צל' רוני להצדילם לצוזה מן העבדים,
אך מה שאמרת שאין אונקלוס liber צלשון יחיד על הסוראה הזאת, אלא חנויד
צל' רעים חינו מודקדק אך היה לך לומר שעל הכוז יצא צל' רבים ועל המעט
צל' יחיד. קוויניליאן לדוגמא צוליות המיוחסות לו, Declamazione II. 8.
אמר: Liberi et parentis.

ולצלתי הכלות פניך ריקס אליג לפניך קת חידושים, ואחרי צחכונתך
תשפט על אמתתם או על צעולם. על מנח, שענינו קרוב לענין צכר, נלקח
ג"כ משם מנח, שנתנו חולי נגזר munus, וכן אשר מנח את מאלכלם צדמיאל,
כ"ל שענינו אשר קלז את מנח מאלכלם, שכן מנח הוא הלק מאלכל (שמואל ח')

ח'. — בַּח שֶׁם נִגְזַר מִן בְּנֵה וְהוּא צְנוּקוּס בְּנֵה כְּמוֹ בַּח מִן בְּנֵה וְצוּקְסֵטֶלֶקֶף
 שְׂרִיסָמוֹ צְנוּקֶס כַּחַח אִינוֹ אֵלֶּה עוֹשֶׂה, וְעֵינֵינוּ חֲדָרַת אֲנָשִׁים הַמְּשֻׁחָסִים צִעְוֹתָם,
 צִאָּוֹנֹתָם אֹרֶ צְנוּעִיָּהִם וְכִדּוּנָהּ וְנֶשֶׁם אֶחָד יִכְנֹו. וְעֵין הַשּׁוֹרֶשׁ וְהַעֲנִין הִזֶּה צַח"ק
 (עֲזָרָה ד' ז') וְשֶׁאֵלֶּר בְּקוֹתָיו. וְעֵין הַחִינּוּהַ עַל צֶעַל אֲוֵלֶר הַשְּׂרָשִׁים שֶׁהַשְּׂוִימוֹ וְעַל
 כִּד"ק שֶׁלֹּא הִצִּיאוֹ כ"א בְּמִלּוֹת הַלְּחִימוֹת וְהוּא עֵלֶה עֲצָרִית (כִּי כָל הַפְּסוּק הֵהוּא
 עֲצָרִי) אֵם כִּי יִקְרָתָהּ צִאָּרְנוּת. — ה' אֲמֵר לִשְׂכּוֹן צִעְרָפֶל (וְלֹכִים א' ח')
 פִּירוּסוֹ לִדְעָחִי: ה' אֲמֵר לִשְׂכּוֹן שְׂכִינָתוֹ צִין הַכְּרוּצִים צְנוּקוּס הַשֶּׁלֶל צִצְנוּקֶשׁ,
 וְהוּא צִית קֶדֶשׁ הַקִּדְשִׁים שֶׁשֶּׁם הַלְּחוֹן וְאִין שֶׁם לֹא שְׁלוּמֹת וְלֹא מְנוּרָה, וְנִלְתָּ עֲרָפֶל
 צֹחֶם עַל דֶּרֶךְ הַסִּפְלָה. — וְנִלְחִי שֶׁצֶעַל הַעֲרוֹךְ מִסִּייעַ לִי שֶׁלֹּא שֶׁל צֶדֶן אִינִה
 לִכְנוֹי מִדְּצָרִים צִעְדִּים שֶׁכֵּן כַּחַח עֲדָךְ אֲצִי: וְאֶע"פִּי שֶׁנִּקְרָא ר' יְהוּדָה הַנָּשִׂיָּה וְלֹא
 נִקְרָא צֶדֶן צִלְשׁוֹן הִזֶּה אֵלֶּה רִצִּינוֹ, עֲכ"ל; אֵם כֵּן יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ צִין צֶדֶן לִרְצֵנוֹ, וְהִ
 וְנִלְבֵּד הַרְחִיזֹת הַחֲמִדּוֹת שֶׁיֵּשׁ אֲחִי עַל זֶה.

קִלְחָ נֹחַ אֵם הוֹגֵעֲחִךְ צִדְרִי הַצִּי, אֲשֶׁר־נִי כֹאשֶׁר אֲהַבְחִיךְ, אֵל תּוֹנֵנֶע טוֹב
 מוֹנִי וְאִין עוֹב אֵלֶּה חוֹרָה, וְהִיִּה צִרְכָּה.

סֶה פִּלְדּוּנָהּ יוֹם כ"ד לַחֲדָשׁ הַעֲשִׂירִי ה' תַּקל"ד.

הֲלֵל רִי לֹא טוֹרִי הַכֶּסֶן.

40.

Schreiben des Herrn Prof. L. della Torre an Herrn . . .

לִירוֹדִי הַבְּחוּר הַמְּשֻׁבֵּל וְרִבְנִי כִסֵּד.

אֲבִרְחֶךָ מִיּוֹם ר"ח מוֹנָחִם הִיחֶה לִי לְנוֹשִׁיצַת נֶפֶשׁ כִּי בִנְר אֲנִיחִי נוֹאֵם
 מוֹנָחְצִין כִּי אֲרָכוּ לִי הַיּוֹמִים מִיּוֹם אֲשֶׁר רָאִיתִי פִּינִךְ צִעְרִיעֶסֶט וְאִין קוֹל וְאִין
 עוֹנֶה מֵאֲחֶךָ. הַיּוֹם הַזֶּה רָאִיתִי כִּי זִכְרָתִי אֲחֶךָ אֲחִרִי הַסִּפְרֶךְ מוֹעֲלִי וְלֹא הַשְׁלַחְתִּי
 אֲחִרִי גוֹךְ. הַלְּחוֹן, אֲחִי, כִּי בָּמִים הַפְּגִים לִפְנִים כֵּן לִצִּי לִלְבֶּךָ, וְהוֹאֵן וְהוֹחֲמֶךָ
 לֹא גִבְרוֹ עַל אֲהַבְתִּי אֲחֶךָ וְצָרִית שְׁלוֹנוֹי אֲחֶךָ לֹא הִנִּיטוֹ, כִּי אֲחֶךָ רָאִיתִי יֵשׁ דֶּרֶךְ
 וְנִלְתָּ רֹחַ צִינָה וִירְחַח מֵעֶלֶךְ וְהַכְּמֶךָ הוֹלְכוֹת לְמַדִּים. וְנִה מֵאֵל עֲגוּמָה נִפְסִי לֶךְ
 צִשְׁוֹעִי כִּי יֵד אֲלוֹהִים נִגְעָה בְךָ וִיקַח אֶת אֲרוּנִיךְ מוֹעֵל רֹאשְׁךָ אֲצִיךְ זֶה יִלְדֶךָ וְעוֹד יֵדוּ
 נְטוּיָה כִּי הוֹכִיחֶךָ צוֹחֲלֹב עַל מִשְׁכְּנֶךָ וְחָגִיעַ עַד שְׁעָרֵי מוֹח! אֲדוּרָה לֹא מִסְדּוֹ כִּי
 שֶׁלֶם דְּצָרוֹ וִירְפֶּאֶךָ וְאֲרוּכְתֶךָ הַלְּחִים. יִסְפּוֹךְ ה' אֲצִיךְ לִשְׁטוֹן וִינִחֲמֶךָ, וְהִרְקִין לֶךְ
 צִרְכָּה עַד צִי דִי לִלְחֶמֶךָ וְלִלְחֶם אֲנִי!

וְעַתָּה אֲצִא לְעִינֶיךָ אֲבִירְחֶךָ וְאֲגִיד לֶךְ אֵם כָּל לִצִּי כְּנֶשֶׁפֶט הַסּוֹרֵב הַנִּלְחֶמֶךָ אֲשֶׁר

לא יונעם האמת צורך חכו ואם לא תעבד לאחזן שונעת. כוונתך רלויה לפקוד צתי
 אורחות הספרים העתיקים והיקרים אשר לא ינאו עדן לאור עולם להעתיקם
 ולהדפיסם ולכל בני ישראל יהיה אור. וזני יתן ותקום עלתך וממדה גנוזה תתנער
 ונעפר ויהיה חלקנו ונחלתנו! אך ונחירא אני שמה שגמרת צלצך לעשות
 יהיה נון הנמנעות ותעלה חכם צידך, וזה נשתי קצות, ראשונה, שאלם אחת
 מוכרת לעצור ונלכתך ונלכת שמים מדלגה מדבר פן תחלה שניה ולא תהיה עוד
 כהה לשנך, הלא ונלכת ההעמקה קשה מונסם ולא כל אדם יכול לסגלה ואף כי
 העלול לחלי המזה! השמח לך לדבר הזה? השאלת את פי הרופאים? וזאת שניה,
 הסמכת כמה יאריך זמן ההעמקה אשר צו לא חוכל להסתבר מאוניה, וכונה ירנו
 הולאותך הולאות דרך רחוקה, הולאות ומונות ופרנסה צורך נכרי וחולתן אין
 נוספר? המוצע אתה שכל עיר ועיר אשר שם אסיפת ספרים יקרים יפתחו לך
 את חלוצם המוצר ויחזו לך רשיון להעתיקים? ואם כל זה יעלה צידך הלא ידעת
 אם לא שונעת לוק העתים שאין לך יום שאין קללתו מוכנה ומחזירו וכל מדינה
 ומדינה רבים יורדים ונכסיהם ועשירים וקונאים פן יורשו הם וזיחם וכל אשר
 להם. ונזלעדי זאת אזהרה החורה הולכים ומתנענעים ונער יתחכם ואין דורם
 ואין מנקה לספרי קדמוניו, וגם ליועד לשוננו הקדושה ירד פלאים! וגם אם
 הסרירים אשר ה' קורא חופשי החורה יחזיקו ציוניך החוכל להדפיס כל הספרים
 אשר העמקה, וזה העשה להולאותך ולעונך?

ועשה ראה שונעתי צקולך לכל אשר צקשת מונני וחללה פני שונר ספרי
 בית הסכמות אשר צעיר הזאת לכתוב אל שונר חולר ספרי דע ראסטי אשר
 צפארמח לדעת מוננו על נכון נשפט הריב'קטעק הריא, ואקום כי צא תצא
 תשובתו ולא תאחר וצוואה אחרת ולא תחנהמה להודיע לך את חוכן הדברים.

אמת הוא שאמנונר דגה לחלק צתשובתו לרצ אשי צו"ק ריש דף כ"א צין
 עמוד לויעמוד, אלא שגם אני איני רואה כמה וזה מלא לחלק צין זה לזה לפי
 דרכי דקדוק לה"ק; אך צמחילה מורך לא רצו צעלי המוספות צריש פ' שצונת
 העדות (לא שצונת הדיונין כמו שכתבת אגב שיעפך) לתת טעם לזה, אלא
 להודיענו הוראת שורש עמוד, וסלקו צין עמוד שחזריו מעשה לעמוד שאין אחריו
 מעשה לחך הקושיא שהקשו על הס"ס שלפעמים העלה שמונר ומשמע עמידה
 מונס כמו לצדי צעלי דיינים שמונה להם שיעמוד על רגליהם, ולפעמים לא מונס
 עמידה כמו לענין חליה דק"ל צין יוסד צין עמוד צין מונס, וכזה כתבו ג"כ
 צו"ק כ"א שהצאת, ואין ספק אגלי שהאמת אחס וכל דצריהם נכונים, לפי
 חכמת הלשון ועל יסודותיה נונים, לא דצרי דחק כמו שאמרת, לפי ששורש עמוד
 יורה לפעמים לא עמידה מונס שלפניה יסודה או הליכה אלא התעוררות לעשות

דבר נזה, זה לא יהיה אלא צמנא אחריו שורש אחד שורש על הפעולה שזה
עלים הסתערוכות, אלא שעל הכוז ישמשו צמנ"ך להוראה זו ששורש קוס,
ונעסנה וצרייחת ישמשו חניד ששורש עניד כנון אין עונדין להחלל (צרכות
ס"ה), 'עניד אחד וסרכס אח אשמו (כחונות פקד י"ג) ואין להאריך.

צוהינתנו לא נענוע דבר ובהיחודים שכלכו כפי דצריך להפיל חסנתם לפני
הגזיר ונגן אדום אשר צויען להיות להם לנולץ לפני הקיסר החלם יכ"ה שצ"ה
לא נחמדו בזכותו כי בני ישראל אשר צמנלכה הזאת בללו יחיו שקעים ושלום
ואין וכלים דבר צאץ, אדרבה בשנה שעברה ילא דבר וולכות ונלפניו שכיחודים
כנולדים ונשפט אחד יהיה להם, כוונתו כוונת, חוץ וננה שנגזר צנינוס
הנולכות, ואולי היהודים האמללים הם הם ונולכות האפיפיר אשר גרסם
ונקרוצ נשבת צעיר צולוניא וכהנה דבות ענו.

ה' עונן גבור החיל וכל אשר תעשה ילית כנפש אובדך הנוכן לשכתך הכו"ח
סה פאדוצה יום עשרים לח' חמיימי ט' חקנ"ז לש"ק.

הלל די לא מורי הכהן.

41.

Schreiben des Herrn Prof. L. della Torre an Herrn Leopold
Dukes in Wien.

שלום שלום לאיש חיל רב מעלים, איש הם וישר יושב אוהלים,
ה' נתן לו לשון למדנים ישר בשירים ומפישל בשלים, היה החכם
והגבון ר' יהודה ליב דוקעם יהי אלהיו עמו וכל חפצו יושלים.

גם ונחנול גם ונלשום שונעתי שונעך ותגללה כליותי כי הוגד הוגד לי כי
אזרח בגזר חלניך להעיר ולעורר צחך בני ישראל שהצת ונלית לשוננו הקדושה
כלה ונחמדים אשר כמעט נשכחה ונלז ואין דורש ואין וצקש לה, בהעלותך על
ספר קורותיה! הכנות עשו, אחי, וכל אשר נגע אליהם בלצם להגות צקפני
הכנינו ישלנו תודות לך וישמחו לך ולנרותיהם אשר אצרו צמננות כפיסה וגם
אנכי לא אנוע טוז ונעליו כי נאמא נפשי לחבור כזה רב החועל! לכן אונתי
הגלה אזנך כי הסכם רומאנילי (צעל נשא צערב וכות נכון) הניח אחריו צרכה
הנון סירים ונקלחת ונעחקים ונלפון איטלקית הם הם ציד אחד ונארכי ונעיר
קסאל לצ"ע קוסר של ק"ק רומא, כי הם המגורר הממחד שנים רבות ושם מה
אחרי אשר ונודיעה לעדניה ונעיר לעיר נדר הלך, ואמלא חן צעירי חלניווי הכ"ל
ונקלחת הכתבים הם נתן לי צמנתם ונקלחתם השליל לי ואני העתקתם ככתב ידי

והגם כמקום עמדי, וזה לי ימים רבים אומרת להגפה אותם בנפת הסכל ולהציאם
בכור הצמיגה לקלוט את הסולת ולהפינו בישראל. גם צאריך ונולדתי ארץ פיענאנט
ונאלו משוכרים ונולדים אך רוב שיריהם ונוללותיהם לא ראו אור, וגם הנעט
אשר נדפסו ונפוזרים ומשוכרים הם וזכרם אצל נוני ארץ, וגם כי רוח השיר לא
נוקסה צם על הכוז כי אם לעמים דחוקות צעת קשור וצעת דקור כי כן יעשה
צוקונו לשיר צעירים צצית אצל וצצית וצצתה. גם אכני רוח השיר פיענוי ויומי
ילדתי, כל ימי היותי על אדמתי וינאלו שירי אשר הדפסתי מן צעירי דורשי
לשוננו, והגם נכספה וגם כלתה נפשי להדפיס רונם וגם נקשתי על זאת ונאלדון
שניד ולא עלתה צדי. אך על ערצו נחל מיוזני היונא לבזול ארץ ונולדתי חליתי
כנורי ציום עצרי אותו לצא להשתקע הגם כי גדל ערצי ונשאי ללמד את קקי
האלהים ואת תורתי וצחורי עונו אשר נשאל לצם לקרנא אל הנללכה ונללכה
שמים ונלד טרדוה אחרת עלנו וקספר. ונללעדי זאת לא אכחד ונוך כי השיר הסקול
נכרים עצרתו צעירי בלשון עצרת וצומרת זר זרעוה השוכרים צנן ונללחנו,
נעטוה נעשים ונללו את ימי הלשון המואסת צהר גלוה ונחן ורסן המרות לא
שערוה אצות הנלילה אשר רוח ה' דבר צם ונלחו על לשונם הנה הנציאם
הקדושים ונה נשנצו רעיונותיהם, ונה יקרו רעיהם, ונה נאלו אנוניותיהם, וננה
חטם אשורנו וני דרכם דרך סלולה ונעקצותיהם לא נלך להציא נזארנו צעול
המרות הנשחית פאר הנלילה ודקדוק הלשון הלוצעת צעדו ונלצט נכני להגיע
הנה ולהגית הנד, לשנות שיעוש הצנינים קשור הנלות והורחתו והגורם להשתמש
בנוליות אשר כמו זר נחשצו וחלק ונחלה אין להם בלשוננו כי בנזול ספרי חכ"ך
לא צאו? וני יתן והחזירו ונליני עמנו העטרה ליושנה מוסרות המרות ונחקו
וישליכו וננו עצותי!

ספרי ר' ישראל נאנצרה לא רחיתי וניני, וס' דרכי נעם אשר הנכרת לא
ידעתי ואומר אל הנכמים ואין וניד לי. על דבר הספרים היקרים אשר צעיר
הנולכה עורין שים פניך אל הרצ דשם והוא אחריתי צית ונדרשנו. להגיע אל
העמקות ספרים צעיר פארנוה הוא דבר קשה ונאלד וכנענו וננוע כי אין שם
יחודי ידע ספר שיוכל להעמיקם ונעס"י חליתי פני שומר אולר ספרי דע ראקסי
אשר שם להודיעני ונשפט הנליליטעק הניא אם הרשות נחונה לכל איש ואיש
להעמיק ספרים כ"י ככל אות נשפו.

האמה ונכיר בלשון איטלקי? אין אוכל לשלוח אליך קלח ומצורי אשר ראו
אור? הידעת את הדורש הנכבד המכס ונאנציהיווער? — צצריך אצור,
ידידי, ונעצותה אצמתי אנשך כאשר אונרת, עד הנכחצ הזה ועד אצרתך!
נעמס חזק ונחמזק צעד לשוננו ונצד תורת אלהינו עשה חיל צווינן וקרא שם

בישראל בתשוקת אהבה הנוכח פה מלדונה ציוס האחרון למדע העשירי ש'
תקנ"ז לפ"ק.

הלל די לא טורי הכהן.

42.

Schreiben des Herrn Prof. L. della Torre an Herrn Leopold
Dukes in Wien.

אל יהודה אשר גבר באחי בחכמה בתבונה וברעת ברוך שבנים, היה החכם הנגבד
החריף והשנון כ"י יהודה לייב דוקסני נ"י צלל בנים אדירים והעלה בידו סגונים, תרשיש
שהם וישנה שני עם עדנים, יהי שלום בחילו והפין ה' בידו יצלה עוד רבות בשנים.

לך חטאתי ונדול עוני ונכסול כי אתה גונלתני הטובה ותציל אלי תסורה עמודיך
העיוסדים על לפני פז ואני גונלתך הרעה כי לא תתני לך זה שמים ימים
ויותר ולא תתני לך חודה על מנחתך, ואני נולדתי עלי את הדין כי יפה דנת יפה
חייצת צונתך מונני טוב הלל זה מצורך הסדס אשר שלחת אל אחות מרעיק אשר
צפאדונה ונמלתה לא קספתני ונכספך מנחתני, והנה עיני כלות וניחלות לו
להשתעשע לאטי צאנריך כי נעמו מדעש ונפח נופים: וצנקה נונך שלחה לי
ונסרה ועלי לשלם את מחרו ככל אשר יושח עלי. אך לו ידעת את כל התללות
אשר השתרכו עלו על לוארי הכשילו כמי, ולא נתנוני הסז כוחי, כי עתה חסה
עייך עלי ותאמר קלחתני; ועתה אשר הניח ה' לי מעלצי ונרגזי ותחי הכוחה,
ונסו יגון ואנחה, אונחתי הנה צאתי צונלת קסר לתלות את פניך להעציר את
חטאתי ולהשיב לי שטון אהבתך וכוונ נדיבתך על כל פשעי חסכה ותשלכס
צנולות יס, ולא יודע מקוונם אים.

והנה לצלתי אלה פניך ריקס אונחתי אכסרה פניך צונתה הסולכת לפני
הלל היא דכחי אשר נדפסר עד היום וא' מן שירי הנדפסים כבוד הצית שמו
קחם כל יומי לונתה זכרון נשכחת שון וכחוס צינתך וצנין מקינתך הסודתה
תחרון נשפטך עליהם ועשית עונתי חסד.

הסיר המיוסד על גולאונרס ז"ל צתענית כ"א לא הנקוס ונכבד את האדם
וכו', משנתיכו נלנתי נדפס עד היום שכליתיו צקפך הנזכר חולדות מנ"ע נד
כ"ז, הוא צלי סקס להכא"צע כי מלאתיו מיוסח אליו צקפך כ"א אשר אנה ה' לידי
מקרוצ וצו מלאתי שני מילוסי גרסאות, הא' צנקוס בקלים, בקקלים, והוא
טעות ונ"ל בקקלים, הכ' צנקוס אשר הנה חזשנים — אשר קשצו להם. עוד
זח אונחתי אגלה אונך כי צכת הצנלות כ"י על קלף אשר צידי מלאתי מן ש

בן עזרא הסלה ואולי ט"ס הוא. — המלות שהיו חקוקות על מוחם
הירניים המזכרות בם' מוקרי הפילוסופים אשר אמרת (נד' ד' בהערה) שאין להם
שחר כ"ל לפשטם שצור (וול' יסוף קלע) המגל אשר צו אתה קודם ונלקט החלות
ע"ד ועולתה יקלורו.

בשמיני שאתה מתעסק בכתובת חולדות החכם רומאנילי, אם כי לא
ידעתי אם אותו הדבר או רק דבר שפתים, כתבתי ולפנים לידידי ר' שמואל הכ
הזהב כ"י ונעלמאשאל שיקריצ לפניך בשמיני נחמה שקירם אחת יקרה עם קלח
העדותי להחכם הנכבד הוא על שיר הרעם אשר צא צנאסף לשנת תק"ף השלוחה
לו ואלו מאתי להדפיסה בזכרם חמד, אשר העיד לדעתי על חריפותו ועל רוח
המחקר המרחפת על פניו. הודיעני משפטך עליה ונא תעשה בה, ואם אותו
הדבר שאתה מוצא חולדות המצור הוא אני אשלח אליך משייריו כ"י הכתובים
ענדי קלחם בכתובת ידו ונאש ואשכס עוד וגם אחקור על אודותיו ועל קורותיו
ומיודעיו ומיזכיריו כי שנים רבות התגורר בארץ מולדתי.

ועתה ישור אשך ותנחמני בתשובתך ונא אדע כי קלחת כדצני ואחיה שלום
וכל אשר לך שלום כנפש עבדך ואהבך הו"מ פה פאדונה יום י"ג לח' ונחשון
ט' ט"ז אכני על אמרתך לפ"ק.

הלל די לא טורי הכנן.

43.

Schreiben des Herrn Prof. L. della Torre an Herrn Leopold
Dukes.

אלהים עמך גבור החיל מוציא עמוקות מני חשך טולה מסתרים, יתודה אתה יודוך אחיך
כי לך נאווה תהלה תמארת בחורים, תחליף סח ועצמה תרבה תעלה אבר כנשרים.

אנכי בדרך נחמי ה' זה כוונת ימים צעיר הזאת קרית מלך רב עיר כלילת
יופי כי שלחוני הנה בני עמי יושבי ערי איטאליא אשר חתת מנושלת אדוננו
הקיסר יר"ם כנולץ צינותם וצין מנשם למלך צנדינותינו למען יותן להם מאויים
ויפק זמנם שאלתם ונקשתם אשר שאלו מאלת הקיסר צעת הנתן כתר מלכות
איטאליא על ראשו. ואמרתם אל בני שם אמלא על נכון ידידי הנעים ואשתעשע
עמו כל ימי היותי ומתגורר צעיר וויען! אך הוציט מנצני ונכוצה חופותי כי שמרתי
סניך ולא מלשחקי, ומהי זאת נחמתי כי רחיתי את אצין הנכבד יקר רוח איש
תצוה, ומה נאלד שמחתו צו וצאמרי פיו כי נענו דצכי פי מכם חן. תסת לשונו

הכונה ודעת, ויראת ה' היא חלוצה! שנת, אחי, צדיק וישוע הוא צד כי שנים כלמד
 טובים גם עם ה' וגם עם אנשים ולא הלכתם אחרי ההגל חלק החושים והנחשים
 חושים ונחשים עושים החורה עזרה להתגדל זה וקדוהם לפסור זה חושים
 לבנות והורסים חושים לנעוה ועוקרים אין חושים צמים ושלבים חנה חלה
 והופכים הקערה על פיה; וכעס עוד וזאת כי היתה מרצ אים בחסיו ואים צרעהו
 יתן דושי אין שלום חור ה' לרשעים כי גלה וגלון ודרך רע דרכם, הסגלה
 והקנאה הכבוד והשכרה ונגות פניהם, צחלקם אל יהי' חלקו וצורלם אל יהיה
 גורלנו! — בנש"ק הצע"ל א"ה אשע מפס ואשורה אל אחי וצני ושלעניי אשר
 בשלדונה כי נכספה וגם כלתה נפשי אליהם כל היום וגם כי איני צקו הצריחות
 והאור קשה לי, ושם אלפס לשונתך כלשר הצעמי היקר צדיק. ראש אל ישר
 אשך צי ואל תחשבי לתעליך אורציו אחרי גור אש לא חתכו לך וישר כי רצו
 עכדומי עד אין תפטר ונצית ונמוץ מפס ומפס ולא יכפרי עד צלעי קקי, הודיעני
 ותי ילא לאור ס' התרשים, הצעני כלשר להצמיק והיה צרכה. פה וויען יום
 כו"ר ש' חרצ גדלתך לש"ק.

הלל די לא טורי הכהן.

44.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn L. Effrath in
 Schawel, in Russland.

שלום שלום לך בשנים, וטעמו טעם וקנים, החוש אמת במסמכים, ומוציא
 מסמכות החכמה פנינים, איש בריח, אלי עזר האפרתי, ויבדד ה' חילו,
 וירצה סעלי, ויגדלו וינשאו, ומהמשולים המושלבים לפני המשלים ויגלו,
 ומצודיקי הרבים ישעו, ישעו בו וילדיו, ויתהללו בו מלכדיו, יראה דע יאריך
 ימים, ובאהלי תורת יהי שמו לעולמים, עם החכמים השלמים והתמימים, אמן.

ונחתך הכעים הגיעני חמול שלום, והיה לי לשון ולשונת לצני,
 צלוחי צן עשרים שנה גדול בחורה, ונעניק החקירה, ציושר בסגרה, כנוך;
 ואם צלחי להשיב ונענה לכל דברך, ולהציאם אחד לאחד צמלך במחנה, הייתי
 לך להחניך את חסודתי, כי עכדומי רצות, ולהיות אף צדצני וישר להשיב
 חלילה לי. על כן הנני להגיד לך דעתי בקלרם, על חלקי אחרתך אשר מלאחי
 את עממי יכול לשפוט צם ונשפט צלחי חסופק.

וכנני לוקח נחתך חסודתי, כי אחרון אחרון חצי. דע כי יקרה מאד
 עזיאתך צעני פירוש מוס' שקלים שהוצאתי צמית האור, ולא ידעתי למי הוא,

ואתה מלאת כי הוא להר"ם ז"ל, כי כן בעל עין יעקב צוה' שקלים וזיתא פירוש הר"ם על הוספתא הניח, וקלח מן הדברים שהם וזיתא הם בכתבם וכלשונם מה שזלתי כ"י שזיד ר' שלמה צאזיני. ואני אמתה חמיון גדול לא עלי, אלא על הרב ח"דל ועל כוונת חכמים אחרים שהזכירו כל חזרי הר"ם, ופי' שקלים לא הזכירו.

וכן הגהתך בחכמים וכתבו חכמים לאתים, שאמרת כי וזלח ויעם שון טעות פוסק, וז"ל ויעם פון, כי כן שם שפך הוא חכום של כח ודכא היא יקרה וזלח, ואע"פי שדקתי בשני חכומים כ"י גם בישעיה וגם צמיה ובשניהם וזלחתי ויעם פון צע"ן, אין שפך אללי שהוא טעות, וז"ל צע"ן. אך על מה שאמרת כי ר"שי וזיתא חכום חכמים צמיון ע"ד י"ע ופ"ב י"א, הן זאת לא נדקת לענין. והנה ידידי החכם המופלא לונץ ה"ו בספרו גאטטעסדריענטאליגע פערטרעגט עמוד ס"ד הביא ר"שי על וזמור ע"ד י"ט, להוכיח כי ר"ש וזיתא חכום אלקלום ויונתן, ולא חכום חכמים, ואתה והוא גם שניכם לא ראיתם כי הלשון הכתוב שם צע"ן "נפש חורך חור שלך, ויונתן חכום לשון חורים וצני יונה" אין לו הצנה, ולא יחכן שכן כתב ר"ש, כי אחר שניכם חור שלך, מה טעם לוותר יונתן חכום? היה לו לוותר כחכמו.

ועתה שמוע ויוזל פין שחוק. צע"ן כ"י על קלף שזיד כן הוא הלשון: נפש חורך, חור שלך, יונתן, לשון חורים וצני יונה — והסופרים החליטו יונתן ציונתן חכום. אבל מה שהנחת וזמור ע"ג היו דומן לדומה, שכתב ר"ש וזל מפורד חכום יונתן (וצ"כ כן חכום יונתן), אם היית ונתן צדן היית רואה כי בכל מקום שזלח וזלח דומן צנזאים (צנזאים וצירעיה) חכום יונתן וזל וזלד, ור"שי שזל היה לשון חכום חכמים הביא חכום דומן מן הצנזאים, אבל אם היה לשון חכום חכמים שהיה כתוב בו וזל וזלד, לא כך היה כותב, אלא כך: דומן, וזל מפורד כחכמו.

על חכום שגר אלפיך (דברים ז') צקרי חורך, יפה אמרת שהיה מלה סורית, (צקרי דלוקח, עדר כבשים), ואלקלום השתמש צמלה סורית שזל לבטול מלה עקרי; ויפה הצלח ראיה וזמור יעשים ס"ה יו"ד, ויואל א' י"ח, כי גם שם צלח בחכום מלה צקרי דחורין, ומשי סמיכות עקרי ועדקין.

לענין שהנחת וזמור ר"שי צמחלים ע"ב ס' וקיען יסתחין וזמור, להביא וזלח יטרתן צמחכום וזים מיד כמים, דע כי וזלח יסתחין אינה אלא טעות הדפוס, כי אמנם צמ"ך גדול שנת רש"ה וצ"ש כ"י שזיד כתוב, יסתחין (לא יסתחין), וזלח"ע צדניאל צ' הביא חכום וזים מיד כמים יסתחין, וצדן הידוע.

יפה אמרת כי צית ולדא דסרעס (צדאסית ו' ב') הוא על דרך לשון סודי,
שקוראים ליום הלידה צית ילדא, ופירוש המליצה הואת קשה מאוד, וכבר דברו
עליה קצת מחכמי האמונות, עיין יוסף דוד וויכעלים בלעקסיקון סידראקוס
קאטענלי.

ואגב מליצת צית ולדא לערוך לשניך הגסה שחדשתי ימים ושנים אחרי
הדפסת ספרי אורח בר, והיא כי פטר דמס ופטר סגר מתורגם פתח ולדא
וצמנות י"ג י"ג כשראו המתחכמים כי פטר מתורגם פתח, חרגמו גם פטר
חמור פתח בזכאל דמערס, והוא שנוס, ונ"ל וכל בזכאל דמערס, וכן
כאיתי צמני כ"י ובצמניסיה וצדפוס חלקלס (צינליס קומפלוטינקיס), ויש
לחמור שלא הוסיפו מלת פתח בפטר שור וסא (שמות ל"ד י"ט) ובפטר חמור
הקמון לו.

לא אוכל להסכים עונך להחליף דחילא צאלהא בפסקוק כי יד על כס יא
ופני שך הוא מוצא בם' המורה ח' כ"ח, אחרי שכן מלאנו גם בפסקוק עני וחמור
יא (שמות ט"ו ז' ושעיה י"ג ב') שם יא מתורגם דחילא ח', וכן צישעיה כ"ו
ד' כי ציה ח' צמיור דחילא ח' (דחילא דח' חינו חלל עשות). תמיהתך על
צאזיכס (דצרים ל"א י"ח) שמתורגם ותשמעיון, תחת כי צאזי העם מתורגם
קדם עווא, וכן כל חצרי, היא תמיהה שאינה מתקיימת, כי קודם צאזיכס
כחוצ נגד כל ישראל, ומתרגמו קדם כל ישראל, וכדי שלא לכפול מלת קדם
החכם המתרגם ואמר ותשמעיון. צעניק וישב אוחס חצרים כצר חזרתי צי,
ופרשתי כגשמעו משרש נשצ, ולא שהעוף נושצ, חלל שהאדם מצרים העופות
צנענוע דבר מה שמונעג האויר ומוליד בו כעין נשיצה (וכן פירש געזעניקס
דורך ווירנדאחצן פערטייכען), ומתרגם ואפרח הוא נכון לפי הענין. חלל
שיהיה ויכד העיט חוזר לתור וגחל, זה לא חלמין, כי לדעמי אין עיט חלל עוף
דוכס.

ודי צזה לעת עתה, כי אין לי הזמן מאלד, ואחרי ידידי חזק ואמץ חל
תערוץ ואל תחת, רק חזק ואמץ מאלד, לפימה מתון צדיניך, ולהתחזק מדרכי
אנשי הדור המנוהרים לשפוט צהקספא ראשונה, ומוילאים לאור רעיונים צמיונות
ופוטרים אותם צלל לינה. אחרי עתה צדך ח', יצדך ח' וישמך, אחרי שלום
ופרצ חצין שלום ואחת חיקך שלום, וכל אשר לך שלום, כנפסך וכנפס חכ"ח
סא פאדוצה ליל ו"ט טבח חרי"ו, ידיך שד"ל.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Jgnaz Blumenfeld in
Odessa.

אדברה נא שלום, לכבוד ידידי המעולה הר"ר יצחק בלומענפעלד יחיה!

לא נעשתיך, אחי, ולא הפכתי את צרכי האהבה הכרותה שלך זה כמה שנים ועוד זכרתי ימים ונקדם צנאך לבקר בסיבלי, גם עוד מונחת על שלחני אנחתך הנעימה מיום ראשון לפדע אשר כתבת אלי, ובתוכה כלוק נוכח נחמד מולח הכנען ד' שלום צמח"כר אצרכם נר"ו צעל מקרא, וזה וזה שוורים אלי לחת אליהם מענה לעת מולח, אכן חלתי עד כה להשיב אתכם דבר, יען ראיתי הענינים המדורים שנים אינם רק שפיהם שים צין אורחים לדרום איש בשלום רעבו, ולשאל בשורות מארץ מקרא, ולא מלאחי צום נחיה להשיב חובק, ועמה צא אלי מכתבך השני, צו הודעתי בשורות מלאוכצו הקראי ומנוסעיו צערי קרים למקור ולחפש קדונויות עדת צעלי מקרא, נוחי ונוהיך צא להשיב צונויהם ההיא, ואחרי כי ציונים האלה נוסע משה צו של גיסי הר"ר סיניגאליה לבקש לו מנוח צעיר אדעסקא אומתי לחת צידו זה הוכחצו להוצילו אליך ויהי זה המגללות מלאחי על אשר המעגלתי עד הנה ומשיצם צקולר מלין לשתי האגרות. דע איפה, ידידי, כי אין אני מן הסוקרים יונם ולילם על דלתות הכתום ורק סרם העודק מן העת הנלך להסגת משפחתי אוכל להקדים אל הסתבונות, לכן לא הרצו כחצתי ורדפתי ציונים האלה, והאנש אשר ילח לאור מלאחי בוא: ד' אגרות צם' כרם חמד חלק ה' הדפס עמה צעיר פכא, והקדמה אל ציאור חדש לבח"צ צע על ס' טווח, את זאת כחצתי בשפת עבר. ובשפה אשכנזית כחצתי אגרת ארוכה אל הר"ר לעווענשטיין צעיר פראנקפארט על אודות העמקת הסברה של האיש Caken צפאריו דפסקה צידענלייטווג של הר"ר פיליפזאמן ובכונה מכתבי עמים של הולרים וכוועסק גם ללשון גרפת וללשון ענגלאנד; אגרות רבות אשר הירוחי אל הכנס שד"ל על עניני האמונה והעמקתם ללשון אשכנזית לנען יונאלו מקום צחך Annalen של הכנס יאקט, וכול הדפיסם שם, גם הדפיס מקורות רבות מומי על ענינים שונים, ועמה מחדש כמן מקום צחך Annalen שלו אל מאמר ארוך שכתבתי צלשון אשכנזית קראתי את סמו בליד auf den Talmud, ובקרב ימים אשלח לו מלאמר שני על הענין הזה. ורעי שד"ל הדפיס מחדש ס' צחולת צח יהודה, וכולל כמה סיכים לר' יחודה חלוי עם הערות והקדמות מומי.

שומתי מולד בקראי בשורות הר"ר שלום צעל מקרא אשר נכתבו הנעים

העמקת לפני וראיתי השתללותו לצדוק צוולפותו ולהוציא מאלפס לאורם קדמוניות
היהודים צודיגתו, ואם נעט הוא את אשר הלגיה לוולא ולגלות עד כה, הלא
די כי התחיל צדנר ויש תקום כי הצאים אחרי יוקיפו עוד כהנה וכהנה. ועל
שלשם השאלות אשר עקב לפניך צאנודו כי נעלם מווננו עשר דבר לא צווננו מחדות
דעתו, אחרי כי הוא נמקדו זכר אחי ופנה אלי לצקס חסודם, ולדנר על שלשם
על הקדר.

א) איך לא זכרו המדקדקים מליאות הטעמים על דרך אחרת? טרם
השיצ על זאת היה מהראוי לידע חמלה אם אלה הטעמים החדשים הולכים על
אחרי הקדר עלמו כמו הטעמים שלנו, או אם נבנו על יסודות אחרות בלתי
נוכחיות עם יסודותיו, רלוני לומר אם נשתנו רק וולד ממונותיהם או גם וולד
יושפטם ומקומיהם: והקצרה נותנת כי לא יהיה השנוי רק גורם, אבל יצואו
חומדי גם כהם סינוני הספק צוקוס הראוי להפסיק וסינוני החבור צוקוס
הראוי לחבר, כמו שאנו רואים בטעמים שלנו, כי לולי כן לא יהיה כהם מוס
חועלה להצין על ידם כונת הסקוקים. ועתה אם הדבר כן, איך להפלה מדוע
לא זכרו המדקדקים מליאות הטעמים החדשים האלה, כי סוף סוף אינם חדשים
צעצם, רק נורחם היא מחדשת, ומאחר שאלה ואלה ילכו על ונשפט אחד להפריד או
לחבר המלות סוב איך להקפיד אם ינויירו צאופן אחד או צולחו, כי ויש צדק אם
ד"מ התלישא היא צורות עגול עם זנב או צורה אחרת? ולכן לא דברו המדקדקים
צמונות הטעמים אלא צושפטיהם. אונם אם תשאל איך נהים נשתנו הלירות
ההנה? אמשור כי קרה כן צעצור כי גם אופני הנגינה צקול נשתנו צישאל
צעצור אורך הגלות ופיזור האווה על קווי ארץ, כי האשכנזי לא ינגן צקולו
פסקוי החורה כמו סינגן האיעלקי, ולקפדדים ניגון אחר, וכן לצני מנחה, ואולי
כדי להורות על הסינוי הזה אשר צניגון עלה על דעת קנחם לשנות גם נורות
הטעמים, מה שלא קרה לסינוני הנגינה (musikalische Noten) אשר לאומות
העולם, כי לפי שלא נשתנה מועולם אופן הניגון (שהרי בכל העולם מנגנים
הסינונים ההם על דרך אחד) לכן גם נורחם לא נשתנית מועולם.

ב) איך אצד שם העם קלוארען מניין היהודים ההם כי ידענו צאמת שחם
קבלו דת ישראליה? — אבל ידענו ג"כ שאחרי צ' או ג' נאלות שנה הלכו היהודים
צמלכות קלואר תמיד הנוך ומקור ולאט לאט עצמו כולם את דתנו וקבלו עליהם
דת אחרת, לכן איך להפלה אם לא נשאר זכרון מהם ציינו, כי צצוא העם
סלומען (Slawen) וכצמו כל המדינה אצד שם היהודים מן הארץ היתה כמו
שאצד שם כחר מן המדינה ונקבלת צשם אחר.

ג) איך נחגלגל הדבר שהחם כ' ילחק. סנגרי שהים חלמודי מת צין

הקראים? — אין צד שום פלא כי אולי הלך שם לעסקיו והיה צדעמו לחזות
לציתו, וקרה ונקרה כי נקפה שם בלל יומיו.

זה המעט רחמי לכתוב היום לחשוקת ה"ר שלמה הכ"ל אשר אליו תפנות
קובת שלומי, ותודיעוהו בשמי כי יקר הוא צעירי וואד צעצור חמימות לבנו וגדל
חשקו אל הלימודים; גם לך, ידידי, הנני נותן כבוד שלום ואעמיר לך ברכות
שמים ומועל והללתי בכל מנעמי ידך והיית אך שמה. כל העשה עומדי סעד
להודיעני עוד חדשות, אם יגיעו לאוזניך, צענין קדומויות אומתנו. ותמקור
האגרת אל יד ה"ר סיטובאליה מצד כתב זה לידך, ואחם שלום ואלה אורבך יש"ר.
הכו"ם פה גערך ביום ר"ח אייר ט' ה"ת"ר.

46.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in
Odessa.

לכבוד האוהב הנאמן שומר הברית והחמד עם טיודעיו, המשכיל
והגבון הר"ר יצחק בלומענפעלד ב"י יהי אלהיו עמו, אמן!

כפלים חובתי לכתוב אליך, ידידי יקר! ראשונה להשיב אגרים לשתי
אגרותיך הנעימות, ושנית לשלח אליך תשובות מן קן צעצור החתמה היקרה אשר
זה בחדשני, חמשה ספרים מלאים זיו ומפיקים נוגה כל אחד למי דרכו וכפי
המטרה אשר אליה בוקר, אך על כולם החעגתי וואד בקריאת ס' אשם דומים
צעצור גדול הסועלת היוולדת ומונו להרים קקן אומתנו ולהסיר וועלינו חרפה
העלילה המתועבת אשר כערך היותה בנויה על שקר וכזב ומפורסם כן רבים
חללים הפילה ציוני המחקר והערפל, וגם ציונים האלה עם כל התפלות הדור
בנוריות הידיעות והתמללות והאמת רעים והתקצרות אל השלמות האנושית;
אוי לו לדור שכך עלתה ציוניו כאשר ראו עינינו צעיר Damascus עיר הדמוים
והאכזריות! ואוי לה לאומה אשר עם היותה יושבת על גפי מזוהי הכללית
והתנוגת צד ראשי הממלכות הגדולות בלחץ איירופה, היא מתקצת בפתח צד מעוול
וחמוץ, הכר הערץ רב עצמים הפאשא של דמשק (ה"ל עתה לשנת הוצל גם
הוא על יד קרובו Ibraim) — לכן בואו ונחזיק טובה לה"ר לעווענאדאן ב"י,
אשר עמל וטרח לדרוש טוב לעונו ולחזות ארצינו ונאטינינו, ככה יעזרנו האל
בתוספת כח וחיל להוציא לאור חזורים אחרים לתועלת ישראל ויגדל שמו ציון
מלדיקי הרבים המהירים בזרם הרקיע אמן! גם בנספרו בית יהודה מלאים דברים
הרבה טובים ונוועלים, ובפרט שם הקורא צו לא ישמח ונקום הולדת המפגד

ונטרת' אחרותיו נגד צני מדינתו, ואף כי קלת מדבריו לא ינעמו לחיד' אנשי
מדינות אחרות בעבור כי יותר מדלי תקע עלינו להאמין בדעות זרות ובסקודות
הקצול והלגדיל תפארת כל הקדמונים עלי הצמנה (וכבר באה נגד ספרו זה
בקורת קשה בעלי Annalen להמכס יאקט pag. 152 Nr. 17. 24 April 1840)
בכל זאת יש לו קלת התגללות בצמיחת מקום מושבו וחכונת צני ארלו אשר לא
יאות עדיין לשים לפניו ונאכלים דקים וגרופים באין להם בח לעכל אותם;
לכן אף אני לא ארים נגדו שצט' הבקורת לכתוב שום הסגה נגד חצורו זה, כי לא
נחנה המערה הזאת על שכני; ובפרט אחרי ראיתי כי בקוף ספרו צית יהודה
לעק חומם עלי בעבור כי נשאלני לצי לגלות טעות גדולה ומפורקנות שנפלה בקשרו
חצורם ציטראל; הנה הוא אומר עלי שם שאני מליתי צו צוקי סריקי,
אכן אני ונעולם לא נחכונתי בזה להספיל כבודו ולזנות מעשי אצבעותיו חלילה!
רק טעותו רשונתי, והטעות נשאר טעות צלי ספק, ואיך אוכל לחזור צי
מונה שכתנתי כונו סהול ונאיים אותי בדברים כאלה: אקום כי יודה
צדצים בפה ונלא לאומר ישר העותי ונצבילתי להסיג מלא
כהוגן? — בקדר התפלה של הקדאים לי"ב מלאתי באות דברים ימים
ונשגזים עד ונאלד, ונפלאתי איך הגלימו לסדר בקשות ארוכות ונוגעות לל צאין
לם מקור אשר לשאוב מוננו ונליטותיהם ונלתי כ"ד ספרי הקדש אשר רוצם
כוללים סיפורי קורות או משפטים תוריים. וכך המעט מהם כולל דברי נצואות
וחוכמות ויעודים ותפלות ותשצקות לאל המרונם: זו באות קטולה נפלאה לספרים
הקדושים אשר לנו מורסה ונאנשי הכוח צחקד האל, אין כוונה בקשרי דמות
האומות כל עיקר, וגם בזה נפלינו ונכל העם אשר על פני האדמה. —

ס' קול זנורה כצר נודע לי ונקדם, והנני מופט כי הנמצא הלה
ידיו רצ לו צנוליה עצרת ואוונן צקי הוא צנולכת הסיך, אף כי עזז דרכי
הנשקל וכללי היתדות הננוקדים וננשוררי לוונתנו בקספרד, ולכן האוון האיתלקית
לא תנאל עונג ונעיינות צצירי צני אשכנו. — גם ספרו הקרצ הוצע צעייני,
ואנכי נקיתי לערוך מלחמת השאך געד בלעד כפי דברי הסיך הסול, אך
הרצה קושיות יש לי לבקשות נגד תבלוכות הנמצא בלחוק הסול, ומי יתן והיה
החכם אייבענבוים פה צעירי ונחראח פנים צנולתונו כזו פנים אחת, ולא נראה
מי יגלה את חצרו. עד כה דברתי על הספרים אשר שמדתי בזה, ועתה אחזר
דעתי צוקר ונלין על אודות הכשיונה אשר ונלא הקרלי הר"ר פירקאוויטץ בקוף
ספר המורה, ואשר הצאת לפני העתק מוננה צאגרתך הנשמדת. הנה כצו צה
הודעות הדעות אשר לא נוכל להולאם עם ונה שאנו יודעים ונקורות העתים
מן הספרים הצאים צנצילי קדש, הו אונק וסנע. כאשר הגלם קלמנאסר
עשרת הסצטים ונשוונרון לא מלאנו צמוס ונקום מצני ישראל בקשו עזר ונאסיסם

צני יהודה צמלחמה היא, גם לא שהיה למלך אחז בן נקרא גדליה ושהוא
ואחרים עמו יאלו לעזרת אחיהם צני ישראל ללא הועיל כי תפסם חיים קלמנאסר
והולכים בגולה, ואין נקבל דברים אלה ופי כותב ונאמר בערך אלף שנה מזמן
הנאמר, צהיות שכל הכותבים הקדומים לו שתקו מזה ולא הודיעו כלום? כמו
כן כותבי קורות העמים לא הודיעונו מעולם שהמלך קלמנאסר הלך להלחם
עם Tomiri (צטעות קרא אותה תלמיחה) ונלכת השיעים לנקום דם אביו הנכבד
ונמנה, ואין ידע זאת הכותב הנאמר הזה? — עוד זכר שם עיר ספרד על ים
השיעים ואם נגיה כי שיטים לפי כונתו הוא Seltia כנראה וכל הנשך
דבריו, הנה לא ידענו ולא שמענו מעולם צנדינה היא עיר ששמה ספרד.
גם זכר צטעות שם המלך הפרסי כוסרוי, וכפי הנראה היה בדעתו
לומר Cosroe. מן הטעמים האלה יראה צעירי שאין לשמוך כ"כ על הכתיבה
היא, וכל עוד שלא יגיעו לידינו ראיות ברורות לקורות ונאמרו שם לסעד צהן
את המסופר זה ישאר המכתב שהוא צנודגת הדברים הכלתי ונאמרים וכלתי
דמויים, כלונו צה צנודגת הקסם, ועל כל פנים כאוי למסרם ע"י הדפוס עופם
הכתיבה הזאת כדי לעורר לבב הנצונים לשום עיונם עליה, אולי יונאלו דרך
לצאר כתומותיה, ודי צום. ועל אודות ונלכת ר' יצחק סאנגרי די לי כי הפסם
הנכבד הר"ר ראפאפארט נ"י משתדל לכתוב עליה, ואין לנו רק להמתין עד
יודפסו דבריו בקסר כרם חמד חלק ה', אשר שונעתי היוותו ככר דפוס צעיר
פראג, אך אני לא רחיתי עד הנה. ונה ששלחת: צונה אני ונתעסק בהעת
דע, ידידי כי ונעו הוא אשר הוכל לקרות נחיש כונוי המוגבל צידיעותיו והרובץ
חסה ונשח חכמות הזמן; אמנם לא חדלתי וכל וכל ונחשק עוד צלימודים
ואחרי כי עוררתי אתה, אורב יקר! לכלתי אחדל ונכתוב עשתנותי בשם עצרתי,
הנה עשיתי ככלונך וכתבתי ונאמר אחד אשר הוא עתה חסות ונכנס הדפוס צעיר
ויען, קראתי ונסתם אל ונגלח אסתר, כמותו בערך ד' דסין Druffogen,
צו השונעתי חדשות רבות על המוגלה הזאת ונלחמתי נגד הכפרות הגורמות בכל
החבל על אודות הנעשה המסופר זה; אולי יונאלו דבריו קן צעירי הנצונים.
הודיעני נא איך אוכל לשלוח אותה אליך. פרם נא שלומי אל הכתם הנעלה ר'
שלמה צעל ונקרא אשר גדלם שונעתי ונאל שונעתי כי עוד לא נמנה זכרתי ונקירות
לצבו הטוב, ואחרי, ידידי, אל תהרשל ונסקוד את סוקדיך ונזכור את וזכריך,
כאשר גם אנכי את אוסבי אבד ונחשתי ינאלוגני בכל עת נכון ונזונן ללילות
ונשלחותם, כי ה' הטובה עלי, ומיית ורצית דשן ורענן כל הימים כחשוקת אוהבך
בכל לך יש"ד.

הכותב והסותם פס גערך ציום כ"ג לחדש שבט ט' השר"א.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

לורד יקר לי הדר יצחק בלומפילד שלום

שמחתי, אהבי, בשורותיך הנעימות מיום ז' לחדש הזה הנאות אלי
חמול. והנני פונה מכל עסקי להשיב לך עלי חמור, אמרי אהבה וידידות; אכן
צין השמחה אשר קצתה לי התעוררה חוגת נפש על אשר צמחתי כי אינך עומד
על קו הכריות וכי חשבת ללכת אל עיר קטנה Gastein לבקש לך רפואה מועיני
ישועה; עלה והלל! ויסקל האל מלאכו לפניך לשמך צדק ולחשיבך על כך
כמשפט הכאשון אשר היית צריא חולם. מודות לך על אשר לא שמת זכרונותי אצרי
גורך ומחפון לבדני צונחתם ההולכת לפניך, הוא כ' העלות כ"י להכ"ר לוי הלוי
הקדמי, ועתה אחרי כי התנדבת עד כה, הולל נא לעמך הספר ליד הנציח הכ"ר
צום וסוף ימלאהו אלי עלי קפק; גם צוואך אליו יהי נא מסדך לשאול לו צמתי,
אם קבל האגרת אשר כתבתי לו זה ז' שצעות ואם יש צדעות להשיבני דבר, כי
על כל פנים מוכרח אני לקבל תשובה מוננו טרם שלוח לו כסף דמי הקפדים
והמכתבים אשר שלח לי לבער; ולא שלח לו עם הכסף גם איזה עקשנותאלא
מן תמונתי, אשר אחד מהם יהיה לך למהנה. שאלתי, אחי, מה הולאתי
לאור ציונים האלה, ובמה אחשק? אהה, ידידי! לרות קצוני ונחלת לב
היסקתי וימי הזקנה אלים עלי, וטלדותי רבו, ורק מעט הוא את אשר אני כותב
צדכתי חכמה; מאמר קטן בלשון אשכנזית מונול צמכת עמי, Annalen להסכם
יאקט (אשר חדל ללכת) מן השנה שעברה; איזה אגרות מונני חכמה צכרם חמד
חלק ו', ועוד שלוש אגרות אחרות ילא עתה לאור בחלק ז' הנדפס צקרוז; עוד
שלחתי אל החכם גייגר כ"י, מאמר קטן בלשון אשכנזית לתמו צמכת עמי שלו.
זולת זה המעט איך אחי דבר, כי הכנה יותר הוא את אשר אני קורא ומרשב
ונחשבות ואלבר אני כותב, וקרח האזן העורף לי מן עסקי המשמחה הקדשתי
להתנוונות ככ"ד פסרי הקדש אשר מהם תולדות חיים. ועתה חקלתי לי על אשר
לא השיבתי דבר לנכתבך אשר כתבת לי מועיר אדעסקא, צעזר כי רחיתי צכר
החכמים המפורסמים יאסטר"ל, וראפאפארט נשתדלים לישא וליתן על
הענין ההוא צרות לצבם, כאשר עלי קפק רחית גם אחי דכריהם הנחמדים
סנדפכו כה וכה צונכתציהם, ולכן חשתי אך למוחר להוסיף עליהם דבר. והנה
הגם כי עתה נקבותי חמור וולפרס ממשבותי, בכל זאת לא אקדל מאסוף אלי
הציחה כוז פסרי המכונים צצוננו, וילידי מנוחתם הם לי יום יום לעוגג ולששון
ולקצת התרמדות מקירותי והפשטות ממשבותי; אמרת חכם גייגר יקרים לי

מאלד, מקירות הכסם שי"ר הכווי דשן, והעקל של הכסם פילפואהן
למצינת נפש היו לי; גם אל מחצרות חכמי העמים שלחתי ידי בכל מה שהם
מקרים ודוכסים על התנ"ך, ובראשם דברי הסכם Ewald ובחוקר Hitzig נעמו
לי מאלד; אלה ואלה יונקים ומוללים כל עמיתי ואני יונק ומסוד תחומיהם.
והני חמיד עמך משמעטע צאהצך ונחכנד צידידותך ומסים שלום לך בכל נפשי.
כאום אורבך יש"ר.

כחצת והחמת פה גערך צוים ר' חנוז ש' התר"ז.

48.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in
Odessa.

שלום שלום לירידי הנאמן בבריתו, המשיכיל והגבון הר"ר
יצחק בלומענפעלך יהיה וישנה כאני בלבטון, אמן!

הני להשיב לאגרתך הכתומה מיום הושענא רבה העבר אשר נחנה שעתה
בלצי על השמועה הטובה הכללה זה, כי היו לך מימי עיר Gastein למעיני
הישועה ולכל צדק מרפא; כן יסיר האל מורך כל מדוה גופני ורוחני ויכשיך
לעצודו כל הימים.

מאשר התנדבת להגיש אלי העסק מדברי הסכם הנושאר בר"ר לעווענוואהן יח'
בספרו החדש שרשי לצון דך רנ"א הנוגעים אל מה שתצתי זה שנים בשמים מלאגרותי
הנדפסות, חובה עלי להודיעך כי לא זו הפעם הראשונה שזה האיש השלם סגד צי
בהסגותיו ובחלונותיו, אלא גם בסוף קשרו בית יהודה דך שר"ד קלך עלי קלך על עיני
אחר אשר אגיד לך. הנה אנכי צהצתי אליך זה כמו אחד עשר שנים העירותי כי שלשה
פעמים נמלאו בקשר תעודה בישראל מלות האלף הנויסי תחת מלות האלף
הסיסי, ומן הלשון השתמשתי בו שם אולי יוצן כליהו היה בלצי ליסם טעות
וז לנחצר עליו, גם כי צאונה אפשר לתלונה צגגת הנושתיקים או המדפיסים,
לכן חרה אפו וילא לקרחת נשק בדברים ישפנו עליהם אנשי תנועה; ועתה אם רק
זאת הייתה קבה התרגז עלי הני מנאל לך מה צנש חסדה, כי איני מושד
לחור צפעלם ידיעה כזאת כלל ועיקר הגם כי היה נראה לו כך מדברי הראשונים,
כאשר מעולם לא כיוונתי לסגוע בצבדוד חלילה, ואז לי מאלד על כי הצלתי יגון
בלבבו בדברים צלתי מבורכים כראוי; תאמין לי כי זה האיש יקר לי מאלד צעבור
סקידתו בלימודים וספנו להועיל ככל כמו ולתמצר על חקרן האמנעיים ודומק

השעה, ואם יש ענינים ששני ספריו הזכירים (ק' שרשי לצנון לא ראינו עד הנה) אשר לא חזא עליהם הסכמותי והסכמות נצוני הדור *) בכל זאת לא עלה מעולם על דעתי להסלקוונם נגד קברותיו, כי די והותר כתנו ציונים האלה הסכמות נגד ויליאות השדים ולמוות קודות הקבלה ולמוות וועלת ק' הזכר וכדומה; אך מה שהגדיל ערכו צעירי הוא אהבת בני עמנו השתולס כלצנו הסבור אשר הניעמו להלחם צעד קדושא למוותנו ומונשינו ולבטל עלילות וקטינינו, כמו שראינו בקסרו הנחמד אפס דו"ס, ויען כי יקר השלחם האדם לא יומד בערך החששות ידיעותיו לצד והתקצס אל האמת, רק צעלם וראשונה כפי נטיית רצונו אל הטוב שהוא חלילית צדיקתו, לכן צולו ונחזיק טובה למחבר הלוה צעזר שלמותו צועלם הזאת השנית, ונעלים עין מהתחלפות למוותיו למוותו חוקרי ומוננו.

ועתה אחרי הגעס זאת אגיד לך דעתי על הסגותיו נגדי צענין ר' שם טוב מחבר הפירוש על מורה נבוכים הנדפס עם פי' האסודי. הנה המעיין בדברי שם (אגרות יס"ר ח"א דף ק"ג) יראה כי עיקר טעמתי על הסכס די חלקסי הוא צעזר קברתו שנתקבר הפירוש שהוא היה ר' שם טוב צעל ק' האמונות, חס אינו, כמו שהוכחתי שם וכמו שאף הר"ר לעווענוואחן יורה צה, לכן רק מזה הטעם לא היה לו לכתוב עלי כי דברי שם כולם צטלין ומוצו טלין כאשר הראיות שהצאתי על זה הענין הפרטי נכונות הנה וקיימות; אכן אם נמשך בדברים נכנסתי לחקור ג"כ וני הוא איפה מחבר הפירוש שהוא ונחמד שאלנו צעל ק' האמונות, והיה נראה לי אז לייחס אותו לר' שם טוב שאלקירא צעל ק' המעלות, זו היא צלומת מקירס מפלה על הראשונה, לא היה אליה עיקר כונתי שם, אלא כל מה שטרחתי להוכיח הוא שהמחבר ק' האמונות לא כתב הפירוש הנדפס עם האסודי, כמו שכתבתי שם בפירוש כי שני אנשים היו. אמנם על קברתי זאת הסגית כבר דנו לפני חכמים ונצונים ונאוכי צאגרותיהם והרסיקוה וצטלור וטעמים אשר קלת ונחם הציא עתה גם הר"ר לעווענוואחן בקסר שרשי לצנון, עד שהודיחי אף אני צציעולס (וצפרט אחרי כי הטעמי הסעתק כ"י לס' מורה המורה אשר צידי ומוקס המלות: כתבתיים צפירוש' לוורס, הנמלאים שם ראוי להיות: כתבתיים צפירוש' לחורה), ונתחדר לי בהיום כי מחבר הפירוש הנדפס וולנד שאלנו צעל ק' האמונות כמו שהוכחתי, אינו ג"כ צעל ק' המעלות, אבל הוא צלי קסר ר' שם טוב צנו של ר' יוסף צעל ק' כבוד אלהים שהיה צנו של ר' שם טוב הקביר צעל ק' האמונות. כל זה וקברים עם דברי הר"ר לעווענוואחן, אכן אין צד חידוש בהעת, כי זה שנתים נדפס ענין זה ונחל ידידי הסכס

*) Siehe Jüdische Annalen 1840. Seite 152.

הנפואה הכ"ר גייגר צקפרו ונלל חפכים דף ל' עיין עליו; ואני חנה על
החכם לעווענזאהן שלל ראה זה הקצר אחרי שתי שנים שנדפס והוא כותב עתה
על האגרת הידועה לר' פרישט דוראן אלה הדברים; וכפי הנראה היתה מתחלת
אגרת זו צוילנה זו: ואל תהי באצותיך עכ"ל, והלא האגרת הזאת נדפסה בשלושה
צב' ונלל חפכים, ושם חתמה בשם ונאמרים ונתחילים צוולות אל תהי
כאצותיך, אשר על פיהן נקראת האגרת בשם זה. ומה שהשיג עלי על אחרי
שם שפירוש הנדפס על המורה היא לר' ונשה צן מאיר צן ונשה צן
אצא מארי צן דוד הנדפס וטען על זה צאנאו כי החלק הראשון
מונו הנדפס בצעללין עם גצעת המורה ויוחס שם לר' ונשה צן ר'
יהושע הנדפס אינה טענה, כי אני רק הגדתי שם ויה שנואל כתוב צפי'
המורה לנדרוני כ"י שהיה לפני, ולא נכנסתי למקור אם אמת הדבר אם לא.
עוד ראיתי שזמן עלי צעצור ויה שכתבתי באמת ונאגרותי על אודות המנהג של
לשחות ויה צעעת התקופה ושלל על זאת: ויה חד שות צא לה שניע נר?
ותוך כדי דבור צא כותבולל שם צעד החכם צעל צית יער הלצון שהלריך
הדבר על ענין זה (ואשר הצאתי דבריו שם) ולומר עליו טענה כן יען. ראה
זאת לה כרם צאנאו, ועתה אשאל להכ"ר לעווענזאהן: איך ידע הוא שאף
אני לא ראיתי זאת להכרם צאנאו? האם צקי הוא צהכלכות צני איטלנאו
וצננהגים עד שיוכל להחליט שאינם חוששים כהיום לשחות ויה צעעת התקופה
ושלכן לא הייתי לרץ לנגוע צענין זה? — נסמך הוא! כי צעת כחצי כך ראיתי
צרו הקהילות אשר קציצתי כנה אנשים אף ונצעלי מדע ועוסקים צמורה חוששים
על זה הדבר ונומרים לעיין צלוח השנה ותי הוא רגע התקופה כדי לתת צרול
צוים טרם ישתו החיבורות ויהם צאוחו רגע, לכן צחשני כי ראוי לצעל
המנהג הסגלי הזה צונונו כחצתי שם ויה שכתבתי, אצל המנהג לא שת לצו
לשאל ונוני מדוע ככה עשיתי, זאת חשצתי להשיב לו, ואחרי שבודיתי על
האמת והביכותי ונעלי תלונותיו אפשוט לו יניתי למצקאו כריע כלה ואוהבהו
נדבה כאלו.

נפלא הוא צעניי את אשר כתבת באגרתך הכ"ל כי לא הודעתך דבר על
אודות ס' הוולות כ"י להכ"ר לוי הלוי הקראי אשר נדב לצד אותך לכדני צו,
והלא צונחצני מיום ה' הנוו שהוכרת נחתי לך חודש עליו וצמרתך קצלתו: אכן
צעת היות לא יכולתי לדבר עליו ונאווה יען לא עיינתי צו עדיין, ועתה צעצרי
עליו ראיתי הוץ צביאורי המוקדשות צדכיים הידועים לכל כחמי עדמו לסויל
ויהם דקדוקי הוולות כפי הנראה להם צהוראם הפשוטים, אכן לא ננעט גם הוא
לפעמים מן הזרות אשר נפלו צה על כרוז הקראים צלונתם לדקדק צמקוקים
יומר מן הראוי ולסויל ויהם אינם פקטי הנסגות האדם שלל נרמו צהם כפי

השטח אם לא צדוק; על כל פנים המעגלי נולד בקריאת זה הקשר הנכבד אשר
הר"ר שמואל אשכנזי מזכיר (והנולד חב"ד דק"ו) נמצאו בין ראשי החכמים
לבעלי וקרא צמחור שכלל אלל רבו הר"ר יש"ר וקאנדיא קסרי ר' יפת
ובנו הלוי בחרה ובמקרא ובמלות וסקים, ואין שם שמה
מהם היה זה ס' המלות הנחון לי נחתך במחנה, גם בעל ספר אורח לדיקים
הנדפס עם ס' דד ודרכי וזכיר זה הקשר צוערכת אורח ו', ונדק כ"א ע"צ קרא
שם המנצח הר"ר ס' עיד הלוי בן הר"ר יפת הלוי בן לוי. והנה
שמים הנה המועליות הצלות לנו מהם הקשר, האחת נולד ממנו ולקראתם eregetifly
והשנייה נולד לזרחה ולקראתם philologifly, כלומר כי ראשונה לנודים אלו נמנו
אין יבארו בעלי וקרא קלת פקוקים קסי הכנה ומוניחים מהם דיני אסור
והנה להסגור על פיהם, וזהו ואלהי לו חיה רחוקה חדשות כלמדות מן הכתובים
שלא נזכרו בקפרי אחיו הקראים כפי הנודע לי, ולולי ידעת האריות הייתי מניח
אחד או שנים מהם למנין לדוגמא, וזוהי זה הנה בדרך כלל כנר נחפסם בעולם
אין יתחבגו הקראים באלף דבר מודבר; עוד שנית אלו דואים זה המנצח נשתמש
בלשון עברית באופן מיוחד לו לבדו ומועטים עמו, וקצתו משובה נולד וקצתו
שאר המנצרים לא לבד מן המלומדים אלא גם מנקת חכמי עדנה, הן בהנחיל
שמות חדשים בלויים על משקל שם אחר, הן בשימוש המועלים ובניניהם וקטורם
עם השמות, הן בקשר המאמרים זה עם זה באומצות ונלות היחס ונלות המצור,
הכל הולך בדרך חדשה בלתי מורגלת אללנו, וזה יתן מקום לחוקרי המלכות
הלשון להבחין אף נשתנו קורות שפה עברית כפי השמות דורשים בדעות
בלימודים ובאומנות; הנה בעלי המנצרים הדורשים תלי חלים של הלכות היוצאות
להם ונקוד מיוחד קראתו חושב"ע הרמיהו כמו כן גדולות הלשון ומידשו זה
דרכים שלא נמלאו כוונתם בח"ך, והקראים אשר רק הח"ך לבדו שורש ועיקר
לכל מקוריהם גם השינויים והחדושים שהכניסו בלשוננו הקדושה נוצעים רק
מן המנצרים בכתובים, כי המעצור להרכיב בשורש אחד המעצורים המנצרים בשורש
אחר ולבנות מפועל אחד שם חדש בתמונת שם הנגזר בכתובים מושגל אחר, וכל
כיוצא בזה.

ועל אודות הקשר אשר נהיה צעיר ונענוה קצתו היה (כאשר נדפס בעלים
ונגידים חדשות) רק מלה ומריצה נהייתה בין איש עברי ואיש נכרי, ואחרי היות
איש את רעהו נחאספו הנזכרים למקום נקנות המורה, אך רק ידי האפספוק
ואנשים ריקים ודלתה העם היו בקושרים, ובכדי העיר ובפרט אנשי הוולחמה
הלוי נצא קמו לעזור את הנלחמים, ואחרי היותם שמונה ימים בקושרים בנחיהם
בסכנה לא מועט נושעו ע"י אנשי הנצא אשר רבים חללים הפילו מן המורדים,
ומנצי ישראל לא נח אחד, רק בדרכים ובכרמיהם פשטו ידיהם ונצחו איש לו;
אך עתה העיר שקטם ואין זכר עוד את אשר קרה.

צדי ונבחרת ח"ל צדיקים ושלמים וחסידים לעבודתם חיים חיים כפי נפשם;
הפסח בלילתו נדפס עתה ציבור חכם על ס' יעשה בלשון חסידות; הסלק
הז' נס' כרם חמד יודעם עתה, ובו תראה דברים נמוכים ונכונים, ואלה זה חזק
חדש, כי להבחי אותך חזרי עוצר ומניחם ליזו דבר חדש בלשון חסידות
כנשים קדמוניות דרכם עוצר ושלום, חפץ בקדושה, ואורחך ועוקבך יש"ד.
הכו"מ מה גערך דיום כ"ב לח' חשוך ש' בתל"ג.

49.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in
Odessa.

לכבוד אהובי ויקרי, הנאמן בביתו, אשר לא עזב חסדו בתי
ולא שקר באמנותו הרר יצחק בלומענפלד יחיה אמן!

זה ימים אחדים בא אלי הקסר הנחמד הכולל קסינות ספרי כ"ה הנולדים
גניז ועד לחכמים צעיר אדעסקא, אשר בטובך שלחתי אלי בכתב, ועודתי
יחשקם לשם עין אל המעודות הגדולות בחוכמי הגיעני ונחנך הוקר הולדות
ונחנך, ויהי נאד שנחתי על שניהם! כי החזר לי בזה יותר (אף כי לא הסתפקתי
בו נעולם) חוקר להבחין ועולם ידידותך אלי, אשר חזק ימים ושנים לא יחלישם
וונחך פקסאות הרבה לא ינחו וזכרונות נקירות לצד הסוד, כי חולעתם לא
חמות ואשה לא חכמה לעולם. זאת חזרה האורח הנאמן: הכרים ינוחו וזכרתי
שלונו לא חמות. אף אני זכרתי לך חסד נעורך לכתך אחרי בלז תמים באני
שומך והכחותך לי חמוד נועם עשמוחך, לכן אשעור פקודיך בכל עם וכל
אשר האורח אלי אעשה כפי יכולתי; גם היומי שולח לך נועם לעת חיות דברים
גדלים, הן מונני הן נחמדים, לולי כי נעבור הנחמך הרב איני יודע על
חיות דרך יכון לשלום, ופקודות הלעמוד בחיות הרבה צדיקותך, לא יתנו עבור
אף דברים טובים ונחמדים שלא חלל נהם שום חקלה, לזאת בלתי אפשר לי
למלאות נחמדותיך, ויען כי יכולת להשיג הנחמדת הראשונה וכן "זכורי העמים
הקדשים" אשקך כי הנחמדת השנייה כבר היא חסד נכנס הדפוס, וחלל לאור
בקרב; גם תראה ענינים נחמדים נאד, כגון ילדי נחמדות, כי עולמי זה
עתה כפלי כפלים נחמדת שערך, והנחמתי זה י"ד ארטיקל חדשים, אשר
נחמתי על ענינים גדולי הפך, לכן חבתי לך בי חתן נעדרים להפוך. אעשה לכל
לא נחמתי זה ריקס מכל חידוש, ולנעבור הכחותך כי עיינתי היטב צרכונות

החכם פינגער השלוקה אלי, אליין לך פה זעט נאכער העירותי עליה. דף
52. הנחזור כ"י אשר דאס החכם פינגער צעיר צדעקלויח כתוב על שוליו שם
האים אשר הביע לידו והיה צעליו, צום הלשון Ex libris Magistri Gregori
Past: Goritii, ווה נאלד נפלאותי בראותי כי זה האיש היה כוונר צעירי הנקראת
Goritia, וזוהי אחר שנות קדמוני העיר, אך לא נולדתי איש ששנו כך.

דף 57, הענין היותר יקר בכל הספר הוא הסידוש הנסופר פה למח
עשם לדברי הרמ"צם שכתב: "וזהו חסד נקלה על בני ספר תורה" על פי
הכ"י הראשון פה, אך עשם החכם פינגער צום שאמר, כי הרמ"צם עלונו הודיע
שדאס צעיריו גמלא כתובה חמש נואות שנה לפני זמנו, כי הרמ"צם
לא חזר כן, רק אשר שדאס צווארים גמלא "כתובה על הבוליים כמו שפיר
כותבים קודם לזמן הזה צקרוצ חמש נואות שנה", הרי
שרק חושן ומונה הכתיבה ההיא היה קדמון ה' נואות שנה, לא הכתיבה
עלומה שהגיעה לידו, ותמיד אפשר שהעמק ההוא לא היה קדמון כ"כ.

דף 67. תוהא אנכי למה כתב החכם פינגער פעמים רבות שם יחזקאל
הנביא כך: Heskel, תחת שהיה לו לכתוב Jeheskel, וכן קרא לב' חבלים
Psalmen, תחת שזו הראוי לו Psalmen.

דף 69 הביא נוסחא חדשה בדברי רש"י: "ויבוא שיבד הקליר נוחו עדן"
וכו', ודואס אנכי כי וכן הלשון הזה נוסח עדן יש הוכחה ברורה כי הקליר
נפטר רק שנים מועטות לפני רש"י, ואם היה הקליר יותר קדמון, אז אחד
והסתגלים, לא היה צורך עליו רש"י נוסח עדן. שהיה מליטה לא הוכגלו זה
ועולם אלל הקדמונים. ועמה, ידיד נפשי, תודות לך על הנחמה היקרה הזו,
והנני חודיעך עוד, כי אחד נחבתי מדינתך, הנחור הנחמד מוה"ר משה
עזרענייך י"ו ונעיר בראדי המוכתר בכתר הכצנות צעיר פאדובה, נתקבל מאת
בני עדתי להיות מורה לילדים צבית הספר דפס, וכבר החמיל זה שני חדשים
ונלכתו מלאכת שנים בתצונה ודעת וכל הקהל שמחים בו ובהנים ונחיו כחמטו;
עוד חודיעך כי צמחצת צ' המוכרת מנכורי העתים היואלת עתה לאור אין שום
דבר לא מוסקס שר"ל ולא מוסקוק ראפאפארט, אלל הכוז היא משלי, כי לא
רציתי לחזור כאיש עני על פתחי הגדולים האלה להתחנן צעד דברייהם, צהיות
לאל ידי להעניק כנסת ידי וזה טיקסיק לנורך הקוראים כפי נחשצתי, ואתה תשפוט
ההלכותי מולאחתי אם לא. ולעת עתה אין צפי מלה צולתי דרישת שלונך וכצמחתי
אזוך כי ועולם לא אשכחך, והאל יליתי דרכיך וחייית וכצית דשן ודעקן כל
היונים במשך אובדן יש"ר.

הכו"ם פה גערך ציום עשירי לח' שבט ש' החד"ו.

Schreiben des Herrn Dr. A. Geiger in Breslau an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

שלום ובר טוב לכבוד הרב יצחק בלומנפילד ז"ל

כבדתי במכתבך אשר שלחת אלי לומר קליחת מנהג רומני ושרשי כד"ק
 ד' קוסטנטינא שנת רע"ג (אך חסר הספר ודף הראשון עד ש' אדן) ויותר
 ערכה לי מנחתך אשר הגיעתי יום אחרון עוד חלק מאלוהך הנחמד, והנה בעת
 השעה בוגין תחת ידי ובקרנב אנרות השלש אשר ערכתי אליך. ויהי כעצמי עוד
 הסעם על דברי מלאכי ורמיזי איזה שגיאות הדפוס, אך קלות הערך הן והאזין
 יתקן אותן ומדעמו, רק על שמים אעיר אשר יכשל בהן הקורא. הראשונה היא
 בסוף מלאכי על ר' יוסף קאמי, והוא כי מולאח שם הערה מתחלת דף 118
 מלויינת אלל מלת "וכנראה", ואין שם ונקודה כי אם דף 119 על מלות "מהם ר'
 יוסף" ונראה וכבר זכרנו זכרו". והשנייה בראש מכתבי על הכ"ר יש"ר ז"ל
 דף 128 במאמר: "דע נא כי האיש הי"ש ר' הוא (אשר לו ימות בשם הזה
 באות ובתאים)" חסרה הולם אשר הוא ראש פנה המאמר היא מלת הי"ש.
 וכבר נמתי אסרי כתבי האגדה האחרונה הזאת מן יתר צעירי ארצנו ומשפטי
 אשר חלתי באמרי כי לא אהב להעניק הסקירה וכו' (דף 129) ויחשבונו לעזות
 מולח בפרט לרכן אסרי ונשמו, אך היום כראותי את מכתבו הנדפס בדף 125
 והנאים אמרתי שאת פנים בוששט לא טוב, וכבר צעמתי בו כי הוא לא מלאך
 בחוכמת בחייו אף כי אסרי נחמו כל עדן. שמוע נא דבריו אשר אמר שם כי לא
 נונעו הסכמים בכל דור ודור להאמין כי מלאמר התלמודיים דברים מורה
 כלשון גבי אדם הוא לענין החקת הגשמות והוא הראשון אשר חידש
 ומדעמו כי מועול לא כיונו התלמודיים אל הכונה הזאת במאמרו הזה, רק
 השתמשו במילים הזאת לאמר כי יחור הלשון במקום הזה לא להדגש ניתן וכי
 החורג הלכה אסרי מנהג הלשון כפי אשר היא שגורה צפי ז"ל, ע"ס. ולעדות
 כי עד היום הם המהפכים נסלו צרפת העשות רמז בהערה גם אל מכתבי העתי
 חלק חמישי דף 407. ועתה צא נא חתי אל המקום הרמזי ומלאח מכתבי
 ותמלאני ונדבר על ר' טוביהו ז"ר אליעזר בעל ס' לקח טוב באמרי כי ר' טוביהו
 סי' המלילות הגשמיים בתורה ובגזירות ובדברי המכונים על דרך משל
 והוא השתמש סה במלילות דת"כ צא ואני הוספתי עליו וז"ל: ונתוך דבריו האלה
 בראה כי הוא ידע את דרך הגאונים ותכני ספרו וצפרט בהשתמשו
 במלילות דת"כ צא בכוונה הזאת המושאלת אשר רק בפייהם

היתה שגורה, לא כן צפי אנשי לרפת ואשכנז אשר לא
הסתמנו צולילה הזאת לכונה ה"א ע"כ דברי. והנה הלא אשר יקרא
הדברים האלה נחקירה לא נשימת עין בהסקפה צולילה יראה וידע כי לכונה הרמקה
הגשומה אשר ר' קובי' עם חכמי ספרד לבשו צולילה דת"כ צל קראתי כונה
מורא לת על כי רחוקה היתה מאל דעת אנשי התלמוד צעלי האמור ההוא
הראשונים וגם נאשרה רחוקה מאל אנשי לרפת ואשכנז הדוכים צעקות
התלמודיים ולא ערצו בדגריהם דעות פלוקסיות זרות להם. אך לא הודעתי פה
מה מענה הצולילה הזאת צפרי התלמוד, והמחקר האמתי יאמר כלנו: אם המחקר
סתם פה את דבריו, צלי ספק כוונתם אל דברים המוצאים על ידו כדבר במקום
אחר, אם עניים הם פה עשירים הם צמקומם הראוי להם. ויהי צמקו צחוק
המחזק הלא עמנו ינאל שני מאמרים שלמים נוגעים אל הענין הזה ומצארים
אותו החל וכלה, והם מאמרי על ערך פשט המקרא אל דרשות התלמוד, ונאלו
שם דף 53 והלאה גם דף 234 והלאה, ובשנים הרחבתי לדבר על הכונה
האמיתית אשר לצולילה הזאת צפי חכמי התלמוד, כלה שם דף 78 והלאה ועוד
שם דף 239 עם 247 וכו' ונאלו הכל צלר היעז. והנה כל זה כתבתי כבר
בסנה תר"צ ותר"ל לא נקשר דברתי וינאל המורה כעשר שנים ועוד אחרי כן
וישער פיו על המצבים המדמים לאמר כי כח ההכנל המעט אותם (והוא לודק
צושפט) אך הוא כולל גם אותי ואת נכתבתי בחורם ונכתבתי ההוא עומד לנגדו!
אין זה מדרך המקירה הכונה והמחנה, על כן יתלח נא הקורא על תשפטי
אשר חרלתי בלחם ובחונים וזה לא נגעתי בצדוד המזרחי ז"ל כי יודע אני את
ערכו וצמח אני זו כי גם עתה ישים עיני עלי לטובה ולא יסר צעיניו אם
תשפטים דברתי אמו.

ואתה שונן בנחצרתך אשר בקרוב נראה אותה יולדת על פני חוץ ותצדקך
נפש כל הקורא אותה כנפש מנצדך.

נכסל יום ה' ג' דה"א פסח תרי"ו לפק.

אברהם גייגר.

Gedichte

von Hartwig Wessely, Regglo, Jehuda Halevy, Moses ben Esra,
Ginseppe Almanzzi, Luzzatto, Salomon Cohn und Dr. Erter.

(1)

לכבוד אהוב ורוע, האורח הנכבד הוקר והמשכיל
הקצין המפורסם כהר"ר בערמן פרידלענדר יצ"ו *

כשמש יוצא בבוקר ישמח לב. ובגשתו אל מבואו יקחה רוח;
כן אורח כמון ישמחו בו רואיו. ובשובו אל קוהו יכאב לבם.
רוע! לך שלום כי אל בית שמחתך דרכך. ובשמחתך גרפא לנו.
יודעיד לא ישכחוך כי אות אהבתך חתמת בם. ואין אשכחך אני?
אך במה אחתום וכרי בך. הן בהפנותך ללכת. ידעתי כי
שבת תשכחני: אף כי הרחק תרחיק. ואת שאהבה נפשיך
תמצא. וסוחרים נכבדו ארץ יקרמו פניך. ולבך מים
עד ים ישוטט ובין כנענים יחצוהו. מה נקל לך
לשכוח איש כמוני. אפם ידעתיך גם לחמות לתבונה יש מקום
בלבך. ואם קצחו בין דובלים כולו לא תתן להם. כי
שאלת לך ספרי כבדחני רעי! תנהו. כי חקום מצל הכסף
ותחמוד שבת בצל החכמה. אתי אל הלכנון תבוא כי בו
נטעתי את הגן ואכלת את פריו. וזכרת את עבדך
זלליך עכ"ל ענת תקל"ח

נפתלי הירץ וויזל.

(*) הסיפור הזה אשר לא נא עד הנה בדפוס, הסגתי ע"י ידידי הורש דוד מינץ בחינמי
נווד בעיר וולדמי צ'כאד, ולקוח כי תגדלני נפש הקונח על אשר קדושתו לוהו חלילה לאוזנך.
המוציא לאור.

(2)

שיר *

על תמונת סוחר שד"ל (בחרוים קשורים).

לא אטעום שוא, תפל, ריר חלמות.

נם בי לא תהעורר קנאת רחל.

אם אביט פה חקוי צלם ודמות -

אדם במרומי בין יושב על חל.

זח שד"ל, בורעו ידים הלמות

לכתות הסכל על עפר ווחל.

וה שד"ל, בנגינות ובשיר על-מות

להיות נבור בארץ הוא החל.

קורא שיריו בדשן יחענג.

ופאר כאורז על אמרות בלעם

ימתק אל חק מכל חטי פנג.

אל מול גדלו כל איש חנב, סלעם

ידום בוזה מוסר, וכמו דונג

ימס רשע דומה אל ירבעם.

ישר

חלול התכ"ד

(*) החיצות שבסוף כל שיעה כתומה היו להמקנה נ"ע ואלה התבססו אלמנצי שהם בחזונו
זמן צעיר געקן.

(3)

שירים עתיקים מפורשים על ידי שד"ל

ר' יהודה הלוי לר' משה בן עזרא

(דיואן ר' יהודה הלוי חלק א' סימן ש"ס. ודיואן ר' משה בן עזרא סימן קצ"א)
הסירה הזאת נכתבה בטעות בדיואן רמז"ע, כאלו הוא כתב אותה, ועל ידי
הטעות הזאת נשמרה ולא אבדה, כי בדיואן ר"י הלוי הסב כאלו דף אחד, ולא
נשאל צו (בדיואן ר"י) וכן הסירה הזאת רק האמצעים עשר צמים האחרונים לצדם.

וְכִי רָמּוּ לְכַנּוּת תוֹךְ שְׁחֵרוֹת	הַתְּמִיר בְּקוֹנִים הַחֲדָרוֹת
יְמִי רָצוֹן בְּתוֹךְ לֵילִי עֲבָרוֹת (3)	וְהַחֲלִיף הַשְּׁחֵרוֹת בְּחֵדָרוֹת
וְהַעֲרַף שְׁחֵרוֹתָךְ לְעַרְפֶּל	וְלֹא תִמְרָ עֲבָדְךָ בְּחֵדָרוֹת
וְשָׁבָה זֶרְקָה בְּךָ לְמִנְדּוֹת (5)	וְתִשׁוּב לְחֵנּוֹת בֵּין יָם וְחֵירוֹת? (1)
פְּתִילֵי חוּר. וְהֵם חוּרֵי פְתִינִים	כָּלֵב וְלֵב תְּדַבֵּר. כִּי תַחֲנוּן
וְכִמְאֻדָּה. וְטוֹב מִקֶּם מְאֻדָּה (6)	בְּקוֹל חֶלֶק וְיָדִים שְׁעִירוֹת (2)
וְיִתְחַלֵּל בְּשִׁבְחָה אִישׁ אֲשֶׁר עָבַד	תַּפְתָּה תִּצְמֹד כִּי נִצְמָו לָךְ
וְכִפְּיו מִקְמוֹד נִצְר נְעוּרוֹת (7)	שְׁחֹר פָּנִים וְלִבָּת שְׁעִירוֹת (3)

(1) סוף חסד מורקין והולך, ואחרי מוליק ימי הכנסה ציוני הוקנה, והשער השחור נהפך
ללבן, ועדיין לא נחבר ללחם חסדי מעבודת החלומות, ואחרי עדיין נערך והועד צדכבד, ואחרי דומה
לישראל בשעה שהיו חסידים בין פי החירות ובין פיס, שהיה נראה כאלו נבוכים הם בלחם. הדברים
האלה המעורב לוודא לבנו, כאלו הוא נוכח את עלמו כי עדיין בהיותו קרוב ליומי הזקנה הוא
חושב בזהביו הנמוכים.

(2) כשאלה תחלל אילו אלא עלב וכל, וקולך קול יעקב וקולים ידי עשו, כי לבן זאת עדיין
אחרי הכול.
(3) חסד נפחה עולמך באמריך כי השער הלבן איננו נמשח יופי הפנים, כי בזהב הערובה
השחור והלבן (אם מראה הפנים נועה לשהור, והשער נהפך ללבן) הוא דבר נחמד ונעים. חולי כך
אמרנו ונשכר יסועאל, וידוע כי קדם מעשבים מראה פניהם נועה לשהור.

(4) ואחרי לוודא כי השער הלבן המעורב צחור השער השחור הוא דבר יפה ונחמד, כעין ימי
כלון המעורבים עם לילי עברה וזמם. גם זה נראה שאמרוהו ונשכר הפנים; ואחרי הכלון
והעברה, הכונה בהם על שעה זמם ושעה פנים, העליות צחורקים, באשר אמר המעורב הכונו

Terentius: Amantium irae, amoris redintegratio est.

(5) ואחרי מושל שחרות סיד לטעם, ולבן שערך למענה. גם זה נראה שאמרוהו
ונשכר יסועאל.

(6) ואחרי לוודא כי השערות הלבנות דומה לחסדי משי לבן, סתם אשר צלחם דעה הם ולא
טובה, ואין כללי להעבירם אלא לחור פתן. ואחרי נודעה חסד לנחירות, וצפי החנה נחירה
לשכר טובה מהם, וכל הענין הוא אינו אלא המעלה שרייה, והיא מתיחה להכנס בדברים להלל
ולשבח את ר' משה בן עזרא. ועדיין דומה זה בזהבם בה יחודה ענות ה'.

(7) לא ללחם כחך להפסל בלחם שערך, וזו היא שהוא בלחם להחלל בשיעור? זו שחור

- דרב משה אשר משל ברוחו
 ותאזנתיו ביד שכלו מכורח
 וידיו מעשות חוצה אמורות (1)
 וישפזתיו לזין תאנה בירוח (2)
 וימנע מחשבותיו מהלך חוץ
 והם לפני יי געצרות (3)
 לבקש האמת מימין ומשמיל
 וקולע, ולא יחמיא שעצרות (4)
 ובנמט אמת וצמח לבנון
 ובקחש ריק ונשא יחשופ יערות (5)
 אשר ישב בצל חקמה ולבש
 בגדיו החמדות המהורות
 וראה כל דגני אדם ערמים
 והם לא יעשו להם חגרות (6)
- דמות פקחים. והם עורים וחרשים
 בפה רחב וכלבבות סגורות (7)
 אנשים הם בעת-בתן כנשים (8)
 בלב חותל ומצמצות חסרות
 עצתם נבקה כעצת בגות לזט
 בקועץ בכירות עם צעירות (9)
 הקולף נח. גביר משה ושמך
 אשר ינעם לאוני מבשרות (10)
 כתב ידך, ולא שרה ושרות
 וחור קולך, ולא שרים ושרות (11)
 תחדש טובך כל-יום, לעבר
 שפתיו מספור טובך קצרות (12)
 הלספור או לספר מהללך?
 כבר נלאה ולא דע ספרות (13)

נקי וחסדו הנעורים, כדכ"ט. ותחלטה האלה ים צהן גחמל והסלגה פסיר, ואין ספק כי המעשה
 היה מעשה הכנה יוסר והמחשבה, אבל השיעור הוא היה חסדו לשיעור אחרת שכתב לו כדכ"ט,
 ואם כדכ"ט צדיקו הכנה בשבחו של כ' יהודה, הוכנה כ' יהודה לשלם לו כגוולו.

- (1) כאלו סן אסורות צהבל ובכבל.
- (2) כאלו סן חזירות כלכלי שחוט ונוט.
- (3) מלשון נבצר לפני ה' (שמואל א' כ"א ח'), הוא שוק ה' לבגדו חמיר, ומחשבותיו עומדות

חמיר לפני ה' ויחזקו, ולא יניח חותן ללאה נשם ולחור אלה ואנה צהבלי העולם.

- (4) הוא קולע אל האמת, ולא ימשיא קליעתו כחוט השערה.
- (5) כח מקירות עולם ורע, עד שיחכן לוור כי כשהוא נועץ האמת יאמרו מניעיהו חילנות
 גדולים בארץ לבנון, וכשהוא עוקר ונחשק השקד והעצמות הוא עיקר חילנות גדולים ויחשקו יערות
 (בעיקרם חילנות, היער נשאר ונזולה וערום). ומה נכבד הבית הזה! ומה יקרו בני אדם הראויים
 לשבח כזה!

(6) הוא ישב צלל המכמה ולבש בגדים חמדות ועסורות, ושאר בני אדם לבשו כעסותיים,
 ואשילו המנוחות אינם עושים להם.

(7) לוחם בני אדם הם נכחים כפקחים, ובאמת אינם אלא עורים וסרעים, ושיהם רחב
 לבבר דברי הנל, ולבש אטום מהשכיל.

(8) הם אנשים אשר אם יבחנו ינאלחו כנשים.

- (9) צ' צדים בנזקוס צ' יחיר, חס מזלי הכנה צדיקים העשויים על דרך ומסוכרי ישמעאל.
- (10) אשר מהגיד הסלם כדכ"ט ויהיו על שחר בני אדם, הוא נוסף דבורו אליו, לתם לו
 הודיה על שירה שכתב לו. מבשרות, יוסר ומבשרות טובות.

(11) כתב ידך חביב לי מכל נשים יסוד, וקולך חביב לי מקול פרים ושרות. ועשם החלילה
 הואם כאלו האמר: אם יאמרו לי צחר לך אחד משני דברים אלה, אבשר דבר זה ולא דבר זה.

(12) אלה מחדש טובך כל יום לעבודך זה אשר שפתיו קלרות מלספור טובך. ובכ"י כתוב מחדש רוח
 (13) הי וכל לספור או להגיד מהללך איש אשר כבר נלאה ולא ידע לכסור כי אין נוסבר?

והלבשת (4) בנות שירי ערנים	לך כמה נפשות נעדרות
והיו אלמנות חיות צרורות (5)	בתנמולי חסדך אסורות
חבונת גתה ידך בוימים	עליהם עלך חבדיר בבבד (1)
ושם שכל ימינך בנחלות (6)	וחוקיר האגנים היקרזת (2)
לך תודות. ובהם טוב להודות	ולקחת לך קסף וזהב
ולך תודות. ובהם טוב להודות (7)	ועשית לדאשיהם עמרות
לשונך תהפך אל-עלני-פה	אכל היה לעבדך פי שנים
גגדי השפתות הברורות (8)	בתחבך כמשפט חכבורות
לך חזק לךך פחדם ערנים	ומתי איכלה אצא לחפשי?
וחוכו בארות. חקמה מקירות (9)	וחבךך יעבדני לדורות
ידעתי במחברת פנינים	עבדתיך שני ילדות ושחרות
אשר מאגרות חכמה אגורות (10)	ועודי עבךך לשני גבורות
למעניו ואל-נחל ערניו (11)	ואיד ירגו בבלתך (3) מחשבותי?
אני צמא כציה למטרות	והו מנין ידירותך שכורות

- (1) הכניד עליהם עול חסדך. צבדוד שאלה טושה להם.
 (2) אלה טורס שהאגנים היקרות חסיניה ציוקב יוסר מן הנהגו, חס על ידי רצוי העטרות
 שאלה מעטיר את ידיך, וכוונ שונשט והולך.
 (3) גלש אחר אולתך.
 (4) נכחן ואלך נגלל נס צדיון רי"ס.
 (5) על ידי ידיוהך ועל ידי מה שלוחתי ונך קנו בנות שירי (משכנות) יתר שאל ויחר
 עז, וכלו על ידיך לשש גגדי עדנים ככלה חסדה כליה, ואלעלל אלה היו כאלמנה לזרה
 אלמנות חיות.
 (6) צמנותך ונשכך ידך ונשכל אסילו ציונים ונחירות. הפלגה ישמעאלית.
 (7) אלה חכמה מיעים, ובהם טוב להודות לה, ואחר כחצת על עניני החוכה והאמונה,
 ונחצורק טוב להודות להלומדים. ונראה שהכוונה על ס' ערנה הנשם שחבר רמב"ע צפניני האמונה,
 וקלה לקוים וננו הוליל לאור גשנת חר"ב ידידי הסכם מהר"ל דוקים הי"ו, צב' ליון.
 (8) כך הוא הנסם צדיון רמב"ע, והמליטה לקושה נשפוק אסחור אל עמים ששה צדורה.
 וצדיון רי"ס לשונך הסלך על וכו' ונראה טעות קופר. גגדי, מן כי גגדים אדער (משלי ח' י').
 (9) ותוך הסדרם הסוף יש צדורה אשר מהן נובעת חכמה. ונקירות, מן כפקיר ציר מיינים.
 (10) הנה עשה ידעתי וכצדדתי צעק של שנינים האסותם ונחכתי החכמה. וצדיון רי"ס
 כחז ידעתי, וכל ע"ס, אשפי' שהים אשכר לשון יעז והבעה, ולזור שלל כחז לו רמב"ע
 אס השיכה, רק הצעירו עליה.
 (11) של אופו פחדם אשר צמך נכך. ואין מן הצים הוא רחיה לנסם יעדחתי, אצל היה
 המצורכ נכסך מיוס"ף עז לכחז אליו טעמים אחרות.

וְלֹא יָדְיוּ יְדֵי מֹשֶׁה כְּבָדִים	הָעוֹפִינָה. וְלֶךְ הַשְׁתַּחֲוִינָה
וְעָבְיוּ תַּחֲנוּנָה לִי עֲצוּרוֹת (1)	כְּהַשְׁתַּחֲוֹת שֶׁחָזוּ לְעִבְרוֹת
וְשָׁלוֹם יִקְרְבוּ אֵלַי וְרָצוֹן (2)	וְלִמָּה יִתְרִידוּף הָלְאוֹת?
וְאֶל-נָא יִקְרְבוּ עָלַי מְרֻחוֹ	וְקִירוֹת לָבֶךְ מִפְּנֵעַ לְקוֹרוֹת (5)
לִמְטָפוֹת עָלַי עֵינֵי אֲשִׁימָם	הַתַּעֲצֵב? וּבֶךְ שִׁבְעַת שְׁמֵחוֹת
וְגַם אוֹתוֹת עָלַי יְדֵי קְשׁוּרוֹת (3)	וְיִצְרֵר לֶךְ? וְאֵת עֲזָרָה בְּצָרוֹת (6)
בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עֲמוּסוֹת מִשְׁלֹמֹי	
וְהֵם מִמְּחֻצֵּב נִפְשֵׁי כְּוֹרוֹת (4)	

(1) צדיון קרוב כחוב וכן, והנכון היות המלה צלל נקד, והוסף בין השיטות ולא, ובסוף היות היה כחוב לי עזרות, והל"ב החלפה הי"ד בל"ף. וצדיון ד"ה כחוב וכן, וכו', לי וכו' וקיימתי מזה לי שהיה נסתי הנקמחות, ומלה לא שנתחלת היות עזרתה צמקום שמים.
(2) צדיון ד"ה ירוקן, והוא ע"ס.
(3) המכתבים שיכתוב לי יהיו לעזרתם בין עיני ולאחר על ידי. צדיון ד"ה היות הזה כחוב למעלה אשר למעניו ולא כחב ערניו.
(4) והעברתי זאת חבל אלך עזונה שלום ונכחה (ואולי ל"ל בלשון רבים משלומי), ודברים

ילכו וקירות לבי.
(5) והלא בצד חזק, ולא יוכלו לו קירות העולם, כמו הנוסע והעזרה שלימי ונגיש כשפתלים מונעים צו. כך שירשתי, והקשה הלמודי ומהר"ר יוסף אריה חסידיו כי המערה חסדי שלימי מרעשה, הנה הסך נוקד לוזה וכנגד צו, והנה היא נוקלת סוף ונמו, והוא ופסד משגע ענין מוקש, וכונה המסור לומר: אין קירות העולם וגיעות עד לצד, כי כגיעות קירות חזקת, והן כמו מוקש אל החלוצה, אשר לא הוכלן לעבור ולהכנס אל הכל, וגוונים דבריו.
(6) על דרך שומר אליש לאיצ הנה יקרה רבים וגו' כושל וקישון חלד וגו', ומלה עזרה בצרות היא ג"כ כמו לשם משפחתו אכן עזרה.

(4)

ר' משה בן עזרא לר' יהודה הלוי,

הוא מתרעם עליו כי לא היה כתב לו. וכאלו נשכח מלבו

(צדיון רמב"ע סימן קכ"ו)

לא פורש צדיון כי לר"ה נשלחה הסירה הזאת, אך כחוב צו שנתלם לאנא חלסקן, וכבר ידענו כי ר"ה היה נקדל כל ערבי אנו חלסקן, וגם נולדתי לר"ה סירה שנתלם היותה משותתו על הסירה הזאת.

בְּהַר מַעֲטָה. פָּרֹד' וְאֶל-חֲוֹנִי	מִדֶּם לְבָבוֹת שָׂאֲבוּ. עַד כִּי לָדָם
וְלֵאמֹר. בְּכִי' כִּי חָשְׁכוּ עֵינָיו	הָיוּ בְּעֵינָיו וּבְאֲבָנָיו (1)

(1) הנוסח הכונה לכתבתך ואלך מולדתי ומכל לוהביו ורעיו, והסירוי הזה היה קין וחסיד צלבו, ומהם הוא ונפיק וכן הסירוי שירשם ירו, ונמו ולא ילחמה כל כך (הואנו), וכן לא קוטב וחותשעמי מילת), ונוקש ג"כ ון הצבי שירפה מוע, כי כבר חשכו עיניו ונרצו הדם ששאלו ון הלל והסכוהולבכי

- נבלי עלי ינון, ובצדיה וגל
סודי לבנינו ומצפונינו (1)
גם נאנק דוקס, לבלתי ישמחו
צרים, והאח! יאמרו מונינו (2)
לו חרבו מי חבבי, לא חרבו
בתי מונדיו ומשקנינו (3)
נהמה המות יונים עלי ענפי הדס
כי יקרו פרוז ויתאוננו (4)
יבכו עלי רע, ויטו מקלי
יון בשכורים ויתרוננו (5)
היום אשר עליה נדוד בנו, הלא
טוב לעלות סנה פחלוננו (6)
בכלי קרב לו נקלה לו, נדדקה
קשת, וגם נתעל בשריונו (7)
נצביא חילי חבבי, כי הם בא-
פס יד מנוסנו ומשעננו (8)
- נבכה לשד פרוז, ונשחק לחמו
ילדי ימותינו ולומננו (9)
עלו בצואר שם, ואת-קבלו עלי
שכם, ומועקה עלי מתנינו
עצם עצמינו, ושלח אש בל-
בנו, וגם רוזן במושמינו
עד שבעה נפש ברעות עצמו
לספר, וארצה דבקה בטנו
ישוב וקנו יחפף ידו בכל-
רנע, ואך לא נאמרה חנו (10)
ידו אשר רשת מצודים פרשה
מאז לחמינו ולבנינו (11)
היא ארקה עד רוששה חונם, וער
נגעה בחוננו וקננו
אך קצרה לבו חסדים דגרו
בחדר לבנינו, וגם קננו (12)

בכוננותם כל כך שפול מונל כל כלי-עץ ואבן חשב חמו, והנם הם ונלחם דם, כי צביו מוד לבו הוא.
כל הסירה הואל היא כל רצים, והוא רבים ומוקום יסיר, ועיין בשיטה סקודות השנה 9 דף 164
(1) אף אם אני משהחזק על ידיו, הנה הוא יגלה כודי צעל כחמי.
(2) אף שחלני נחלק ונחנה רחוי לי להחלק בזוניה ובנחש, סן יסחמו לי חרזי.
(3) אך כל זה לא יועיל כי חשי' לא חבבה עוד הנה בחי מוגרי הם עדים על נדודי מועל
אדומתי, וכל כוחי יכיר וידע כי נע ונד חנכי, חרנו החלשון לצון יוצא, והשני לי' שנונה.
(4) רחוי לי להקים הונה כיונים ההנונה רבי'.
(5) צכ"י יבכו עלי דמע וכל ע"ס, והכוונה כי היונים ההנונה סן צוכות על היתן דמוקום

ותן זיגן.

- (6) ציטט שהוכרתי למדח מאלני, יחדר היה עוב לי שיבא מוח ויקחני.
(7) אם היה אפשר להחנך על הדוד בבלי ונלחמה, הייתי דודך קשה נגדו, והייתי מתכסה
עליו בשריוני.
(8) הואיל ולא תועיל ונלחמה עם הדוד והסירוד, לא נשאר לי מזה ונשענן לפקח לערי,
רק חבבי, ח"כ רחוי לי לצכות ולהלביא נגד הדוד חילי הכבים.
(9) אני צוכה על לזה הסירוד ואלחק לכל שאר ילדי יום וקונותי והלחותי, כי בולן חובל
לסבול, ולער הסירוד מואלחי גדול עלי ונחשו, כי הנה הסירוד נסן עלו על מואלי וכו'.
(10) הסירוד מחדש עלי ומחלצים בכל רנע, ולא יחנני השב רוחי אשילו רנע אחד שהיה
דעתי מיושבת עלי להחנק אליו, ונחור: חנני!
(11) לחמינו לי' חק חנכי ולא עון לי.
(12) יד הדוד היא חרובה ופולגת צהובים של נקיים, ונגעה גם צהובי וקניני, אך קלרה היא
והגיש למה שהוא צמדרי לבני, ולא חובל לשלול מונני המדות העונות אשר דגרו וקנו בכלעתי.

רוח אשר עברה בנשף על-פני	גשכון בבזר קצפו. והמה יחסו
ריח נדינו וישושנינו	חתה כנת טובו ויחלוננו (5)
שא את-שלומונו לאחים בגדו	והלחשו אישים מינים עתקה
פי מחלוק וימחקמה יזנינו (1)	חיל. וארצת יפלו פנינו
וקרא באוניתם הנאות. קצרו	נבזש באמדם כי ידיהם מצאו
מחם דברינו וענינינו	כפיר. ונכף ראש קאנמונינו
הצר אדמה מנשוא אותם. ואף	נוכיר שקם תמיד ונמצא נחלי
אדרי ספרינו ונליונינו (2)	נסת בחכנו ובלשוננו
בלמוש (3) לרוע מעשיהם עין חרד-	ונאטמו אין. לבלתי ישמעו
-גנו. ותמיד נחרק שנינו	נעם שמותינו וזכרנונו (6)
מעשים אשר לא נעשו מיום היות	איך היתה בנו אשר לא נשמעה
הבל. לשמעם צללו אוננו	מאז בחזינו ובקנינו?
אך עם אנוש לא נקדחה ואת בן	שמעה תהי לער בקמינו. וגם
כי עם לבבנו ורשונינו (4)	חרפה חרושה על פני בנינו (7)

(1) אשר שהזכיר כי הלכות לא לקחו מוננו ונודמו העונות, הוא מחסיל צננות רעיו אשר שכחו צדים להנחתם אשר היהם לחו, ולא יזכרוהו ולא יבחנוו אליו; והנה הוא שולח אליהם דברי שלום והרעותה, ולרוע מה שהדבר נחקר לו הוא שולח דבריו ציד הדות, שאם ישלח לחנכו קשורה צדגלי יונת, לא תהיה כל כך הליכה כמו שהוא חסלו. והנה הוא ממשיל מזהויו העונות לפרדם ענינים, ולאחר כי הדות העונות אללו היא עוצרה על פני ריח נדיו וישושנינו:

(2) אחס הדות קרא בחזיתם חטותיהם אשר הן גדולות ורבות כל כך, שיקלרו דברי לשכת אופן, וספולס לא וסכיל חופן, וכל שכן שלא יכיל חופן ספר ונליון.

(3) צבי וילעוט, וכל ע"ס.

(4) גם כי הרכה יש לי להכרעם על ידי, לא לחזיר זה לשום אדם ואלכשי הזמן, רק להכרעם בלבו ובכעיוני. צבי כחוט לא נזכרה זאת בנדרם, ונזכרה כהנתי בזמן, מפני מולת קלסו וטעו שצבית שאחר זה, שגראה שהכונה בהם קלף הזמן וטענה הזמן.

(5) חני שובן בבזר קלסו של זמן והוא (ידידי) מוכה ויהלוקן החם כחך טעו. הנה, ושאר העולות האמורות צבית הזה ובארצפה בתיים שאחריו, לרבים נשתרים, כלם על חם אחד נאחזו, והכך ספגת השיר הוא חומר על ידי (ר' יהודה הלוי) שהוא יושב שני צביתו ושאלו בסיכולו, ועלם צהלנחתו, ולא חבור זה חוהצו השכרי בלער.

(6) חני מולח ענג נפשי צהזכירי הוויד חם עם חוהצי החוקק למי בדש, והוא בהפך חוטם חזו לבלתי שמוע שמי.

(7) זה שאחצי שוכח חוהי יהיה לי נפס רע צין שונאי, ויפיה לחרסם ולקלקם גם לבני אחרי. עד כאן דברי הלונס, מבאן וחליך דברי פיוס.

הנה לה אחי. אמרים. נמסכו	נחיל לאל. אולי זמן יחזיר אשר
בם רוש פתנינו וטוב ויגנו (1)	תפריד. ועוד יסב לתרגינו
משפט וצדק נבחרה לנו. ואו	נשמת. ויבשו משנאים בחוות
נשקוט. ומה טוב נדעה בינינו (2)	את-מפעלות האל ויתבוננו
אם אין אנוש יוכח ועלינו ישו	שלו הנה וכפי רצוננו חיה (5)
ידו. הנה אתה פליל דיגנו (3)	ובשי כחבד כפרה פנינו (6)
גור באשר חגור. במקום נאמן	ימשיכו ימים בחבלך. עד אשר
תשכן. בלבנו ואישונינו (4)	יבנו חסדך ויבוננו (7)

- (1) יבנו אשר אנכי באויר, יידי, מעורבים צם כות פתנים ויין טוב, דברי זעם ודברי
אהבה וכו'.
(2) חיוב ל"ד ז'.
(3) הים אהה לדיין נשפט ציני וניכר.
(4) מסיים בנחמה. יהיה נושך צבל עוקם שיהיה, הנה חנויד השכון בנקום נאמן, כלומר
צלבי וצלישון עיני, כי חנויד זכך בחך לני, ואהה חנויד לנגד עיני, וחנויד חיל שצא יום ואשוב
לחיות קרוב אליך.
(5) צבי קרוב רצונך, ונשמת הושקל, אך לוח הב"ף היל על הנהק, ונכאה שפיה כחוב
חמלה כלוננו, ואהה זון הנוחמנים הים כלונך.
(6) כחוב לי אגרה, ונוחמת ונחצך חכפר פני וחשייסי.
(7) יהי רצון שתחריך ימים עד חובל צינים הבאים לצנח ולסון היכל חסדיך, אשר עתה
כאלו נהרס, בהיחשך שוכה את ידיך. יבנו, פעל יולא, חזר לימים, ויבוננו נפעל, חזר לחסדיך.

יו"אל לאוהב חכמה ודעת ר"י בלומענפֿעלד בעיר ווין דברי
שלום ואמת.

שש אנכי על אונתך לחכם ונזון זה דודי זה קעי כוה"ר שד"ל כוונת שלל
כב; יאמן נח דברך אשר דברת לידידך, ויהיו לנזון אונת פי והגיון לבי
לפניך ולפני כל קהל עדת בני ישראל אשר צעזעוכם ולטובם תוילא לאור ותחזיר
נזלים הטעונוים עד הנה צאולרות אנשים חכמים וידועים. וסרה חוסה אל תעמוד,
אל תעמוד כענל ידך צלחת ונועמי ידך אל תחק! — הנה לך כאשר שללת ונעמי
חזרה ונכתבים לאוהבי מיוסדים על אדני הסיר, וגם כי צנאזנים לעלות הנה
נוכל יחד, אולי ינאלו מן צעירי כוהיהם אם ילאו ונחתם ידך צלתי שגיהם ודפי.
ואתה שלום וציתך שלום וכל אשר לך שלום ככל אמת כפסך וככלון.

סה פארובה צמנטי למדש אדר שני צס' הכר"י.

דובר אמת צלצרו יו"אל.

(5)

אגרת אשר כתבתי צר"ח כסלו התק"נח לידיד נפשי הצמור הנעים יניק ומכים
יעקב חי פארדו ונעיר וירונח אשר נקרא אל השניים ונעל צמנת התק"נח ועליו
קוננתי קינה אלוכה וכמנה צמס קינים והנה וחי, הנה היל לוטם צס' אבני וברון

ד' סלג:

תהנה לשוני ושפתי הרה
אל יעקב חי ממשפחת פארדו,
ישב בקרית עז. ושמה וירונח.

מה-תעשה. עצל. כי בצלחת
את-ידך. לפני אהב טמנת?
לך אל-נמלה. בין חביו ממנה
כל-מחשבות הרוץ. ופליאה רעה.
כי אספה בקוץ קר ולחם

גם מלאה מטרף את-חריה
ישבע ולא ירעב ביתה בחרף —
פן משפטי מחיר. השבם בבקר.
נכון כשחר מוצאו מפיתה;
עוד במרומים לו ורחת שמש
ולמעשיו ראה תכלה וקצח;
היום ולא מחר ישלים כל-חפץ
מדם ומי רעה אליו ובאו
למות בלא עתו ובירז אין.

אל תאבה שנה ופקח עיניך
כי על שדה עצל יום יום דאיתי
רק קמשונים. קוצ, שמיר ושית.
כסו חרלים את-קניו לנצח.
גדר-אבניו לשממה נהפכה.

הסר תנומה חיש מעפעפיה
ווכר כמאן איש אהב ער מנת.
קום יעקב חי לדברי הקשיבה
כי הם מוסדים על אדני צדק.
והנה דבר משה חיים לו צאטו
אל-מול פני איש חס. אל-דעו רע:
רעי כחא לי! ונדע לך אמן
כי צד מאד לי על צרת נפשה
"וכאבה אף ככאבי ודעתי"
"הו זה ברית רעים חק-אחיה קלה
"כי תאמים יחדיו בתאומי כסן
"ותעוררו אל-כל-מקרה ופגע."
קום ושמע. כי מי יוסף עודנו
לא על פאת מסה. בדמשק ערש
אף על מנת חלקו עלו. שמח.
בריא ושלט על משמרת ישר
את-מעשו כל-איש שקל בשלם
אם צדקו. אם טבו. אם נלוו.
כי אז במתניו עט ספר וקסח
משים. ובקמירות להם מריע.

לא איש ערל שפה וכבד פה אני.
לא איש בלב ולב אל-מרעו
דבר. בנא לשואל ממנו חסד
וביום מצוא חנו פנה לו ערה
חשקרים הגלי השוא שגאתי

לחם קנים לא אל-פי קרבתי
גם מאכל עצלות עוד לא אכלתי.

לא איש דברים אנכי לתהו.
רק מדאנה מדבר וצאתי.
לקראתך. כי שוא לדעת תרמי
איך תחשה? גם את-לבי נתתי
לדרש ולבור מפעלי מקדם
אם נגדה אולי פעלתי און.
מוצא שפתי אם חוליד עולתה
או אם בפי חסם וישד הרבתי.
ואמציא אחי חף בכלי פשע.
נקי וכלתי חטא. ודון או פעל.
ואמרח: מי ילד לך את-אלה
כי תחריש. חסם. השכח עד עתה
את-רעך? . . . עצלות רעה. בגדת
עצלות. אשר סגרת פתחי פיה.
היא ילדה בנים זרים אליה
הפשעים בך. כי ריקם חלכו
רק אחרי החבל ויחבלו. —

את-מסתרו לבי היום גליתי
אל-לבה. ובצפיתי שבתו
אם תאמין אלי ולאמרי קשט
אם מענה תתן: כי אין ארעה
אם תאמת או תכוב אחבתי
אש הידירות בך תעור בערת
או אהבת רעים לך מתנגרת. —

כל-זה בבסלו בראשון לחדש
בשנת צחק. כי בה אחיה צחקת
כתב בקרית פאדובה רבתי
אהב טוהר לבב יוסף אלמנצי. —

(6)

אגדת אשר כתבתי ביום כ"ו תמוז התק"צח.

לידיד נפסי, איש תבונות ונלומן כוח כמס"כ יעקב חי פאררו יל"ו בכמוסכ"ר שמואל
נר"ו בכמוסכ"ר יעקב זל"ל בכמוסכ"ר דוד זלס"ס יושב צעיר צלוצה וירונח:

אל מול פני משפיל אפה המצח.
אשתחווה אקד אפים ארצה.
שלום אדבר בו. שלום לנצח.

הן הן השאות לך. שכל ידע.
חטרי חקמים מלידה. מקטן.
רצוי לרב אחיו ומלמד צדק.
חכם ואיש נכון. לירידים מלך.
הן הן השאות לך. גור הקדש.
ופאר לראשי מימים ומימה.
כי רעה תוכר. ובכל-נפשך.
לא על פני חיוץ. כי תמיד שנאתך
דבר בלב ולב. מתנכל גכל.

הן אשמתה בך. גם כי קטן אני
אם להבונה אם ליקר ודעת.
ובלעני שפה צעיר הנני.
לא רב ולא מורה. לא רעה עדר.
ובשבתות שנים רק רב ממך.
כי בכרו מרב עמל ומרח
עני. ולא ימין ושמאל וביטו
לתור. להתבונן. לחקד כמזה.
נאנה תהלה לך. כי בשפל ברה
מכסאך בלו כבוד ונצח.
אחוז בחבלי בוך על רצפת בהט.
למעון הפרפרות. לנקיקי סלע
רדת ברוב שמחה ובתום וישר
בי לחיות. למקד עני ויגיע

כפי אשר עד דום שחק נשאת
ובטובה הרב אותי הופדת;
לכן דעל כל-הון במאד שמחתה.
ששתי כמו גבור לרוץ כל-ארח
היום בבוא אלי מכתב איש שכל.
מנחת ירדות לי. לא משלי אפר.
גם כי לשון ורים ולשון צרפתה
על ספרה אלי לכתב אותה
חזר חנה המיר דתה. ותקם
לחיות לשון נחב על בלחות פיה
כי צוף דבש. חלב תחת חכה
ותחליף מי רוש למקור כל-נפת.
רעי סלח נא אם עד כה אחרתי
לך מענה לתת ולהשיב אמר;
אין זה פרי עצלות או חטאת פרי.
אין זה נתיב מרמה או מסלול און.
(כי את-לכבי טוב אתה ידעת)
אף רוב וגיעותי עלי נברו.
אין לעמלי קץ. תכלה אל-לה.
ישתרגו. עליו כתי הכשילו.
לא אשקטת יומם. לא אישון לילה.
לא אמצאה שלוח בקר וערבי;
הנה כאיש יגע-צל-וכעבר
ישאף. וכשכיר יום שלמת פעל -
כן חגני נזרד למצא מרגוע
ממעבד מנחה מצפנה.
אף שוא תשנעתי. אף שוא ואין.

כל-מערימיהם מראש עד רגל
הראח לעין אדם בלתי כל-פחד:

וכפי עבודתם יום יום ירצו
לשוט כגון מבל אנה ואנה
וימצאו מטע יערכו למז:

זה יחזיק תמר. זה קוץ לקח.

זה יאחז שושן. זה יבחר חזח.

זה יאחז אוזב. זה עץ הקרו

קנה וקמזון. שמיר ושיח.

זה קמשונים. זה רמון. מפוח.

שקד. אביונה. אלון ורחם.

שטה. ברזש. הדקר והאשור נחר.

חנה עצי שדה גם עץ היער

כלם נכחים וישרים לגבר

כי הם למשל לו אם הוא שמע.

כי הם למשען לו לשבת בטח.

רק זה חלי רע הוא כי לא אל-אחו

יטה לגבו יד. גם לא אל-גמא.

אך עץ אגוז יבחר. כל-עץ גבה.

רבו סעפתיו ומעט לו שרש

אם נשבה בו מקדים הרוח

גועז וכדיו חיש ארצה ישלכו.

ימות באין תקוח. יאבד לגנח

ובמאכלת אש תהפך לאפר.

גם בזמן חנה ראה ראינו

(הח שעורונה בילדי עבר)

אנשי ישרון נמחרים וכלו

בבץ בטיט וון ששים לטבע

כי ברחים חשים מעין חמים

ויבחרו אגמי בצה ורפש.

שם בשלו אחזר. שמה נלכרו.

שם ישקעו לעד בלתי תחלת.

גם בזמן חנה (מה-חנה לנו)

בי האמין דודי. אליה שמתי

את-כל-מנמתי עד עולם סלה:

אספד ואבקה על ימים מקדם.

ימים כצל עובר למז חלפני.

כי חקקי לפי כם גיל מצאו

בהיותה אחי לשקל בפלם

ובמאני משפט על אדני קשט

את-מעשי כל-איש סוכב חלד.

כן נגרה עיני. אהב ורע.

יום יום נזכרי עת בשפת הנחל

בימי קציר חמים וכתם השמש

אל-תמנוחה נחשלים ישבנו

תחת האנה או תחת הנפן

לשפט ברגש רב גם שב גם נערי

בחור ואיש שיבה. וקו ועלם

העברים כצאן תחת שבטנו

אם רב ואם תלמיד. ארון ועבר.

עני. רחב לבב ונבה עינים.

עשי מלאכה או מי בצלחת

טמן כאיש עצל ידו לבשת.

מהנים. מבקשי אל ונביאי שקר.

הונים וחלקאים גם אנשי חסד.

חטאים וצדיקים. נמים על תחו.

זרים. מקבילים או מי ברעד

ישתחנה לפני היכל הקדש.

יצעק במוס. ענור בתחת ערב.

יספק עלי חנה בתפלת בקר.

(הח קול חלומות שוא. החי אגרוף רשע)

אך אחרי כל-זאת יצא החוצה.

יצעד . . . ובכבודות צפה שממחה.

ינגב בכל-לבו את-לב רעהו

ובמטמטא השמר ודו אחות

נכה עני. עם לגול מדימו:

וכמו ידבר איש אל-מול רעהו
 (לא לא כמנהג איש רעה חרות)
 וקרא בגרון אל תחשף מאנן
 מלים. ובשופר חרם קולך
 הגד לישראל את-חטאקמו
 ולעקב ודון. עון ופשע:
 חכמה ורע ללקט מוסר ולקח:
 חטא אמרים פעם מרים. פעם
 רבים. מחוקים ולכל-חד ונעמו
 כי בן בור אורה חכמיו ראשך.
 קומה. עלה תצלח ורכב לנצח
 על דת אמת. על חק. על ענוה צדק
 כי גם יקנה איש אם חי עונות.
 כי גם יקנה איש אחר חסות
 אחר ומוי קבלו למצא האשר.
 למצא מנוחה לו שלוח ושקט.
 שקט אשר אוה שקה לרשת.
 חקר ולא מצא אותו בחלד:
 בחס אנוש וביט עז שכן שחק.
 משפיל רחב לבב. מקים חלכה
 לתת השועה לו. מרים מדמן
 איש נאלח. נתעב. מרמס כל-הגל.
 קומה חכם לבב ומאמץ-בחי.
 רעה שלמי לב ונבונני לחש
 דע לך (ואף אהב נבון לזמני
 לא תעמד לחקר בפליאה רעת?)
 חכמי תמונת איש לנו הוריעו
 כי יש בני אדם דומים לנשר.
 יש לחיור. לשור או יש לפיש.
 יש לנאב. לדוב או יש לשחל.
 יש לחמור. לפוס או יש לפקר.
 ודמות פניהם על מפעלם שבה:
 אמה עליהם את-עניף שימה

כסו חרלים את-שושן העמק
 שושן אשר היה מחמד-כל-עין.
 שושן אשר ופיץ ריח נוחח
 ויחללו אותו כל-אפסי ארץ:
 ובני יהודה רק להם בחרו
 תחת חרם סרפר. תחת עץ שמן
 סלון וקוצ מכאוב למלך עלימו
 על מקדשי, עליון. על קרית ספר.
 אין זה לשון מרמה או דברי בלע.
 אין זה ודון לבב. עמל ואין
 בננו לחלפיות על בן הרשע
 מוסר עלי אדני קוב ושקר
 כי שוא תמורתו. תכל ותחו -
 אף זה אמת דמה ברת כשמש
 אל-כל-מתי תכל יום יום ורחת
 אם ידרשו אותה. אם בה יכירו.
 כי יש בני אדם שמים לחשך
 אור יום. ואור למעוף צוקה ושימו.
 וכמו ימשש העור באפל
 רק מדחי ירצו לקראת דחי.
 אמה ברוד האל. לילדים חרפה
 ומאור בחורי עם. בחורי חמד.
 תקנה לכל-משפיל ולחורים שובר.
 ביצה תניני לך. מלי חקשיבה.
 ובלקך תשפט אם אמון במו.
 אין זה לך. אהב. מופת ופלא.
 דבר לממים עוד לא שמעת
 אף כי בקדות עם קדוש מקדם
 אולם בדר ראשון קוה מצאת
 ובאחרונים גם קוה ראית. -
 קומה עלי מגדל. לבוש תפארת.
 דבר ולקרון. לא על הספר.

בחזק מחזרים בין חלאת הארץ
שבעה עלי שבעה באו אל-נח
לא בן ממואים רק לשנים באו
בן עינה תשים על פר ועגל.
איל צבי יחמוד ותאז וזמר.
אקו ודישון. עו או שור או קשב
וצא משגעים הרחק ממך.
קפים ושעלים משחיתי בדם.
תרמס בסיר. תנין. תדרד על שחל.
על ראש פתנים. על נחש ברח.
השפכים דוש על גפן סרחת.
בדם אלהי ער. גפן אדרת. —

רב לי. ורב לך. . . לא נשאר בי כח.
כי אם אדבר עוד עד אישון לילה
לא אוכלת ספר חלק מחלק
מכל-אשר באות אל-דעה אמן;
בן אחריש. . . יד על פי אשימה.
רק אומרה ליד נפשי לגנח:

שלום לך ולעז עולם כל-מתק.
שלום. מנוחה עד לכלי ורח;
ולביתך שלום ישפת ממעל
האל תמים דעים. שלום ורע. —

אנא סלח רעי אם רכבי נעם
אם מענה רך קרביבים על עשב
לשוא תבקש בי. איש צעיר אני
דבר בנות השיר. אך הרה נסו
בראות משרד דק ונחם רגלים
עוד לעלות ויד; ראי ולעני
לי. יאמרו: אל תספ דבר. נער
אמת. ורק בולם שקמים ושיח;
שוקה אחריות. השלח הנבל
או שלאגן תחיה. כי עפר אמת. —

ורח רביעי יום פה ון לחדש
כתב בקרית עז יוסף אלמנצי
בשנת י' ב'ס סני' פקד'ש.

(7)

סיר זה"צ ואגרת שקולם אשר טלחתי צדקם המשיעי צעשור לדמם צננת הסכ"ח
לכנווכ"כ משה ישראל חון שלים ירושלים ר"ע וכו"נ בק"ק רומא על אודות
התפלה אשר קצר לאסיפיור פיאום החשיעי בטוב טעם ודעת:

ויהי נקראי התפלה. לאל נורא עלילה. אשר יסד בקצב עם סגולה. צעיר רומא
נשגבה [לש"ק] וגדולה. הכחם הנפולר לו נאום תהלה. כמווכ"כ משה ישראל
חון נד"ו יליר על כל וועלה. אשר בא עם וירושלים הסכללה. עיר הקדש יקרא
לס. ויסי כוועלה מדמים והנס שטון וזללה. [ציום אשר הונק ואשר הורס לרב
הקכלס. וונלחתי דרך ארץ*] ותורס צסיכלס. לעדתי חספרס כונו לעמוללה.
וכן בלשוני וולס:

קלה עב וילה. אין עוד מוספת.
שמש בגבורתו ורח בארץ.

נגיל נשיש נשמה. אין עוד עיפתה.
חופיע על עמו איש גדר קרץ:

לא אירא דע אם האמון אגידה
 ונקחל רב את-זמרתו אפיצה
 אל-איש חכם, גבון, ידע שכל
 ציר בעברים שלח מעיר הקדש
 ושמו גדול, נזרא על כל-הארץ
 כי זה האיש משה לישרון שמש
 ולישראל מפיא אורה ונח
 מבית חזון יצא, בית חור נדעת
 עז, חרות במקומו, עליו ושרו
 כל-מיטיבי נגן על פי הנבל.

ממנו נפלאות אמנה ראינו
 בקיוחו איש שלו, אהב השקט
 עינו כל-ישראל עליו הביטו
 בעיר דגתי עם, על-כל-שרתי
 עיר רומא נשנבה, משפן החרד.

הנה חרש עבר, חרש על חרש
 בער, וקו, עשיר ורש נקנשו
 ניראו אותו כי טוב הוא בשער
 לחרש, גם בקהל עם לשפט בצדק
 ומליכותו חיש ויושיבוהו
 לתורה, לתעודה, על כס חפארת
 על כס התושבית, על כס חרע
 ולאנדרה בקהלם פנו הערה
 בשמים עשרה שנה להם עברו
 בלתי רב ומנהג, ובשם קראו
 אל-אלוה קריתם רק משגי מלך.

נאשתזמם על חפארת, נבחרתי
 ובצוק העתים לא עצרתי כח
 מי לא על חזקן, לא על היפי
 גם לא על השפם, לא על מצנפת
 ושיחו עיניהם, כגני עמנו
 יום בוא לקראתם דם קוסה בכתנת

רב יגור עם פרה, אין עוד אימתה.
 גמול ירוהה על חר השקן
 נקטו נדול, אין עוד צרתה.
 גם חגון, שלום השפית כל-קרין
 פי החכם דבר אל-אנשי מדי
 שובו וקחו מוקר, כי עת למעת
 עץ דעה ותבונה, עץ עשה-פרי.
 גיל יגיל בר-לבב וגקי כפים.
 כי מציון תצא חקמה ודעת
 ודבר אל שכן עד מירושלים.

מי אני, מי תני, כי עד פה באתי
 איש מוקר, עז פנים אל-חיכל מלך
 איכבה אפצה פה, איך ארים עון
 אם צעיר אנכי, תולעת אני
 ולשון למורים אין בי מימי קדם?
 אך מעניי אמון מה-טוב יפצו
 אם מפי איש חכם אם מפי בער.
 כי זה חזקם האל, לא על קו והו
 מוקר, על ארני שוא, על אשיות חכל
 סקודיו, מצותיו על זה הטבעו
 דרך ושר לפני כל-אמרי קשט
 אל יוסיה אל יגרע כל-איש עלימו
 כמו גזים רבים, ממלכות כמו.
 ודבר הצור תמים וקום לנצח.
 לנצח תאלמנה שפתי שקר
 אם על צדיק עתק יום יום דברו
 נב חנה אל ושבון בלאט, בסקר
 איש איש ופיר אמרו, יפיר מראחו
 מחוץ ונח ידמה, ערב מבית
 חנו בנחלים תחת האפר
 ודבר אורב חנו בכסוי עור החש.
 ידעתי מד ערפי, אכן ידעתי
 אך איש קשט דבר בלבבו אני.

הפסים. חתיתם הרבה. וחתו
מקולו. מקניו נצו גם נעו
כלם. כפכיר ישאג פחד פחדו.
אין פצה פה. כל-איש ירא מגשת
אליו. חיש חיש ויתן מוצא לכסף
בן ובא עוד עליו. חמה וועם
מפר איש אל-עמקי שפה שלוח
את-הכסף. את-החוב לקחת
לשבר שבר עמו ולכלכל עני.

על בן שיר וחתה תמיד אביע
אם התקמה אמיר בין אנשי קדם
בי כנלל החדש וכן יוציא.
אם על קרמיות הרימו דגל
גם על החדש עדיהם נחנו
ונפנו בה ובה לדעת ישר.
תחבולות ראשונים יום יום יבנו.
בין טוב לרע. בין אור למעון החשך.
בין אמון לכנב חנה הכירו
ובכלם הפדע כל-זה ושקלו
ולחודות ולהלל את-דגרי אמן
שכלם. סודם ומנחתם היתה.

זה משה ישראל איש חזן ככה
לא בזה. לא שקין כל-אמרי נעם
אם מתקדמים שרשם בארץ
או מאישים עודם בתים חמה
חכמי לב וידעים ונבנו חלר
ובכור שכלו הדיל בין בר לפגו.
נגד כל-ישראל. נגר השמש

הראה מה-טוב על ארץ זו ללכת
לחקר. לתור. לבור בשפת בן-עבר
(נשארה בלמורה על אם הדרך
כי יפות. תפארתה עוד לא ידעו
החלש. תענג. וידחוק
מעשתותיהם בכלי אין חפץ
בו) וידבר צהות על לב שמע
בתפלתו וזה. כגר שמים.
וכטל חרמון ירר על חרי בשם.
על הר ציון. כי שפתותיו חטפנה
נפת. מר ולבונה. רקח מרקחת. —

משה עצום ורב. כפר וסלחה
לאביו. דבא. עבר ושפל רוח;
וכרה בא ענות איש (ושמו כשמה)
רעה צאן קדשים. חפלא ופלא;
את-חנאותו שא נא. הסתר כל-מעל.
ובטוב לבב תקום. האמר סלחתי.

הקבת ושמע ישראל: ברכותיה
לכלי די על ראשי הריק לנצח;
עד וקנה. עד שיבה תצליח. תרגיע.
וכעץ שתול תחיה על פלגי מים;
שמה יבון לעד. לא יראה שחת
ולדר דר לא ימוש מפי כל-גבר. —

פה פאדובה. בשנת חקח חלקות
ובחדש בסלו פששור לחדש
אשימה יד על פה. ווסף אלמנצי.

(8)

לְאוֹכְלֵי אֶסֶר נִמְשִׁי קְשׁוּרִים נִפְשׁוּ הַחֶסֶד שֶׁד"ל צִיּוֹם כ"ד סִיּוֹן הַתּר"י צִיּוֹתַי צַעֲרִי
מִדְּרִאסְטוֹ כַּחֲבָתִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה :

דָּוִד שְׁמוּאֵל אִישׁ מִבֵּית לִוְיָאָמֶן

רָעִי מִדְּעֵי מָאוֹ. מִקֶּדֶם:
נָבוֹן. גְּדוֹל דָּעָה וּמֵאֲמִץ-כַּח.
תָּקַר לְכָל-תְּכָלִית. שָׁכַל יָדַע.
קוֹלִי שִׁמְעָה. הִטָּה אֵלַי אָזְנוֹהָ:
שִׁשְׁתִּי כָעַל כָּל-חַוֹּן עַל מִכְתָּבָהּ
כִּי תָם וְבַר לִבִּי. אֱלוֹפִי. אֲתָה.
דָּבַר אֲמַת. דָּבַר שְׁלוֹם וְצָדִק.
מִחֲדָקְרוֹ מִלִּיקָה לִי. מִחֲטָבוֹ.
כִּדְבַשׁ לִמְחֹק הָיוּ לִי. כְּנֶסֶת.
לֹא מִתְמוּל. לֹא מִשְׁלֵשׁזֶם חוֹפֶתָהּ
אוֹר טוֹבָה. לָכֵן יָדִי לֹא שָׁמְתִי
עַל פִּי. יוֹסֵם יוֹסֵם רַק אֲמוֹן אֵינֶךָ.
כִּבְדֹּר אֲכַבְּדָה עַד עוֹלָם קָלָה

כִּי לָבָק לִבִּי. אוֹרִי אוֹדֶךָ.
חֶק אֲחַבַּת רָעִים בְּבָלִי חֶק לָנוּ.
לֹא לֹא לֹב וְלֹב וּבְדָרְכֵי חֶקָה
מוֹצֵא שְׁפָתֵינוּ: עַל אֲשִׁיזוֹת אֲמִץ
מִלִּי. עֲלִיחוֹן הֵן בְּנֵה בְּנֵיחִי
מִכּוֹן לְשִׁבְתִּי. זֶה אֲמִנֶם שְׁבַתָּה.
אֲךָ מִחֲאֲדָבֶר עוֹד "... אֲתָה יָדַעְתָּ
שְׁבַתִּי וְקוֹמִי. בְּנֵת גַּם כָּל-אֲדָרָה
לִבִּי. הֲלֹא גַם אֲנִכִּי יָדַעְתִּי
רָעִי. נְתִיבוֹתָיו אוֹלָם בִּינֹתַי
תְּמִיד. וְזֶה כָּל-הָאֲדָם בְּאֶרֶץ.

עַד כֹּה דָּבָרִי. בִּיד סִיּוֹן מִדְּרִאסְטִי.
הֵן זֶה שְׁמִי. זָכְרִי: יוֹסֶה אֶלְמִנְצִי.

(9)

תְּשׁוּבַת הַחֶסֶד שֶׁד"ל לִיו"א ל צִיּוֹם ב' תְּמוֹן הַתּר"י וּפְאֻדוּבָה:

שְׁמַח לִבִּי בִּי וּבְכֹדִי יִגַּל

כִּי אֲתָהּ דוֹדִי מַעֲרִי הַנֶּבֶל
בְּנוֹר וְעָנָב שְׁנֵית בִּימֵי קָדֶם
תִּפְשֵׁ. וְנִמְרָה לִידִידוֹ מִשְׁמִיעָה.
הֵן יוֹם בְּשֶׁרֶה זֶה. יוֹם טוֹב. יוֹם יִשְׁעָה
אֲבָטָה וְלֹא אֲפָחֶה. אֲמִר אֲךָ סָרָה
רוּחַ נִכְאָה מִיוֹסֶה. וְיִשָּׁב
שְׁלוֹם בְּעֶצְמוֹתָיו. עֲצָמָה וְאֲמִין
וּבְעֶרְקוֹ דָּמוֹ לֹא יִפְגַּע פָּגַע

יִשְׁלִים תִּקְוַתוֹ בְּלִתִּי מַנֶּע
לֹא עוֹד תִּרְדּוֹת אֲתָ-עֲרִשׁוֹ וְרָגִיוֹ
לֹא וְהִמָּחוּ עוֹד תִּתֵּן לָחֶם
לֹא מִתְרַצוֹתוֹ יָדָיו מִתְרַפֵּינָה.
יִזְאֵל אֵלָּה עוֹד בִּימֵי הָאֶרֶץ
הָזֶה וְאֲמִין כְּגִבּוֹרִים יִחִי
יָשׁוּב וְעוֹד יִתֵּן לָעָפָה כֶּתֶם
כִּשְׁל וְקִימוֹן עוֹד מִלִּי. בְּרָמִים
הַכְּרֻעוֹת יִגְבִּיר. לְבָלִי תִּפְעֲדָה.

תבון תפילתי אל-אל קטרת
וישיבה אלי עלו. שמח
וכני בכזרי גם אל-חיקי יושב
כי כן בנפשי נקשרתם גם יחד
חזקם עלי לבי אחם לנצח.

כיו יערף עצו מחבימת פתי
לו ישמעו ראשי עדה ויחלו
ולקול אמריו יד על פה ושימו.
תראה ותגל וילדתו. תפארת
נשים. וכל ורעה. ורע ברך.

(10)

יוסף יו"אל לענות את שד"ל ככ"ט תמוז תר"י ככל דברי הסידה הזאת:

לכתוב לשדל — ירום. וגל
עוד לא יחדל יו"אל איש כל.

לא נסתרה דרכי. ברור מללו
יום יום שפתי לך. מלים מלחי:
אמר וירוח לי. גם זאת הפעם
לך מענה אמן כי נחמתי
ברוך טוב. מרפא לעצם.
מה נמרצו רשע ל כל-אמרי פיה
אמנם מיקרים על אדני ישר.
גרים. מוקקים גם שבועים.
תחתם קנור לדיק. להכל שחם.
חם ורדו אלי עד חדרי בטן
כי יצאו מפי אהב ורע
מיטיב לגנו על עשור. על נבל.
גדול ביישראל. ביהודה שוע.
לו על פני חוץ שם וקר תפארת
יגה שביב אשו. קץ שם לחשך.
מה נמלצו לחך ממין נפח
מצור דבש אל-פי מכתב ורע.
מכתב אלהים הוא חרות על לוח
לב העד. מלא ברכות שמים.
דברי חכמים. מידותם גם יחד.

בו האמת וחס וחדו נקשרו.
בו אהבה. בו חושיה תנוח:
מכתב אלהים הוא כי בו ראיתי
אור צח קצאת בנכורחו השמש.
ופה בעתו כל. מתוך לנפש.
משמין רווח גח. מסיר כל-חלי.
מפליא תשאות חן לשבת בטח.
הנה בתוך לבי שמחה נתת.
הן לי מנחם. לך משוש נחם
תחת גבי ששון. גיל תחת אפר.
כי אמרי שנה או כשנתיים
יגון. אנה. הי. קינים ותנה
מביחה אמנה נצו גם נעו.
אל-חיקך בנה במאד אהבת
הן בא. ונפלאות רבות אין חקר
במחלתו ממרחק שמימה
כי הוא בעיר פאריז עורטו נער
דני בלב נשבר נפל על ערש
אף כי קרוביו מרחוק עמרו:
בדמי ומי חיוו חלה. הגיע
עד שערי המות. הו! ובפתע
פחאם. וכמעט תוחלתו אברה:

אף על אלהיו שם תקנה וישר
 ונקו לעזרתו לרפא הנגע.
 כי רחמי אל מעולם לא קלו.
 ויחזק. על משמרתו שמת
 עמד. לא יחננו שב עוד ויחי.
 שמה קנו רוח וקמוצא מים
 השקה פני תבל חכמה ודעת
 מצור וחלמיש הוציא מי דע.
 הנדיל תבניתו. הפליא. ונעש
 שם בגדולים לו עד קצו ארץ.
 * נבר בחור אהיו בלשונות קדם.
 הראה לעין בל-איש מטמוני חפש
 בלחו חכמים וסתמים עד קצה.
 שמתה הרבה. לכן קמוה
 אשמה ואעלצה על פי הנבל
 בידר אדני. איש ידע שכל
 הוא אהבי. בנה. קרה משחת
 נפשו ולא ירד עוד מטה מטה.
 יחיר. ואורו יבקע כשחר
 עוד לא יאנה לו בל-דע ונטל.
 הצמח אקבתו. וישנה כארז
 גם שלאנן יחיה עד בא חקו. —

קנצי למלין בשלומים אשימה:
 שלום לאהב בר גם לישעיהו
 ולבקה מרים שלום ושקט:
 שלום ליוסף ולבנימן יחד
 חמה לה בנים כשחילי וית
 טובים ונתקדים מהון ועשר:
 ולאשתהו יראת האל. משכלת.
 שלום לעד עילום. ששון ונעם.
 (ימן אדני לח הריון. ורע
 אחר. ונתקמות וקרה אליה.
 מאהלה ירחיק כל-שאה. כל-עצב.
 תשכב ולא תחת. תשחק לפחד)
 שלום לאיש שלום. שגא הצצע
 איש הם ובר-לבב. רדה הצדק.
 חכם. גבון דבר ונקי בפנים
 שלום לה. שלום שלום לנצח. —
 שלו בחור עמי. פה עיר טריאסטו.
 עיר על שפת הים. קרית מרבית.
 יום אחרון תמוז. הנה בה גרתי.
 ודרי אנוש הפל מכלתי מלח.
 רמה וגוש עפר: יוסף אלמנצי.

○ רוח לאנני זכרון אלה הוליד לאור בשחרתי.

* מתחננו הרבים אנשינו שונים כלם נבחרים כלם ישרים אלה הוציק צונו לאנו, פחדו צם
 ופחדו; קונו חנונים ואחרים, נבחרים ויהללו, מהם פחדו בן האנו, חזק בן עשירים
 שם יוכל עשרה ספרים בלחם הצדק ויגיעה צדק! —

(11)

תוי לזכרון

לידיד נשכיל היקף הנכבד החכם הר"ר יצחק בלומענפעלד ס' חיש לעיר
 ימים וכן תזונות, נודע לבינה ויודעים, וניין ונכיר בסקרים וקופים רבים, וזכר
 לכל דוכסיהם עם נשגשו יחד נדך בעגלה אחת בנסעי נקרות ווי יען לניכען
 כמודם תנוז תקל"ו לפ"ק

חמול בואך ושלשים לא ירעחך.

וחיוס תניעני וחט לבי. עד כי אהבתך.

כי בנות בספרים. עם חכמים הלך וחקקת.

חבר אחת ליורעי בינה. בכבודם הקרואת.

על-כן אכתוב לך תוי לזכרון. וחיה לעד

כי אני אוהבי אהב, ומכבדי אכבדך

לני לזכרך שלום הכהן.

(12)

ש י ר

ליום מתנות העלם הוטסיל הכ"ר
 הרבו לך מתן חרבו לך מוהר
 כל בית אביך ומורעיד
 פנינים בעצם השמים למוהר
 ורוכ זהב וכסף יוחרו לפניך
 ומה לי עוד הקריב ביום חתונתך!
 ולחת חשורה ביום שמחת לבך?

*

זה מעט שנים בקהל רופאים באתי
 את ערכם ידעתי אף את מלאכתם
 מלאי קנאה ימלאו את אמתחתם
 האנשים חכמים הם. על דברתי
 אך חכמתם היא זאת האמת
 כי ימאנו תת אך יאבו קחת.

*

חתת הכסף אביא ואת משאלתי
 ותחת הזהב זאת לאל חי תפלתי.
 הרופאים לא ידרכו על מסתן ביתך
 הרחיקם הלאה הלאה מעל אחלך
 בטרם יבוא ננע יהי ה' רופאך.

יצחק ערמער

בראדי.

OSAR NECHMAD.

הוצאת המדפיס

הוצאת המדפיס

הוצאת המדפיס

אוצר נחמד.

הוצאת המדפיס

הוצאת המדפיס

הוצאת המדפיס

הוצאת המדפיס

הוצאת המדפיס